

„A GAZDASÁGI ÖSSZEFOGÁS PROGRAMJA”

IRÁNYTÚ

(KONCEPCIÓ)

Készült a

Nemzetgazdasági Minisztérium szakmai támogatásával

Készítették:

Az Erdélyi Magyar Nemzeti Tanács
Nemzetgazdasági Minisztérium Kárpát-medencei Térség Gazdaságfejlesztési Főosztálya
Nemzetgazdasági Tervezési Hivatal (NTH)
VÁTI Területi Tervezési és Értékelési Igazgatóság (TTÉI)

Erdélyi szakértők:

Agyagási Ernő
Csata Zsombor – *Babes-Bolyai Tudományegyetem*
Dr. Elek Sándor – *Sapientia Erdélyi Magyar Tudományegyetem*
Dr. Geréb László – *Modern Üzleti Tudományok Főiskolája*
Dr. György Ottilia – *Sapientia Erdélyi Magyar Tudományegyetem*
Dr. Juhász Jácint – *Babes-Bolyai Tudományegyetem*
Dr. Lázár Ede – *Sapientia Erdélyi Magyar Tudományegyetem*
Dr. Péter E. Katalin – *Sapientia Erdélyi Magyar Tudományegyetem*
Dr. Szilágyi Ferenc – *Partiumi Keresztény Egyetem*
Faludi Orsolya – *Független szakértő*
Ilyés Szabolcs – *ERGO, Regio Consult*
Imre Szabolcs
Jakabos Janka – *Erdélyi Magyar Nemzeti Tanács, Sepsiszentgyörgy*
Kállai Sándor
Mátis Jenő – *Erdélyi Magyar Nemzeti Tanács*
Orbán Miklós – *LAM Alapítvány*
Para Zoltán – *Erdélyi Magyar Nemzeti Tanács, Sepsiszentgyörgy*
Peti Lehel Phd.
Pólik Levente
Szász Andrea Mónika
Tamás László – *Nagyküüllő Közbirtokossági Unió*
Tankó László
Tiboldi László – *Erdélyi Magyar Nemzeti Tanács, Csíkszék*
Tókos Betleheni Pál

Magyarországi szakértő:

Molnár György – *Békéscsabai Regionális Képző Központ*

2012. április

RÖVIDÍTÉSEK JEGYZÉKE

Rövidítés	Teljes Név
CSR	Corporate Social Responsibility– Vállalati társadalmi felelősségvállalás
EGFH	(Erdélyi) Gazdaságfejlesztési Hálózat
EGTC/ETT	European Grouping of Territorial Cooperation/Európai Területi Társulások
EMIT	(Erdélyi) Mikó Imre Terv
EMNT	Erdélyi Magyar Nemzeti Tanács
ETE	Európai Területi Együtműködés Operatív Program
EU	Európai Unió
GDP	Gross Domestic Product – Bruttó Hazai Termék
K+F	Kutatás és Fejlesztés
K+F+I	Kutatás, Fejlesztés és Innováció
KEOP	Környezeti és Energetikai Operatív Program
KKV	Kis- és Középvállalkozások
OTK	Országos Területfejlesztési Koncepció
PND	Planul National de Dezvoltare–Románia Európai Uniós finanszírozású nemzeti fejlesztési terve
PNDR	Planul National de Dezvoltare Rurala – Románia Európai Uniós finanszírozású vidékfejlesztési tervdokumentuma
PR	Public Relations – Közösségi Kapcsolatok
SWOT	Strengths, Weaknesses, Opportunities, Threats – Erősségek, Gyengeségek, Lehetőségek, Veszélyek
TAMOP	Társadalmi Megújulás Operatív Program
TDM	Turizmus Desztináció Menedzsment
ÚSZT	Új Széchenyi Terv

"Mit erőszakkal nem, csöndben és halkan munkálva véghezvihatunk."

Mikó Imre

Hidvégi gróf Mikó Imre (Zabola, 1805. szeptember 4. – Kolozsvár, 1876. szeptember 16.) erdélyi magyar államférfi, művelődés- és gazdaságpolitikus, történész. A XIX. századi Erdély politikai életének meghatározó alakja, két ízben (1848 és 1860-61) Erdély fő kormányzója. Mikó Imre 1867 és 1870 között Magyarország közmunka- és közlekedésügyi minisztere volt. A közművelődés és közélet terén fáradhatatlanul munkálkodott hazája gazdasági, kulturális és tudományos felemelkedésén, kiérdemelve ezzel az „Erdély Széchenyije” címet.

TARTALOMJEGYZÉK

1	BEVEZETÉS	8
1.1	A TERVEZÉS ELŐZMÉNYEI ÉS JAVASOLT LÉPÉSEI	8
1.2	A TERVEZÉS INDOKOLTSÁGA	10
1.3	A TERVEZÉS MÓDSZERTANA, MŰFAJA ÉS FUNKCIÓJA	12
1.4	A TERVEZÉS LEHETSÉGES ALAPELVEI ÉS TÁRGYKÖRE.....	14
1.5	A TERVEZÉS KAPCSOLATAI MÁS TERVEZÉSEKKEL ÉS FEJLESZTÉSEKKEL	16
2	HELYZETELEMZÉS	18
2.1	A MIKÓ IMRE TERV CÉLTERÜLETÉNEK FÖLDRAJZI ÉS KÖRNYEZETI JELLEMZŐI	18
2.1.1	A célterület elhelyezése az európai térben	18
2.1.2	Természeti erőforrások.....	20
2.1.2.1	<i>A napsugárzási adatok rövid bemutatása .....</i>	<i>21</i>
2.1.2.2	<i>A szélességi adatok jellemzése.....</i>	<i>23</i>
2.1.2.3	<i>Rövid áttekintés Románia vízrajzáról, vízenergia-hasznosításáról .....</i>	<i>24</i>
2.1.2.4	<i>Biológiai sokféleség (Biodiverzitás).....</i>	<i>30</i>
2.1.2.5	<i>Természetvédelmi területek .....</i>	<i>31</i>
2.1.2.6	<i>Egyéb vonzerők: .....</i>	<i>35</i>
2.1.2.7	<i>Erdély gazdasági potenciálja - Ásványi vagyon .....</i>	<i>37</i>
2.1.3	Környezetminőségi tényezők	39
2.1.3.1	<i>A talaj minősége.....</i>	<i>39</i>
2.1.3.2	<i>A levegő minősége.....</i>	<i>44</i>
2.1.3.3	<i>Árvizek.....</i>	<i>47</i>
2.1.4	Településrendszer, illetve településhálózat	48
2.1.4.1	<i>Városhálózat .....</i>	<i>49</i>
2.2	A MIKÓ IMRE TERV CÉLTERÜLETÉNEK TÁRSADALMI JELLEMZŐI.....	52
2.2.1	2011-es népszámlálás előzetes adatok.....	52
2.2.2	Kulturális, néprajzi jellegzetességek	53
2.2.3	Oktatás.....	55
2.2.3.1	<i>Középiskolai oktatás.....</i>	<i>55</i>
2.2.3.2	<i>Felsőoktatás .....</i>	<i>57</i>
2.3	A MIKÓ IMRE TERV CÉLTERÜLETÉNEK ÁLTALÁNOS GAZDASÁGI JELLEMZŐI	62
2.3.1	Agrárium és élelmiszeripar	62
2.3.1.1	<i>Román mezőgazdaság szerepe és tulajdonviszonyai.....</i>	<i>62</i>
2.3.1.2	<i>Növénytermesztés .....</i>	<i>63</i>
2.3.1.3	<i>Állattenyésztés.....</i>	<i>63</i>

2.3.1.4	<i>Élelmiszeripar</i>	64
2.3.1.5	<i>Székelyföld</i>	64
2.3.2	Erdő- és vadgazdálkodás	66
2.3.2.1	<i>Erdőgazdálkodás</i>	66
2.3.2.2	<i>Jogi, szabályozási környezet</i>	67
2.3.2.3	<i>Erdészethez szorosan kapcsolódó iparágak</i>	68
2.3.2.4	<i>Székelyföld</i>	69
2.3.2.5	<i>Vadgazdálkodás</i>	70
2.3.2.6	<i>Képzés, tudástranszfer</i>	71
2.3.3	Vállalkozások és működő tőke	71
2.3.3.1	<i>Külföldi tőkebefektetések:</i>	71
2.3.3.2	<i>Vállalkozás-sűrűség településszintű eltérései (Partium, Bánság, Erdély)</i>	72
2.3.3.3	<i>Vállalkozói hajlam</i>	74
2.3.3.4	<i>Összegzés</i>	75
2.3.4	Innováció és K+F	75
2.3.4.1	<i>Az innováció és K+F romániai helyzete</i>	75
2.3.4.2	<i>Az innováció jellege és dinamikája Észak-Erdély (Északnyugati régió) példáján...</i>	79
2.3.5	Ipar és építőipar	80
2.3.5.1	<i>Az ipari foglalkoztatás</i>	80
2.3.5.2	<i>Ipari térségek Erdélyben</i>	81
2.3.5.3	<i>Az ipar területi-ágazati szerkezete</i>	82
2.3.5.4	<i>Az ipar, mint fontos tőkevonzó tényező</i>	83
2.3.6	Közlekedés	83
2.3.6.1	<i>Közúti közlekedés</i>	84
2.3.6.2	<i>Vasúti közlekedés</i>	85
2.3.6.3	<i>Vízi közlekedés</i>	86
2.3.6.4	<i>Légi közlekedés</i>	86
2.3.6.5	<i>Tömegközlekedés</i>	86
2.3.7	Turizmus és szabadidő gazdaság	87
2.3.7.1	<i>Romániai turisztikai folyamatok a rendszerváltozástól</i>	87
2.3.7.2	<i>Székelyföld</i>	87
2.3.7.3	<i>Partium és Bánság</i>	89
2.3.7.4	<i>Belső Erdély</i>	90
3	HELYZETÉRTÉKELÉS	91
3.1	AZ ERDÉLYI MAGYAR GAZDASÁGI POTENCIÁL	91
3.1.1	<i>Erősségei</i>	91
3.1.2	<i>Gyengeségei</i>	92
3.2	AZ ERDÉLYI MAGYARSÁG KÜLSŐ GAZDASÁGI HATÓTÉNYEZŐI	94
3.2.1	<i>Lehetőségek</i>	94

3.2.2 Veszélyek	95
3.3 HELYZETÉRTÉKELŐ GONDOLATOK FÖLDRAJZI EGYSÉGENKÉNT	95
3.3.1 Székelyföld és Csángóföld	95
3.3.2 Partium	96
3.3.3 Bánság	98
3.3.4 Belső Erdély	98
4 JÖVŐKÉP – A „KELET SVÁJCA”	100
5 A TERV CÉLRENDSZERE	102
5.1 ÁTFOGÓ CÉL	103
5.2 STRATÉGIAI CÉLOK	104
5.2.1 Versenyképes és megújuló erdélyi magyar gazdaságot	104
5.2.2 Autonóm erdélyi magyar gazdasági közösségeket.....	104
5.2.3 Munkahelyet és hasznosítható tudást minden magyarnak.....	105
5.2.4 Összmagyar és nemzetek közötti gazdasági kapcsolatok megerősítése az erdélyi magyarság katalizátor szerepével.....	105
5.2.5 Erdélyi magyar társadalom megerősödése és megújulása.....	106
5.3 A CÉLRENDSZER TERÜLETI SAJÁTOSSÁGAI.....	107
5.3.1 Székelyföld – gazdasági egységben, csángóföldi kapcsolatokkal.....	107
5.3.2 Partium– határtalan lehetőségek.....	108
5.3.3 Belső Erdély– gazdaságélénkítő szórvány	108
5.4 HORIZONTÁLIS TEMATIKUS CÉLOK	109
5.4.1 Az erdélyi magyarság legyen „képesség megtartó népesség”	109
5.4.2 Vonzó erdélyi magyar üzleti környezetet!	109
5.5 A CÉLRENDSZER KÜLSŐ KOHERENCIÁJA	110
5.5.1 Koherencia az EU Tervdokumentumaival	110
5.5.2 Mikó Imre Terv: Ötletek a romániai és magyarországi 2014–20-as uniós fejlesztésekhez.....	111
5.5.3 Koherencia a román gazdaságfejlesztési tervdokumentumokkal.....	111
5.5.4 Koherencia az erdélyi térségek és települések tervdokumentumaival	112
5.5.5 Koherencia magyarországi tervdokumentumokkal.....	113
6 JAVASOLT PRIORITÁSOK ÉS KITÖRÉSI PONTOK.....	116
6.1 „ÖSSZEFOGÁSBAN AZ ERŐ – GAZDASÁGI CSODA” BEFEKTETÉS-ÖSZTÖNZÉSI, IPAROSÍTÁS ÉS HÁLÓZATI GAZDASÁGFEJLESZTÉS	118
6.2 „INFRASTRUKTÚRA, AMI ÖSSZEKÖT” ÉPÍTŐIPAR ÉS KÖZLEKEDÉSFEJLESZTÉS	121

6.3	„AZ ERDÉLYI MAGYARSÁG A ROMÁN GAZDASÁGI INNOVÁCIÓ FŐSZEREPÉBEN” KREATÍV IPAR, K+F ÉS INNOVÁCIÓ	124
6.4	„HELYBEN HELYIT” AUTONÓM HELYI GAZDASÁGFEJLESZTÉS	127
6.5	„KARAKTERES ERŐFORRÁSUNK: AZ ERDŐRENGETEG” ERDŐ- ÉS VADGAZDÁLKODÁS FEJLESZTÉSE.....	131
6.6	„ERDÉLY ÍZEI EGYENESEN TERMELŐKTŐL” AZ AGRÁRIUM ÉS AZ ÉLELMISZERIPAR FEJLESZTÉSE.....	135
6.7	„ZÖLD ÉS KÉK ERDÉLY” MEGÚJULÓ ENERGIA, VÍZIPAR ÉS ZÖLDGAZDASÁG-FEJLESZTÉS 138	
6.8	„VENDÉGVÁRÓ ERDÉLY, A MAGYARSÁG ÚTI CÉLJA” <i>TURIZMUS ÉS KULTURÁLIS IPAR FEJLESZTÉS</i>	141
6.9	„VERSENYKÉPES ERDÉLYI ÜZLETI KÖRNYEZETET!” VÁLLALKOZÁS ÉS ÜZLETI KÖRNYEZET, VALAMINT INFRASTRUKTÚRAFEJLESZTÉS	147
6.10	„MINŐSÉGI ERDÉLYI MUNKAADÓ ÉS MUNKAVÁLLALÓ” EMBERI ERŐFORRÁS-FEJLESZTÉS ÉS A FOGLALKOZTATÁS-ÖSZTÖNZÉS	150
6.11	„SZAKMAI ÉS FEJLESZTÉSI KÖZÖSSÉGEK HATÁROK NÉLKÜL” - FEJLESZTÉSI ÉS SZAKMAI EGYÜTTMŰKÖDÉSEK.....	153
7	VÉGREHAJTÁS.....	156
7.1	A VÉGREHAJTÁS INTÉZMÉNYRENDSZERE	158
7.1.1	Az intézményrendszer kialakításának legfontosabb elvei.....	158
7.1.2	Az intézményrendszer alapjai.....	158
7.1.3	Az intézményrendszer felépítésének vázlata.....	160
7.1.4	Az intézményrendszer egyes elemeinek bemutatása.....	161
7.2	2012-2014-ES LEHETSÉGES FORRÁSOK ÉS FEJLESZTÉSEK	169
7.2.1	A Mikó Imre Terv lehetséges megvalósítási forrásai.....	169
7.2.2	Indikatív pályázati javaslatok a 2012-14-es időszakra.....	170
7.2.3	Indikatív kiemelt fejlesztési projektek 2012-14- es időszakra	171
7.2.4	2014-re előkészítendő kiemelt projektek	172
7.2.4.1	<i>Helyi gazdaság fejlesztését támogató projektek (EGFH lehetséges projektjei).....</i>	<i>172</i>
7.2.4.2	<i>Erdélyi turizmus fejlesztése .....</i>	<i>173</i>
7.2.4.3	<i>Az anyaország és Erdély közötti szakmai, kulturális és oktatási együttműködések</i>	<i>174</i>
7.2.5	2014 után előkészítendő kiemelt projektek.....	174
7.3	EMIT 2012-13-AS MEGVALÓSÍTÁSI LÉPÉSEI.....	175
7.3.1	2012-es feladatok	175
7.3.2	2013-as feladatok	176

---

8 MELLÉKLET	177
8.1 EMIT - ERDÉLYI GAZDASÁGFEJLESZTÉSI HÁLÓZAT (EGFH).....	177
8.1.1 Közösségi értékek meghatározása.....	177
8.1.2 Jövőkép.....	177
8.1.3 Misszió/küldetés.....	177
8.1.4 EGFH működésével szemben támasztott követelmények.....	177
8.1.5 Stratégia – hálózatosodás, helyi gazdaság fejlesztés.....	178
8.1.6 A célcsoport lehetséges igényei	179
8.1.7 Feladatok és kapcsolati, együttműködési rendszer.....	180
8.1.8 EGFH lehetséges szervezeti alapjai.....	181
8.1.9 EGFH eredményeinek nyomonkövetése és visszacsatolás	181
TÉRKÉPEK JEGYZÉKE.....	183
ÁBRÁK JEGYZÉKE	183
TÁBLÁZATOK JEGYZÉKE.....	183
IRODALOMJEGYZÉK.....	185

"Jézus áld meg Erdély földjét!"

1 BEVEZETÉS

1.1 A TERVEZÉS ELŐZMÉNYEI ÉS JAVASOLT LÉPÉSEI

A Mikó Imre Terv elkészítésének kezdeményezője az Erdélyi Magyar Nemzeti Tanács (EMNT), amely civil szervezet 2010 őszén elérkezettnek látta az időt arra, hogy élére álljon az erdélyi magyar nemzeti közösség úttörő, önálló, alulról építkező gazdaságfejlesztési terve megfogalmazásának. Minderre ösztönző hatással volt az a gazdaságpolitikai fordulat, amely a magyarországi politikai változást követően állt elő és az Új Széchenyi Terv vitáirában fogalmazódott meg. A magyar gazdaság újjáépítésének programja, az Új Széchenyi Terv kiemelten kezeli a Kárpát-medencét, mint gazdaságfejlesztési övezetet és célul tűzi ki az összmagyar kapcsolatrendszerben rejlő lehetőségek eddigieknél sokkal hatékonyabb kihasználását az egész térség felemelkedése és versenyképességének javítása érdekében.

A kezdeményezők tudatában vannak annak, hogy a Mikó Imre Terv – mint a gazdasági szuverenitás eszköztárával nem rendelkező nemzeti közösség fejlesztési javaslata – csak abban az esetben vihető sikerre, ha mögötte egyrészt megteremthető a romániai magyar nemzeti közösség lehető legteljesebb szakmai és politikai összefogása, másrészt sikerül azt elfogadtatni a többségi román társadalom képviselőivel is. A Mikó Imre Terv tulajdonképpen a romániai magyar nemzeti közösség gazdaságfejlesztési ajánlata, amit partnerségben való megvalósításra ajánl fel a román, valamint a magyar kormányoknak és kéri ahhoz az Európai Unió támogatását is.

A terv kezdeményezői törekedtek arra, hogy már a koncepcionális szakaszba is bevonják az erdélyi, romániai magyarság gazdasági szakértőinek és az ezzel kapcsolatban álló döntéshozóinak mind teljesebb körét, akik részt vettek a Jövőkép és a Vitairat megfogalmazásában. A jövőben még szélesebb körben kibontakozó társadalmi vita célja, hogy ebben az erdélyi magyarság jövője és megmaradása szempontjából sorsdöntő kérdésben minden érdekelt elmondhassa véleményét, megfogalmazhassa jobbító szándékú javaslatait.

A kezdeményezők a tervezés következő szakaszát szeretnék megnyitni az erdélyi magyarság egésze számára. A továbbtervezést és a Mikó Imre Terv véglegesítését az erdélyi polgárok, fiatalok, értelmiségiek, a tudományos és gazdasági élet szereplői, a civil és szakmai szervezetek, illetve a fejlesztések érintettjeivel és érdekeltjeivel együtt kívánják lefolytatni.

Fontos kiemelni, hogy e tervezés konszenzusra és kölcsönös előnyökre törekszik a többségi nemzettel. Ennek érdekében a többségi nemzettel való együttműködési lehetőségeket minél szélesebb körűen kell feltárni a tervezés során. A tervezésbe ezért bevonhatók a többségi

nemzet, valamint más romániai nemzeti kisebbségek kezdeményezései. Továbbá e tervezésnek szintén szereplői lehetnek az Erdély iránt felelősséget érző magyarországi szereplők is.

1. táblázat: Mikó Imre Terv elkészítésének ütemterve

	FELADATOK	VÉGEREDMÉNY	HATÁRIDŐ
0. ÜTEM	<i>Induló szakértői egyeztetés</i> • erdélyi és magyarországi szakértők bevonásával	A Mikó Imre Terv koncepcionális megalapozása • ütemezés • szerkezet, struktúra • szakmai alapvetések tisztázása	2011. március 9. Kolozsvár
I. ÜTEM	<i>Szakértői megbeszélés</i>	• a Jövőkép elfogadása • vitairat előkészítése • munkacsoportok felállítása	2011. április 13. Kolozsvár
II. ÜTEM	KIINDULÓ KONFERENCIA ÉS MŰHELYTALÁLKOZÓ: • Megbeszélés magyarországi és erdélyi szakértők bevonásával • Szerkesztési, tartalmi és tervezés-módszertani elvek kijelölése	Mikó Imre Terv Vitairat vázlat	2011. június 21. (Székelyudvarhely)
III. ÜTEM	VITAIRAT KÉSZÍTÉSE: • Szakértői anyagok összesítése • Előzetes egyeztetések, konzultációk	Mikó Imre Terv Vitairat Kiinduló javaslat a következőkre: • Helyzetértékelés • Jövőkép és célrendszer • Prioritások és kitörési pontok (lehetséges beavatkozások listájával)	2011. július 19. (Tusványos)
IV. ÜTEM	VITA – TÁRSADALMASÍ-TÁS: • Konzultáció szakmai, társadalmi, politikai körben • Tervezési szakértői egyeztetések (szerkesztés) • Forrás-szerkezet feltárása	-	2011. november 30.
V. ÜTEM	IRÁNYTŰ (KONCEPCIÓ) ELKÉSZÍTÉSE • A vita során beérkezett javaslatok feldolgozása • A tervdokumentum bővítése	Mikó Imre Terv Iránytű (Koncepció) 2012–2020 A koncepció az alábbi elemekkel egészül ki: • Helyzetelemzés és értékelés • Jövőkép és célrendszer • Prioritások és kitörési pontok • A lehetséges beavatkozások listája • A végrehajtási alapparamétereinek azonosítása: ○ Intézményrendszer ○ Források eredete és nagyságrendje ○ A rövidtávon (2 éves) megvalósítható beavatkozások kategorizálása: kiemelt projektek és pályázati konstrukciók	2012. január 3.
VI. ÜTEM	VITA – TÁRSADALMASÍ-TÁS: • Konzultáció széles szakmai, társadalmi, politikai körben • Forrás-szerkezet véglegesítés	-	2012. május vége
VII. ÜTEM	IRÁNYTŰ (KONCEPCIÓ) VÉGLEGESÍTÉSE	A koncepció az alábbi elemekkel egészül ki: • Helyzetelemzés további szempontjainak kidolgozása • Monitoring és értékelési terv • Indikátorrendszer továbbfejlesztése • 2011-es előzetes népszámlálási adatok beépítése • pénzügyi tervek véglegesítése • 2012-13-as munkaterv fejlesztése, további kidolgozása • további projektötletek, ill. részleteiben jobban kidolgozott kiemelt projektek megjelenítése • A beérkezett vélemények és javaslatok alapján a koncepció vonatkozó részeinek felülvizsgálat	2012. november

	FELADATOK	VÉGEREDMÉNY	HATÁRIDŐ
VIII. ÜTEM	<p>AKCIÓTERVEZÉS:</p> <ul style="list-style-type: none"> A rövid és a hosszútávon megvalósítható beavatkozások azonosításának aktualizálása A rövidtávon megvalósítható beavatkozások leprogramozása akciótervi szinten 	<p>Mikó Imre Terv <i>Akcióterv 2012–2013</i></p> <p>Az akcióterv a következő elemekkel:</p> <ul style="list-style-type: none"> A 2012-13-as időszakban megvalósítható beavatkozások leírása, támogatási konstrukciókba és projektekbe foglalva. Az alábbi paraméterekkel: Eljárásrendek, támogatási formák Felelősök, támogatások nagysága, forrása Végrehajtás intézményrendszere Adatszolgáltatás rendje, és értékelés 	2012. december/ 2013 január

1.2 A TERVEZÉS INDOKOLTSÁGA

Az erdélyi magyarság, Románia és Magyarország közös érdekei a gazdaságfejlesztésben:

Az erdélyi magyar közösség politikai és gazdasági képviselőinek elsődleges küldetése a nemzeti kisebbségek, különösen a romániai magyar közösség identitásának megtartása és elmélyítése demokratikus eszközökkel. Az identitás megőrzésének egyik kiemelten fontos eszköze a közösségi autonómia, amely azonban nem valósulhat meg, illetve nem működhet szilárd gazdasági alapok nélkül. **A Mikó Imre Terv egyik fontos alapvetése, hogy nemzetiségi politikálás nem képzelhető el erős gazdasági háttér hiányában.** Gazdasági érdekeink megfogalmazása és képviselete, valamint a közös fellépés az önrendelkezés jogos igényéből fakad, de egyben idomul az Európai Unió alapelveihez és megegyezést, párbeszédet feltételez a többségi nemzettel is.

Az erdélyi magyarság az ország kulturális örökségének gyarapításán túl gazdasági lehetőséget is képvisel Románia számára. Az erdélyi magyarság az ország gazdasági fejlődésének is egyik potenciális motorja. Emellett Magyarország Kormánya is kiemelt figyelemmel kíséri a határon túli magyarság sorsát, elő kívánja segíteni az itt élők gazdasági helyzetének javítását, társadalmi összetartozását, kulturális értékeik és nemzeti identitásuk megőrzését, hagyományaik ápolását, az anyaországgal való kapcsolatuk erősödését.

A romániai és magyarországi kormányzat, valamint az erdélyi magyarság számos összecsengő törekvése együttes erőfeszítésekkel lehet sikeres, melyeknek a gazdaságfejlesztés az egyik kulcstényezője. A szándékok háromoldalú összehangolására új megközelítések kellene, a Mikó Imre Terv ezt képviseli.

Az erdélyi magyarság sajátos és előnyös gazdaságfejlesztési pozíciója:

Az erdélyi magyarság helyzete sajátos a gazdaságfejlesztés szempontjából. Erdély, azon belül, a Partium, Közép-Erdély és Székelyföld magyarságának gazdasági gyarapodása egyrészt nem választható el az ország és a többségi nemzet gyarapodásától, másrészt a romániai magyar kisebbség és az anyaország közötti, a két ország kölcsönös előnyére váló gazdasági kapcsolatok fejlesztésében a magyar kisebbség fontos összekötő, azaz valódi híd szerepet játszhat. Különösen igaz ez Erdélyre, amely jól átgondolt gazdaságfejlesztési stratégia mentén végrehajtott fejlesztésekkel, gazdaságilag erős nemzetiségekkel és többségi nemzettel, gazda-

sági és kulturális értelemben egyaránt a Kárpát-medencei makro régió és Románia dinamikus növekedési központjává és Magyarország egyik legfontosabb gazdasági partnerévé válhat.

Románia csatlakozása az Európai Unióhoz új lehetőségeket nyitott meg a gazdaságfejlesztésben. Az erdélyi magyarság ugyanakkor a már meglévő lehetőségeit sem használja ki megfelelően, nem lép fel egységes közösségként a gazdaság területén, nem rendelkezik vízióval a közösség tagjainak jobblétéről.

A siker érdekében azonban ezekkel a lehetőségekkel Romániának és a magyar kisebbségnek is élnie kell. Ehhez pedig szükség van az átgondolt, összehangolt cselekvésre, amelynek kereteit egy, a romániai magyarság sajátos szempontjait, lehetőségeit, érdekeit figyelembe vevő gazdaságfejlesztési stratégia alkothatja. A romániai magyar kisebbség és az anyaország közötti, a két ország kölcsönös előnyére váló gazdasági kapcsolatok fejlesztésében a magyar kisebbség fontos összekötő szerepet játszhat.

Az erdélyi magyarság lehet a gazdasági híd, mely összeköti a romániai és a magyarországi gazdasági életet. E különleges pozíció mind a saját, mind a román, mind az anyaországi gazdaság gyarapodását szolgálja.

Az erdélyi magyarság küldetése: felelősségben a közösségen belül és azon túl is:

Románia legnagyobb nemzeti kisebbségeként a magyar közösségnek, ha lehet, a többségi nemzetnél is hatékonyabban kell sáfárkodni gazdasági erőforrásaival, lehetőségeivel, hiszen javaiból mindennapi megélhetésén túl identitásának megőrzésére is kell fordítania. Ez azonban nem jelent érdekellentétet a többségi nemzettel. A magyarság gazdasági gyarapodása egyrészt nem választható el az ország és a többségi nemzet gyarapodásától.

A kisebbségek, köztük a magyarság gazdasági fejlődése ezen kívül azért is előnyös Románia és a többségi nemzetgazdaság fejlődése számára, mert az ország gazdaságát a nemzeti és kulturális sokszínűség sokrétűvé és rugalmassá, a világgazdaságban időről időre előforduló válságokkal szemben ellenállóbbá teszi.

A nemzetiségek békés együttélése és együttműködése érdekében is nagyon sokat tudna tenni egy gazdaságfejlesztési tervezés. Ez segíthet áthidalni még a nemzetiségek évszázados egymás mellett élése során jelentkező etnikai-nemzetiségi konfliktusokat is.

Erdély, a romániai magyarság szempontjából legfontosabb régió gazdaságilag erős nemzetiiségekkel és többségi nemzettel, gazdasági és kulturális értelemben egyaránt Kelet Svájcává, Románia gazdaságának dinamikus motorjává és Magyarország egyik legfontosabb gazdasági partnerévé válhat.

Konkrét vízió és cselekvés szükséges:

A sikeres gazdasági fejlődéshez átgondolt, összehangolt cselekvésre van szükség. Az erdélyi magyar közösségnek is tiszta és határozott célokkal kell rendelkeznie a jövőjével kapcsolatban. Meg kell fogalmaznia, és képviselnie kell azokat a gazdaságpolitikai célokat, amelyek számára különösen fontosak és elősegítik a magyar lakta területek gazdasági és társadalmi megerősödését.

Szükséges, hogy az erdélyi magyarság olyan gazdaságilag megkerülhetetlen összetartó közösséggé és tényezővé váljon, amely bármilyen gazdasági és politikai helyzetben ki tudja fejezni érdekeit, és ennek érdekében közösen tud fellépni. A kisebbség sorsa összefonódik az ország sorsával, de azon belül meg kell fogalmazni az erdélyi magyarság gazdasági sajátosságain alapuló „Jövőképet”, összefoglalva azokat a lehetőségeket, kitörési pontokat, amelyek mentén az erdélyi magyar közösség által lakott térségek gazdasági megerősödése lehetséges.

Nem elég csak álmokat megfogalmazni. Első lépésben ki kell jelölni a fejlesztés mozgásterét, és konkrét céljait. Ezt követően pedig olyan beavatkozásokat kell meghatározni, amelyek a jelenlegi gazdasági környezetben elérhetőek és illeszkednek az Európai Unióban, valamint Romániában fellelhető forrásokhoz, és közös fellépést indukálnak az erdélyi magyar közösségben.

Meg kell fogalmazni a gazdaságfejlesztés lehetséges irányait, és emellett azokat az elérhető, közös munkával és felelősségvállalással megvalósítható lépéseket, amelyek megerősítik, hosszútávon fenntarthatóvá teszik az erdélyi magyar közösség létét Romániában, a Kárpát-medencében és az Európai Unión belül.

Rég vágyott üzenetek a tervezésbe foglalva:

A Mikó Imre Terv közösségteremtő erővel az egységes fellépés irányába szeretné az erdélyi magyar közösség gazdasági szereplőit elmozdítani, és tovább akarja vinni azt a fejlődést, ami az elmúlt időszakban megindult.

A Mikó Imre Terv nem politikai dokumentum, üzenetei az erdélyi gazdasági élet minden felelős szereplőjéhez szólnak. Arra szólít fel, hogy ki kell jelölni egy utat, ami elvezet a közös céljainkhoz, és egyben rámutat az erdélyi magyar közösség felelősségére saját sorsa iránt. Az erdélyi magyarságnak olyan gazdasági erőt kell gyűjtenie, ami tényezővé teszi a romániai gazdasági életben. Fontos, hogy ezt az erőt a jövőben ne csak az egyén, hanem a közösség érdekében is kamatoztassuk.

A Mikó Imre Terv egy felhívás a gazdasági összefogásra, annak felismerésére, hogy vannak megvalósítható közös érdekek, melyek a jelenlegi keretek jobb kihasználásával megerősítik társadalmunkat, célokat adnak minden réteg számára és fenntartható jövőképet az erdélyi magyarság számára.

1.3 A TERVEZÉS MÓDSZERTANA, MŰFAJA ÉS FUNKCIÓJA

Tervezőmódszertan:

Az Erdélyi magyarság összetett, soktényezős gazdasági térben tevékenykedik, melynek tervezése különleges körülményeket igényel. A helyi, térségi problémák és lehetőségek feltárása felkészült, helyismerettel rendelkező szakemberek bevonását igényli. Ezért a tervezés kiindulásául szolgáló jelen vitairat egy széleskörű szakértői kör részvételével zajló műhelytalálkón alakult ki (Székelyudvarhely, 2011. június 20-21.) székelyföldi, erdélyi, partiumi és ma-

gyarországi szakértők bevonásával. A továbbtervezésnek, azaz a reálisan megvalósítható célok és ezekhez kapcsolódó prioritásoknak és kitörési pontok kijelölésének és letisztázásának még teljesebb társadalmi és szakmai bevonáson kell alapulnia.

A tervezést megalapozó helyzetértékelés (SWOT) másodlagos forrásokon alapul, a tervezésben résztvevő szakértők és kutatók ismerete azonban garanciát jelent a meghatározott kitörési pontok helyállóságára.

A terv műfaja és funkciója:

A Mikó Imre Terv egy olyan alulról építkező gazdaságstratégiát kíván megfogalmazni, ami illeszkedik az Európai Unió tervezési ciklusokhoz, az erdélyi magyarság által lakott térségek gazdasági helyzetéből, problémáiból, kihasználatlan lehetőségeiből kiindulva kitörési pontokat ad, az erdélyi magyarság gazdasági helyzetének javítása, egy élhető, fenntartható, fejlődő Erdély megteremtése érdekében.

- A Mikó Imre Terv nem politikai dokumentum, hanem felhívás az erdélyi gazdasági élet minden felelős szereplőjéhez egy sikeres és elérhető jövőkép megvalósítására.
- Az erdélyi magyarok által irányított önálló tervezési folyamat, mely egyaránt kapcsolódik magyarországi, romániai és uniós tervezésekhez, azokkal harmóniára törekszik.
- A terv éppen ennek érdekében minden érintettet felhív a közös megvalósításra: a kormányokat, önkormányzatokat, vállalkozókat, civileket és az állampolgárokat egyaránt.
- Legfontosabb feladata, hogy összegyűjtse az erdélyi magyar gazdaságfejlesztési elképzeléseket, és ezeken belül is kijelölje a legígéretesebb fejlesztési irányokat, az erdélyi magyarság gazdasági kitörési pontjait.
- Jelen tervezés nem ad egy végrehajtandó feladatokat részletesen bemutató programot, csak iránytűként szolgál a további konkrét intézkedések kidolgozásához. További tervezési fázisok követik.
- A jelen vitairatot első lépésben egy széles körben egyeztetett, műfajában **konceptciónak** tekinthető tervdokumentummá kívánjuk fejleszteni, amely
  - nagy hangsúlyt fektet a *jövőkép* kialakítására, és az azt szolgáló *stratégiai tervezési célkitűzések* azonosítására,
  - azonosítja a végrehajtás peremfeltételeit a rendelkezésre álló fejlesztési források eredetét és nagyságát és a felelőségi és döntéshozatali rendszert,
  - és meghatározza a lehetséges beavatkozások teljes körét. (E körön belül lehet majd a tervezés későbbi fázisaiban egyértelműen kijelölni a valóban megvalósításra érdemes és az aktuális gazdasági és politikai környezetben megvalósítható konkrét beavatkozásokat.)
- A tervezés sajátos feltételei miatt a koncepcionálást – több lehetséges közbülső fázist, mint pl. stratégiaépítést és programozást kihagyva – egy **Akcióterv** megalkotása követi majd a jelenlegi elképzelések szerint. Az Akciótervben már csak a rö-

vidtávon, 2012–13-ban valóban megvalósítható, rendelkezésre álló fejlesztési forrással bíró beavatkozások kerülnek rögzítésre és részletes kidolgozásra.

- A **Koncepció**, ill. kapcsolódó **Akcióterv**nek megvalósítása elsősorban a rendelkezésre álló forrásoktól függ. Elképzeléseink szerint a megvalósítás több forrásból is táplálkozhat:
  - Román kormányzati és romániai uniós forrásokból;
  - Magyar kormányzati forrásokból;
  - Határ menti, transznacionális és központi európai uniós forrásokból;
  - Erdélyi megyei és önkormányzati forrásokból;
  - Erdélyi civil és vállalkozói forrásokból.
- A Mikó Imre Terv egyik további funkciója lehet, hogy üzeneteket adjon a 2014–20-as romániai és magyarországi uniós finanszírozású tervek, valamint határ menti programok kialakításához, és hogy segítse a két ország közös érdekérvényesítését az EU eljövendő fejlesztéspolitikájának kialakításakor.

1.4 A TERVEZÉS LEHETSÉGES ALAPELVEI ÉS TÁRGYKÖRE

Javasolt tervezési alapelvek:

1. Szolgálják a magyar nemzeti érdekeket és a magyarok szülőföldön való maradását.
2. Támogassák és szolgálják a nemzetek közötti békés egymás mellett élést.
3. Szolgálják a magyar gazdasági és társadalmi autonómiát, a magyar KKV szektor megerősödését, hálózatosodását és az erdélyi magyarok jólétben, boldogságban való gyarapodását.
4. Támaszkodjanak, és fenntartható módon használják ki a régió természeti erőforrásait és adottságait (kiemelten víz, termőföld, erdők, nyersanyagok, tájkép).
5. Illeszkedjék a Kárpát-medencei régió jövőképehez, és szolgálják annak megvalósulását.
6. Legyen stratégiaileg és területileg fókuszált, menedzselt, de több iparágat és területet is rugalmasan integráljon.
7. Növeljék a foglalkoztatottságot.
8. Legyen iránytű az önkormányzati stratégiai fejlesztések és napi gazdasági döntések számára.
9. Magas hozzáadott értéket követeljenek meg, kiemelten szolgálják a versenyképességet és növeljék a képzettséget, gyakorlati ismeretek és tudás szintjét.
10. Támogassák a nemzeti értékek megőrzését, s azok turisztikai és kulturális fejlesztési erőforrásként való hasznosítását.
11. Teremtsék meg és biztosítsák az erdélyi gazdaságfejlesztés stabil szervezeti, személyi és működési kereteit, feltételeit.
12. Célzottan ösztönözzék és támogassák Erdély és a Székelyföld elérhetőségét, a gazdasági és közjavakhoz, információkhoz való hozzáférést.

13. Szolgálják az erdélyi város-vidéki vonzáskörzetek hatékony együttműködését, integrált fejlesztését és kezeljék a vidéki lakosság megélhetési és társadalmi problémáit és növeljék a települések, térségek önfenntartó, öngondoskodó képességét.
14. A magyar gazdasági és társadalmi szereplők, szervezetek a fejlesztések révén:
- Legyenek önszerveződésre képesek és sajátos erőforrásaikat feltárva ki tudják alakítani saját jövőképüket, képesek legyenek tervezni közösségi cselekvéseiket;
  - Legyenek közvetítők a két állam között is kapcsolatokban, vállalják a hídszerepet;
  - Ne elszenvedői, hanem aktív cselekvő partnerei legyenek a politikai, gazdasági, társadalmi folyamatoknak, tevékenységeiket igazítani tudják a változó külső gazdasági, társadalmi vagy környezeti feltételekhez, képesek legyenek folyamatosan megújítani magukat;
  - Tagjai legyenek egymás iránt szolidárisak, együttműködőek és toleránsak, harmonikus kapcsolatokra és együttműködésre törekedjenek a befogadó és az anyaország társadalmaival, kisebbségeivel, az azonos nyelvi és nemzeti kulturális közösségekkel.

A tervezés lehetséges tárgyköre:

Az előzőekben javasolt tervezési alapelvek kijelölik a Mikó Imre Terv tárgykörét is.

A Mikó Imre Terv **önmagában nem vállalhatja fel, hogy Erdély és a romániai magyarlakta térségek fejlődését minden téren biztosítsa**. Erre sem keretei, sem forrásai nem alkalmasak. Azonban ahhoz, hogy más területeken is eredményes lehessen a kibontakozás, szilárd és fejlődőképes gazdasági alapokat kell teremteni, ez a jelenlegi dokumentum fő célkitűzése.

A terv feladata tehát azoknak a **gazdasági alapoknak a lerakása, amelyekre biztosan és fenntarthatóan épülhet a romániai magyarság jövője**. Ennek érdekében a terv a gazdaságfejlesztés azon területeivel foglalkozik, amelyeknek nemzetkaraktere van, és amelyek az erdélyi magyarság megmaradása és gyarapodása szempontjából fontosak, megkerülhetetlenek.

FONTOS HANGSÚLYOZNI, hogy nem maradhatnak el a társadalom megújítását, a magyarság képességeit, készségeit gyarapító és szellemi örökségének megőrzését szolgáló fejlesztések sem.

A romániai magyarság esetében kiemelten fontos, hogy **a fejlődés a gazdasági mellett társadalmi, környezeti és kulturális szempontból is egyaránt fenntartható legyen**.

*Ezért a Mikó Imre Terv mellett egy vele harmonizáló **társadalomfejlesztési tervnek is létre kell jönnie**. A két terv jövőképeinek, célkitűzéseinek összhangban kell állniuk, egy közös erdélyi magyar víziót kell megcélozniuk.*

A terv **időhorizontja a 2020-as év**. Ez egyrészt elegendő idő a valóban stratégiai célok megfogalmazására, másrészt elég rövid ahhoz, hogy eredményei értékelhetők, mérhetők legyenek, a stratégia célkitűzései pedig ne lépjék túl a realitás kereteit. A 2020-as időhorizont ezen kívül egybeesik az Európai Unió stratégiai tervezési időhorizontjával is.

A terv **földrajzi tárgya Erdély**. (A moldvai csángó magyar településterületek miatt kitekin-téssel a Kárpátokon túlra is.) A tervben szorgalmazott gazdasági kapcsolatok azonban fen-nállhatnak Erdély határian kívüli romániai, magyarországi és más európai szereplők irányába.

1.5 A TERVEZÉS KAPCSOLATAI MÁS TERVEZÉSEKKEL ÉS FEJLESZ-TÉSEKKEL

Az erdélyi magyarság mai napig nem készített ilyen átfogó, hosszú távú jövőképre épített fejlesztési tervet. A Mikó Imre Terv az erdélyi magyaroknak szóló, az erdélyi magyarok által irányított önálló tervezési folyamat, mely szervesen kapcsolódik magyarországi, romániai és uniós tervezésekhez, azokkal a legteljesebb harmóniára törekszik.

Az alábbi tervezési kapcsolatok jelzik az erdélyi magyarság, az anyaország és a többségi nemzet közötti együttműködés fontosságát a gazdaságfejlesztés sikere érdekében. Egyúttal biztosítják az Erdély gazdaságfejlesztésére rendelkezésre álló források lehető leghatékonyabb és legeredményesebb felhasználását, a gazdaságfejlesztési törekvések sikerét.

- Az **európai uniós** tervezési-fejlesztési alapelvekre épül a kezdeményezés, harmo-nizál minden tagállami (román és magyar) illetve határon átnyúló EU kezdemé-nyezéssel.
- Fontos a Mikó Imre Terv összehangolása **Románia gazdaságpolitikai stratégiai tervezési** folyamataival, illetve gazdaságstratégiai terveivel, hiszen egyrészt Er-dély gazdaságának erősödése Románia gazdaságának erősödését is jelenti, más-részt Románia gazdasági fejlődése fontos feltétele Erdély és az erdélyi magyarság gazdasági fejlődésének is.
- A Mikó Imre Terv másik hasonló támogató folyamata a **magyarországi gazda-ságpolitikai stratégiaépítés**. A magyar gazdaságstratégiát az Új Széchenyi Terv fogalmazza meg, amelyben kiemelt fejlesztési feladatként jelenik meg a Kárpát-medencei térség gazdaságfejlesztése. Az erre vonatkozó magyar kormányzati stra-tégiai elképzeléseket részletesebben megfogalmazó Wekerle Terv jelenleg kidol-gozás alatt áll. Annak érdekében, hogy Magyarország Erdéllyel kapcsolatos gazda-ságfejlesztési elképzelései és az erdélyi magyarság gazdaságfejlesztési törekvései egymást erősítsék, a két terv kidolgozói törekednek a tervezési folyamat és a ter-vek tartalmának harmonizálására, összehangolására.
- A tervezés kapcsolódik az erdélyi **megyék és települések** gazdaságfejlesztési el-képzeléseihez is: azokat támogatja, illetve azok számára mintát és közös irányokat adhat.

A fentiekén túlmenően nagyon fontos kiemelni, hogy a Mikó Imre Terv üzeneteket hordoz a 2014–20-as európai uniós programciklus tervezése számára is. Segítségével a gazdaság és humán erőforrás-fejlesztési tárgyú magyarországi és romániai operatív programok, valamint a két ország határ-menti operatív programjai az EU fejlesztési prioritásaival összhangban álló értékes és legitim tartalmakkal gazdagodhatnak. A Mikó Imre Terv továbbá hozzásegíthet az

eredményesebb közös magyar-román érdekképviselőkhöz a következő ciklus uniós fejlesztés-politikájának kialakítása során.

(A Mikó Imre Terv lehetséges célkitűzéseit érintő legfontosabb európai, magyarországi és romániai tervek részletes koherencia vizsgálata a célrendszer leírásában olvasható.)

2 HELYZETELEMLÉZÉS

2.1 A MIKÓ IMRE TERV CÉLTERÜLETÉNEK FÖLDRAJZI ÉS KÖRNYEZETI JELLEMZŐI

2.1.1 A célterület elhelyezése az európai térben

Erdély, Erdélyország nem határozható meg egyszerűen természet- és társadalomföldrajzi, történelmi, közigazgatás-történelmi, politikai fogalomként. Több mint egy országrész, sőt a magyar nemzet számára a második haza, az erdőkön túli terület, a menedék. Történelmi fogalomként országrészként, tartományként, fejedelemségként, kormányzóságként beszélhetünk róla, de mindig is jellemezte valamiféle különállóság. Ez a XVI.-XVII. században csúcspontot ért el, amikor önálló állami léttel rendelkezett.

Ország méretű terület, mely önálló politikai entitásként a világ országainak sorában a középmezőnyben szerepelne (a maga 108.-ik pozíciójával, közvetlenül megelőzve Dél-Koreát és Magyarországot), önálló államként Európában pedig a 15.-ik hely illelné meg. A mai szóhasználat szerint már Partium és a Bánság területeit is magába foglalja. Sajátos, változatos és mégis koherens vidék. Más Belső-Erdély, más a Partium és megint más a Bánság. És ezek alkotórészei, mint a Székelyföld, a Kalotaszeg, a Mezőség, Barcaság, vagy éppen a Szilágyság, Érmellék, Máramaros megannyi külön világ. És továbbmenve ezeken belül is önálló karaktere van Széknek, Krasznának, Illyefalvának és minden kis és nagyközségnek, városnak. A közös bennük, – s ami a táj képén túl ezt a sajátos hangulatot adja –, hogy az itt élő emberek nyelvüktől, nemzetiségüktől, vallásuktól függetlenül ma is büszkék szülőföldjükre, ragaszkodnak e vidékhez.

Erdély természetföldrajzi fogalomként a Kárpátokhoz köthető a legszorosabban. A Kárpátok koszorújának keleti, kisebbik medencéjét foglalja el. Sokak szerint **a Kárpát-medence a legtekélyesebb természetföldrajzi téregység**. Ha ez igaz, akkor ennek is legtekélyesebb része Erdély. Olyan, mint egy hatalmas erődítmény belső vára, melyet a Kárpátok három markáns vonulata zár közre. Fő karakterét a hegyek és erdők jelenléte adja, ami kiegészül az izoláltsággal, a medencejelleggel, a hármasszortatúsággal és a területet a mai keretekkel értelmezve az alföldperemi jelleggel is.

Természetföldrajzi értelemben Közép-Európa része, szemben a két szomszédos romániai vidékkel, a Kelet-Európához sorolható Moldvával és a részben dél-európai vonásokat mutató Havasalfölddel. **Természetes kapcsolata nyugati irányúak, tehát a Kárpát-medence központi része felé mutatnak**. A természetföldrajzi akadályok is ebben az irányban a legkevésbé kontrasztosak, míg a legmarkánsabb izoláció paradox módon a jelenlegi romániai centrumtér, Munténia irányába mutatkozik.

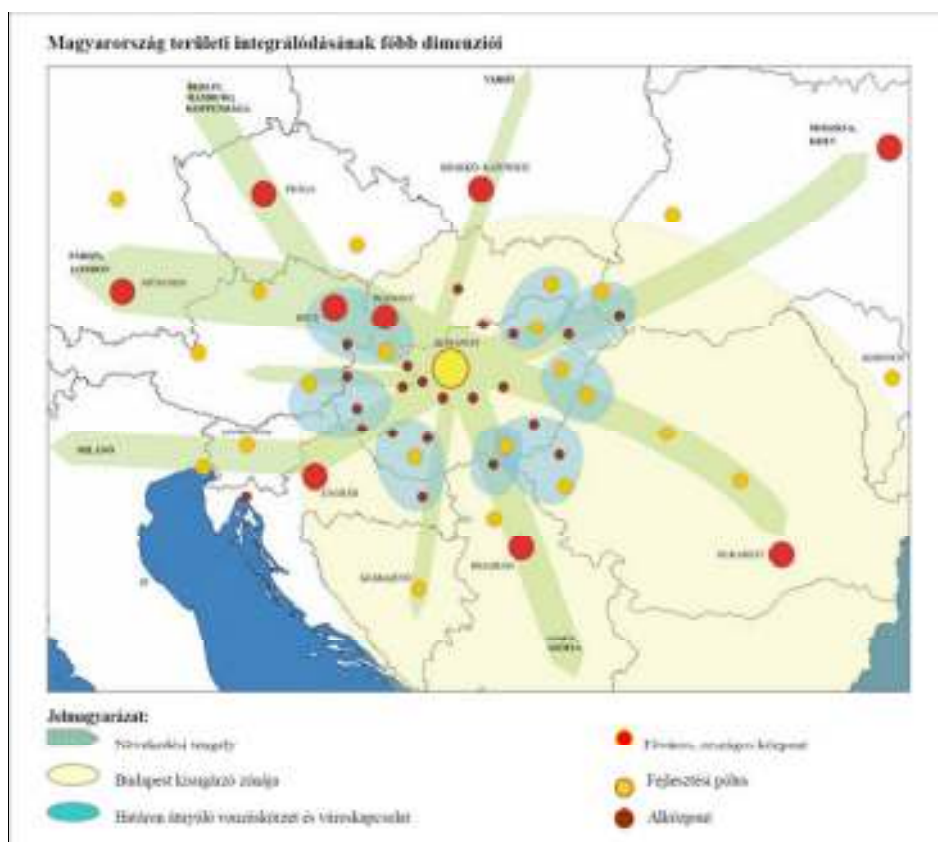
Geopolitikai értelemben önálló téregység – országszerű képződmény, melyre kifelé a kevés kapcsolódási pont, sőt bizonyos irányokban (pl. észak) ma is az izoláció jellemző. Legintenzívebb kapcsolódásra a Maros-völgy alkalmas, s a Maros vonaláig (Észak-Erdély) a jelenlegi infrastrukturális feltételek között is nagyobb a nyugati integráció esélye, mint a délkeletié. A

szűkebb értelemben vett regionális gazdasági integráció fő keretét szintén a Kárpát-medence adhatja (Wekerle-terv).

A természet a terület társadalmi viszonyain is rajtahagyta a kéznyomát, ami a lelkeségben, az identitásban mutatkozik meg. Három történelmi (magyar, székely, szász) és három modern (magyar, román, német) nemzet hazája, és számos kisebb népcsoport szülőföldje. Többezres számban élnek itt ma is romák, rutének, szlovákok, csehek, bolgárok, örmények, zsidók, szerbek, horvátok. Ezen túl a vallási türelem hazája és élenjárója (1568., Torda), a tradíció és modernitás keveréke.

A XX. század erőltetett, önkényuralmi jellegű gazdaságpolitikája sem tudta Erdély területét egyértelműen integrálni egy egységes román gazdasági térbe. Ez a tér máig is heterogén és többpólusú maradt, mint ahogyan **Erdély gazdasága maga is térben szaggatott, multipoláris. Ebben a térben sem alakult ki abszolút domináns centrum**, Erdély „fővárosa” Kolozsvár, továbbá Temesvár és Brassó állnak a városi és gazdasági hierarchia csúcsán. A relatív izoláció hosszútávon fennmarad, csak a nyugati vásárvonal nagy központjainak (Temesvár, Nagyvárad) van komoly esélye szorosabb integrációra külső területekkel, központokkal, főleg amennyiben a Kárpát-medencei HUB¹, és az ehhez kapcsolódó növekedési zóna víziója beteljesül (lásd: Magyar növekedési terv). **Erdély tehát a maga útját kell járja gazdasági szempontból is, ez az út azonban csatlakozik úgy a román, mint a magyar gazdasági erővonalakhoz. A cél kelet Svájcának a megteremtése.**

1. térkép: Magyarország területi integrálódása

¹ Olyan szervezet vagy terület, mely összefogja a kapcsolati és információs rendszereket és közvetít közöttük - információs és koordinációs központ

2.1.2 Természeti erőforrások

Az Európai Unió éghajlatváltozással foglalkozó kormányközi munkacsoportja is megerősítette, hogy az éghajlatváltozás valós jelenség, amelyért nagy mértékben az emberi tevékenységek, az azokhoz szükséges energiafelhasználás a felelős. Az EU 2007-ben elfogadta az energiapolitikáról szóló jogszabálycsomagot, ezzel egyoldalúan elkötelezte magát az energiahatékonyság növelése, a károsanyag-kibocsátás (CO₂) csökkentése és a megújuló energiaforrások nagyobb arányú alkalmazása mellett. Mindezzel összhangban az EU középtávú (2020) energetikai politikája három fontos célkitűzést tartalmaz: az energiaellátás biztonságának növelését, az energiaszektor versenyképességének növelését és a környezeti károk csökkentését. Az EU mindezek érdekében több fontos irányelvet határozott meg (pl.: Megújuló energia irányelv, Bioüzemanyag irányelv, Energiahatékonyságra vonatkozó irányelv-tervezet), melyek közül talán kiemelkedik a 2009-ben született „Megújuló energiaforrásokból előállított energia” irányelve, melynek fő célkitűzése az, hogy 2020-ig az EU összenergiájának 20%-a megújuló energiaforrásból kell származnia.

Mindezek értelmében az egyes tagállamok elkészítették Nemzeti Cselekvési Terveiket. E tervekben jelentős szempontként jelennek meg a finanszírozási kérdések. E tekintetben kiemelt szerep jut a zöld igazolványok rendszerének (ETS – Emisszió Kereskedelmi Rendszer), a Strukturális Alapok forrásainak, az Európai Befektetési Bank programjainak, illetve a különböző K+F programoknak. Fontos cél az EU kohéziós politikájának megfelelő összehangolása az EU2020 célkitűzéseivel, illetve a források magas hatékonysággal való felhasználásának megteremtése. Az európai finanszírozás mellett a tagállamok által alkalmazandó stimulációs eszközök (pénzügyi és befektetési facilitások, támogatások, ösztönző árak, infrastrukturális beruházások-fejlesztések, együttműködési mechanizmusok, stb.) alkalmazása is kiemelt jelentőségű.

Romániában, így Erdélyben is az európai finanszírozású programok az alábbiakon keresztül valósulnak meg:

- POS CCE (Gazdasági Versenyképesség Operatív Program), amely fő beavatkozási területei az energiahatékonyság, illetve az ellátás biztonsága a klímaváltozás megelőzésének kontextusában, vagy a zöld energia ösztönzése.
- POS Mediu (Környezetvédelem OP), melynek fókuszában környezetszennyezés csökkentése, a fűtési rendszerek korszerűsítése, és az energiahatékonyság növelése áll.
- POS Regional (Regionális OP), mely a városok fenntartható fejlődését célozza.
- POS DRU (Humán erőforrás-fejlesztés OP), mely mindezen célok érdekében és főképp a megújuló energiaforrások hasznosítása érdekében megvalósuló oktatási, szakmai képzési programokat támogat.

Románia energiahordozó tartalékai jelentősek, de kimerülőben vannak: az ország fő energiaforrásai a szénfélék, illetve a kőolaj és a földgáz. A kőolajbányászat és a vegyipar központja Ploiesti, azonban kiterjedt földgáztelepek húzódnak az Erdélyi-medence alatt is. A földgázt jellemzően Marosvásárhely és Kolozsvár vegyipari üzemei dolgozzák fel.

Igazodva az EU 2020 célokhoz a román kormányzat számol az ország megújuló energiaforrás potenciáljával. A legfontosabb e téren a várható éves energiapotenciál, melynek sarokszámai a következők: napenergia esetében 1.200 GWh, szélenergia esetében 23.000 GWh, vízenergia

esetében 40.000 GWh, biomassza és biogáz esetében 300 GWh. Ezen potenciál mintegy 50-60%-a gazdaságosan hasznosítható lehet, mely egyben az ország EU-s szintű céljai teljesítésének eszköze is.

2. térkép: Románia megújuló energiaforrás tartalékai

Mindezek alapján az ország 2020-ig elérendő kiemelt célkitűzései közé tartoznak a következők:

- A bruttó összes villamos energia fogyasztásának 40%-a származzon megújuló energiaforrásból.
- A CO₂ kibocsátás csökkentése 10 millió tonnával, illetve a CO₂ kvóta megfelelő értékesítése.
- A támogatások hatékony, komoly szinergikus hatással való felhasználása.
- Erdély számára is kiemelt jelentőséggel bír a megújuló energiatermelésben való lehetőségek aktív kihasználása úgy, mint a napenergiában, a geotermális energiában, vízienergiában, vagy a biomassza-feldolgozásban rejlő potenciál hasznosítása.

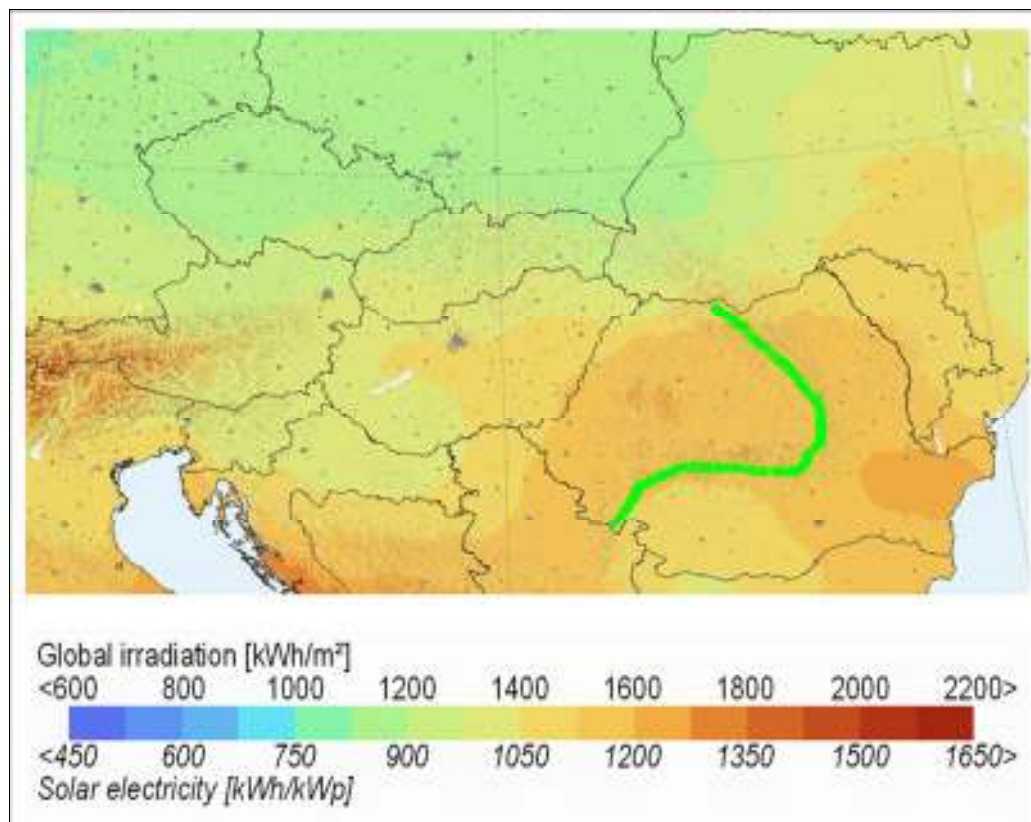
2.1.2.1 A napsugárzási adatok rövid bemutatása

A napenergiát hasznosító alkalmazások tervezése az adott helyszín napsugárzási adatainak az ismerete nélkül nem valósítható meg. Ezért már az előméretezéskor fontos a meteorológiai és a napsugárzási adatok felhasználása. A térség meteorológiai adottságai mellett lényeges, hogy csak napkollektorokkal általában nem állítható elő a különböző felhasználási területek egész éves hőigénye. Ezért a napkollektoros rendszerek többnyire párhuzamosan működnek a hagyományos energia-hordozójú hőtermelőkkel. (A napkollektoros rendszerek méretezésének

célja meghatározni, hogy mekkora az optimális rendszer, és milyen részarányban tudja fedezni az adott feladathoz tartozó hőszükségletet.) Ugyanez a megállapítás érvényes villamos energiát termelő szigetüzemű rendszerekre is. Az előméretezéskor az EU által biztosított napsugárzási térkép és adatbázis adatai alkalmazhatók.

3. térkép: EU napenergia potenciál eloszlás Erdély viszonylatában

A fenti térkép adatai alapján látható, hogy az évi besugárzási adatok északról délre haladva növekszenek, amely ellentétes a jelenleg az EU fejlett országaiban beépített napenergiát hasznosító berendezések számával.

A napkollektoros rendszerek méretezése során meg kell határozni, hogy mekkora az optimális rendszer, és mekkora a hőszükséglet. A napkollektoros rendszerek fontos jellemzője a rendszerhatásfok, ami nem más, mint a napkollektoros rendszerrel hasznosított és a napkollektorok felületére érkező napsugárzás aránya. Az alacsony szoláris részarányú rendszerek magas rendszerhatásfokkal működnek, magas szoláris részarányt viszont általában csak alacsony rendszerhatásfokkal lehet elérni. Az optimális szoláris részarány igen sok tényezőtől függ. Kisebbségi használati-melegvíz készítő rendszereknél, családi házak esetében, nagy valószínűséggel elérhető az 50-70%-os hatásfok. Nagyobb rendszereknél inkább alacsonyabb, 20-50% körüli érték a célszerű, a megtakarítás ekkor is jelentős.

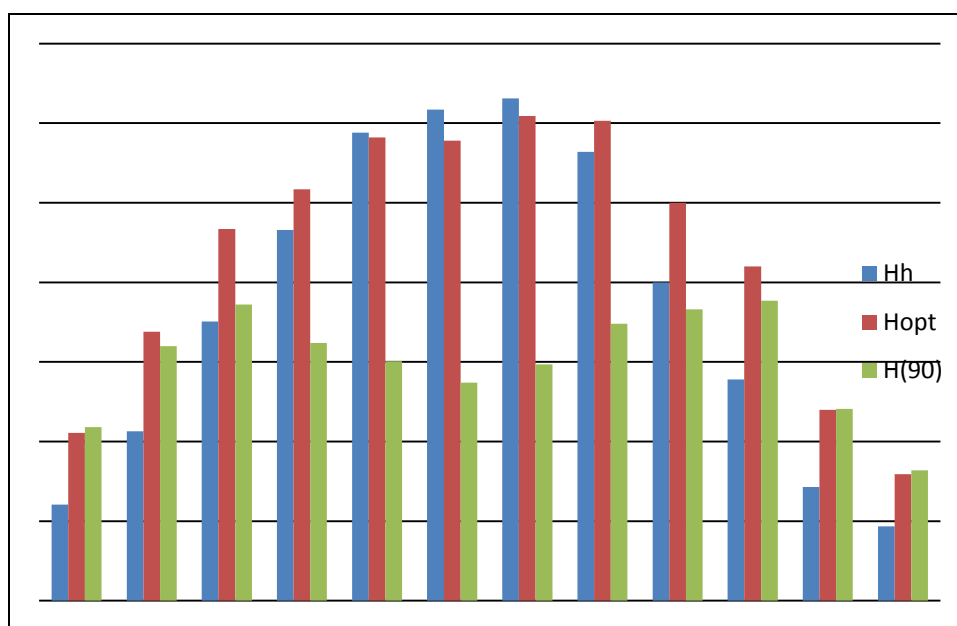
Mindkét esetben a napkollektoros rendszer egész éves hatásfoka és megbízható működése, ill. a beruházási költség megtérülési ideje a fontos. A fenti, 3. ábra a térségre jellemző napsugárzási adatokat szemlélteti, amely segítségével meghatározható az adott helyszínre vonatkozó éves napsugárzási energia értéke, továbbá egy 1 kWp beépített teljesítményű fotovillamos rendszer éves villamos energiatermelése.

A térségre jellemző, hogy az évi besugárzási energia érték 1100 – 1600 kWh/m² körüli, továbbá az elérhető éves villamos energia hozama 1000-1350 kWh/kWp. A gyakorlati tapasztalat azt igazolja, hogy az üzembe helyezett rendszerek energiatermelése a becsült értéknél jóval alacsonyabb, mindez köszönhető helyi meteorológia jelenségek jelenlétének (borús időszakok, ködös reggelek, stb.). Pontos méretezés csak az adott helyszín napsugárzási adatainak a mérésével és a mért adatokra támaszkodó méretezéssel valósítható meg, ezért szükséges a térségben ezeket a kiértékelő méréseket elvégezni.

A központi régió egy helyiségének a Déli tájolású, vízszintes felületen, 45° / 90°-os dőlésszögű felületre beeső teljes sugárzás erősség, a hónapok egy napjára számított átlagértékek alapján [W/ m²] látható az 1. ábrán.

1. ábra: Vízszintes, 45 / 90 fok dőlésszög felületre érkező napsugárzás energiájának napi átlagértékei [Wh/m²/nap]

2.1.2.2 A szélességi adatok jellemzése

A szélenergia megújuló energiafajta, amelynek termelése környezetvédelmi- és költségelőnyei miatt rohamos ütemben nő a világban. A szélenergia kitermelésének során a szélturbina a lapátjainak forgási energiáját alakítja át elektromos árammá. A szélenergia-hasznosítás lehetősége, módja, területe és mértéke döntő mértékben összefügg az adott földrajzi helyen uralkodó szélviszonyokkal, elsősorban a szélesség nagyságával és állandóságával.

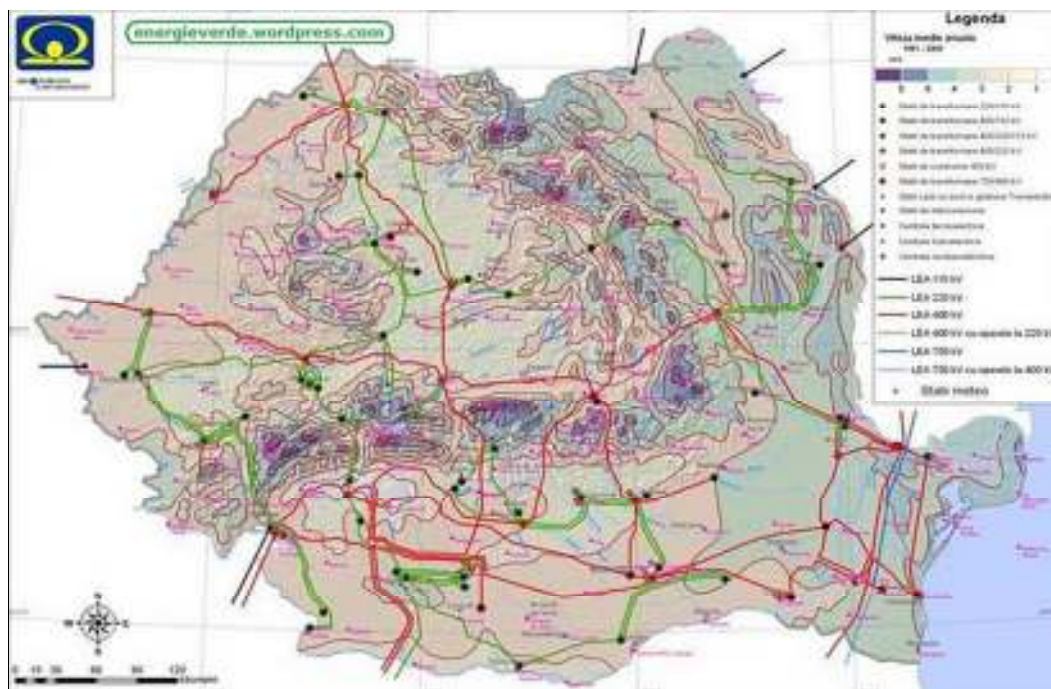
Az Észak-erdélyi régió szélviszonyait az uralkodó légtömegek, valamint a domborzati sajátosságok határozzák meg. A régió északnyugat irányából nyitott, míg a Keleti-Kárpátok és az Erdélyi-Szigethegység, valamint a távolabbra eső, de meghatározó jellegű Déli-Kárpátok a többi égtáj felől gátként viselkednek a szelek kialakulásában. A domináns szélirány az év során a nyugati, ez a légkör általános légkörzésének következménye (nyugati szelek).

A szél a levegő földfelszínhez viszonyított mozgása, mely a légkörben kialakuló nyomáskülönbségek hatására jön létre. Az általános légkörzés következtében a Föld különböző területein eltérő szélrendszerek uralkodnak, ezen kívül időszakos és helyi jellegű szelek is kialakul-

nak, amelyek elsősorban az eltérő tulajdonságú felszínek, illetve a domborzat légáramlást módosító hatásainak következményei. Energiatermelés szempontjából az állandó jellegű szelek használhatók ki megfelelő hatékonysággal, mert a szélturbinák gazdaságos működtetése érdekében állandó szelekre van szükség.

A szélerőművek a szélnek csak egy részét képesek hasznosítani, a potenciális érték maximum 59,3 %-át. A gyakorlatban, részben technikai okokból, és a szél változásai miatt további veszteségek lépnek fel. Ténylegesen 20-30% az, amit kinyerhetünk a meglévő szélenergia-potenciálból. A szélturbinák általában a névleges teljesítményt, a névleges szélesebségnél szolgáltatják. A szélturбина teljesítménye nullától, a bekapcsolási sebességtől a maximális teljesítményig növekszik, amely érték a névleges szélesebségnél van. Ezt követően a turbina folyamatosan a névleges teljesítményt szolgáltatja, míg nem a szélesebség a szerkezetre veszélyessé válik, s ekkor a szabályozó rendszer a turbinát leállítja (20-25m/s). A szélturbinák energiatermelésének pontos meghatározásához a telepítési pontra (területre) vonatkozó sokéves szélesebség adatbázis ismerete nélkülözhetetlen.

4. térkép: Románia jellemző szélesebség adatai

A térségre jellemző szélesebség érték 2-3 m/s körüli, amely alkalmatlan energetikai alkalmazásra, azonban amint az ábrán megfigyelhető, léteznek olyan térségek ahol az átlag szélesebség értéke elfogadható szélerőművek telepítésére. Mindezek érdekében szükséges előzetes felméréseket végezni, hisz a későbbiekben telepített szélparkok megoldanák e térségek energiaellátását, csökkentve a széndioxid kibocsátás értékét is.

2.1.2.3 Rövid áttekintés Románia vízrajzáról, vízenergia-hasznosításáról

Románia vízkészletét a felszíni vizek (folyók, tavak) és felszín alatti vizek képezik. A vízkészlet nagy részét a Duna teszi ki (85.000.000 m³ Vaskapunál). A folyók vízkészlete (Duna nélkül) 40.000.000 m³-re becsülhető. A felszín alatti vízkészlet 9.600.000 m³. Románia összes

vízkészlete: 134.600.000 m³. Ez a vízmennyiség lebontva az ország lakosságára a következő adatokat szolgáltatja:

- Egy évre egy személynek kb. 2660 m³ víz jut a Duna vízhozamából.
- Egy évre egy személynek kb. 1770 m³ víz jut az ország többi folyójának vízhozamából.

Ezen értékekkel Románia a viszonylag kevés vízmennyiséggel rendelkező országok közé tartozik.

A belső folyók képezik Románia legfontosabb vízkészletét. Hegyvidéken található a vízkészlet fele, míg a legkisebb vízhozam az alföldekre jellemző (40 l/sec hegyvidéken és 1 l/sec alföldön). Legtöbb csapadék a tavaszi hónapokban hullik, ezeket általában nagy aszályok követik. A Duna, mint Európa második legnagyobb folyama (2868 km) jelentős részét képezi az ország édesvízkészletének.

A felszín alatti vizeknél elhelyezkedésüktől függően beszélhetünk édesvízről, borvízről valamint sósvízről. Országos eloszlás:

- 0,5 l/s/km² Észak-Dobrudzsában,
- 0,5-2 l/s/ km² a Moldvai-fennsíkon,
- 0,1-3 l/s/ km² az Erdélyi-medencében,
- 0,1-3 l/s/ km² Észak-Dobrudzsában és a Duna-deltában,
- 5-20 l/s/ km² a Kárpátokban, főként a Déli-Kárpátokban.

A vízhasználat eloszlása 2010-ben a következő volt:

- lakosság: 1,03 mrd m³,
- ipar: 4,45 mrd m³,
- mezőgazdaság: 0,74 mrd m³.

VÍZVAGYON – FELSZÍNI VIZEK

A 2010-es évben a 107/1996-os Víztörvény alapján minőségileg ellenőrizték a felszíni vizeket. Az értékelés víztömegre készült, ez az alapegység, amelyet használ a Víz Keretrendszer (Directiva Cadrua Apei) is a célok megállapítására és elérésére. A felszíni víztömeg a felszíni vizek egy jelentős elemét jelenti: folyó, tó, folyószakasz, csatornaszakasz, átmeneti vizek, valamint a part menti vizek egy részét.

Az ökológiai állapot a vízi ökoszisztémák minőségének a kifejezése, melyet a Víz Keretrendszer V. melléklete alapján osztályoztak. A felszíni vizek minősége 5 osztályba sorolandó, melyek jelölésekor különböző színeket használnak: nagyon jó (kék), jó (zöld), közepes (sárga), gyenge (narancssárga) és rossz (piros).

A felszíni víztömegek ökológiai állapotának értékelése különféle minőségi elemek bevonásával történik: biológiai, fizikai-kémiai, szennyezőanyagok. Minőségi elemek közé tartoznak:

- Biológiai elemek – folyók esetében:
  - Vízi flóra: fitoplankton és fitobentos,
  - Halak: (fajta, életkor).

- Fiziko-kémiai elemek:
  - Termikus körülmények: hőmérséklet,
  - Oxigénellátó körülmények: oldott oxigén,
  - Savasság: pH,
  - Tápanyag: N-NO₃, N-NO₂, N-NH₄, P-PO₄, P_{total}.
- Konkrét szennyezőanyagok közé tartoznak: réz, cink, arzén, króm, xilol, poliklórozott bifenil, toluol, acenaftén és fenol.

A FOLYÓVIZEK ÖKOLÓGIAI ÁLLAPOTA, VÍZGYŰJTŐ TERÜLETEKRE LEBONTVA

Szamos vízgyűjtő területe

A Szamos vízgyűjtőjében 94 folyó volt értékelve, melyből 42 folyó a megfigyelt adatok alapján értékelődött, míg 52 folyó a csoportosítás elvén.

A következő eredmények születtek:

- 69 (73,40%) folyó jó ökológiai állapotban van,
- 21 (22,34%) folyó közepes ökológiai állapotban van,
- 4 (4,26%) folyó gyenge ökológiai állapotban van.

2. ábra: A Szamos vízgyűjtő területe

A vizsgált 3188 km összhosszúságot lebontva a következő eredményeket kapták:

- 1609 km (50,47%) jó ökológiai állapotban levő,
- 1419 km (44,51%) közepes ökológiai állapotban levő,
- 160 km (5,02%) gyenge ökológiai állapotban levő.

Az eredményből kiderül, hogy a vizsgált folyókból 25 nem érte el a jó ökológiai állapotot, ami hosszúságban 1579 km-nek felel meg.

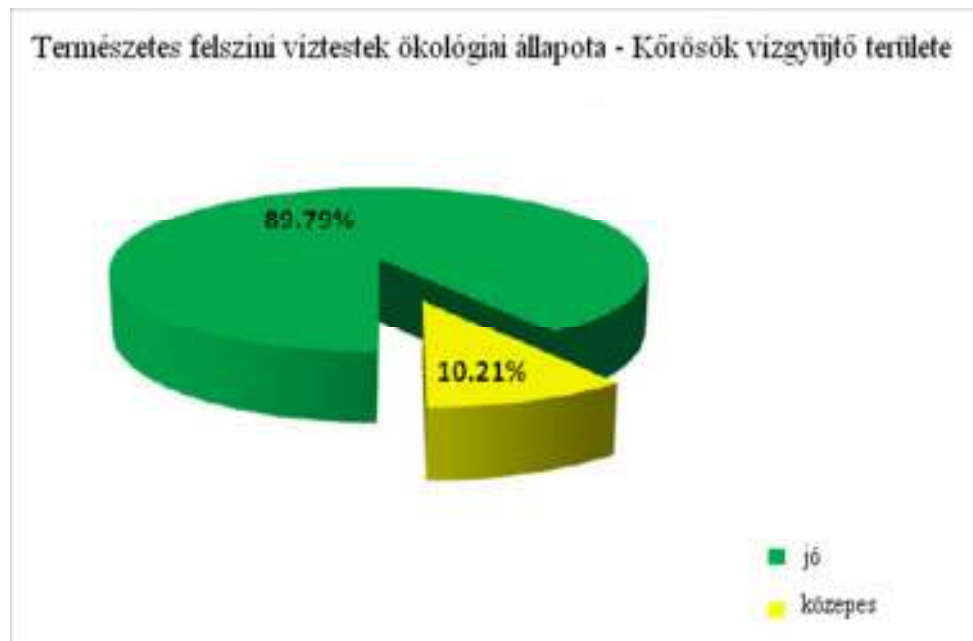
A vízgyűjtőterületen található fő szennyezőforrásokat főként a tisztítatlan, vagy részlegesen tisztított szennyvizek képezik. Ezek főképp a városi vízszolgáltatóktól (Beszterce, Kolozsvár,

Máramaros, Szatmárnémeti) származnak, míg a másik szennyezőforrás a bányászat, a magas fémion tartalommal rendelkező bányavizekkel.

Körösök vízgyűjtő területe

A vizsgálatba 235 folyó került be, 55 folyó a megfigyelt adatok alapján lett értékelve, 180 a csoportosítás elvén. Kiderült, hogy 211 (89,79%) jó, míg 24 (10,21%) közepes ökológiai állapotban van.

3. ábra: Körösök vízgyűjtő területe

A 3035,59 km összhosszúság ökológiai állapota:

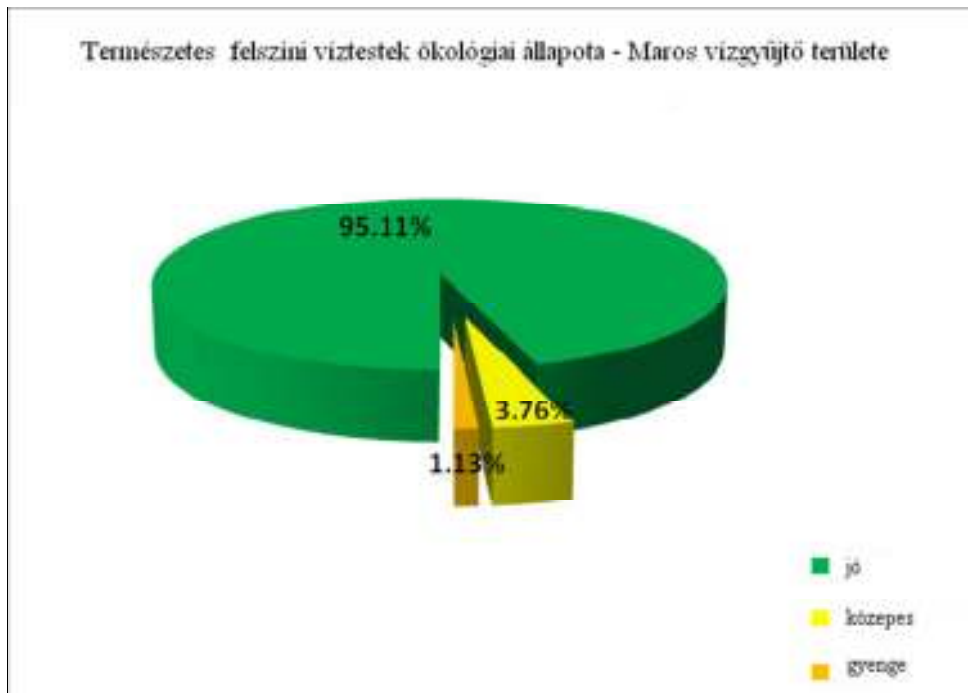
- 2454,8 km (80,87%) jó ökológiai állapot,
- 580,79 km (19,13%) közepes ökológiai állapot.

Fő szennyezőforrások: városi vízművek, olajipari vállalatok.

Maros vízgyűjtő területe

A területen 266 folyót vizsgáltak. A következő eredmények születtek:

- 253 - 4239,19 km (95,11%) jó ökológiai állapotban van,
- 10 - 491,44 km (3,76%) közepes ökológiai állapotban van,
- 3 - 74,52 km (1,13%) gyenge ökológiai állapotban van.

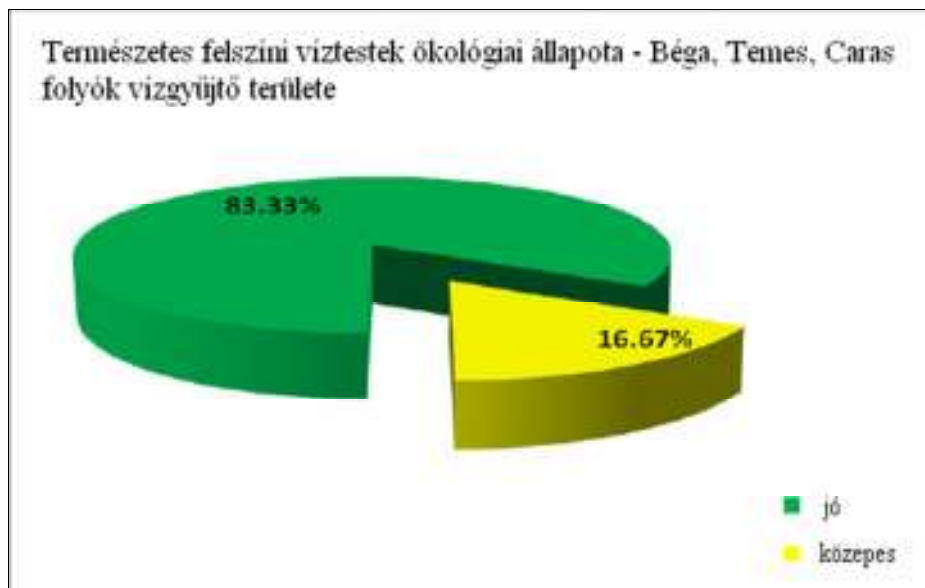
4. ábra: Maros vízgyűjtő területe

Fő szennyező források: városi szennyvíztisztítók, vízművek, ipari vállalatok.

Béga – Temes – Caras vízgyűjtő területe

A vízgyűjtő területen 54 folyót vizsgáltak. Az eredmények:

- 45- 16975 km (83,33%) jó ökológiai állapotban,
- 9 279,1 km (16,67%) közepes ökológiai állapotban van.

5. ábra: Béga – Temes – Caras vízgyűjtő területe

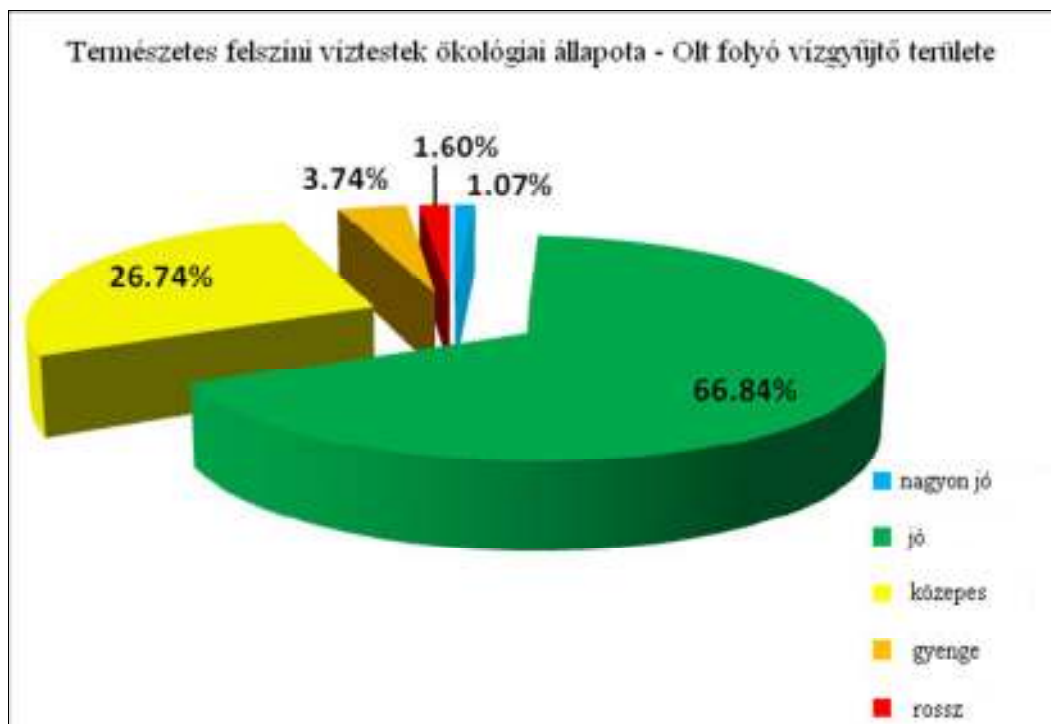
Fő szennyező források: bányavállalatok, ipari vállalatok.

Olt folyó vízgyűjtő területe

A vízgyűjtő területen 187 folyót vizsgáltak. Az eredmények:

- 2 (1,07%) – 19 km nagyon jó ökológiai állapotban van,
- 125 (66,84%) – 1929 km jó ökológiai állapotban van,
- 50 (26,74%) – 1775 km közepes ökológiai állapotban van,
- 7 (3,74%) – 153 km gyenge ökológiai állapotban van,
- 3 (1,6%) – 51 km rossz ökológiai állapotban van.

6. ábra: Olt folyó vízgyűjtő területe

Fő szennyező források: vegyipar, bányászat, különböző ipari tevékenységek.

FELSZÍN ALATTI VIZEK

2010-ben 125 felszín alatti víztömeg (1631 vízpont – források, kutak stb.) lett megvizsgálva.

A következő eredmények születtek:

- 102 felszín alatti víztömeg jó kémiai állapotban van (81,60%),
- 21 gyenge kémiai állapotú (16,80%),
- 2 helyileg gyenge állapotú (1,6%).

A kutakból vett és megvizsgált vízminták esetében elmondható, hogy szinte mindegyik esetben a szennyezőanyagok mértéke meghaladja a megengedett határértékeket. Szennyezőanyagként megjelentek a foszfátok.

2010-ben a legnagyobb nitrogénkoncentrációt a következő folyók vízgyűjtőterületén található felszín alatti vizekben mérték: Maros, Körösök, Olt.

Fő szennyező források: vegyipari, bányászati vállalatok, egyéb ipari tevékenységek.

2.1.2.4 Biológiai sokféleség (Biodiverzitás)

A biodiverzitás a fajok sokféleségét jelenti és az élet sokféleségének teljességét írja le, hiszen egyrészt az élet minden megjelenési formáját (állatok, növények, gombák, mikroorganizmusok stb.), másrészt a hierarchikus biológiai szerveződés minden egyed feletti és -állati szintjének sokféleségét foglalja magába. (Standovár és Primack, 2001) Így gondolhatunk valamely területre vonatkozóan a madarak, vagy az erdőt alkotó fafajok sokféleségéről, de gondolhatunk egyetlen fajon-, illetve populáción belüli genetikai diverzitásra, vagy akár a társulásban előforduló fajok számosságára, esetleg egy nagyobb régió esetén a társulások sokféleségében megjelenő diverzitásra is.

Románia számos természeti adottsága és viszonylag jó állapotban megőrzött természeti értékei miatt nagymértékben hozzájárulhat az Európai Unió biodiverzitásának megőrzéséhez.

Erdélyben három biogeográfiai régió található meg, a kontinentális, az alpesi és a pannon régió. A változatos domborzati formáknak köszönhetően számos természetes és féltermészetes élőhely megtalálható, mint például különböző gyepes és cserjés élőhelyek, erdei élőhelyek, mocsaras és lápos élőhelyek, sziklák és barlangok élőhelyei, édesvízi élőhelyek.

A Kárpátok az alpesi régió szerves részét képezik, élővilága számos hasonló vonást mutat az európai hegyvidékek élővilágával és természetvédelmi problémái is többnyire hasonlóak. Az Alpokhoz képest azonban a Kárpátok térsége számos sajátos jellemvonással rendelkezik, keresztezve a nagy flóra- és faunavándorlások útvonalait. Élővilága szerkezetében fellelhető Európa szinte valamennyi biogeográfiai eleme, melyet igen sajátossá tesz a bennszülött fajok sokasága.

Európa növény- és állatvilágát a negyedkorban bekövetkező többszöri jelentős klímaingadozás nagymértékben átalakította. A helyi növény- és állatvilág kénytelen volt a kontinens déli területein keresni menedéket, ahol átvészelhették a kedvezőtlen periódusokat, majd azok megszűnte után fokozatosan északra terjedve újra benépesíthették eredeti élőhelyeiket. Másoknak éppen kedvezett a hideg klíma, ők északról délre terjeszkedve foglalták el a jégárak körüli területeket, majd a felmelegedés során újra északra húzódtak vissza, esetenként kisebb populációkat hagyva hátra a magasabb hegységekben.

A Kárpátokban fellelhető növény- és állatfajok populációi elszigetelődve a törzsi formától új fajokká fejlődhetnek, vagy az elszigetelődés folyamán sajátos genetikai struktúrákat fejlesztek ki, jelentősen növelve az Európai populációk genetikai komplexitását és életképességét. A Kárpátokban azonosított növényfajok 12%-a bennszülött, a hideg hegyi patakokban előforduló vízi rovarok esetében ez a százalék akár 20-30%-ot is eléri és megközelíti a szigetekre jellemző magas endémizmust. Az itt található Európában a legkiterjedtebb érintetlen hegység az európai nagyragadozók (medve, farkas, hiúz) állományának több mint felét megőrizte. Tehát a Kárpátoknak kimagasló szerepe van Európa biodiverzitásának megőrzésében.

A biodiverzitást legjobban az élőhelyek pusztulása, fragmentálódása és leromlása, a környezet (levegő, víz, talaj) szennyezése, a klíma globális változásai, valamint az erőforrások túlzott kitermelése és felhasználása veszélyeztetik, így a kárpát-sajátosságok megmentésében fontos szerepet játszanak a természetvédelmi területek.

2.1.2.5 Természetvédelmi területek

Az evolúcióképes populációkat és a működő társulásokat csak in situ védelem képes megmenteni. Ennek érdekében elsősorban törvény által védett területeket kell létrehozni, ahol megengedettek bizonyos gazdasági és rekreációs tevékenységek.

A romániai természetvédelem története a XVII–XVIII. században kezdődött, amikor tilalmas kerteket, vadaskerteket jelöltek ki. A XVIII. század elejétől, a mai Retyezát-hegység területén fekvő Kendeffy-vadaskert fő funkciója a természetes vadállománnyal való fenntartható gazdálkodás volt. A terület számos természeti értékének köszönhetően megőrizte eredeti funkcióját a birtokosváltás után is. 1935-ben itt hozták létre az ország első nemzeti parkját, a Retyezát Nemzeti Parkot 13 ezer hektáron. Ugyancsak itt, a Retyezát Nemzeti Park szívében találjuk az ország legszigorúbban védett természeti területét, a Gemenele Tudományos Rezervátumot, amely a Román Tudományos Akadémia védnöksége alatt működik, és csak különleges engedéllyel lehet látogatni.

A védett területek osztályozására a Nemzetközi Természetvédelmi Unió (IUCN) 1994-ben kidolgozott egy osztályozási-kategorizálási rendszert, mely alapján a természetvédelmi területek megoszlása Erdélyben a következő:

2. táblázat: A természetvédelmi területek megoszlása Erdélyben

IUCN kategória	Védett területek száma
I - Tudományos rezervátum	7
II - Nemzeti parkok	10
III - Természeti emlék	91
IV - Természetvédelmi rezervátum	434
V - Tájvédelmi körzet (natúrpark)	10

Tudományos rezervátumok

A tudományos rezervátumok az IUCN I. kategóriának felelnek meg. Ezek területén tudományos szempontból jellegzetes növénytani, állattani, geológiai, speológiai, paleontológiai, talajtani értékek találhatóak, ezért ezek szigorúan védett területek, a nagyságukat a védendő terület integritásának biztosítása határozza meg. A tudományos rezervátumokban csak tudományos tevékenység folytatható, amely megőrzi az élőhelyek zavartalanságát. Erdélyben 7 tudományos rezervátum van, köztük a Gemenele Tudományos Rezervátum a Retyezát Nemzeti Parkon belül, a Pietrosu Mare és a Piatra Rea a Radnai havasok Nemzeti Parkon belül, illetve a Medve-barlang az Erdélyi-szigethegység Natur Park keretén belül.

Nemzeti- és Natúrparkok

Erdély területén jelenleg 10 nemzeti park (IUCN II. kategória) és 10 natúrpark (IUCN V. kategória) található. Vannak közöttük magashegységi legelők, folyó árterek, karsztképződmények, szurdokvölgyek, glaciális domborzatot védő parkok egyaránt.

Sajátságosnak mondható a Hátszegi Dinoszaurusz Geopark, amely a Hátszegi medence 36 települését felölelve igyekszik kellő védelmet biztosítani az Európa-hírű őslényléhelyeknek.

Ugyancsak említésre méltó a Maros-ártér Natúrpark, amely az országhatárokon átnyúló, nemzetközi együttműködés részeként védi a Maros alsó folyásának vizes élőhelyeit, növény- és állatvilágát. A magyarországi oldalon közvetlen szomszédja a Körös–Maros Nemzeti Park.

A dél-Erdély és Bánság régió országos szinten élen jár a természetvédelmi területek összefüggő hálózatának fenntartásában, ugyanis a Bánsági-hegyekben található a legnagyobb összefüggő (egymással szomszédos) nemzeti és natúrpark hálózat.

3. táblázat: Nemzeti Parkok

Nemzeti parkok	Területe, ha	Megye
Zsil-szoros Nemzeti Park	11 135	Hunyad
Szemenik és Krassó-szurdok Nemzeti Park	36 219	Krassó-Szörény
Néra- és Beusnica-szoros Nemzeti Park	36 706	Krassó-Szörény
Domoglád–Cserna Nemzeti Park	61 190	Krassó-Szörény
Retyezát Nemzeti Park	38 117	Hunyad
Királyko Nemzeti Park	14 781	Brassó-
Radnai-havasok Nemzeti Park	46 399	Beszterce-Naszód, Maramaros
Kelemen-havasok Nemzeti Park	24 041	Maros, Suceava, Hargita, Beszterce
Csalhó Nemzeti Park	7 742,5	Neamț
Békás szoros – Hagymás Nemzeti Park	6 575	Hargita, Neamț

4. táblázat: Natúrparkok

Natúrparkok	Területe, ha	Megye
Vaskapu Natur Park	128 196	Krassó-Szörény
Csindrel Natúrpark	990	Szeben
Alpesi-Fogarasz Natúrpark	6 989	Szeben
Dumbráva Natúrpar	904	Szeben
Bucsecs Natúrpark	32 598	Brassó
Erdélyi-szigethegység Natúrpark	76 022	Fehér
Hátszegi Dinoszaurusz	100 486	Hunyad
Geopark		
Gredistye Muncsel-Csoklovina	38 116	Hunyad
Natúrpark		
Maros-ártér Natúrpark	17 354	Arad, Temes
Máramarosi-havasok Natúrpark	148 850	Máramaros

Természeti rezervátumok és emlékek

A természetvédelmi rezervátumok különleges természeti értékekben gazdag, kisebb összefüggő területek. Elsődleges rendeltetésük egy vagy több természeti érték, illetve ezek összefüggő rendszerének védelme.

A kis területű rezervátumok (IUCN IV. kategória) és természeti emlékek (IUCN III.) jellegét a bennük jelen levő és védelmet igénylő természeti értékek adják. Ezek szerint a régióban megkülönböztetünk öslénytani, földtani, barlangtani, növénytani, madárvédelmi, talajvédelmi,

erdészeti, tudományos, állatvédelmi, vizes élőhely, tájvédelmi, vegyes rezervátumokat és természeteti emlékeket.

A kis időközökkel egymást követő törvények, az Európai Unió Natura 2000 követelményei, az ország által aláírt számos nemzetközi természetvédelmi egyezmény azt eredményezte, hogy egy terület több egyezmény alapján élvez védelmet, így esetenként elég összetett állapotok uralkodnak. Mindezek mellett elmondható, hogy nincs megyei és országos természetvédelmi nyilvántartás.

Natura 2000 területek

Az intenzív gazdasági fejlődés, a környezeti erőforrások fokozódó mértékű kihasználása a viszonylag érintetlen, természetes állapotú élőhelyeket a töredékére csökkentette, ezzel együtt a bennük élő fajdiverzitás és számos faj egyedszáma is drasztikusan csökkent. A természeti örökség megőrzésének igénye nyomán kialakuló természetvédelem végül felismerte, hogy a fajok hatékony védelme csupán élőhelyeikkel együtt, összetett ökológiai rendszerben történhet. E stratégia szellemében hozta létre az Európai Unió a Natura 2000 természetvédelmi hálózatát.

A Natura 2000 olyan összefüggő európai ökológiai hálózat, amely a biológiai sokféleség megőrzését a közösségi jelentőség természetes élőhely-típusok, vadon élő állat- és növényfajok védelmén keresztül biztosítja és hozzájárul kedvező természetvédelmi helyzetük megóvásához, illetve helyreállításához. A Natura 2000 a fenntartható fejlődés alapelvét előtérbe helyezve összehangolja a tudományos, gazdasági és társadalmi fejlődési igényeket a természetvédelem céljaival, a hálózat jelentős mértékben hozzájárul a vidék fenntartható fejlődéséhez, a vidéki munkaerő foglalkoztatásának növeléséhez, alternatív jövedelemszerzési lehetőségek teremtéséhez, a vidék turisztikai vonzerejének növeléséhez, biotermékek kereskedelméhez és az agrár-környezetvédelmi intézkedések végrehajtásához.

A Natura 2000 hálózat létrehozásának jogi háttérét az Európai Unió két természetvédelmi irányelve adja. A Natura 2000 hálózat az Európai Unió 1979-ben megalkotott madárvédelmi irányelvének és az 1992-ben elfogadott élőhelyvédelmi irányelvének végrehajtásaként kialakított területeket foglalja magában. A Natura 2000 hálózat persze csupán kiegészítő eszköz a hazai természetvédelem számára. A hálózat területei nem helyettesítik a hazai védett természeti területek rendszerét, hanem kiegészítik azt.

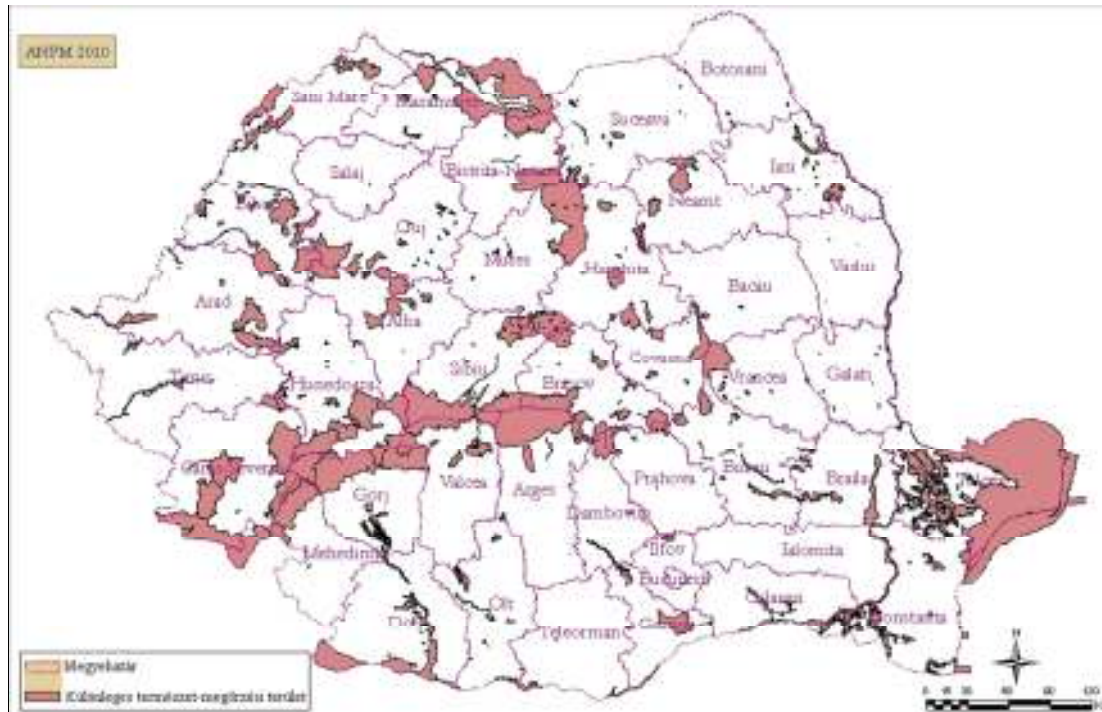
A Natura 2000 területek két különböző típusát különböztetjük meg:

1. A különleges természet-megőrzési területek: kijelölését az unió élőhelyvédelmi irányelve írja elő. A kijelölés célja a vadon élő növény- és állatfajok, illetve élőhelytípusok védelme. A közösségi szempontból jelentős fajok és élőhelytípusok képezik a területkijelölés alapját.
2. A különleges madárvédelmi területek: kijelölésénél figyelembe vették a fontos madárélőhelyek hálózatát. A fontos madárélőhelyek azokat a nemzetközileg is kiemelkedő fontosságú területeket jelentik, amelyek kritikusak a vadon élő madárfajok populációinak fennmaradása szempontjából.

Románia az Európai Uniós csatlakozásig kijelölt 273 különleges természet-megőrzési területet (SCI), ami az ország összterületének a 13,21%-a és 108 különleges madárvédelmi területet

(SPA), ami az ország összterületének a 11,89%-a. Mivel a különleges természet-megőrzési területek és a különleges madárvédelmi területek között átfedések vannak, ezért az ország összterületének 17,84%-át teszik ki a Natura 2000 természetvédelmi területek.

5. térkép: Románia különleges természet-megőrzési területeinek térképe (2010)

6. térkép: Románia különleges madárvédelmi területeinek térképe (2010)

A fenti térképeken jól látható, hogy a Natura 2000 természetvédelmi területek nagy része Erdélyben, illetve a Duna-Deltában található. Natura 2000 területekre vonatkozó adatbázis az ország egészére találhatóak meg, Erdélyre leszűkítve hiányosak az információk.

2.1.2.6 Egyéb vonzerők:

Gyilkos-tó

A Gyilkos-tó (rég magyar nevének: Veres-tó) egy természetes torlasztó a Hagymás-hegységben, a Keleti-Kárpátokban, Hargita megye északkeleti részén. 1837-ben keletkezett egy közeli hegyről lecsúszó törmelék következtében. A tó visszahúzódóban van, a visszamaradó kisebb tavak elláposodnak.

Szent Anna-tó

A Szent Anna-tó egy krátertó az Erdélyi Csomád-hegység (Hargita megye) egyik kialudt vulkáni kráterében, Tusnádfürdőhöz közel. Részbe a Mohos Természetvédelmi Területnek, amely a Csomád két kráterét foglalja magába. A másik kráterben a Mohos-tözezláp található. A Szent Anna-tó vízgyűjtő területe kicsi, semmilyen kapcsolatban nincs a helyi vízrajzi hálózattal. A tavat főleg a csapadék táplálja. Nincs közvetlen lefolyása, a víz csak a földre szivárog el és bukkan fel később források formájában a vulkán külső részén.

Büdös-barlang

A torjai Büdös-barlang egy természetes mofetta a Büdös-hegy déli oldalában, Délkelet-Erdélyben. Ez Európa legnagyobb működő mofettája. A barlang 1052 méter magasságban található. Az üreg nem természetes módon jött létre: egy kénbánya felhagyott tárnája volt (a fejedelmi kiváltságlevelék szerint a kéntermelés itt valamikor Torja kiváltsága volt). A gázhozam a legkisebb becslések szerint napi 3000 m³.

Tordai-hasadék

A Tordai-hasadék mészkő-hasadék a Torockói-hegységben, nem messze Torda városától. 1938 óta védett terület. „A tordai hasadék a vulkáni alkotás egyik legbámulatosabb remeke; itt

egy hegylanc tetejétől a talapjáig kettérepedve. A két átelleni meredek fal kiálló szikláik és mélyedései még most is egymásba illenek, a háromezer lépésnyi sziklafolyosó hajlásai, megtörései mindenütt egyenközűek maradnak, csak imitt-amott mutat tágabb öblöket, hol a sziklaórló idő görgeteg kőzuhanyokká porlasztotta a bércfalat; míg egyes sziklatornyok, mint a gót építészet pillérei állnak el a falaktól, amiknek ormozata ma is a műnsterék cifra, fantasztikus párkányzatát mímeli.” – Jókai Mór: Egy az Isten.

Parajdi sóbánya

Parajd város határában kialakult sóhegy a helyi látványosságok közül a legfontosabb helyet foglalja el. A felszínen képződött sókristályok a napfény csillogásában lenyűgöző látványt nyújtanak. A sóbányászat messze a római időkbe nyúlik vissza, ebben az időben már bányák működtek Szovátnán és Parajdon. A tényleges sóbánya 1792 körül létesült, addig csupán felszíni fejtéssel foglalkoztak, melynek nyomai ma is látszanak a sóhegy oldalában, amelyet védett képződménynek nyilvánítottak. A bánya levegője száraz és tiszta, mivel a só magába szívja a nedvességet és megöli a kórokozókat, hőmérséklete pedig egyenletes, a légúti megbetegedésben szenvedők kiváló kezelési lehetősége. A 120 méteres mélységbe autóbusz szállítja a betegeket illetve a látogatókat, ahol hatalmas földalatti terem várja az érkezőket.

Gyógyvizek

Az Apor- (Timsós-) fürdő a Büdös-hegy délkeleti oldalán elhelyezkedő terület, amely a térség legritkább típusú ásványvizeit tartalmazza. Az itt található források és medencék Európában egyedülállónak tekinthetők, mivel a timsón kívül kis mennyiségben szabad kénsavat (vitriol) is tartalmaznak. Nagyon kevés ehhez hasonló jelenség van feljegyezve világszerte. (Észak-Amerika, Jáva szigete stb.)

Medve-tó (Szováta)

A szováti Medve-tó különleges természeti értékkel bír, ugyanis meleg vize heliotermikus tulajdonságú, s csodaszép, festői környezetben, erdőkkel övezett dolinában fekszik, ötszáz méterrel a tengerszint felett. Hossza 300, szélessége közel 200 méter, vízfelülete bő 40 000 m², legnagyobb mélysége 18 méter, só koncentrációja 250 ‰.

Pokolsár

A Pokolsár egy iszapos, kénes-széndioxidos gázkitörés Kovászna belvárosában, a Főtér keleti peremén, melyet kezdetben fürdőkúrára használtak. A Pokolsár vasas, káliumos és lítiumos vizét a forrásból állandóan feltörő szén-dioxid és kén-dioxid tartja mozgásban. Az örvénylő, zúgó Pokolsár szeszélyes kitöréseit régebben több száz szekéni kővel és homokkal elfojtották, és ma egyszerű, dróthálóval letakart medencébe zárva vonja magára az odalátogatók figyelmét. A Pokolsár legutóbb 1984-ben tört ki, ma már teljesen ártalmatlan.

2.1.2.7 Erdély gazdasági potenciálja - Ásványi vagyon

A területen három nagy tájegység határolható el: Keleti- és Déli-Kárpátok, Erdélyi Medence, Partium.

I. KELETI ÉS DÉLI-KÁRPÁTOK

Ásványi nyersanyagokban elsősorban a Keleti-Kárpátok jelentős.

1.1. Nagybánya és Máramaros térségben a jellemző ásványkincsek a következők: neogén vulkánossághoz kötődő hidrotermális ércesedések, színesfémek, főleg réz, arany, ezüst, ólom és cink. A bányák nagy része felszámolás alatt áll. A Transgold S. A. kitermelő vállalat cián-technológiát alkalmazott, ezért nagy, cián – nehézfém tartalmú zagyártározók találhatóak Nagybánya környékén.

1.2. Kelemen - Hargita vulkáni vonulat:

A neogén vulkáni tevékenységhez kötődő ércesedések nem képeznek jelentősebb tartalékokat. A középkorban és a kora újkorban a Görgényi havasokban és a Hargita déli részén aranyat termeltek ki.

Vasérc: A Csíki-medencében több helyen (Madaras, Dánfalva, Ajnád, Csíkszereda, Csíkszentkirály) szintén a középkorban és a kora újkorban (XV–XVIII sz.) a vulkánossághoz kapcsolódó vasércet bányásztak. Ebben az időben a csíki vasérctermelés meghaladta a vajdahunyadi vasbányászat volumenét. Lövete – Szentkeresztbányai epi - hidrotermális eredetű vasérctelep szarmata üledékes rétegekbe települ, megjelenési formája lencsés, teléres, ezért bányászata körülményes. 1987-ben a bányákat bezárták.

Kénbányászat: a kitermelés a Kelemen-havasok központi kráterében folyt és a munkálatok során a Magyar Negeri hegységet tarolták le, jelentős természeti értékeket semmisítve meg. Jelenleg kitermelés nincs. A területet nem rehabilitálták.

Higany: a vulkáni exhalációs eredetű, impregnációs, vagy diffúz Hargita hegységbeli előfordulása vulkáni kráterekhez kötődik. A legjelentősebb lelőhelyen, a csíkszentimrei Büdösfürdőn 1974 – 1982 között felszíni fejtésben termelték ki, nagy veszteséggel és jelentős természeti károkat okozva. Napjainkban a higanytartalmú meddőhányók jelentős környezeti veszélyt jelentenek.

Kaolin: Hargitafürdőn fordul elő kitermelhető mennyiségben. 1942 – 1989 között folyt a kitermelés és feldolgozás. Az erősen savanyú (2,7 – 3,5 pH tartományba eső), nem rehabilitált, kaoliniszap tartalmú meddőhányó jelentős környezeti rizikófaktor.

Szén: gyenge minőségű lignitet a Háromszéki-medencében termelték ki. Baróton felszínalatti fejtésben, míg Kőrispatakon felszíni kitermelésben, jelentős károkat okozva a nemzetgazdaságnak és a környezetnek. A paleogén kárpáti homokkő üledékekben felhalmozódott szénhidrogén telepek átnyúlnak a történelmi Erdély területére is.

Kőbányászat: A Keleti-Kárpátokban jelentős felszíni kőbányászat folyik. Kristályos mészkövet és dolomitot bányásznak Vaslábon és Csíkszentdomokoson. Az Olt völgyében Csíkszeredán, Bükkszádon, Málnáson külszíni fejtésben andezitet bányásznak.

Szénsavas ásványvizek: Az ásványvíz telepek kialakulása neogénvulkánossághoz, vagyis a vulkáni utóműködés gázfeltöréseire kapcsolódik. A legnagyobb palackozó üzem Borszéken van. Itt az ásványvizet a Romaqua Group S.A. Borsec palackozza. A fűtő kutak hozama 30 l/s vagyis 2,5 millió l/nap. Évi termelése 400 millió liter palackozott borvíz. Nagyobb palackozó üzemek vannak Tusnádon – Perla Harghitei, Bodokon, Bibarcfalván és Zajzonban.

1.3. Nemere – Berecki havasok – Lakóca hegység:

A feltárások után 1974-től megkezdődik Gelencén a kőolaj kitermelése. 1996-tól a kitermelés szünetel.

1.4. Déli-Kárpátok

A főként kristályos palákból felépített Déli-Kárpátok ásványi nyersanyagokban szegény. Kőszén: legjelentősebb a hegyközi Petrozsényi, vagy Zsil-völgyi medencében települt hatalmas paleogén – alsó miocén kori feketeszén tartalék. A történelmi időkben szinte az egész medencében folyt a bányászat. Nagyobb kitermelési üzem Petrillán, Petrozsényben, Lupényban, Urikányban és Vulkányban volt. A feltárt mennyiség 350 millió tonna 3000 – 4000 kcal/kg fűtőértékű szén. A szenet jelenleg a Petrozsényi-medencében a CNH S. A. (Centrala Nationala al Huilei) vállalat termeli ki. Az évi termelés 4 millió tonna kőszén.

1.5. Bánsági – hegyek

A Bánsági hegyvidéken jelentős ásványtelepek vannak. Aninán az értékes antracitot kitermeltek és a történelmi bányákat felszámolták.

A Dognácskai, Boksabányai és Vaskői kitermeléseket leállították, mivel a vasérctelepek kimerültek.

A feltárt szulfidos-, króm-, mangán-, nikkel-, molibdén- és bizmutérc telepeken jelenleg nem folyik kitermelés.

2.1. Erdélyi-medence

A tulajdonképpeni Erdélyi-medence harmadkori üledékekkel kitöltött tektonikus eredetű medence. A neogén üledékekben, az ún. dóm szerkezetekben jelentős mennyiségű szénhidrogén vagyis, nagy metán tartalmú földgáz halmozódott fel.

A földgáz lelőhelyekhez kapcsolódó kőolaj tartalékokat eddig még nem találták meg, illetve nem tárták fel. Nagy mélységű kőolaj lelőhelyekre utalnak a székelyudvarhelyi Szelyke-fürdői olajtartalmú ásványvíz források. Dés mellett, a Shell cég nagy mélységben (4000 – 7000m) kőolajat talált, de ez a lelőhely még nincs feltárva.

A peremi részeken sötömzsők alakultak ki, ami egyben Európa legnagyobb kősó tartaléka.

Földgáz pannon kori porózus üledékes, boltozatos szerkezetekben, ún. dómokban található, ez Európa egyik legnagyobb gáztartaléka. Kissármáson kálisót keresve, az első sikeres feltárásokat, 1908-ban a Magyar Földtani Intézet végezte. A gázdóмок a medence központi részén alakultak ki. A legnagyobb gázszerkezetek a következő helységek mellett vannak: Bázna, Kiskapus, Fületelke, Dellő, Nagyszentlászló, Sámsond, Kissármás, Mezőzáh és Segesvár-

Székelykeresztúr - Székelyszenterzsébet. Aktív feltárások a Segesvári dóm területén folynak, sőt a Parajd – Korond – Lövéte vulkáni fennsík alatt jelentős gázelőfordulásokat találtak, feltárásuk folyamatban van. A feltárt összes gáztartalék 112 milliárd m³. A nem megfelelő technológiák alkalmazása, az erőltetett kitermelés és a szakértelem hiánya jelentős veszteségeket okozott. Az Erdélyi medencében 2010-ben a gázkitermelés 5,65 km³ vagyis 5,65 milliárd m³ volt, 5 %-al kisebb, mint az előző évben.

Kősó: Az Erdélyi-medence peremi területein Szék, Dés, Kolozs, Torda, Marosújvár, Sóakna, Homoródpálfalva, Parajd, Szováta, Idecs kifejlődött sótestek Európa egyik legnagyobb, mintegy 0,8 milliárd tonnát kitevő sótartalékát képezik. Külön értéket képviselnek a sótestekhez kötődő jódos-konyhasós gyógyvizek. Ezek gyógykezelésre alkalmas fürdők (ilyen fürdőhelyek: Szováta, Parajd, Székelykeresztúr, Torda, Idecsfürdő, Sóakna). A parajdi sóbánya (Salina Prajd) kitermelése a legjelentősebb, ebben az évben a fejlesztések során, modern fejtőgépsort állítottak be. A bánya jelenlegi tartaléka 14,3 millió tonna kősó.

2.2. Erdélyi Középhegység

Az Erdélyi középhegység rendelkezik a legfontosabb színesfém tartalékokkal. A fontosabb ércek mellett jelentős a „kisérő” nyomelemek előfordulása. Az arany, ezüst és réz kitermelése már az ókorban kezdődött, ami napjainkig tart.

Verespatak a világ egyik legrégebb ismert és kitermelt aranyelőhelye. Itt még láthatók a fennmaradt a római kori bányajáratok, tárnák is. Az ismert tartalék 317 tonna arany és 1600 tonna ezüst.

Déva – Csertez: Itt is jelentős ércvagyon van. A feltárt tartalék 68 tonna arany és 490 tonna ezüst. A bánya megnyitása folyamatban van.

Vaskoh (Stein): Itt uránércet termeltek ki. Jelenleg a kitermelés szünetel.

Rézbánya (Baita-Bihor): Történelmi bányászat folyt itt, főleg rézet termeltek ki, de jelentős molibdén és bizmut tartalékokkal rendelkezik.

3. PARTIUM

A Partium területén jelentős szénhidrogén és termásvíz tartalék található. A magyar – román határ mentén közös szénhidrogén telepek alakultak ki, ezeket részben feltárták. A magas geotermikus gradiens és a felszín alatti artézi jellegű szerkezetek magas hőfokú termál víztelepek jöttek létre. Ezeket a termásvizeket Nagyvárad – Szalonta környékén mélyfúrásokkal termelik ki.

2.1.3 Környezetminőségi tényezők

2.1.3.1 A talaj minősége

A **Középrégióban** talajromlás a természeti jelenségek, vagy az emberi tevékenységek eredményeként léphet fel. A talajromlást előidéző természeti jelenségek: az eróziók, a csuszamlások, a nedvességfelesleg, az omlások, a só- és savtartalom.

5. táblázat: Talajromlás okai a Közép régióban

	Minőségi korlátozások	Fehér megye	Brassó megye	Kovászna megye	Hargita megye	Maros megye	Szeben megye
1	Felületi erózió	140 000	29 000	28 000		55 480	75 000
2	Mélyégi erózió	3 100	9 000	74		2 330	13 000
3	Földcsuszamlások	15 000				20 100	25 000
4	Nedvességfelesleg	17 900	65 000		98 732	21 100	6 850
5	Savas talajok	83 500	130 000	37 425	140 669	23 019	40 000
6	Telített talajok	2 500	40		105	224	68
7	Szennyezett talajok				33		5 200
8	Alámosott talajok		38 000		202 695		
9	Homokos talajok és kavics				2 740		2 595 10 511

A Nyugat-hegység bányászati területén a talajszennyezés fő forrását a lezárt és működő hulladéklerakók, az aktív és felfüggesztett zúzóműzsompok, a kitermelési munkálatok és a bányavizek képezik.

A háztartási hulladékok helytelen kezelését illetően kijelenthető, hogy ez utóbbi valamennyi városi és vidéki település számára problémát jelent.

A mezőgazdasági tevékenységek környezeti tényezők állapotára gyakorolt hatására vonatkozóan a különösen fontos kérdések a természetes és műtrágyák, valamint a rovarirtók használatához kapcsolódnak.

6. táblázat: a műtrágyák felhasználása

	Felhasznált műtrágyák (Hatóanyag-tonna)	Alkalmazási felületek (ha)	Az átlagos hektáronkénti mennyiség (kg/ha)	
			A mzg-i felületen alkalmazott	A felületen
Középrégió	40 530	385 642	105	21
Fehér megye	7 320	65 419	112	22
Brassó megye	4 877	51 960	94	16
Kovászna megye	7 105	55 458	128	38
Hargita megye	4 388	39 997	110	12
Maros megye	12 401	122 837	101	30
Szeben megye	4 439	47 971	93	14

Természetes trágyák:

Noha a természetes trágyák környezetre gyakorolt káros hatása jóval alacsonyabb mértékű, mint a műtrágyáké, használatuk ugyancsak ellenőrzött keretek között javasolt, főként a közvetlen környezetből átvitt foszfátmennyiség csökkentése érdekében.

7. táblázat: Természetes trágyák felhasználása

	Felhasznált természetes trágyák	Alkalmazási felületek	Az átlagos hektáronkénti mennyiség	
			A mzg-i felületen alkalmazott	A felületen
Középrégió	4 329 134	161 157	26 863	11 750
Fehér megye	924 952	41 963	22 042	7 824
Brassó megye	416 268	16 901	24 630	17 591
Kovászna megye	758 308	17 987	42 159	10 364
Hargita megye	830 340	33 334	24 910	10 802
Maros megye	768 184	26 129	29 400	15 873
Szeben megye	631 082	24 843	25 403	12 343

Növényvédő szerek:

A mezőgazdaságban való, diffúz szennyezést okozó használatuk következtében káros hatást gyakorolhatnak a felszíni- és talajvízkészletekre. Az utóbbi évek során a mezőgazdaságban használt növényvédő szerek mennyiségében jelentős csökkenés állapítható meg.

8. táblázat: Növényvédő szerek használata

	Növényvédő szerek végösszege (hatóanyag)	Gyomirtók	Rovarirtók	Gombairtók	Alkalmazási felületek	Az átlagos hektáronkénti mennyiség	
						A mzg-i felületen alkalmazott	A felületen
Románia	78 71 177	3 959 907	1 109 721	2 801 549	5 264 069	1,5	0,5
Középrégió	646 828	414 624	97 287	410 484	480 401	1,9	0,4
Fehér megye	190 486	87 537	11 458	91 473	67 959	2,8	0,6
Brassó megye	118 501	48 689	13 317	56 495	80 088	1,5	0,4
Kovászna megye	138 813	33 786	14 476	90 551	92 291	1,5	0,7
Hargita megye	66 970	26 378	6 814	33 778	49 432	1,4	0,2
Maros megye	26 912	154 562	32 059	90 921	129 286	2,1	0,1
Szeben megye	105 146	63 672	19 163	47 266	61 345	2,2	0,6

Az Északnyugati régióban, Észak-Erdélyben a minőségi mezőgazdasági földterületek szempontjából számos olyan probléma körvonalazódik, amely egyrészt a felszíni és/vagy mélységi erózió, illetve a nedvességfelesleg, tehát a vízerózió által veszélyeztetett nagy kiterjedésű sóföldek és savas területek létezéséhez kötődik, másrészt pedig olyan, az Erdélyi Alföld zónájában elhelyezkedő területek létezéséhez, amelyekre a vízhiány és/vagy az elsivatagosodás jelensége jellemző.

A régió több megyéjében merül fel az istállótrágyával kezelt mezőgazdasági területek elfoglalása, meghatározó továbbá a termékenységi fokot növelő műtrágya-alkalmazás, valamint a kultúrák kezelését szolgáló növényvédelmi termékek használata.

Az ipari területek talajminőségét illetően a Kolozs megye ipari zónáiban lévő városi talajok nehézfém-szennyezését elemző adatok felszínre hozták a szennyezőanyagok erőteljes hatását Kolozsvár megyei jogú város Fimaro és Armatura zónáiban lévő ipari területekre.

Torda ipari zónáiban valamennyi vizsgált mutató, Szamosújvár ipari zónáiban pedig a cink-mutató jelzett túllépést. Torda ipari területén nem sikerült pontosan meghatározni az egyes zónák hozzájárulását, hiszen ezek száma meglehetősen nagy, illetve a befolyási területek között számos átfedés létezik.

Máramaros megyében 323.000 hektárra tehető a nehézfémekkel szennyezett területek felszíne. A talajszennyezés fő forrásait a színesfém-kohászati tevékenység, valamint a vas nélküli érc kitermelése és előkészítése képezik.

Nagybánya területén a talajszennyezés fő forrásai közé tartoznak a kereskedelmi vállalatok, a kerületben elhelyezkedő feldolgozóüzemek zúzóműzsompjai, a kitermelési tevékenységből származó bányai hulladékhányók és a zónában lévő vágatokból kiszivárgó bányavizek. A 2002-es évben végzett elemzések eredményei, az előző évekhez hasonlóan, a szennyezőforrások hatása alatt lévő területek talajában nagy töménységű nehézfémeket mutattak ki.

9. táblázat: A mezőgazdasági eredetű nitrát-szennyezésnek kitett területek

Csapadékterület	Települések száma	Mezőgazdasági terület (ha)	Szántóföldi (ha)
Szamos, Tisza	28	104 038	45 656
Kőrösök	6	47 202	33 285
Maros	-	-	-
Összesen	342	151 240	78 941

10. táblázat: A háztartási és/ vagy ipari hulladékok tárolása révén szennyezett területek helyzete

Megye	Szennyezett felület (ha)	Forrás
Bihar	456,00	A vegyi, energetikai és bányaiipar, a háztartási és ipari hulladéktárolók
Beszterce-Naszód	153,00	A bányaiipar, a mezőgazdaság, a kommunális gazdálkodás és egyéb ágazatok
Kolozs	261,47	A bányaiipar, a fémipar, a vegyipar, az élelmiszeripar, a mezőgazdaság, a kommunális gazdálkodás és egyéb ágazatok
Szilágy	159,00	A bányaiipar
Szatmár	43,82	A bányaiipar, az élelmiszeripar, a mezőgazdaság, a kommunális gazdálkodás és egyéb ágazatok
Máramaros	557,00	A színesfémipar, a bányaiipar, a vastartalmú ércek előállítása

A Nyugati fejlesztési régióban a talajtani vizsgálatok eredményei megyei szinten kerülnek bemutatásra.

1. Arad megye: a talaj minőségének leromlása szempontjából a kritikus területeket olyan övezetek képezik, amelyek esetében a talajcsuszamlások esélye nagy, emellett olyan területek, ahol a mélységi eróziók esélye nagy, továbbá olyan övezetek, ahol parteróziók lelhetők fel. Ezek közül megemlíthetjük:
  - szubszekvens típusú csuszamlások Sistaróc, Cuvejdia, Dorgos, Feltót, Alménes, Lugozó övezeteiben,
  - talajfolyás típusú csuszamlások Nagyhalmágy, Kishalmágy, Bélhagymás, Blárkos-Nermegy, Koroknya, Vârfuri övezeteiben.

Kritikus zónákként említhetjük továbbá azokat a területeket, amelyek a termőtalaj tisztítási és a felszíni kotrási munkálatok szomszédságában helyezkednek el, valamint a szénhidrogének kitermelési területeit (Pécska, Tornya, Szederhát, Bodrog).

2. Krassó-Szörény megye esetében megállapítható, hogy a szennyezési formák legsúlyosabbika a nagy kiterjedésű területek talajminőségének lerontása, amely a felszíni bányatevékenységének tulajdonítható. A különböző vajúási munkálatok által lerontott terület közel 711 hektár.

Az a tény, hogy a talajt hulladékok és szilárd üledékek borítják azt eredményezte, hogy 600 hektár mezőgazdasági területet vontak ki a mezőgazdasági forgalomból. Az ipari- és háztartási hulladékok mennyiségének gyarapodása különleges problémákat vet fel, mind a jelentős nagyságú területek elfoglalása, mind pedig az emberek és az állatok egészségének veszélyeztetése által.

A felszíni-, mélységi eróziók, illetve a csuszamlások megnyilvánulása majdnem 142.948 hektár területre tehető, amely további kiterjedés veszélyével fenyeget, ismert ugyanis a tény, hogy az utóbbi években a talajromlás folyamatára érzékeny erdők és homokos területek védőfalainak egy részét letarolták.

3. Temes megye esetében megállapítható, hogy:
  - a háztartási hulladékok raktározása a talajszennyezés forrását képezi, mely városi környezetben hozzávetőlegesen 60 hektár, falusi környezetben pedig 158 hektár területre tehető.
  - a talajra gyakorolt nyomást, amelyet a növényvédelmi kezelések jelentenek, a következők idézik elő: a különböző, magas mérgezőanyag tartalmú növényegészségügyi termékek használata, a műtrágyák alkalmazása a talajban már létező trágyaelem-tartalék előzetes vizsgálata nélkül.
  - az ipari tevékenységek, amelyek az atmoszférikus emissziók, vagy a keletkezett hulladék- és szennyvíziszap tárolása által megannyi szennyező forrást képezhetnek.

Műtrágyák használata:**11. táblázat: A műtrágyák alkalmazási helyzete a 2008-as évben, a Nyugati Régióban**

	Megye	Alkalmazott műtrágyák [hatóanyagok tonnában]				A hatóanyag átlagos mennyisége [kg/ha]
		N	P ₂ O ₅	K ₂ O	Összesen	
1.	Arad megye	18 320	7 950	0	26 180	52,45
2.	Krassó-Szörény megye	1 325	12	0	1 337	70
3.	Vajdahunyad	1 432	651	63	2 146	-
4.	Temes megye	8 384	1 839	438	10 661	-
5.	Nyugati régió	29 371	10 452	501	40 324	-

Növény-egészségügyi termékek használata:**12. táblázat: A mezőgazdaságban használt növény-egészségügyi termékek alkalmazási helyzete**

	Megye	Év	Növény-egészségügyi termékek kategóriái					
			Gyomirtó		Gombairtó		Rovarirtó	
			Terület (ha)	Mennyiség (kg/s.a.)	Terület (ha)	Mennyiség (kg/s.a.)	Terület (ha)	Mennyiség (kg/s.a.)
1.	Arad	2007	-	297 615		48 450		8 474
		2008	-	270 300		5 700		6 200
2.	Krassó-Szörény megye	2007	23 641	30 164	6 226	13 997	8 583	3 890
		2008	23 950	28 648	6 915	17 251	7 673	526
3.	Vajdahunyad	2007	24 259	15 950	13 064	15 320	9 824	8 200
		2008	24 538	16 010	12 984	14 820	9 753	7 900
4.	Temes	2007	244 307	387 910	99 690	82 905	90 508	50 482
		2008	280 953	312 268	114 644	47 672	104 084	11 611
5.	Nyugati régió	2007		731 639		160 672		71 046
		2008		627 226		85 442		2 637

2.1.3.2 A levegő minősége

A Középrégió esetében a 2004-es évi monitoring rendszer adatfeldolgozása alapján a következő aspektusok körvonalazódnak:

- Kiskapus városa az erőteljesen szennyezett területek csoportjába sorolható,
- A Sometra vállalat kisugárzásai által érintett Medgyes megyei jogú városa a közepesen szennyezett területek osztályába sorolható,
- Szében megyei jogú városa az alacsony mértékben szennyezett területek csoportjába sorolható.

A monitoring rendszer Fehér megyei adatfeldolgozása a következő város-területi osztályozáshoz vezet:

- Alacsony mértékben szennyezett területek: Abrudbánya, Topánfalva, Aranyosbánya,

- Mérsékelt szennyezett területek: Gyulafehérvár, Nagyenyed, Balázsfalva, Kudzsir, Marosújvár, Szászsebes,
- Zalatna továbbra is erőteljesen szennyezett terület.

Kovászna megyében a 2004-es év monitoring mutatói nem jeleztek látványos változásokat, olyan jelenségeket sem értek tetten, amelyek a levegőminőség szempontjából kritikus területek megjelenését eredményeznék.

Brassó megyében az NH₃, NO₂, SO₂ kibocsátás révén erőteljesen szennyezett terület Fogaras és Viktóriaváros; a porszennyezés következtében erőteljesen szennyezett terület Olthévíz és Brassó, a fosszilis tüzelőanyag-égetés veszélyét illetően pedig módosul a helyzet.

A magas légköri szennyezést előidéző iparágak hiányában, Hargita megyében a levegő minőségét meghatározó tényezők általában a közúti forgalom, a fűtőberendezések, a szeméthyűjtő telepek nem megfelelő felszereltsége.

A Középrégiót illetően, az egészségre károsan ható légszennyező anyagok megoszlása a következőképpen alakul:

- ingerlő hatásúak (porszennyezés, SO₂, NO_x, ozonidok): Fehér-, Szeben- és Maros megyében,
- fojtó hatásúak (CO): valamennyi megyében,
- fibrózist előidézők (nagy sűrűségű porok): Brassó és Fehér megyében,
- allergikus hatásúak (ásványi vagy szerves porok): Maros megyében,

Kiskapus, Medgyes, Gyulafehérvár, Zalatna városokban a szennyező anyagok sorában a nehézfémeket (ólom, kadmium), az SO₂-t és SO₃-t találjuk, amelyek a légköri nedvességgel egyesülve ködöket és savas esőket eredményeznek. Sepsiszentgyörgyön a szennyezőanyag az ammónia (a megengedett legnagyobb érték meghaladásának gyakorisága: 0,84 %), míg Marosvásárhely főként a műtrágyaiparból származó ammónium és nitrogénoxidok által szennyezett terület.

Figyelembe véve az iparágak sokrétűségét és az ezek keretében megnyilvánuló számos gazdasági tényezőt Brassóban a következő kritikus területek határolhatók el:

- A megye központi részét képező Brassó megyei jogú városa, Négyfalva, Keresztényfalva és Feketehalom,
- a megye észak-központi területét alkotó Olthévíz, Alsórákos és Kóhalom,
- a megye nyugat-központi területét alkotó Fogaras és Viktóriaváros helységek.

A 2003-2004-es adat-összehasonlítás alapján az **Északnyugati régióban** nem szabad arra következtetnünk, hogy regionális szinten szemtanúi lennénk az üvegházhatást okozó gázkibocsátás növekedésének, tekintetbe véve, hogy a jelentett különbségek valójában a kereskedelmi szereplők számának növekedésében keresendők.

A nehézfém-szennyezés fő forrását a belső égésű és szikragyújtású motorokból származó kipufogógázok képezik.

A feldolgozási tevékenységek elsődleges ólom termelése, a kohászat és vasgyártás (38%) mellett, a légkörszennyezés legfontosabb forrása a közúti forgalom (54%).

A környezetben tartósan megmaradó szennyező anyagok általános forrásait a szállítási, kohászati, energetikai (PCB), vegyipari, mezőgazdasági (növényvédőszer) és a hulladékgazdálkodási (a kórházi hulladék égetéséből származó dioxinok) tevékenységek képezik.

Az **Északnyugati régió fő szennyezőanyagai** a szálló- és üledékpороk, melyek jelentősen meghaladják a legnagyobb megengedett koncentrációs értéket. A levegő porszennyezésének több forrása van: jelentős kibocsátó a kohászat és vasgyártó ipar, valamint a szilárd tüzelésű kazánok, a cementgyárak, a közúti szállítások, a hulladékhányók és -lerakatok.

CO₂ kibocsátás esetében lényeges, hogy a feljegyzések alapján a leginkább Kolozs megye, azt követően pedig Bihar és Máramaros megyék a fő szennyezőanyag-források. Az üvegházhatást okozó általános gázkibocsátás szempontjából a régióban Kolozs megye foglalja el az első helyet, Szatmár megye pedig a másodikat. A szennyezés nagy mértékben tulajdonítható a feldolgozóipar energetikai égetési tevékenységeinek.

N₂O kibocsátás esetében a 2004-es évi kibocsátás 79%-ban tulajdonítható a mezőgazdasági tevékenységeknek, és csupán 8%-ban a nem ipari tüzelőberendezések működésének. A 2003-2004-es adat-összehasonlításból arra következtethetünk, hogy regionális szinten az üvegházhatást okozó gázkibocsátás növekedésének oka a kereskedelmi szereplők számának növekedésében keresendő.

A **Nyugati fejlesztési régióban** elvégzett szennyezőanyag kibocsátás mérései a 2004-es évvel kezdődően a SO₂ kibocsátások csökkenését jelezték, mely jellemzőbb Krassó-Szörény és Temes megyékben, mindez pedig jelentős módosulásokat mutat a lakások fűtését illetően, hiszen előnyben részesítik a gázos tüzelőanyagot. A SO₂ mérések feljegyzett éves átlagértékek is ezt a realitást tükrözik. Ugyanakkor a NO₂ éves átlagkoncentrációja növekedési tendenciát mutat a 2004-es évvel kezdődően, a járműparkoló és a közlekedés fokozódásának bizonyítékeként. Ez az aspektus jelentkezik a különböző kategóriákban meghatározott porok mennyiségének látványos növekedésénél is. Az eddig végrehajtott levegőminőségi kiértékelések alapján a levegő legfontosabb szennyezője az ipari tevékenységekből és a közlekedésből származó por.

SO₂ kibocsátás esetében megállapítható, hogy a régióra eső összkibocsátás 75%-a Vajdahunyad megyéből származik, ahol az energetikai ipar mellett fémipari és feldolgozási csomópont üzemel.

13. táblázat: Éves SO₂ kibocsátás (t/év)

Megye	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Arad	15 836	15 946	11 710	14 109	13 309	11 833	11 666	10 981	8 635
Krassó-Szörény	20 400	20 076	19 400	19 972	19 857	19 832	19 517	2 951	874
Vajdahunyad	62 800	403 300	154 400	79 900	54 100	43 400	41 600	45 600	3 9687
Temes	10 900	8 610	9 246	4 373	3 973	3 333	3 900	3 550	3 687
Nyugati Régió	109 936	447 932	194 756	118 354	91 239	78 398	76 683	63 052	52 884

Nitrogén-oxidok kibocsátása (NO_x) kapcsán a szennyeződés fő forrásait az energetikai égetések, a feldolgozóipar és a közúti forgalom képezi. A 2008-as évre vonatkozóan, a fő hozzá-

járulást regionális szinten Vajdahunyad megye jelentette, azonban 53,5%-kal kisebb arányban, mint 2007-ben.

14. táblázat: Éves NO_x kibocsátás (t/év)

Megye	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Arad	6 893	6 075	3 710	7 514	10 013	4 839	5 806	1 001	4 811
Krassó-Szörény	5 984	3 275	3 756	4 336	3 884	3 951	3 353	2 297	2 433
Vajdahunyad	707 300	488 300	151 400	91 000	14 800	14 800	14 200	15 826	13 524
Temes	5 120	3 120	4 149	1 291	1 380	1 320	2 967	3 358	4 501
Nyugati Régió	725 297	500 770	163 015	104 141	30 077	24 910	26 326	22 482	25 269

Melegház-hatású gázok kibocsátása (CO₂, N₂O) kapcsán megállapítható, hogy a CO₂-kibocsátás fő forrásai az energetikai égetési tevékenységek, a feldolgozóipar (48,2%) és a nem-ipari tüzelőberendezések (34%). A széndioxid kibocsátások legjelentősebb csökkentése a 2001-2002 közötti időszakban jött létre. A CO₂ kibocsátások tendenciája csökkenő, de az erőfeszítéseket folytatni és általánosítani kell.

A mezőgazdasági-, erdőgazdálkodási- és erdészeti tevékenységek 44%-ban járulnak hozzá az össz-N₂O kibocsátáshoz, más forrásokból 28% származik, 17% pedig az energiaégési és a feldolgozóipari tevékenységnek köszönhető. A 2007-es évhez képest a 2008-as évben ezen kibocsátások 4,6%-os növekedése észlelhető, amely jelentéktelen a 2006-os év 2007-hez való viszonyításához képest.

2.1.3.3 Árvizek

Az **Északnyugati régió** esetében releváns kérdés az árvizeknek való kitettség: e szempontból leginkább érintett területek közé tartoznak a Kőrösök, a Szamos, a Maros, a Nagy- és Kis-Küküllő, a Temes, az Olt és az Argeş medencéi. Az árvízvédelem érdekében beruházások történtek hidrotechnikai munkálatok megvalósítására, ennek ellenére számos település van kitéve a természetes árvizeknek, mindez pedig az árvízvédelmi beruházások további folytatásának szükségességét hangsúlyozza.

A **Nyugati fejlesztési régióban** Krassó-Szörény megyében jelentős eredmény, hogy a vízfolyások mentén végrehajtották az árvizek elleni átalakítási, védelmi és területrendezési munkálatokat.

Tekintettel a 2005-ös és 2006-os árvizekre, Hunyad megyében szükségessé vált az árvizek elleni infrastruktúra feljavítása egy hosszú távú stratégia alapján. 13.958 hektár területet minősítenek korlátozott zónának az árvizek miatt.

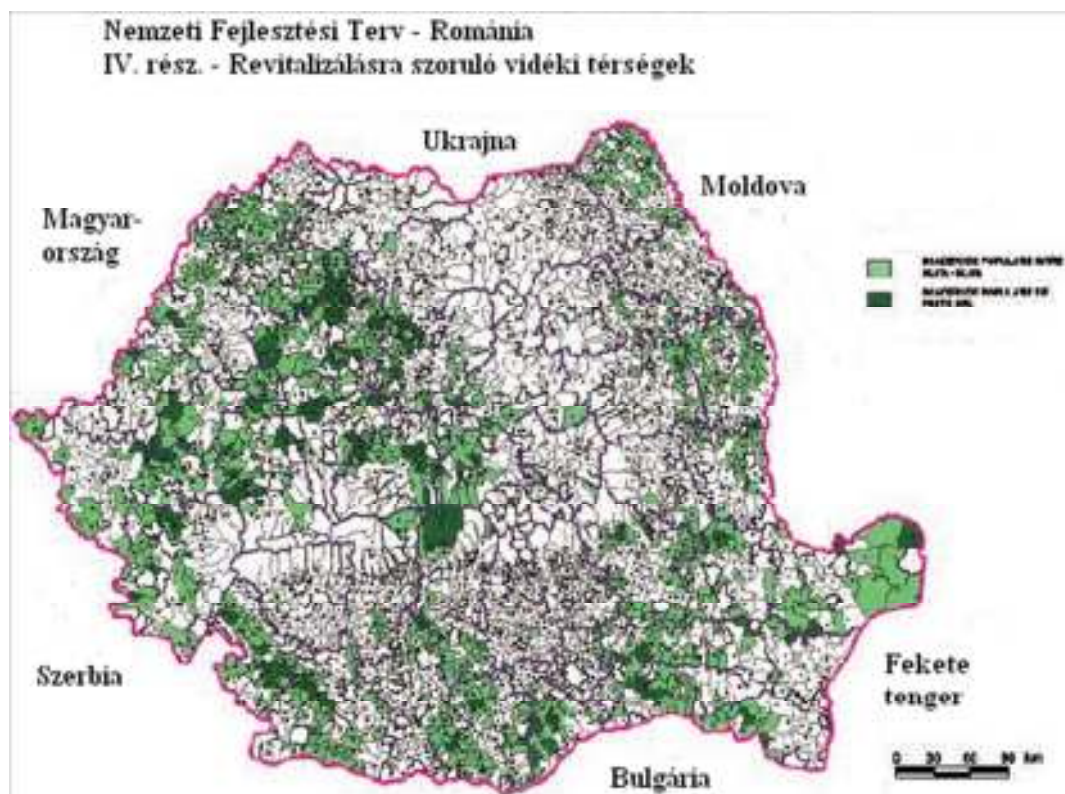
2.1.4 Településrendszer, illetve településhálózat

Erdély településrendszere komplex történelmi fejlődés eredménye. Kialakulás és fejlődés alapján a hálózat elemeit és részhálózatait több csoportra oszthatjuk:

- Elsődleges településrendszer – a honfoglalást követően kialakult, javarészt az Árpád-korban (XIV. századig) kikristályosodott hálózat. Az Erdélyi- és Pannon-medence peremi részein (a Székelyföld kivételével) a folyamat elhúzódott a XVI.-XVII. századig (pl. Erdélyi-szigethegység, Belényesi-medence, Zaránd). Ezeken a területeken a betelepülés már javarészt román lakossággal történt.
- Másodlagos településrendszer – a törökkort követően alakul ki, az elpusztított délnyugati területeken. A korábbi településhálózat csak részben újul meg, részben új egységekkel, tervezetten, rácsos utcahálózattal, kicserélődött, telepes népességgel. Gyakoriak a kettős-hármas, nemzetiségi alapon szerveződött települések. Ez a településrendszer uralkodó a Bánság, Arad és délnyugat Bihar alföldi területein, a török hódítás területein. Északi határa a Sebes-Körös és Nagyvárad.
- Modernkori változások: A XX. századi telepítések, főleg a határvidéki román telepesfalvak (első világháborút követő kialakulásúak), illetve az ötvenes évek extenzív településpolitikájának eredményeként (gyakran nem tartósan fennmaradó) létrejövő új településeket jelenti. Leggyakrabban népesebb tanyák, farmok, állami gazdaságok, bányatelepek válnak statisztikailag is önállóvá.

A jelenlegi népesség azonos arányban oszlik meg a városok és a falusi települések között. A falvak típusai szerint megkülönböztethetők jellegzetes övezetek. Kifejezetten óriásfalvas térségek (jellegzetesen több ezres lakosságszámmal) bukkannak fel a Bánságban, számos medencében (Barcaság, Szebeni-medence, Gyergyó, Máramaros). Kimondottan aprófalvas térségek (kevesebb, mint félezer lakosú településekkel) jellegzetesek a Mócvidéken, Szamos-fennsíkon és Udvarhelyszék déli részén. Ezek gyakran a legelmaradottabb rurális területek.

7. térkép: Revitalizálásra szoruló vidéki térségek

A román nemzeti fejlesztési terv (Plan de Amenajare Teritoriului Național) megnevezi a rurális térségeket, amelyek 25-30 km-es körzetében nincsenek városi települések. Ilyen nagy összefüggő térségek találhatóak Temes és Arad határán (18 község, 206.000 lakossal), Arad és Bihar határán (13 település, 104.000 lakos), Szilágy keleti részén (13 település, 108.000 fő), Máramaros és Szilágy határán (12 település, 89.000 fő), a Mezőség északi részén (33 település, 195.000 fő). Ugyanitt meg vannak nevezve a revitalizálásra szoruló vidéki területek is, melyek 1966 óta népességüknek legalább 30%, de gyakran több mint 50%-át elveszítették. Országos szinten a községek egynegyede érintett, 704 település. Arányaiban az erdélyi területek érintettek a leginkább, itt található az ilyen községek több mint fele, 379 darab, amiből Kolozsban 48, Marosban és Fehérben 35, Szilágyban 33, Krassó-Szörényben és Temesben 31, Hunyadban 29, Biharban 28, Aradban 24, Szebenben és Szatmárban 23, Brassóban 15, Beszterce-Naszódban 9, Hargitában 8, Máramarosban 5 és végül Kovásznában 2 található. A revitalizálásra szoruló rurális térség összefüggő övezetet alkot a Szászföldtől a Mezőségen keresztül Szilágysáig és Szatmárig, továbbá az Erdélyi-szigethegységben és a Partiumban Dél-Bihartól a Bánsági Érchegeységig.

2.1.4.1 Városhálózat

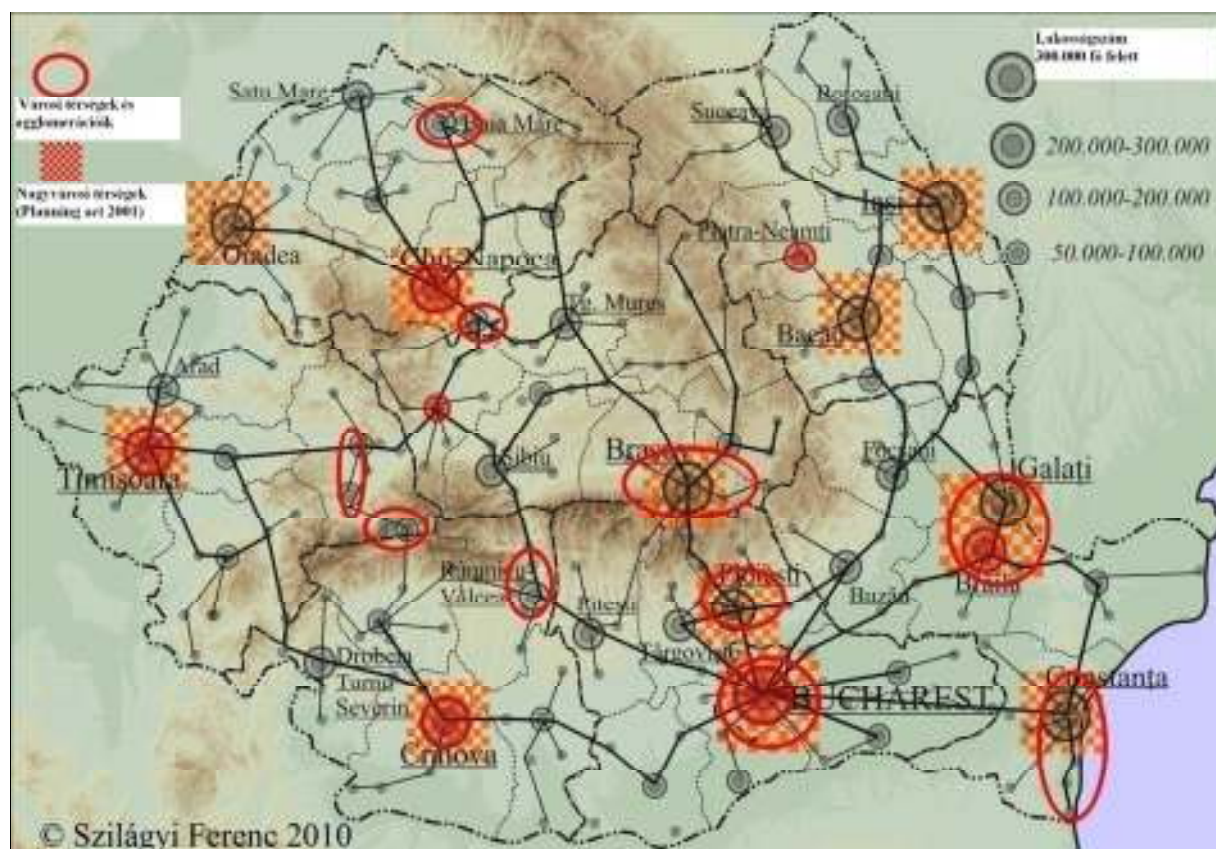
Az erdélyi városoknak négy történelmi generációja különböztethető meg. A legkorábbi igazi városok a római korban alakultak ki (Porolissum, Napoca, Potaiissa, Apullum, Ampelum, Sarmisegetusa, Ulpia Traiana, Dierna). Ezek a városok nem maradtak fenn, a népvándorlás időszakában elpusztultak. A középkori városok a honfoglalást követően jöttek létre, néhány közülük ókori városok romjain. Katonai funkcióval rendelkeztek, egy-egy erőd, stratégiai pont körül jöttek létre. A legkorábbiak Gyulafehérvár, Kolozsvár, Torda, Doboka,

Küküllővár, Temesvár, Arad, Bihar voltak, később zárkózott fel a soraikba Nagyvárad, Brassó, Szeben, Meggyes, Segesvár, Dés, Fogaras, Déva, Nagybánya, Vásárhely, Szatmár stb.

Az újkori városok sorába 18.-19. századi kereskedelmi, ipari és bányászati központok tartoznak, mint Szamosújvár, Erzsébetváros, Resicabánya, Petrozsény, Stájerlakanina stb.

A városok legutolsó generációja az 1968-as közigazgatási átszervezéssel, vagy azt követően jött létre. Többnyire mezővárosok magasabb közigazgatási rangra emelésével keletkeztek, vagy üdülő-településeként (pl. Szováta, Tusnádfürdő), iparvárosként (pl. Nándorhegy), vagy közlekedési csomópontként (Piski, Tövis) léptek elő.

8. térkép: Városok és agglomerációik

A városok növekedésének legintenzívebb időszakai a kommunizmus időszakára esik. Az első hullámban (1948-1966) a regionális központok (és tartomány-székhelyek) fejlesztése volt a cél, ekkor Nagybánya népessége 208%-al, Dévái 108%-al, Brassói 97%-al, Marosvásárhelyé 84%-al, Kolozsvaré 57%-al, Temesváré 56%-al, Nagyváradé 49%-al növekedett. A második, még intenzívebb időszak 1966 és 1989 közé esik, amikor a második vonalbeli városokat, főleg az újra megyeszékhelyi rangot kapott középvárosokat fejlesztették. Ebben a 23 éves időszakban Zilah népessége 383%-al Sepsiszentgyörgy 240%-al, Besztercé 235%-al, Gyulafehérvaré 223%-al, Dévái 200%-al, Resicabányáé 71%-al ugrott meg.

A jelenleg is érvényben lévő területfejlesztési törvény a városok számára négy hierarchiaszintet határoz meg. A 0-ik szintbe csak a főváros, Bukarest tartozik. Az 1-es szint, a regionális jelentőségű városokat foglalja össze, általában 200.000 fő feletti népességgel, Erdélyből Brassó, Kolozsvár, Temesvár és Nagyvárad tartozik ide, ezek állnak a települési hierarchia csúcsán. A jelenleg érvényes jogszabályok szerint ezek a municípiumok hozhatnak létre nagyvá-

rosi, metropolisz övezeteket. A második szintbe besorolódnak az általában 50.000 és 200.000 fő népességszám közötti kisebb megyeszékhelyek és a 30.000 - 70.000 fő népességgel rendelkező kisebb municípiumok is, de a valóságban minden, kevésbé népes, de széles vonzáskörzettel rendelkező megyei jogú város is. Ezek száma Erdélyben eredetileg (a jogszabály megszületésekor) 36 volt, napjainkig pedig 41-re nőtt. A harmadik szint a municípiumi ranggal nem rendelkező, korlátozott vonzáskörzetű kisvárosokat foglalja össze. Ezek száma eredetileg 79 volt, jelenleg 94.

A jelenleg érvényben lévő jogszabályoknak megfelelően nagyvárosi településtársulásokat, úgynevezett (nagyvárosi-) metropolisz-övezeteket Brassó, Kolozsvár, Temesvár és Nagyvárad hozott létre. Ezek közül csak a brassói tekinthető valós nagyvárosi agglomerációnak, ahol a 400.000 fős népesség (ebből 116.000 fő Brassón kívül él) három municípiumba, három kisebb városba és nyolc községbe tömörül és a rurális népesség aránya 10% alatt marad. A másik három város és térsége inkább csak agglomerálódó övezetnek tekinthető, már csak azért is, mert a központi municípiumon kívül nem rendelkeznek más városi településsel és a rurális népesség aránya mindegyikben 10% fölötti.

Összességében a Kolozsvári Metropolisz Övezetben a 378.000 lakos 16%-a (60.000 fő) él a 16 községben, a Temesvári Metropolisz Övezetben a 367.000 lakos 14%-a (50.000 fő) él a 15 községben, a Nagyvárad Metropolisz Övezetben pedig a 245.000 lakos 16%-a (39.000 fő) él a nyolc községben. Ezekhez hasonló agglomerálódó térségek Marosvásárhely, és Nagyszében körül is mutatkoznak.

Létezik néhány valós agglomeráció és konurbáció is Erdélyben, melyek kisebb, de erősen iparosodott városmag körül jöttek létre. Ilyenek a Déva-Vajdahunyad (Piski-Pusztakalán), a Torda-Aranyosgyéres konurbációk, valamint a petrozsényi és Nagybánya-környéki agglomerációk.

Az államhatárok gyengülésével határon átnyúló konurbációk és metropoliszövezetek is kialakulhatnak (lásd: Magyar növekedési terv). A városok között megfigyelhető hálózatosodás áterjed az országhatárokon is. E hálózat csomópontjaiban olyan közép-európai metropolisz térségek formálódnak, amelyek létrejöttében kulcsszerepet játszanak az innováció területén megfigyelhető együttműködések (pl.: Szeged-Temesvár [-Szabadka]). A határon átnyúló metropolisz térség potenciális kialakulásának központi eleme az egészségipar, valamint az ehhez kapcsolódó kutatás-fejlesztési tevékenység. Fontos, hogy a felsőoktatási rendszer átalakításával legyen legalább két-három olyan tudományegyetem, amely benne van a világ első 500 legfontosabb egyeteme között. Nagy eséllyel szerepel itt a Szegedi Tudományegyetem, ezen belül is a természettudományi képzés. Fontos hogy hosszú távon egy makroregionális – határon átnyúló – egészségipari központ jöjjön létre, amelyet Szeged, Temesvár együttműködésével alakít ki.

Nagyvárad- Debrecen

A Debrecen és Nagyvárad közötti hagyományos együttműködés előtt nyithat új távlatokat az élettudományi kutatás-fejlesztési és innováció egy térségbe történő összpontosítása.

A határon átnyúló metropolisz térségek azonban nem csak a K+F+I-re alapozva jöhetnek létre.

2.2 A MIKÓ IMRE TERV CÉLTERÜLETÉNEK TÁRSADALMI JELLEMZŐI

2.2.1 2011-es népszámlálás előzetes adatok

A 2011-es év nemcsak Magyarországon, hanem a velünk szomszédos országokban, így Romániában is részben a népszámlálás jegyében telt. Részletes és végleges adatok egyelőre nem ismertek, azonban néhány előzetes információ révén képet kaphatunk a környező országokban élő magyarság demográfiai viszonyairól.

Mindezek értelmében megállapítható, hogy Romániában csökkent az ország népessége (20 millió fő alá), és e fogyatkozás alól vélhetően a magyarság lélekszáma sem képez kivételt, bár a részletes nemzetiségi adatok egyelőre nem ismertek. Ami biztosnak látszik, hogy egyre kisebb a magyarság részaránya Nagyváradon és Kolozsváron, míg Sepsiszentgyörgyön egyre nagyobb. Várhatóan kisebb arányban fog a székelyföldi magyarság, mint Románia lakossága általában, azonban Kovászna megyében 5,03 százalékkal, Hargita megyében 6,57 százalékkal élnek kevesebben, mint 2002-ben.

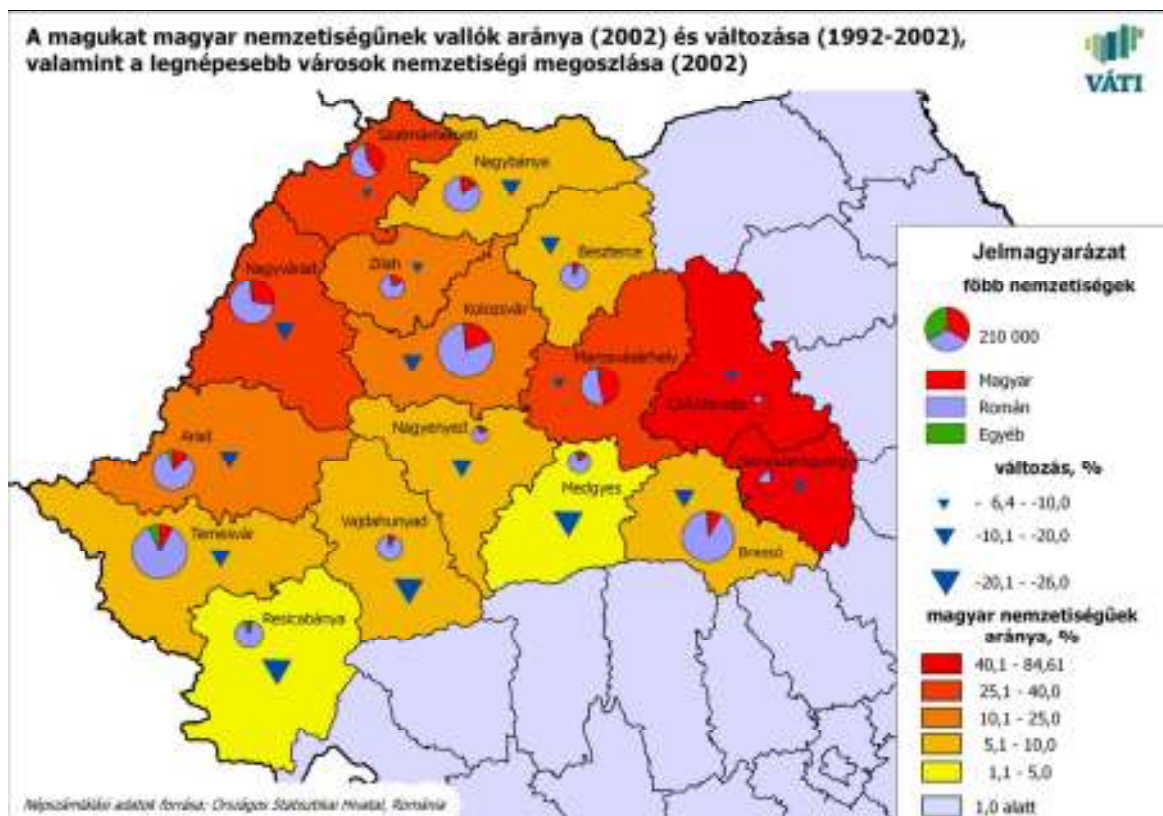
Lényeges, hogy megfordulni látszik egy közel százéves trend, vagyis a két székelyföldi megyében kisebb arányban csökkent a magyarok aránya, mint a románoké. Háromszéken a román 12,4 százalékkal, a magyar közösség 7,6 százalékkal fogyatkozott. Hargita megyében a magyarok 6,4 százalékkal, a románok 14,7 százalékkal vannak kevesebben. Mindezek alapján úgy tűnik, sikerült megfordítani azt a trendet, ami 1910-től 2002-ig jellemezte a román–magyar arányt ebben a két megyében: az a tendencia, hogy a románok aránya folyamatosan nőtt egyik népszámlálástól a másikig, most változott.

Sepsiszentgyörgyön 41.898 fő (76,7 százalék) vallotta magát magyarnak, 12.142-en (22,2%) románnak és 417-en (0,8%) cigánynak. Az adatok azt mutatják, hogy a 2002-es népszámláláshoz viszonyítva a háromszéki megyeszékhelyen 1,78 százalékkal nőtt a magyarok aránya. Eközben a román közösség aránya 0,83 százalékkal csökkent, illetve 0,71 százalékkal apadt a cigány nemzetiségűek aránya, melynek oka részben az lehet, hogy sok magyar anyanyelvű roma magyarnak vallotta magát.

Mindezek mellett két erdélyi nagyvárosban, Nagyváradon és Kolozsváron is jelentősen fogyatkozni látszik a magyarság aránya, hiszen Nagyváradon bő három százalékkal, 27-ről 23,81 százalékra csökkent a magyar lakosság aránya. Kolozsváron 17%-ra csökkent a magyar lakosság aránya, amely több tényező összejátszásának eredménye: egyrészt kedvezőtlen a magyar közösség korfája, vagyis előregedő képet mutat, másrészt továbbra is jelentős a kivándorlás, illetve a külföldi munkavállalás is.

Ezzel szemben Nagyszalontán 57-ről 58,3 százalékra nőtt a magyarság lélekszáma. A Bihar megyei városok lakosságának száma általában csökkent, a megyében pedig 40–50 ezerrel kevesebben laktak, mint tíz évvel ezelőtt. A magyarok részaránya több vidéki településen nőtt, a csökkenés főleg a kis- és szóránytelepüléseken figyelhető meg.

9. térkép: A magukat magyar nemzetiségűnek vallók aránya (2002) és változása (1992-2002), valamint a legnépesebb városok nemzetiségi megoszlása

2.2.2 Kulturális, néprajzi jellegzetességek

Nemzetiségi viszonyok - a moldvai csángók

A 2002-es hivatalos népszámlálás adatai szerint Románia keleti tartományában egy 232.045 fős katolikus népcsoport él, amelyet a hazai és nemzetközi szakirodalom moldvai csángóknak nevez. E túlnyomórészt magyar származású népcsoport vallási kisebbséget képez a Moldvának nevezett tartományban élő ortodox vallású románok között. A moldvai csángók egy archaikus hagyományokban gazdag kultúrában élnek, ugyanakkor a magyar nyelv és népi kultúra legarchaikusabb változatát őrizték meg, amelyet Tytti Isohookana-Asunmaa asszony, az Európa Tanács parlamenti közgyűlésének tagja, az Európa Tanács 2001-ben elfogadott *Ajánlásában* is kihangsúlyozott. Az Európa Tanács 1521. számú Ajánlása megállapítja, hogy a moldvai csángók „hagyományos európai mezőgazdasági módszereket, hitvilágot és mitológiai hagyományt tartanak fenn, valamint őrzik a magyar nyelv legarchaikusabb nyelvjárását”. A csángók nagyobb része a XIX. és XX. században többnyire állami és egyházi kényszer következtében szinte teljesen asszimilálódott. Ennek következtében e népcsoport többsége nyelvváltáson ment keresztül, így a legújabb kutatások szerint a magyarul még tudó moldvai csángók száma kevesebb mint 49.000 főre csökkent.

A moldvai csángók legfontosabb érdekvédelmi szervezetei a Moldvai Csángómagyarok Szövetsége (MCSMSZ), Szeret-Klészse Alapítvány, Szent István Egyesület és a Pusztinai Magyar Házért Egyesület. A Moldvai Csángómagyarok Szervezete, 1995-ös alakulása óta Bákóban működik. A szervezet ma 25 csángó településen mintegy 50 alkalmazott pedagógussal mű-

ködtet iskolán kívüli fakultatív magyar nyelvoktatást, és ugyanakkor támogatja az Erdélyben magyarul tanuló csángó gyermekeket és fiatalokat is. A moldvai csángók érdekvédelmi törekvéseit felvállaló civil szervezetek 2011-ben egy cselekvési tervet dolgoztak ki a téma szakembereinek közreműködésével (Új Csángó Cselekvési Terv – Bákó, 2011) amely cselekvési programot tartalmaz az oktatás, a kultúra, az ifjúság, a helyi politikai képviselő, a vallás, a tömegtájékoztatás, a szociális és egészségügyi kérdések, környezetvédelem és a tudományos kutatás terén történő előrelépések megvalósításához. A Cselekvési Terv minden pontjának megvalósítása fontos lenne a támogatásra, itt most csak a legfontosabbaknak ítélteteket emeljük ki.

- Oktatás:
  - A román tannyelvű iskolákban oktatandó magyar mint anyanyelv kiterjesztése minél több moldvai csángó falura, ahol már megszerveződött, ott cél kiterjeszteni lehetőleg a falu teljes gyerekpopulációjára óvodától a legfelsőbb helyben elvégezhető osztályig,
  - Román tannyelvű állami óvodákban magyar nyelvű foglalkozások bevezetése,
  - Magánóvodák létrehozása,
  - Kétnyelvű napközik kialakítása (különösen városi környezetben),
  - Iskolán kívüli foglalkozások minél több helyszínen, akkor is, ha az adott településen már vannak iskolai magyar órák,
  - Magyar kollégium létrehozása Bákóban,
  - Gyerekek Háza / Magyar Házak létrehozása minél több településen,
  - Gyerek-gyerek kapcsolatok Moldva és a Kárpát-medence közt,
  - A helyi hagyományok kötelező jelleggel kerüljenek be az oktatásba: folklór, tánc, vallási szövegek stb..
- Gazdaság:
  - Gazdasági felmérés készítése, prezentálása potenciális befektetők számára, együttműködés a magyar kormány megfelelő szakembereivel, intézményeivel,
  - Befektetők vonzása Magyarországról (olcsóbb munkaerő, turisztikai potenciál, népművészeti hitelesség, pályázati lehetőségek a befektető számára: az EU legszegényebb régiója),
  - Moldvai csángó befektetők felkészítése, segítése, képzése: szemináriumok, szakmai találkozók, üzleti találkozók szervezése, tanácsadás, pályázatírás,
  - Hitelezési források, lehetőségek felkutatása,
  - Fiatal vállalkozók támogatása,
  - Gazdaságfejlesztő iroda megvalósítása (pályázatírás, uniós, román állami források lehívása),
  - Faluturizmus-hálózat kiépítése.
- Kultúra:
  - A hagyományos kultúra elemeinek tudatosítása, értékek felmutatása és integrálása a XXI. századi közösség életébe,
  - Színjátszó csoportok, bábműsorok, táncházak, énekestek szervezése,

- Magyar Házak létrehozása minél több településen,
- Kulturális Központ Bákóban (kiállító terem, könyvtár, előadóterem – lehetőleg egyben az oktatási központtal, gazdasági tanácsadó irodával, tourinform irodával),
- Kulturális szervezőiroda,
- Hagyományos mesterségek támogatása, újraélesztése,
- Falunapok szervezése,
- Önálló tájszobák, tájházak, a nagyvárosi múzeumok keretében tematikus „csángó” kiállítások szervezése,
- Kulturális programok szervezése gyerekeknek.
- Képviselet (helyi politika)
  - Moldvai szervezeteket tömörítő közös platform létrehozása,
  - Csángó Egyeztető Tanács: tagjai a Moldvában tevékenykedő magyar szervezetek. A Tanács félévente ülésezik, áttekinti a prioritásokat és keretet biztosít az egyeztetéshez, tennivalók elosztásához,
  - Újabb civil szervezetek megjelenésének támogatása, a meglévő MCSMSZ fiókok önállóságának növelése,
  - Csángó-csángó és csángó-magyar testvér-települések hálózatának kiépítése, hivatalosítása.
- Vallás:
  - Csángó származású papok visszahozatala,
  - Házaknál tartott misék,
  - Templomokba beengedett misézés gyakoriságának növelése, minél több alkalom megteremtése,
  - Hagyományos elemek bevitele a román nyelvű misébe (magyar énekek, imádságok – ünnepekörökhöz, időszakhoz igazítottan),
  - Énekcsoportok, imacsoportok, rózsafüzér-társulatok moldvai csángó falvakban.

2.2.3 Oktatás

2.2.3.1 Középiskolai oktatás

Meghirdetett magyar helyek száma képzési áganként Romániában

Romániában 144 magyar nyelvű oktatást biztosító intézmény működik, amely a középiskolásoknak összesen 9688 helyet kínál. Szakirányonként a helyek száma a következőképpen oszlik meg:

15. táblázat: A magyar nyelven oktató középiskolákba beiskolázott diákok száma képzési ágak szerinti bontása

Képzési ág	Helyek száma	Helyek százalékos aránya
Reál	2 688	27,75

Képzési ág	Helyek száma	Helyek százalékos aránya
Műszaki	2 494	25,74
Szolgáltatás	1 504	15,52
Humán	1 174	12,12
Természeti erőforrások és környezetvédelem	672	6,94
Teológia	634	6,54
Művészeti	320	3,30
Pedagógia	144	1,49
Sport	58	0,60
Összesen	9 688	

A fenti táblázatnak megfelelően a magyar iskolák a legnagyobb hangsúlyt a reál, illetve a műszaki oktatásra helyezik, hiszen ezen képzési ágakra hirdetik meg a legtöbb helyet. A következő fontos terület a szolgáltatás-képzési paletta (ide tartozik a vendéglátás, kereskedelem, turizmus, tanácsadás, stb. terület) és csak negyedikként jelenik meg a humán képzési terület.

Erdély területén kívül csak a bukaresti Ady Endre Elméleti líceum működik, amely egy 28 helyet biztosító matematika-informatika szakos kilencedik osztályt indít.

A középiskolai helyek képzési áganként Székelyföldön

A három székelyföldi megyében 69 középiskola működik, amelyek keretén belül 5 740 helyet biztosítottak a 2010/2011-es tanévben a középiskolákba jelentkezőknek.

A bemutatásra kerülő képzési ágak szerinti eloszlás értelmében Székelyföldön a legtöbb diák műszaki profilú osztályban végzi középiskolai tanulmányait, ezt követi a reál, majd a szolgáltatás területe, és az előzőekhez képest csak kis számban (586 hely) tanulhatnak humán ágazatban a fiatalok.

16. táblázat: A székelyföldi magyar nyelven oktató középiskolák képzési ágak szerinti bontása

Képzési ág	Helyek száma	Helyek százalékos aránya
Műszaki	1 738	30,28
Reál	1 148	20,00
Szolgáltatás	1 028	17,91
Humán	586	10,21
Természeti erőforrások és környezetvédelem	532	9,27
Teológia	326	5,68
Művészeti	236	4,11
Pedagógia	88	1,53
Sport	58	1,01
Összesen	5 740	

A középiskolai helyek képzési áganként a Partiumban

A Partiumban (Bihar, Szatmár és Szilágy megyék) összesen 44 iskolában zajlik magyar nyelvű középiskolai oktatás, így 2.296 helyen tanulhatnak anyanyelvükön a 15-18 éves magyar fiatalok.

17. táblázat: A partiumi középiskolák magyar osztályainak képzési ágak szerinti bontása

Képzési ág	Helyek száma	Helyek százalékos aránya
Reál	812	35,37
Műszaki	532	23,17
Humán	364	15,85
Szolgáltatás	196	8,54
Teológia	168	7,32
Természeti erőforrások és környezetvédelem	140	6,10
Művészeti	56	2,44
Pedagógia	28	1,22
Sport	0	0,00
Összesen	2 296	

A Partiumban reál képzésben részesül a legtöbb fiatal, itt azonban a műszaki képzés után már jelentősebb szerephez jut a humán képzés, maga mögé utasítva a szolgáltatás képzési ágat.

2.2.3.2 Felsőoktatás

A romániai felsőoktatás a bolognai oktatási rendszer szerint működik. A tandíjmentes helyek száma Romániában a 2010/ 2011-es tanévre összesen 62.000-re tehető. A magyar nyelven hirdetett helyek száma 5.978.

A magyarul meghirdetett helyek száma képzési áganként Romániában

A romániai felsőoktatásban 10 intézmény biztosít magyar nyelvű képzést, összesen 51 képzési ágon a 18. sz. táblázatban bemutatott beiskolázási adatokkal. Erdély területén kívül csupán a Bukaresti Egyetem biztosít magyar nyelvű képzést a Hungarológia szakon, ahol 15 tandíjmentes helyet hirdet meg az érdeklődőknek.

18. táblázat: A romániai magyar felsőoktatási helyek száma képzési áganként

Képzési ágak	Tandíjmentes	Tandíjas	Levelező
Környezettudomány	49	87	50
Közgazdaság	55	45	
Közigazgatás tudományok	55	75	
Kulturális tanulmányok	14	10	
Marketing	31	49	
Matematika	21	35	
Mechatronika és robotika	25	25	

Képzési ágak	Tandíjmentes	Tandíjas	Levelező
Management	60	75	
Mérnök-közgazdász	15	15	
Művészet	20	10	
Nemzetközi kapcsolatok és európai tanulmányok	36	25	
Neveléstudományok	125	712	20
Nyelv és irodalom	171	288	
Orvosképzés	151	95	
Pénzügy	50	125	
Politikatudományok	19	15	
Pszichológia	34	80	
Rendszerek	20	20	
Számítógépek és információtechnológia	35	60	
Színház	37	34	
Szociális munkás	30	55	
Szociológia	129	309	
Teológia	134	70	
Testkultúra és sport	27	75	
Történelem	52	35	
Üzletgazgatás	136	239	50
Vegyészmérnöki	17	10	
Zene	17	10	
Összesen	2 173	3 635	170
Mindösszesen	5 978		

Ha a fenti lebontást nagyobb csoportokba osztjuk tudományterületek szerint, a legnagyobb beiskolázási számot mutató jól elkülöníthető területeket a következő táblázat mutatja be:

19. táblázat: A romániai magyar felsőoktatás helyek száma tudományterületenként

Képzési ágak	Tandíjmentes	Tandíjas	Levelező
Alkalmazott mérnöki tudományok	10	3	
Alkalmazott modern nyelvek		50	
Alkalmazott műszaki tudományok	10	20	
Biológia	24	25	
Elektronikai mérnök és távközlés	15	35	
Élelmiszeripari mérnök	20	30	
Filmművészet és média	20	10	
Filozófia	30	35	
Fizika	25	9	
Fogorvosi	35	35	
Földrajz	91	160	
Geológia mérnöki	18	10	
Gyógyszerészeti	35	35	
Humán	15		

Képzési ágak	Tandíjmentes	Tandíjas	Levelező
Informatika	80	155	
Ipari mérnöki	15	35	
Jog	20	60	
Kémia	11	10	
Kertészet	20	60	
Kibernetika, statisztika és gazdasági informatika	10	20	
Kommunikációs tudományok	59	100	50
Könyvelés	25	25	
Környezetmérnök	20	30	

Az egyetemek rangsora a meghirdetett magyar nyelvű képzési helyek alapján

20. táblázat: Az egyetemek rangsorolása a meghirdetett magyar nyelvű képzési helyek alapján

	Egyetem	Tandíjmentes hely	Tandíjas hely	Levelező hely	Összesen	Tandíjmentes helyek százalékos aránya az összes helyek számából
1.	Babeş-Bolyai Tudományegyetem	1 158	2 329		3 487	33,20
1.	Sapientia Erdély Magyar Tudományegyetem	434	681		1 115	38,92
2.	Partiumi Keresztény Egyetem	220	365	50	635	34,65
3.	Marosvásárhelyi Orvosi és Gyógyszerészeti Egyetem	221	165		386	57,25
4.	Modern Üzleti Tudományok Főiskolája	50		100	150	33,33
5.	Színházművészeti Egyetem	25	35		60	41,66
6.	Károli Gáspár Református Egyetem	20	10	20	50	40,00
7.	Budapesti Corvinus Egyetem kihelyezett tagozata		50		50	0
8.	Egyetemi Fokú Protestáns Teológiai Intézet	30			30	100,00
9.	Bukaresti Egyetem	15			15	100,00
	Összesen	2 173	3 635	170	5 978	36,35

A 20. sz. táblázatban a meghirdetett helyek száma szerint kerültek rangsorolásra az egyetemek, ugyanakkor a táblázat rámutat egy másik fontos arányra is, éspedig a tandíjas és tandíjmentes helyek arányára. A magyar beiskolázási számok 36,35%-a kerül tandíjmentes helyként meghirdetésre, az országos átlagnak megfelelően. A fenti adatokból jól kiolvasható, hogy az egyetemek próbálják is tartani ezt az átlagot. A Babeş-Bolyai intézmény, mint legtöbb he-

lyet kínáló egyetem kissé elmarad az említett arányhoz képest, és 33,20%-ban kínál térítésmentes helyeket különböző szakain. A második legnagyobb intézmény, a Sapientia Erdélyi Magyar Tudományegyetem meghaladja az átlagot, és 38,92%-ban hirdet tandíjmentes helyeket. Kiemelkedő eredményt mutat a Marosvásárhelyi Orvosi és Gyógyszerészeti Egyetem, ugyanis a magyar helyek számának 57,25 százalékát hirdeti ingyenesre.

A romániai magyar felsőoktatásban az egyes intézmények piaci részesedését illetően, a következőket állapíthatjuk meg: a Babeş-Bolyai Tudományegyetem legnagyobb arányban, 58,3%-ban vesz részt a képzésben, a Sapientia Erdélyi Magyar Tudományegyetem 18,7%, a Partiumi Keresztény Egyetem 10,6%, a Marosvásárhelyi Orvosi és Gyógyszerészeti Egyetem a magyar helyek 6,46%-át kínálja, míg a többi hat intézmény összesen 5,94%-át teszik ki az idei magyar beiskolázási számoknak.

Az oktatásra vonatkozó legfontosabb megállapítások összesítése:

- Romániában 144 középfokú magyar nyelven is oktató intézmény működik 9688 magyar helyet kínálva, továbbá 10 felsőfokú alapképzést biztosító egyetem működik, 5978 magyar helyet hirdetve.
- Az utóbbi három évben megfigyelhető volt az a tény, hogy a magyar érettségiző korban lévő fiatalok 70%-a érettségizik, ez megközelíti az európai átlagot.
- Körülbelül minden ötödik magyar gyerek nem magyar nyelvű, hanem román nyelvű felsőoktatási intézményben kezdte/kezdi el tanulmányait.
- A romániai felsőoktatásban nagy változást hozó és kétes megítélésű jelenség az egyetemek kihelyezett tagozatainak elterjedése, hiszen számos kisvárosban van már egyetemi oktatás.
- Erdélyben a magyar nyelvű képzést nyújtó szakok nagyon különböző oktatási minőséget képviselnek és eltérő stratégiát követnek. A felsőoktatási intézményeket három szegmensbe sorolhatjuk: elit-, tömeg- és papírképzés.
- Az elfogadható minőségű képzést sem nyújtó „diplomagyarak” nagy részesedése felelős a romániai magyar felsőoktatás és társadalom egyik legnagyobb problémájáért. Ezek az intézmények töltik meg a munkaerőpiacot nagyon alacsony színvonalú szaktudással rendelkező munkavállalókkal.
- A pályakezdő fiatalok esetében egyre inkább jellemző, hogy nincs megfelelés a végzettség és az adott munkahely között, ami az intézményes képzés és a munkaerőpiac közötti aszinkronitást jelenti.
- Romániában az oktatásra szánt állami költségvetés éves mértéke az 1994-1995-ös tanévben a környező országoktól és a saját törvényben előírt minimális összegtől (a GDP 4%-a) is elmaradt, a bruttó nemzeti termék 2%-a volt, és ebből a felsőoktatásra alig fél százalék jutott. 2008-ra javult a helyzet, az állami költségvetés 11,8%-a jutott ekkor már az oktatásra, ami 9.688,9 millió lejt jelent, a GDP 4,4%-át téve ki. Ez az összeg a következőképp oszlott meg az oktatási szintek között: óvodai oktatás-nevelés 9%, általános iskola 20%, középiskola 37%, felsőoktatás 25%, egyéb oktatási formák 9%.

A magyar felsőoktatási kínálat Székelyföldön

Székelyföldön hét intézmény kínál magyar nyelvű képzési lehetőséget különböző felsőoktatási szakokon, ebből három helyi székhelyű (Marosvásárhelyi Orvosi és Gyógyszerészeti Egyetem, Sapientia Erdélyi Magyar Tudományegyetem, Színházművészeti Egyetem), míg négy kihelyezett tagozatként működik (Babeş-Bolyai Tudományegyetem, Károli Gáspár Református Egyetem, Modern Üzleti Tudományok Főiskolája, Budapesti Corvinus Egyetem). A hét egyetem összesen 2.425 helyet biztosít, ebből 822 tandíjmentes, 1.483 tandíjas és 120 levelező tagozaton végezhető el. Székelyföldön a romániai magyar oktatás 40,57%-a valósul meg. A kihelyezett tagozatok jelentős arányban kínálnak helyeket a Székelyföldön tanulni vágyóknak, pontosabban a teljes beiskolázás szám 40,78%-át.

21. táblázat: A Székelyföld részesedése a jelentősebb magyar nyelvű felsőoktatási tudományterületekből

Képzési ág	Helyek száma Románia	Helyek száma Székelyföld	%-os arány
Neveléstudomány	857	467	54,50
Gazdaságtudomány	815	380	46,62
Humán, nyelv és irodalom	524	130	24,81
Műszaki, mérnöktudomány	418	350	83,73

A fenti táblázat azt mutatja, hogyan aránylanak tudományterületenként a romániai magyar beiskolázási számok a székelyföldi helyek számához. Látható, hogy az átlagot (50,76) a mérnöki, műszaki terület haladja meg erősen, fölé emelkedik még a neveléstudomány is, ám átlag alatt marad a gazdaságtudomány és a humán, nyelv és irodalom területe.

Partium és Bánság

Partiumi felsőoktatás kapcsán lényeges, hogy Bihar megyében a Partiumi Keresztény Egyetem látja el a magyar hallgatók igényeit, valamint Szatmár megyében a Babeş-Bolyai Tudományegyetem kihelyezett tagozata. Az előbb említett két intézmény 811 helyet kínált az idén, ebből csupán 246 tandíjmentes.

22. táblázat: A Partium részesedése a jelentősebb magyar nyelvű felsőoktatási tudományterületekből

Képzési ág	Helyek száma Románia	Helyek száma Partium	%-os arány
Neveléstudomány	857	166	19,37
Gazdaságtudomány	815	225	27,60
Humán, nyelvésirodalom	524	190	36,26
Műszaki, mérnöktudomány	418	0	0,00
Összesen	2 614	581	22,22

Belső Erdély

Felsőoktatás terén Kolozs megyében kiemelendő a Babeş-Bolyai Tudományegyetem, a Sapientia Erdélyi Magyar Tudományegyetem kolozsvári kara, illetve a Protestáns Teológiai Intézet. Ezen intézmények várják a magyarul tanuló fiatalokat, ezzel elérve az országos magyar helyek 45,20%-át. A tudományterületek szerinti bontás (22. sz. táblázat) alapján megállapítható, hogy Kolozs megyében nem a főbb tudományterületeknek megfelelő szakok működnek elsősorban, hisz ezen területek csak 26,43%-át képezik Kolozsváron.

23. táblázat: A Kolozsváron működő jelentősebb felsőoktatási tudományterületek aránya

Képzési ág	Helyek száma Románia	Helyek száma Kolozs	%-os arány
Neveléstudomány	857	204	23,80
Gazdaságtudomány	815	210	25,77
Humán, nyelv és irodalom	524	209	39,88
Műszaki, mérnöktudomány	418	68	16,27
Összesen	2 614	691	26,43

2.3 A MIKÓ IMRE TERV CÉLTERÜLETÉNEK ÁLTALÁNOS GAZDASÁGI JELLEMZŐI

2.3.1 Agrárium és élelmiszeripar

2.3.1.1 Román mezőgazdaság szerepe és tulajdonviszonyai

A román mezőgazdaság csökkenő részesedése ellenére a mai napig jelentős szerepet játszik az ország által előállított GDP-ben, annak –közel 12%-át adta 2005-ben. A mezőgazdaság tulajdonviszonyának átalakulása közvetlenül a rendszerváltozást követően megkezdődött, mára a mezőgazdasági területek több mint 98%-a magánkézben van. Habár ez a statisztikákban így szerepel, a magyarlakta területeken nagy nehézséget okozott a tulajdonviszonyok átvezetése, aminek eredményeként egyes területeken a tulajdonviszonyok rendezetlenségének problémája még a mai napig fennáll. A művelés és a területek nagysága szerint Romániában három termelési egységet különítenek el: a jogi személyiséggel rendelkező, elsősorban üzleti alapon és piacra termelő gazdasági társaságokat, családi gazdaságokat és egyéni gazdaságokat. Az családi és egyéni gazdaságokat a statisztikák többsége egy kategóriaként kezeli.

Az ország termőterületeinek tulajdonjogi eloszlása és ebből adódó birtokosi rendszere duális jelleget mutat. Romániában több mint 4 millió egyéni és családi gazdaságot tartanak számon, akik a megművelhető földterület 55%-ával rendelkeznek. Ezzel szemben körülbelül 22 ezer jogi személyiségű társaság rendelkezik a földterületek 45%-a felett. Míg az átlagos, jellemző birtokméret a családi gazdaságok tekintetében 2-3 ha között alakul, addig a gazdasági társaságok tekintetében ez a szám 300-400 ha közé esik és nem ritka a több ezer hektáros birtokméret sem.

A nagy gazdaságok sok esetben külföldi társaságok, konszernek tulajdonát, részét képezik, ebből adódóan jól gépesítettek, elsősorban alapanyagokat termelnek exportra, azaz intenzív termelést folytatnak. A családi gazdaságok tekintetében a folyamatok pont az ellenkező jellemzőket viselik többnyire magukon. A mezőgazdaságból élő réteg átlagos életkora magas és egyre nő, a termeléshez szükséges gépparkkal nem rendelkeznek, ill. ha megvan a géppark, annak kihasználása nem optimális. A duális szerkezetnek köszönhetően az ország gépeltartósága folyamatosan emelkedett, és kielégítő szintet mutat az egész szektor tekintetében.

Erdély egyes térségeiben a mezőgazdasági termelés mindig is meghatározó szerepet játszott. Az agrárágazat a modern gazdasági viszonyok közötti térségtévesztése ellenére is jelentős arányt képvisel a foglalkoztatáson belül, főként a vidéki területeken. A térség népességmegtartó erejének fokozása, valamint a vidéki térségek fejlesztési céljainak megvalósulása érdekében szükség van a régió ökológiai és ökonómiai adottságaira épülő, a komparatív előnyöket kihasználni tudó agrártevékenységek ösztönzésére. A negatívumok ellenére a közelmúltban több pozitív változásnak is tanúi lehettünk a székelyföldi élelmiszeripari termelésben és kiskereskedelemben. A fokozódó versenyben jelentősen bővült a termékínálat, javult a minőség, megjelentek a helyi termelők, majd kereskedelmi márkák (Góbé termék, Székely termék, stb.). A termelők felismerték, hogy a házias jellegű, hagyományos termékek jelenthetik azt az egyediséget, amelyre építhető a versenyelőny, és a kítőrészi pont akár a bio minősítés megszerzése is lehet. Sokan olyan házi jellegű terméket állítanak elő, amely ténylegesen biotermék, de a kategóriába való besoroláshoz általában nem áll rendelkezésre a szükséges engedély, illetve nem történt meg a termelő területek megfelelő minősítése. A területi fókusz elsősorban Partiumra és Székelyföldre irányul, a két régió között jelentős különbségekkel.

2.3.1.2 Növénytermesztés

A mezőgazdasági termelésre alkalmas területek nagysága megközelíti az ország területének 62%-át, természetesen ez az adat az egyes megyék szintjén jelentős eltéréseket mutat. A rendszerváltozás idején a román mezőgazdaságban a növény és állattenyésztés szerepe közel azonos volt. Mára ez az arány jelentősen eltolódott a növénytermesztés irányába, ami megközelíti a 70%-ot, de ebben is jelentősek a megyei szintű eltérések.

A növénytermesztésben jellemzően a szemes gabonák aránya a legmagasabb, ezen túl még meghatározó az olajos magvak, a napraforgó, cukorrépa és burgonya termesztése, valamint emelkedett a zöldségtermesztés részaránya is.

A gyümölcsstermesztés részaránya az elmúlt húsz évben jelentősen visszaesett elsősorban a nagy termelőgazdaságok felbomlásának köszönhetően. A növénytermesztésben az átlagtermékek fokozatosan emelkedtek az elmúlt húsz évben, de még így is elmaradnak az EU átlagtól.

2.3.1.3 Állattenyésztés

Az állattenyésztés szerepe a román mezőgazdaságban a rendszerváltozás óta visszaesett. A tenyészállatok száma is ennek megfelelően lecsökkent, de a változásban is vannak területi eltérések. Míg a belső-erdélyi részeken nem egyenlő mértékben, de egyértelműen visszaesett minden tenyészállat száma, addig a Partium déli részein nem minden tenyészállat tekintetében volt visszaesés tapasztalható, például a sertésállomány számában kismértékű növekedés volt

tapasztalható nemzetközi tőkebefektetésnek köszönhetően. Az állattenyésztés fő irányait a szarvasmarha és sertésenyésztés adja. E mellett még a baromfitermelés szerepe emelhető ki. További jelentősebb állatszámú bírósági ágak a juh- és kecskenyésztés. A lovak számában csak kismértékű visszaesés, ill. területtől függően kismértékű növekedés tapasztalható. Ez részben annak köszönhető, hogy a családi gazdaságok gépek hiányában lóval végzik a földművelési munkákat.

A román mezőgazdaság egyik nagy kihívása, hogy a jövőben az állattenyésztést felfejllessze, és ehhez mérten a növénytermelésben is nagyobb szerep jusson a takarmánygabona termelésnek.

2.3.1.4 Élelmiszeripar

A román élelmiszeripari termékek keresletét elsősorban a jövedelemszint és a fogyasztási szokások határozzák meg. A rendszerváltozással Románia elvesztette a Szovjet blokk, azaz export piacainak jelentős részét. Ennek eredményeként a rendszerváltozást követően a román mezőgazdaság a belső piac kielégítésére állt át. Az EU csatlakozások megindulásával azonban a mezőgazdaságot és a belső piacot védő vámrendszert fokozatosan le kellett építeni. A 2000-es években meginduló gazdasági fejlődés által generált fogyasztásnövekedés kielégítése ennek a folyamatnak a hatására már importból történt. A piacok megnyitásával párhuzamosan jelentős nemzetközi cégek is megjelentek a mezőgazdaságban, melyek jelentős tőkeinvestíciókat hajtottak végre a kereskedelemben is. Ez a családi gazdaságok amúgy is alacsony versenyképességét tovább csökkentette a magas szállítási és tárolási költségeken keresztül. A családi gazdaságok piaci körülményeit tovább nehezítették a közvetlen élelmiszer kereskedelemben és értékesítésbe belépő nemzetközi hálózatok, melyek nem tudják és akarják befogadni a családi gazdaságok kis mennyiségű és inhomogén termékeit. A családi gazdaságok helyzete a jövőben tovább romolhat, ebből adódóan várhatóan az elkövetkező évtizedekben a földterületek további koncentrációja, valamint további nemzetközi tőkebeáramlás várható.

2.3.1.5 Székelyföld

Székelyföld külön részben való megjelenítése azért indokolt, mert a fent felvázolt viszonyokhoz képest a terület jellemzői és viszonyai jelentősen eltérnek.

Székelyföldön a termőterületek jelentős hányadának minősége és fekvése nem kedvez a mezőgazdasági termelésnek, a román földminőség-besorolás alapján nem ritka, hogy a legrosszabb kategóriába kerültek. Ebből adódóan Székelyföldön nagyobb szerepe van az állattartásnak, azon belül is a legeltető extenzív állattartásnak. A domborzati viszonyokból adódóan a mezőgazdasági területek alacsony arányával szemben áll az erdőterületek magas aránya (35%). Sajnos összességében a mezőgazdaság által megtermelt javak reálértéke nem mutat növekedést az elmúlt évtizedben, ami megfelel a mezőgazdaság nemzetközi tendenciáinak.

Növénytermesztés

A növénytermesztésben a burgonyatermesztés aránya jelentősen meghaladja az országos átlagot, míg az olajos növények termesztése majdnem teljesen hiányzik. A gabonatermesztés feltételei rosszabbak az országos átlagnál, amit még tovább ront a felaprózott birtokrendszer és

az előregedő mezőgazdasági társadalom. Meglepő folyamat a napraforgó vetésterületének növekedése. A növénytermesztés egy speciálisan székelyföldre jellemző ágát jelentik a gyógynövények és aromás fűszernövények, melyekből természetesen nagyon gazdag a vidék. A tudatos termesztés jelentős potenciálokat hordoz magában, de még nem terjedt el.

A székelyföldi növénytermesztés is fő prioritása a jövőre tekintettel, hogy az állattenyésztés fejlődésével egyre több takarmánygabona termelését tegye lehetővé.

Állattenyésztés

A domborzati viszonyok, valamint a mezőgazdasági termelésből kivont területek székelyföldön a félintenzív állattenyésztésnek kedveznek. A burgonyára épülve a sertésenyésztési ágazat felfutott. A sertés mellett jelentős hangsúlya van a juhtenyésztésnek, mely a nemzetközi tendenciákhoz igazodva fokozatosan áll át a négyes hasznosításról (gyapjú, tej, hús, bőr) a hatékonyabb és specializáltabb, ugyanakkor piacképesebb kettes hasznosításra. A baromfi-termelésnek is vannak még jelentős szereplői Székelyföldön, a családi gazdaságok elsősorban saját fogyasztásra termelnek.

Helyi gazdaság

Az elmúlt húsz év gazdasági-globalizációs folyamatai alapján bebizonyosodott, hogy egy gazdaság nem lehet sikeres csupán a külföldi működő tőke áramlására, illetve az ezeken alapuló befektetésekre építve. Európában az életképes és sikeres gazdaságok gerincét képezik a helyi kis és közepes termelők, vállalkozók és szolgáltatók, amelyek a helyi erőforrásokra – humán, szellemi és anyagi javak, termékek stb. – és helyi szereplők – önkormányzatok, önkormányzati intézmények, vállalkozások, szakmai szövetségek és szervezetek, civil szervezetek, helyi polgárok – összefogásra támaszkodva, térségi és helyi specifikus megoldásokat alkalmazva elsősorban a helyi, térségi gazdasági igényeket elégítik ki. A helyi gazdaság elsődleges forrása a helyi mezőgazdaság és az ehhez szorosan kapcsolódó termékek. A helyi gazdaságfejlesztés elsődleges célja, hogy a helyben képződő jövedelmek minél nagyobb arányban a helyi társadalom javát szolgálják. Ezt a célt ma már nem lehet piaci protekcionizmussal megvalósítani, hanem olyan hozzáadott értéket kell teremteni, amely nem csak önellátó módon a régió fogyasztói igényeit elégíti ki, hanem kivitelből származó jövedelemtermelésre is képes, ezáltal a helyi gazdaságot további forrásokhoz juttatva.

A helyi termékek és szolgáltatások nem elhanyagolható elsődleges piacát jelentik az önkormányzati és egyházi fenntartású intézmények, állami és kormányzati fenntartású szervezetek, valamint kereskedelmi egységek, ipari létesítmények, vállalkozók, míg a másodlagost a turisztikai és bel- és külgazdasági értékesítés, ami további kiegészítő jövedelmeket generálhat a térség számára. Erdély gazdasága és a térség magyarságának megmaradása szempontjából kiemelt jelentőségű, hogy a mezőgazdaságon és helyi kézművességen alapuló helyi gazdaságokban rejltő lehetőségek minél jobban kiaknázásra kerüljenek. Az elmúlt két-három évben már megindultak pozitív változások elsősorban a turizmus szektort kiegészítő tényezők területén, ami főképp a helyi termékek brandjeinek megjelenésében nyilvánul meg. Számos helyi termék-brand indult útnak: Góbé termék, Székelygyümölcs, Székely termék, Székelyföldi termék, Legendás termékek, Átalvető termékek. A helyi termékek márkásodási folyamata rövid időn belül népszerű lett a helyi közösségek szintjén, és a közeljövőben várhatóan a turis-

ták figyelmét is fokozottabban felkeltik. A helyi gazdasági fejlesztések elsődleges fókuszát a többen lakó magyar területek adják: Székelyföld, Csángóföld és Partium.

2.3.2 Erdő- és vadgazdálkodás

2.3.2.1 Erdőgazdálkodás

Románia erdőalapja 6 millió 400 ezer hektár, az ország területének 27 százalékát teszi ki, amelyből 6 millió 300 ezer hektár erdő és ennek több mint a fele véderdő jellegű. A domborzati formák szerint 10,9 százalék síkvidéki erdő, 37,2 dombvidéki erdő és 51,9 százalék hegyvidéki erdő, tehát a legtöbb erdő hegyvidéken található.

A hasonló környezeti tényezőkkel rendelkező európai országokkal szemben Románia erdőben szegény. Az erdősültség 26,7%, az európai átlag 32,8%, amely európai szinten a 13. helyre elegendő. Erdélyi viszonylatban a szélsőségek 3,2% (partiumi síkvidékek, különösen Temes megye) és 35% között mozognak (Székelyföld).

Az erdők 69%-a lombos erdő (bükk 31%, tölgyek 18%, egyéb kemény lombos fafajok 15%, egyéb lágy lombos fafajok 5%), 31% fenyőerdő (lucfenyő 23%, jegenyefenyő 5%, vörös-, erdei- és egyéb fenyőfélék 3%). Az élőfakészlet 1340 millió m³, ebből 36% bükk, 30% lucfenyő, 11% tölgyfélék. Az évi folyónövedék 34 millió m³ évente. Az évi kitermelhető fatömeg 18,7 millió m³.

További érdekes adatok:

- Romániában még mindig van 280 000 ha érintetlen erdő, bár ez már csak fele a 30 évvel ezelőttinek. Ennek 99%-a hegyvidéken 1%-a pedig a Duna deltában van.
- Itt él Európa nagyragadozóinak zöme, és pedig a medveállomány 60 %-a, azaz 5600 példány; a farkasok 40%-a, 3000 példány és 1500 hiúz.
- A faipar biztosítja az ország exportjának 9, a nemzeti össztermelésnek pedig a 3,5%-át.
- A kitermelt fatömeg 75%-a kereskedelem tárgyát képezi, míg 25%-át a tulajdonosok maguk használják fel.
- A bútorexport meghaladja az évi 1 milliárd Eurót.
- A fűrészipar több mint 85 000 munkahelyet biztosít.
- Az országban összesen 42 000 km erdei út van, 6,5 m/ha. Ez a feltártság Európában a legalacsonyabb. Több mint 2 millió hektárnyi erdő gyakorlatilag megközelíthetetlen.

Romániában az állami közhatóság a Környezetvédelmi és Erdészeti Minisztérium, melynek alárendelt területi szakhatóságainak számít a nyolc területi erdészeti és vadászati felügyelőség, 4-5 megye esik hatáskörükbe.

Az erdőgazdálkodást a Romsilva nevű állami nagyvállalat látja el az állami köztulajdonú erdőkben, valamint szerződéses alapon az önkormányzati és magántulajdonú erdőkben, körülbelül 4 millió 200 ezer hektáron.

A magán- és önkormányzati erdészetek 1,9 millió hektáron gazdálkodnak. A magánerdészetek a tulajdonosok által létrehozott erdészetek. Erdélyben a magánerdészetek keretein belül alkalmazott erdészeti szakemberek száma több mint 2300 fő.

Székelyföld erdőállománya különösen gazdag, a régió híres fenyveseiről és lombhullató erdeiről. Az erdők jelentik a fő természeti kincsét („zöld arany”) és a gazdasági fejlődés egyik jelentős forrását. A Székelyföld erdőségeiről kialakult kép azonban sok esetben irreális. Az utóbbi évtizedekben több hektárról tűnt el az erdő véglegesen, s ma már hegyvidékek jelentős hányadán legelők és rétek terülnek el.

2.3.2.2 Jogi, szabályozási környezet

A rendszerváltás után lezajlott reprivatizáció során az erdőterületek tulajdonformáinak aránya a következőképpen alakult: 3 millió 600 ezer hektár állami tulajdonú erdő, 1 millió hektár önkormányzati erdő, 800 ezer hektár közbirtokossági, közösségi, egyházi erdő, 960 ezer hektár természetes személyek tulajdonában lévő erdő és 2700 hektár egyéb tulajdonformák.

Romániában a földalapról szóló 1991. évi 18. törvény alkalmazásával kezdődhetett volna el az erdők reprivatizációja, azonban a tulajdonosonként egy hektárig terjedő erdő visszaigénylési jogával kevesen éltek. Ennek két fontosabb oka volt: egyrészt a tulajdonosok nem fogadták el egykori vagyonuk illetően megcsönkítését, másrészt az erdőterületeket sok esetben nem ott mérték volna ki, ahol eredetileg az erdőtulajdonosé volt, emiatt egy későbbi teljesebb visszaszolgáltatás reményében a tulajdonos nem akarta darabokra szaggatni egy területben gazdaságosabban gondozható, őrizhető erdejét.

Tíz év elteltével 2000 januárjában megjelent az 1/2000. sz. jogszabály, amely a földalapról szóló 1991. évi 18. törvénynek és az 1997. évi 169. törvénynek az előírásai szerint igényelt mezőgazdasági földterületek és erdőterületek feletti tulajdonjog helyreállítását szabályozta.

A törvény 28. szakasza kimondja, hogy erdészeti területekkel való gazdálkodás és kitermelés megszervezése érdekében a közbirtokosságok és egyéb típusú társulási formák tagjai, illetve azok örökösei bíróság által jóváhagyott társulásba tömörülnek. Gyakorlatilag ez az a történelmi momentum, amikor a volt közbirtokosságok újraalakulnak.

A törvény alkalmazásától eltelt időszak alatt a székelyföldi erdőtulajdon-szerkezet gyökeresen megváltozott. Székelyföld erdőterületének jóval kevesebb, mint fele maradt meg állami köztulajdonban. A magántulajdon visszaállításának igazi nyertesei az egykori közbirtokosságok, amelyek területük túlnyomó részét visszakapták, ezzel szemben az egyházi és oktatási intézmények korlátozottabban nyerték vissza tulajdonjogukat. Az erdő-visszaszolgáltatás a magán-személyek esetében történik a legvontatottabban.

A magántulajdonban levő erdők ügykezelését magánerdészetek végzik, vagy az állami erdészetek szerződéses alapon. Több mint 100 magánerdészet működik, 80%-uk az erdélyi megyékben (Brassó, Kovászna, Hargita, Maros, Beszterce). Központi irányításukat az országos

erdészeti közhatóság keretében működő igazgatóság látja el. A magánerdészetek a romániai erdőterületek 20%-át kezelik.

Az egyéni erdőtulajdonosok esetében súrlódások is elképzelhetőek, hiszen a jogszerű erdőgazdálkodás érdekében szerződést kell kötniük az erre szakosodott magán vagy állami erdészeti hivatallal. Ha a szerződést nem kötik meg és az erdőgazdálkodás nincs biztosítva, akkor az erdőtulajdonos büntethető. Sok kistulajdonos esetében, akik visszaszolgáltattott erdőt kaptak, senki nem szólt a tulajdonosoknak, hogy amikor átadták nekik az erdőt, azokat automatikusan kivonták az állami erdészetek kezelése alól.

A megfelelő támogatási rendszer hiánya, az erdők visszaszolgáltatásának nem megfelelő előkészítése hozzájárult az erdők jogtalan kivágásához. 1990 után több mint 30 ezer hektár került magántulajdonba.

A hibák kiküszöbölése és az erdőterület csökkenésének megállítása céljából folyamatosan tökéletesíteni kell a fenntartható erdőgazdálkodási stratégiát. 2005-ben megjelent az erdők kötelező ügykezelésére vonatkozó sürgősségi kormányrendelet, de még mindig van országos szinten 500 ezer ha erdő, amelyekben a tulajdonosok nem biztosították a magán- vagy állami erdészetek ügykezelését.

A törvényi szabályozások több esetben nem kielégítő mélységűek, elsősorban a természetvédelem területén. A hatályos környezetvédelmi törvény és más rendelkezések például nem ismerik az elsődleges (azaz érintetlen, ősi állapotában fennmaradt) erdő fogalmát, így az illetékes intézménynek nincs jogi lehetősége ennek védelmére kötelezni a területen beruházókat. Így fordulhatott elő 2011-ben az európai jelentőségű Retyezát primer erdein átvezetni szándékozott autópáttal kapcsolatos, nagy visszhangot kiváltó polémia a zöld szervezetek, a beruházó és a környezetvédelmi hivatal között.

2.3.2.3 Erdészethez szorosan kapcsolódó iparágak

Erdély jelentős erdőállományához mérten a kapcsolódó faipari szektor jelentős helyet foglal el a térség gazdaságában, de a román nemzetgazdaság szintjén is fontos ágazatnak számít. Az iparág összességében véve rendkívül exportképes és Románia fő kiviteli cikkei közé tartoznak a faipari termékek (ezen belül is a bútór és a faipari félkész termékek, valamint a nyersfa).

Környezeti hatások: Az ágazathoz a kilencvenes években a gyors meggazdagodásának reményével véghezvitt rablógazdálkodás negatív konnotációja fűződött, ami összefügg az erdők elhúzódó reprivatizációjával is. Ez az esetek többségében az ellenőrizetlenül elszaporodott tarvágásokat jelenti, amelynek káros ökológiai hatásai vannak, és a szaporodó árvizeket és földcsuszamlásokat is kapcsolatba hozzák a jelenséggel.

Kiemelt gondnak számít még a melléktermékként keletkező fűrészpor környezetszennyezése, amelyet ki lehetne küszöbölni annak fűtőanyagként való szervezettebb felhasználásával.

A Romániában kitermelt fatömeg 5-7 %-a csak tüzelésre alkalmas, de fűtésre ennél többet használnak fel. A rendszerváltás következtében felszámolódott nagy fafeldolgozó üzemeket felváltó kis faipari vállalatokban a megmunkálás során előálló fahulladék bárminemű hasznosítása sokat romlott. A fűrésziparban a feldolgozott faanyag 25-35 %-a hulladékká válik, ami a cellulózgyártás mellett főleg fűtőanyagként hasznosítható. A további megmunkálás (bútor-

gyártás) során a fűrészáru közel fele szintén hulladékká válik, ami főleg a szárítóberendezések működtetéséhez szükséges hő előállítására fordítható.

A faipar a hegységi övezet hagyományos iparága. Sokhelyütt a kézműipart és az építészetet is éltette az erdő közelsége, az Avasvidék, Máramaros, a kolozsi, bihari és a naszódi, főként románok lakta hegyvidéki övezet, illetve a Mócvidék tartozik ide. Ez utóbbi helyen az ezredfordulón bővültek is az ágazatban a termelőkapacitások, miután a faipari cégek fokozták a jelenlétüket, kihasználva a terület hátrányos helyzetű státuszát és az ehhez kapcsolható beruházási kedvezményeket.

A főbb fakitermelő központok mellé települtek a fűrészáru-előállító üzemek: Bikszád, Giródtótfalu, Máramarossziget, Felsővisó, Borsabánya, Kisilva, Felsőborgó, Borgóbeszterce a Keleti-Kárpátokban; ezen kívül még a Kolozs megyei Kissebesen és a Bihar megyei Mezőtelegden van jelentősége, valamint Bokszeg, Borosjenő, Borossebes településeken Arad megyében. Pankotán, Pécskán (Arad megye) és Dettán (Temes megye) borítólemez- és furnérlemez-előállító üzemek létesültek. A bútorgyárak már inkább a nagy- és középvárosok jellegzetes üzeimei: Arad, Brassó, Balázsfalva, Nagyszeben, Nagyvárad, Máramarossziget, Szatmárnémeti, Nagykároly, Tasnád, Zilah, Szilágysomlyó, Szilágycseh, Belényes, Kolozsvár, Szamosújvár, Dés, Beszterce, de a bútoripar kisebb településeken is jelen van (Mezőtelegd). Egyes esetekben (p. Nagyszebenben) különösképpen felfutott a bútortermelés, nemcsak az exportlehetőségek, hanem a megszoruló helyi építkezések (szuburbanizáció) miatt is.

Említést érdemel még az ugyancsak ehhez az ágazathoz sorolható szamosújvári és a nagy múltú temesvári gyufagyár is.

2.3.2.4 Székelyföld

Az erdélyi faipar kitüntetett térsége Székelyföld külön bemutatást is érdemel.

Az 1950-es évek végéig a faipar, valamint az élelmiszeripar jelentette az ipari termelést a Székelyföldön, amelyet csak a 60-as években kezdődött román iparosítási program módosított előbb szerves, majd a lehetőségektől elrugaszkodott módon.

A rendszerváltást követően a belföldi felvevőpiac hiányában a termelő vállalatok exportlehetőségeket kerestek, és elsősorban fűrészáru formájában értékesítették ezeket a termékeket. Jelentős mennyiségű rönk is került exportra, de később az állam betiltotta a nyersanyagként való értékesítést. Az állam támogatja a fa magas szintű Romániában történő megmunkálását, és a feldolgozott termékek kivitelét nem köti feltételekhez. Az engedély nélküli kitermelés azonban sok helyütt nagy volumenű maradt, ami sok esetben egyes vidéki települések fő vagy pedig egyetlen bevételi forrását jelenti.

A Székelyföldön az egy főre jutó fűrészáru-termelés a romániai átlagot jócskán meghaladja. A 90-es évek nagy, a romániai faipart (is) sújtó válsága a székelyföldi termelés romániai arányának növekedését hozta el, és a fajlagos mutatók értéke is sokszorosan meghaladja a romániai átlagot.

Bár a kitermelt fa mennyisége a kitermelő kapacitások növekedését jelzi, a bútoriparban is voltak nagyobb befektetések. Ezek többnyire exportszerződésekkel jöttek létre, az előállított

termékeknek biztosította a felvevőpiacot. A több száz éves múltra visszatekintő bútoringazgatás az 1990-es évtizedben erőteljesen fejlődött. A ténylegesen előállított termelési érték a hivatalos adatoknál magasabb is volt abban az időben, mert ekkor történt az erdő tulajdonviszonyainak rendezése, és jelentős mennyiségű faanyag került nem hivatalosan forgalomba. A kis megrendelő pedig az alacsonyabb ár reményében nem kért számlát a bútorra, és az így előállított termék sehol nem került nyilvántartásba. A bútorkészítés mellett jelentős a fából készült nyílászárók, parketták és egyéb késztermékek gyártása illetve a hangszergyártás is.

A székelyföldi faipar fontos települései:

A hagyományos low-tech ágazatnak tekintett faipar és kapcsolódó feldolgozó tevékenységei mindegyik jelentős székelyföldi városban (Sepsiszentgyörgy, Csíkszereda, Székelyudvarhely) jelen vannak. A Székelyföld sajátos gazdaságához gépeket gyártó ipar, mint a gyergyószentmiklósi és csíkszeredai erdészeti és faipari gépeket gyártó kapacitások nehezen bírják a nyugati versenytársak piaci térhódítását.

Háromszéken a fafeldolgozó ágazatban bútorgyár épült Sepsiszentgyörgyön, farostlemez- és bútorgyár Kovásznán, épületasztalos egység Bodzafordulón. A Székelyföld délkeleti sarkában elhelyezkedő elrománosodott Bodza-vidék központja Bodzaforduló város, amely a múlt rendszerben faipari központ (1972-ben több mint 2000 munkást foglalkoztatott) és erőteljesen fejlesztett kisváros volt 8200 lakossal.

Mellettük számításba veendő a Maroshévízen ma is jelentős a faipar és a fafeldolgozás, illetve a Kézdivásárhelyi bútorgyártás.

Felvevőpiacok

Az exportorientált és világszínvonalú feldolgozott termékekkel, rendelkező legnagyobb vállalatok (pl. Famos bútorgyár – Székelyudvarhely) elsősorban a nyugat- és észak-európai piacokra koncentrálnak, de speciális termékekkel a világpiacra is megjelenhetnek, mint pl. a szászrégeni Hora S.A. hangszergyár, amely a tengerentúlon is megvetette a lábát (USA, Kanada, Japán).

2.3.2.5 Vadgazdálkodás

Romániai és európai összevetésben Erdély és különösképpen a Székelyföld (Maros, Hargita és Kovászna megyék) versenyképes adottságokkal rendelkezik a vadászat és a sporthorgászat fejlesztésére. Vadállománya gazdag (barnamedve, gímszarvas, vaddisznó, őz, farkas, róka, hiúz, vadmacska, siketfajd, nyírfajd stb.), a székelyföldi vadásztársadalom kapcsolatrendszere pedig fejlettnak mondható. A vadgazdálkodáshoz hozzátartozik a vadásztatás is, ahol elsősorban a nyugati, fizetőképesebb vadászokat fogadják szívesen. A hatékony erdő- és vadgazdálkodást hátráltatja az erdős területek reprivatizációs folyamatának teljes lezárása.

A vadászterületeket vadásztársulatok bérlik. A bérleti díjak a minőség szerint változnak. Azon a részen, ahol medve, szarvas és fajdkakas is van, hektáronként magasabb a díj, mint a kevésbé fajgazdag térségekben. A bérleti díjat a felügyelőségeknek fizetik, ennek fele a terület tulajdonosát illeti meg, a másik rész az állami vadvédelmi alapba kerül. Mivel a vad állami tulajdon, a területek tulajdonosai nem akadályozhatják a vadászatot, illetve a vadászati létesítmények elhelyezését. Medvét, farkast, vadmacskát kilőni csak a Román Akadémia engedé-

lyével lehet, elsősorban az állomány optimális egyensúlyának megőrzése érdekében. A többi vad esetében kilövési keretet állapítanak meg a vadásztársulatok javaslatai alapján.

A külföldi vadásznak a kilövésekért euróban jóval magasabb összeget kell fizetnie, mint a hazaiaknak. A vadászható állatok tekintetében az utánpótlás biztosított, a róka kivételével minden fajnál a létszám 8–10 százalékos növekedését jegyezték a 2000-es évek első felében.

A leggyakoribb problémák között szerepel, hogy a vadászati értékek védelme nincs kellőképpen megszervezve, hiányzik a megfelelő védterület a vadállomány szaporítására, illetve a vadászás problematikája is időről-időre felerősödik.

2.3.2.6 Képzés, tudástranszfer

Az erdészeti kutatást az Erdészeti Kutató és Tervezési Intézet látja el, az erdészeti felsőoktatás 6 egyetemi központban történik, Brassóban, Sucsáván, Nagyváradon, Kolozsváron, Temesváron és Bukarestben.

2.3.3 Vállalkozások és működő tőke

2.3.3.1 Külföldi tőkebefektetések:

Dél-Erdély és a Bánsága külföldi tőkebefektetések tekintetében az országos átlagnál kedvezőbb pozíciót tudhat magáénak. A térségi szinten mutatkozó jó eredmények azonban jelentős területi különbségeket takarnak. Amíg Arad, Brassó, Szeben és Temes megyék országos szinten is előkelő helyet foglalnak el, addig Fehér, Hunyad és Krassó-Szörény megyék már csak közepes szintet érnek el.

Északnyugat Erdély és a Partium tekintetében is hasonló a helyzet. A térség (Északnyugati régió) a vegyes vállalatok száma és a jegyzett tőke tekintetében (2003-as adatok alapján) régiós összehasonlításban ugyan a harmadik, illetve az ötödik helyet foglalja el, a régióon belül azonban a megyék igencsak eltérő értékeket képviselnek. Amíg Bihar és Kolozs megye mindkét mutató tekintetében kiemelkedik (2000 vállalat és 120 millió dollár feletti értékek), addig a többi megye le van szakadva, a sor végén Szilágy megyével (249 társaság és 17 millió dollár értékű tőke). Az egy lakosra jutó külföldi tőkebefektetések tekintetében az előbbi két tényezőhöz hasonló területi egyenlőtlenségeket tapasztalhatunk. Kolozs megye vezet 212 USD/fő értékkel, majd nem sokkal lemaradva tőle Bihar (195 USD/fő) következik. A középmezőnyt Szatmár (106 USD/fő) képviseli, míg a többi megye csak jóval 100 USD/fő alatti értékekkel rendelkezik. A külföldi befektetők nagy része a kis- és közepes vállalkozásokat célozta meg. A régióban mintegy 78 ezer cég esetében jelentek meg külföldi befektetők, de közülük csupán 87 tekinthető nagyvállalatnak, melyek közül 48 Bihar megyében működik. Országos szinten a külföldi tőkével rendelkező KKV-k 37%-át teszik ki az üzleti forgalomnak, míg az Északnyugati régióban ez az érték 43%. Székelyföldet sem kerülik el a külföldi befektetések. Hargita és Kovászna megyék külföldi működőtőke-állományának 95%-a Magyarországról származik, mely mintegy 48 millió USD értéket képvisel. A magyar befektetők második legfontosabb célterülete – Bukarest után – a Székelyföld. Az 1990 és 2001 között befektetett, 190 millió USD értékű magyarországi tőke 41%-a a román fővárosban, 25%-a pedig a fent említett két székelyföldi megyében realizálódott. A dinamikusan fejlődő és nagyobb létszámot foglalkoztató intézmények főleg a vegyesvállalatok köréből kerülnek ki. A térség legnagyobb magyar-

országi ipari beruházója a Dunapack és a Tiszai Vegyi Kombinát, melyek Sepsiszentgyörgyön eszközöltek jelentős fejlesztéseket, de említhető a Pannon Plast Holding, melynek beruházásai Csíkszeredához és Sepsiszentgyörgyhöz köthetők. Székelyudvarhelyen működik az Ikos Conf Rt., amely a romániai textilipar egyik vezető és sikeres cége, vagy az Infopress Rt., mely a nyomdaipar egyik zászlóshajója. A szintén udvarhelyi Melinda Impex Kft. a székelyföldi kereskedelmi vállalatok egyik sikeres, egyszemélyes magánvállalkozása, amely építőanyag nagykereskedelemmel foglalkozik, és a régió kívül Románia-szerte jelentős forgalmat bonyolít le. Számos magyarországi építőanyag és épületgépészeti cikk kizárólagos forgalmazója.

A Csíki Sör Rt. 2000-ben került az osztrák Brau Union AG, majd annak 2003-as felvásárlása után a holland Heineken tulajdonába, jelenleg (a 2007-es névváltoztatás óta) a Heineken Romania tagja. A Neumarkt sört gyártó, marosvásárhelyi Bere Mureş sörgyárat 2009-ben szintén a Heineken Románia vásárolta fel. Jelentős sikertörténetnek könyvelhető el még a marosvásárhelyi Armedica gyógyszergyár privatizációja, melynek a Gedeon Richter Romania Kft. a teljes tulajdonosa. Szováta legnagyobb fürdővállalatának, a Salina Invest Rt.-nek a többségi tulajdonosai a magyarországi Corvinus Rt. és a Danubius Hotels Rt.

Székelyföld gazdaságának újjászervezésében fontos szerep jutott a magyar kormány által 1993-ban létrehozott Új Kézfogás Közalapítványnak. Az intézmény támogatást nyújtott a helyi kis- és közepes vállalkozásoknak, családi és egyéni mezőgazdasági vállalkozóknak, továbbá tőkerészesedést is szerzett néhány vállalkozásban. 1999 és 2002 között 793 millió Ft-ot, a teljes támogatás 47%-át Székelyföldön használták fel. A támogatott vállalkozások közel 2/3-a a szolgáltatási szektorból került ki.

2.3.3.2 Vállalkozás-sűrűség településszintű eltérései (Partium, Bánság, Erdély)

A szóban forgó térségekben közel 390 ezer vállalkozást jegyeztek be 1990 és 2005 augusztusa között, melyek 70%-a kereskedelemmel foglalkozott. A bejegyzett vállalkozások közel 30%-a egyéni vagy családi vállalkozás volt. A szövetkezetek csak egy minimális hányadot – 1% alatti értéket – képviseltek. A bejegyzések időben változó intenzitással történtek. Az 1990 és 1995 közötti időszakra jellemző nagyfokú vállalkozási kedvet felváltotta a gazdasági recesszió következtében fellépő mély visszaesés, majd 2001-től ismét növekedés tapasztalható a vállalkozások bejegyzésének számában. Amíg azonban az 1995 előtti időszakban a városokban koncentráltak a vállalkozások, addig 2001 után már a falvakban is erőteljes növekedés mutatkozott. *Székelyföldön mintegy 37 000 volt a bejegyzett vállalkozások száma a 2000-es adatok alapján.*

A társaságok esetében a bejegyzések nagy hányada (60% fölött) korlátolt felelősségű társaság volt. A részvénytársaságok a bonyolultabb vállalatvezetés és a magasabb tőke miatt csak néhány százalékot képviseltek, a kereskedelmi társaságok további formái – közkereseti társaságok (SNC), betéti társaságok (SCS), részvényes betéti társaságok (SCA) – pedig csak elenyésző mértékben (2% alatt) részesedtek.

A falusi vállalkozások meghatározó része a jelentős turisztikai vonzerővel rendelkező, és jól megközelíthető települések köréből kerül ki. Néprajzi régiókban, területileg koncentráltan helyezkednek el. Legsikeresebbek azok, ahol a turisztikai látványosság mellett a hagyományos iparágak is fennmaradtak, melyek megélhetést nyújtanak számos helyi kisvállalkozónak. A megállapítás leginkább a kalotaszegi magyar többségű falvakra igaz, ahol a jegyzett vállal-

kozások ezer főre jutó száma alapján Körösfő (140 vállalkozás ezer lakosra), Kalotaszentkirály (73) és Gyerőmonostor (53) az első tíz település között szerepel a régióban. A román többségű néprajzi régiókban – területileg kevésbé koncentráltan ugyan –, de szintén felfedezhetünk számos olyan települést, melyek a hagyományturizmusra szakosodtak. Például Máramarosban az Iza völgyében Farkasrét (58 vállalkozás/ezer fő), Sajómező (40), Máramaros-sziget környékén Máraagyulafalva (37), Desze (34), Szarvaszó (32). Mindezekben a településeken ugyanakkor a hagyományos foglalkozásokra vagy a néprajzi örökségre épülő vállalkozói aktivitást nem magyarázhatjuk kizárólagosan a meglévő természeti és gazdasági erőforrásokkal, illetve ezek hiányával. Az átlagon felüli vállalkozói kedv meglétében minden bizonnyal szerepet játszanak a társadalmi együttélés szabályszerűségeiből eredeztethető gazdaságszervezési minták sajátosságai. Falutörténeti és néprajzi kutatások szerint a különféle hagyományos mesterségekre történő szakosodás az egymással kapcsolatban álló, hasonlóan specializálódott többi szereplő nyomására alakult ki. Hasonlóképpen ahhoz, ahogy napjainkban a falusi turizmusra szakosodott intézményi hálózatok kiépülnek. A szomszédi, rokoni kapcsolatok mentén általában végigkövethető az innovációs lánc, amely az egyes háztartásokat bevonta a falusi turizmus intézményrendszerébe. Szintén magas a vállalkozói aktivitás az olyan falvakban, melyek természeti látványosságokkal vagy gyógyforrásokkal rendelkeznek (Félicsfürdő, Várscsorog, Jósikafalva, Váradszentmárton, Bélajablánc).

Nagy a vállalkozássűrűség a nagyvárosokhoz közeli falvakban, ennek megfelelően a legtöbb vállalkozást a nagyvárosokkal szomszédos településeken jegyezték be. Különösen előnyös a helyzete a forgalmas utak mentén fekvő falvaknak (Nagyvárad, Kolozsvár, Temesvár, Arad, Nagyszében, Brassó környéki helységek).

Kevés vállalkozás jellemzi viszont azokat a községeket, melyek egykori bányavidékeken helyezkednek el. A monoindusztriális ipari szerkezet miatt a bányák bezárásával a munkahelyek nagy része megszűnt, a felszabadult munkaerőt pedig nem tudta foglalkoztatni a helyben üzemelő csekély számú vállalkozás. A kormány ugyan 1999-2000-ben hátrányos helyzetűvé nyilvánította ezeket a térségeket, melynek során jelentős adókedvezményeket biztosítottak a vállalkozásoknak, de azok egy része csak „papíron” jelent meg, tényleges tevékenységüket viszont nem az adott településen fejtették ki. Habár az állam adott végkielégítést az elbocsájtott dolgozóknak, ennek mértéke azonban nem volt elégséges ahhoz, hogy vállalkozást alapítsanak belőle. Ráadásul sokuk vállalkozói tapasztalattal sem rendelkezett, és a piaci lehetőségek sem tűntek biztosnak.

Amíg városokban a vállalkozások elterjedését a fontosabb gazdasági erőforrás tényezők, és az ezekkel összefüggő tőkevonzó képesség egyértelműen meghatározzák, addig a falvakban más tényezők vizsgálata is szükséges, mert előfordul, hogy azonos erőforrás-konstrukciójú falvak esetén eltérő a vállalkozói aktivitás mértéke. A vállalkozás sűrűséget az alábbi tényezők befolyásolják leginkább: földrajzi elhelyezkedés és az infrastrukturális ellátottság, demográfiai mutatók, az etnikai-vallási összetétel és végül a humán erőforrás, munkaerő potenciál. A fontossági sorrend településenként eltérő, de megyei és régiós szinten vizsgálódva is fölfedezhetünk különbségeket. Például Kolozs, Krassó-Szörény és Szilágymegye magyarok lakta (és református) falvaiban szignifikánsan nagyobb az ezer főre jutó vállalkozások aránya, míg Fehér, Brassó és Székely megyékben a nagyobb mértékű román (és ortodox) lakosság mutat szorosabb kapcsolatot a vállalkozók gyakoribb előfordulásával. Bihar megyében szintén erős

az összefüggés a vállalkozás sűrűség és az etnikai szerkezet között, igaz, itt fordított irányban: a magasabb arányú cigány népességgel rendelkező községekben alacsonyabb a vállalkozói aktivitás. Bihar és Máramaros megyékben a demográfiai tényezőkön túl az infrastrukturális ellátottság is döntőnek bizonyul, míg a kevésbé urbanizált Beszterce-Naszód megyében a humán erőforrás minősége a fő magyarázó faktor.

2.3.3.3 Vállalkozói hajlam²

A vállalkozói szerepet előnyben részesítők többsége férfi, nagyobb hányaduk egyetemet végzett és apjuk is felsőfokú végzettséggel rendelkezik. Nagyobb a vállalkozói hajlandóság azok körében, akik a szolgáltatási szektorban dolgoznak, még nem házasok és átlag feletti a jövedelmük. Nemzetiség tekintetében a magyarokat nagyobb vállalkozói aktivitás jellemzi. Legtöbbször egy vállalkozás üzemeltetésében a jobb anyagi megélhetést és a nagyobb személyes függetlenséget látják. Ez az igény a fiatal pályakezdők, hazatérő férfiak és magasan képzett nők esetében többnyire tudatosan tervezett stratégiaként jelenik meg (szívó (pull) faktorok). Ellentétben az alkalmazottak esetében, ahol sokan külső tényezők hatására váltanak státuszt, és kezdenek vállalkozásba (toló (push) faktorok). Nem csekély a szerepe ebben a jelenlegi gazdasági válságnak és a nyomában fellépő megszorító intézkedéseknek. Különösen az állami alkalmazottak esetében, ahol a jövedelemcsökkenés és a vele együtt járó társadalmi pozícióvesztés fejt ki jelentős tolóhatást a vállalkozások alapítása felé. A kordedvezményes nyugdíjasok esetében pedig a vállalkozás az egyik lehetséges eszköz az aktivitás fenntartására.

Ugyanakkor viszonylag kevés a kiforrott és tudatosan tervezett vállalkozási elképzelés. Mássalől a szereplők tisztában vannak a vállalkozás indításának kockázataival is. Legtöbbször a tőke, a tudás és a tapasztalat hiányát emelik ki, de hozzáteszik még a korrupció, a bonyolult ügyintézés és a kiismerhetetlen törvénykezés jelentőségét is. A tőkehiány esetében hozzátehetjük, hogy a lakosság nagy részének – noha érzik hasznosságát – nincs megtakarítása. A siker elérésében fontosnak tartják a személyes képességeket (rátermettség, kitartás, pragmatizmus), és a kapcsolatokat. Általában annál inkább elgondolkodik valaki vállalkozás alapításán, minél kiterjedtebbek a kapcsolatai a politikai és gazdasági szféra szereplőivel. Nem elhanyagolható a szűkebb környezetben jelen lévő vállalkozói minták szerepe sem. (Szülők, rokonok, barátok vállalkozásai). Jelentős segítséget adnak a vállalkozói hajlandóság elmélyülésében a vállalkozói képzések. Az ilyen eseményeken résztvevők többsége szerint a képzések bátorítólag hatottak/hatnak vállalkozói elképzeléseikre. A potenciális vállalkozók közül sokan kiemelten szükségesnek tartják ezeket, többek között az ötlet hiány, a vállalkozói minta és a relatív informátlanság miatt. A résztvevők leginkább a pénzügyi, vállalkozói és marketing ismeretek megszerzése felé tanúsítanak érdeklődést. A szakmai tanácsadási szolgáltatásokat is viszonylag könnyen elérhetőnek gondolják.

Ugyanakkor egy vállalkozás elindításában fontos hátráltató tényező még a bizalomhiány, ami megnehezíti a társadalmi együttműködést, beleértve a vállalkozói kooperációkat is. Nem véletlen, hogy a vállalkozni szándékozók jelentős része egyedül képzelel el leendő vállalkozása üzemeltetését.

---

² Vállalkozások – elvárások, lehetőségek és nehézségek, D.A.R. kutatási jelentés, 2011

2.3.3.4 Összegzés

A vizsgált régiók vállalkozásai és tőkebefektetései tekintetében az alábbi összefoglaló megállapításokat tehetjük. A külföldi befektetések tekintetében Erdély, a Partium és a Bánság a romániai térségek viszonylatában jó helyet foglal el. A régiókon belül ugyanakkor jelentősek az eltérések az egyes megyék, még inkább az egyes települések vonatkozásában. Elmondhatjuk, hogy legjobb helyzetben a határ menti, a forgalmas, országos és nemzetközi jelentőségű főútvonalak mentén fekvő és a nagyvárosok közelében elhelyezkedő települések vannak. Érdemes kiemelni, hogy Székelyföldön a külföldi működő tőke legnagyobb hányada Magyarországról érkezik.

A vállalkozások tekintetében megállapíthatunk egy általános különbséget falvak és városok között. Amíg a városokban a vállalkozások elterjedését leginkább a gazdasági tényezők magyarázzák, addig a falvak esetében sokkal árnyaltabb a kép. A gazdasági tényezők mellett a falvakban a demográfiai jellemzők, az etnikai és vallási összetétel, a humán-erőforrással kapcsolatos kérdések, az infrastrukturális ellátottság és a természeti potenciál szerepe jobban kihangsúlyozódik. Legsikeresebbek azok a települések, ahol a turisztikai látványosságok mellett fennmaradtak a hagyományos iparágak, melyekre vállalkozások építhetők, míg a legnehezebb helyzetben az egykori bányászfalvaknak vannak.

2.3.4 Innováció és K+F

2.3.4.1 Az innováció és K+F romániai helyzete

2009-ben Románia 551 millió €-t költött kutatás-fejlesztésre (K+F), amely az ország GDP-jének 0,48%-át jelentette. Ez jóval elmarad a 2% körüli EU átlagtól, melynek elérését 2020-ra tervezik a román döntéshozók. Ugyanakkor az uniós tagsággal megnyíló támogatási lehetőségek óriási hajtóerőt jelenthetnek a kitűzött cél elérésében, hiszen a 2007-2013-as időszakban elméletileg kb. 646 millió € áll rendelkezésre a gazdasági versenyképesség innováció alapú növelésére.

A kitűzött cél megvalósításához azonban a magánszféra K+F-re fordított kiadásainak a jelenlegi szint hat-hétszeresére kellene növekednie, amely komoly finanszírozási többletigényt jelent. Ráadásul az ország kutatóinak száma mindössze harmada a K+F szektorban foglalkoztatottak EU-s (27) átlagának, ami azt jelenti, hogy 2020-ig évente kb. 2500-3000 új kutató munkahelyet kellene teremteni az ambiciózus cél elérése érdekében.

Ugyanakkor az ország K+F lehetőségeit befolyásoló legsúlyosabb hatású gyengeségek között említendő az „agyelszívás” továbbra is erős jelensége, a kockázati tőkealapok szerény jelenléte és egyéb finanszírozási nehézségek.

Romániában a köz- illetve állami szféra legfontosabb K+F orientált intézményeinek természetesen a jelentősebb felsőoktatási intézmények és az állami kutatóintézetek számítanak. Ez utóbbiak területi elhelyezkedése meglehetősen koncentrált, mint ahogy az alábbi táblázat is jelzi:

24. táblázat: Állami K+F intézetek (44) száma, fenntartóik alapján (2009)

Minisztérium	Bukarest és Ilfov megye	Erdélyi régiók	Egyéb romániai régiók
Oktatási Minisztérium - Tudományos Kutatások Nemzeti Hatósága	14	2	2
Gazdasági Minisztérium	5	1	2
Közlekedési és Infrastruktúra Minisztérium	3	0	0
Kommunikációs és IT Minisztérium	2	0	0
Munkaügyi, Családvédelmi és Szociális Minisztérium	2	0	0
Közegészségügyi Minisztérium	2	0	0
Környezetvédelmi Minisztérium	1	0	2
Mező- és Erdőgazdasági és Vidékfejlesztési Minisztérium	3	1	2
<i>Összes</i>	32	4	8

A fenti intézmények természetesen nem jelentik a közszféra összes K+F intézményét (számuk 260 feletti, beleértve a felsőoktatási intézményeket, akadémiai kutatóintézeteket, kutatóhelyeket, stb.), de mindenképpen a legaktívabb szereplői a romániai K+F szférának, mellettük a magán- és felsőoktatási szféra intézményeinek hatása már-már marginális.

Az erdélyi térségben csak Temesváron (2db), Kolozsváron és Brassóban működnek állami kutatóintézetek, fő kutatási területeik az elektrokémia, forrasztóanyagok, anyagvizsgálat, izotópok, molekuláris technológiák, növénytermesztés (burgonya, cékla).

Romániában a K+F és innovációt szolgáltató szervezetek közül a négy legfontosabb kategóriát az először 2003-ban megjelenő tudományos és technológiai parkok, a technológia transzfer központok, technológiai információs pontok és az üzleti/vállalkozói inkubátorházak adják. Utóbbiak már a 90-es évek második felében megjelentek az országban, nyugati mintára és finanszírozással – és túlnyomó többségük nem is élte túl a külföldi donorszervezet pénzügyi hozzájárulásának megszűnését. A helyzeten Románia uniós csatlakozása és az EU-s források hozzáférhetősége jelentősen javított, így ezek az inkubációs szervezetek remélhetőleg hosszabb távon is meg tudnak gyökeresedni illetve számukban gyarapodni.

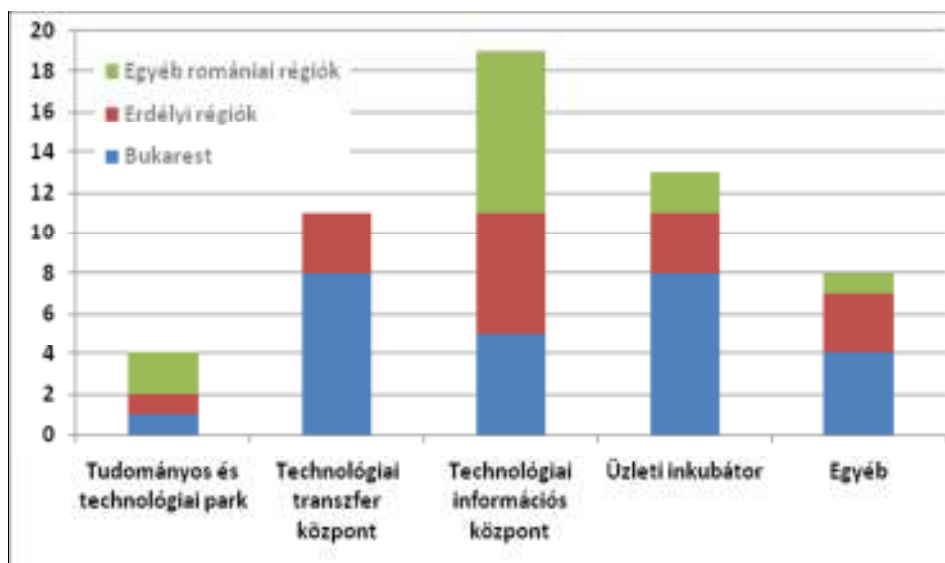
10. térkép: Az innováció-disszemináció romániai és erdélyi központjai (2008)

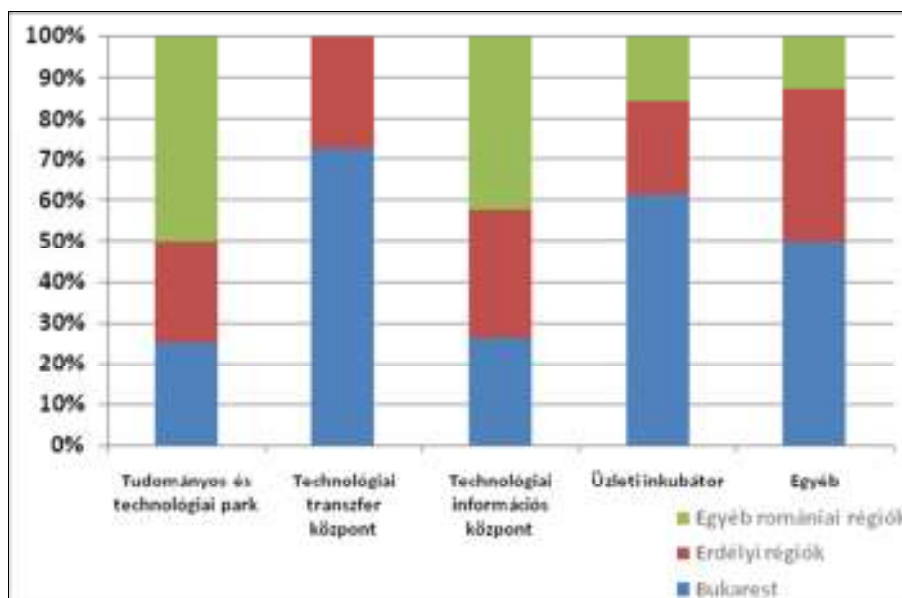
Sajnos a fenti szervezetek területi eloszlása szintén rendkívül egyenlőtlen az országban, Bukarest túlsúlya csak a technopolisz jellegű parkoknál és a viszonylag nagyszámú és legerjedtebb típusnak tekinthető technológiai információs központoknál (üzemeltetőjük sok esetben a megyei kereskedelmi- és iparkamara) nem érvényesül abszolút mértékben. 2008-ban az 55 szervezetet átfogó és a Tudományos Kutatások Nemzeti Hatósága által felügyelt RENITT - Innováció- és Technológiai Transzfer Nemzeti Hálózat tagjainak 47%-a Bukarestben és környékén összpontosult, míg a három erdélyi régióra 29%-uk jutott.

Ezen innovációs szolgáltatókon kívül a magánszféra egyéb kiegészítő szolgáltató szervezetei is jelen vannak a térségben, mint a tanácsadó szervezetek, kereskedelmi- és iparkamarák, ipari- és logisztikai parkok, pénzintézetek, vállalkozói szövetségek, klaszterek.

7. ábra: Az innovációt közvetlenül támogató intézmények eloszlása (db) Románia nagytersegeiben (2008)

8. ábra: Az innovációt közvetlenül támogató intézmények százalékos megoszlása Románia nagytersegeiben (2008)

Erdélyben a legkedvezőbb „szervezeti mix”-szel Temesvár (Technopolisz, technológiai transzfer- és információs központ) rendelkezett, míg a jelentős felsőoktatási potenciállal bíró Kolozsvár egyelőre még kevésbé markánsan jelenik meg a térségben. A közeljövőben ez a helyzet akár jelentősen változhat, hiszen a sikeres és innovatív iparágakat letelepítő ipari park fejlesztések (TETAROM I-V.), illetve a tervezett kolozsvári technopolisz Erdély fővárosának pozícióját fogják emelni az időszakos negatív – a gazdasági világválsággal összefüggő – események (Nokia kivonulása) ellenére. Hosszabb távon a tágabban értelmezett erdélyi térségben az innováció fő központját a Temesvár-Kolozsvár kettős fogja jelenteni, de mellettük a régió nagyobb városai is erősödhetnek a nyugat-európában már bejáratott új innováció és K+F orientált szervezeti formák megjelenésével (pl. kiválósági központok, versenyképességi pólu-sok – pl. Nagyvárad, Arad).

2.3.4.2 Az innováció jellege és dinamikája Észak-Erdély (Északnyugati régió) példáján

A Kolozsvár központú Északnyugati régió példáján mutatjuk be a tágabb térséget általában is jellemző erdélyi sajátosságokat az innováció és a K+F területén.

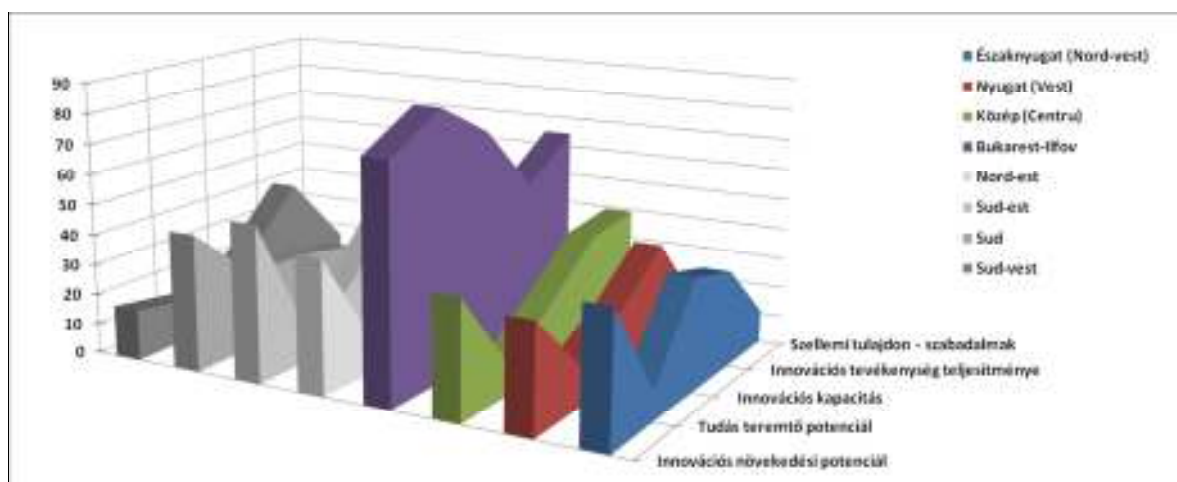
A régió KKV-inak mindössze fél százaléka tekinthető innovációs profilúnak, ami 400 vállalkozást jelent a 75 000-ból. A K+F létszámban is hasonlóan alacsony arányokat tapasztalhatunk, a foglalkoztatottak mindössze 0,7%-a tevékenykedik a kutatás-fejlesztés területén a régióban. A K+F helyi GDP-hez való hozzájárulása az országos átlagot sem éri el, mindössze 0,45% (2008), amely alig több mint egy huszada a régiós mezőgazdaság GDP-hez való hozzájárulásának (8,6%). A legtöbb régióbeli KKV alacsony termelékenységgű, alacsony hozzáadott értékű tevékenységet végez a termelő szektorban. Főbb termékeik: textil, élelmiszer, gépek, bútor, illetve a közelmúltban megjelent az IKT szektor is a palettán.

Mindenestre a térség innováció orientált vállalkozásai részéről megfogalmazódtak olyan igények, amelyek figyelembevételével előrelépésre lehetne szert tenni az innovációs szemlélet helyi megerősödésben, illetve elterjedésében. Az említések arányának sorrendjében összefoglalva ezek a következők:

- képzési igények kielégítése;
- befektetések, kockázati tőke markánsabb jelenléte;
- a kevés és fejletlen kutatási és technológiai infrastruktúra fejlesztése, technológiai központok létesítése;
- menedzsment kompetenciák fejlesztése;
- fizikai infrastruktúra és logisztikai hiányosságok megoldása;
- szervezetfejlesztés;
- üzleti környezet fejlesztése (piac, jogszabályok, adózás, stb.);
- termékfejlesztés időintervallumának felgyorsítása.

Egy átfogó 2008-as vizsgálat során felmérték a romániai régiók innovációs potenciálját számos indikátor egybevetése alapján, melyek legfontosabb csoportjai a következők voltak: oktatás, iskolai végzettség; K+F létszám; magánszféra K+F kiadásai; közszféra K+F kiadásai; marketing, gazdasági előrejelzés, környezeti monitoring szakterületen dolgozók száma; közszféra innovációs támogatásai; KKV-k innovációs tevékenysége; vállalkozások közötti együttműködések; termékfejlesztés; tanácsadás; stratégiai dokumentumok; szabadalmak, le védett ipari fejlesztések, védjegyek. A felmérés eredménye a következő két ábrában foglalható össze, kiemelve a három erdélyi régió helyzetét:

9. ábra: Innovációs tényezők értékelése (pontszám)

25. táblázat: Régiók rangszáma az innovációs tényezők értékei alapján

Régiók	Innovációs növekedési potenciál	Tudás teremtő potenciál	Innovációs kapacitás	Innovációs tevékenység teljesítménye	Szellemi tulajdon - szabadalmak
Észak-nyugat (Nord-vest)	5	5	2	7	7
Nyugat (Vest)	7	4	5	5	6
Közép (Centru)	6	6	6	6	2
<i>Bukarest-Ilfov</i>	1	1	1	1	1
Nord-est	4	7	7	3	3
Sud-est	2	8	4	2	4
Sud	3	2	3	8	8
Sud-vest	8	3	8	4	5

2.3.5 Ipar és építőipar

A romániai rendszerváltás, a gazdaság átszervezése és ezzel együtt a kedvezőtlen munkaerőpiaci folyamatok következtében az 1990-es években megsokasodtak a szociális problémák is. A gazdasági válság következtében a munkaerő foglalkoztatásának lehetőségei és a foglalkoztatás szintje csökkent, a munkanélküliség pedig néhány erdélyi térségben krónikussá vált. A kedvezőtlen folyamatokat tükrözi, hogy 1990 és 2000 között a foglalkoztatottak száma Kovászna megyében 10, Hargita és Maros megyében kb. 18-18%-kal mérséklődött.

2.3.5.1 Az ipari foglalkoztatás

A rendszerváltás követő kedvezőtlen gazdasági folyamatok különösen súlyosan érintették az ipart és ezen belül az építőipart is. 1990 és 2003 között romániai átlagban 43,0%-ról 29,5%-ra csökkent az iparban, építőiparban foglalkoztatottak aránya. Még szemléletesebben tükrözi az ágazat hanyatlását a bruttó hazai termékhez való hozzájárulás alakulása: míg 1990-ben a GDP

közel 2/3-át az ipar és építőipar szolgáltatta, addig 2002-ben már alig haladta meg az egyharmados arányt (33,9%).

Erdélyt a gazdasági szerkezetváltás azért is érintette különösen érzékenyen, mert – a partiumi területek kivételével – az ipar részesedése a gazdaságból meghaladta az országos átlagot: ez az arány a legnagyobb Erdély középső területein volt (2002-ben 40,2%).

Fontos kiemelni azonban, hogy a rendszerváltás után kialakult ipari válság nem változtatott érdemben a térségi hierarchián, az ipari hagyományokkal rendelkező megyék megőrizték pozícióikat az ágazaton belül végbement létszám-leépítések ellenére is, sőt, Bihar megye még javítani is tudott relatív helyzetén.

Az utóbbi években a piacgazdaság kialakulásával csak a gazdaságosan működő ipari vállalkozások maradhattak fenn, így azon körzetekben, ahol több nagyvállalat bizonyult életképtelennel, jelentős szociális problémák jelentkeztek a munka nélkül maradt lakosság körében. Például csak Észak-Erdélyben 10 hátrányos helyzetű övezet alakult ki.

A '90-es években az ipari foglalkoztatottság szintje csökkent, a 2000-es években azonban a folyamat lelassult, illetve megállt, és az ipari foglalkoztatottak arányának csökkenése nem a létszámuk csökkenése miatt, hanem a szolgáltató szektor élénkülése miatt következett be.

26. táblázat: Az ipari szektor súlya Erdély nagytérségeiben

	Régió aránya a GDP-ből, %	Ipar, építőipar részaránya, %
Nyugat	9,8	33,1
Északnyugat	11,9	31,5
Központi	12,6	40,2
Erdély összesen	34,2	35,1
<i>Románia</i>	<i>100</i>	<i>33,9</i>

A foglalkoztatottak megoszlása alapján kitűnik, hogy a Központi régió (Belső-Erdély) – és az táblázatban pontos adatok hiányában nem szereplő Székelyföld – iparosodottabb, mint a romániai átlag, ez azonban elsősorban az alacsonyabb hozzáadott értékű könnyű- és élelmiszeripar foglalkoztatásnak köszönhető. Ezen ágazatok azonban a mai piaci körülmények között nem jelentenek húzóerőt Erdély egészének gazdasága számára.

2.3.5.2 Ipari térségek Erdélyben

Az iparterületek kialakulását elsősorban a következő tényezők határozták meg: a kitermelőipar lelőhelyei, az energiatermelés központjai, a szállítási útvonalak közelsége, a tevékenység végzéséhez szükséges földrajzi adottságok (pl. víz jelenléte), a munkaerő szakképzettsége, és az elosztási piacok.

A nagyobb romániai ipari körzetek közül az alábbiak található Erdély területén, vagy érintik Erdélyt:

- Délnyugati ipari vidék: Krassó-Szörény, Temes, Hunyad és Arad megye területére esik. Energetikai ipara, bányászata, vaskohászata, színesfémipara, gép- és vegyipara, élelmiszeripara jelentős. Ipari tengelyei Déva és Resicabánya, Déva-Brád, Te-

mesvár-Arad, valamint kőszene és vegyipara miatt jelentős még a Petrozsényi-medence térsége is.

- Erdélyi-medence ipari vidéke: Brassó, Szeben, Fehér, Maros, Hargita, Kovászna, Beszterce-Naszód megye és Belső-Erdély nagyobb városai (Kolozsvár, Marosvásárhely, Nagyszeben). Főbb iparágait a földgázra épülő energetika, a vegyipar, a gépipar, a faipar, a könnyűipar és a mezőgazdaságra épülő élelmiszeripar alkotják. Ipari alkörzetei a Brassó-Fogarasz-Nagyszeben ipari tengely, a Küküllők dombvidéke, Kolozsvár és környéke, a Torda-Aranyosdés-Nagyenyed tengely, a Kolozsvár-Szamosújvár-Dés tengely, a Közép-Maros-vidéke (Gyulafehérvár-Szászsebes), valamint a Nagyszamos-Beszterce tengely.
- Északnyugati ipari vidék: Bihar, Szilágy, Szatmár és Máramaros megye alkotják, jellemző iparágai az energetika, alumínium-kohászat, gépipar, textilipar és élelmiszeripar. Alkörzetei a Sebes-Körös menti iparvidék (gépipar, energetika), a Szatmár-Nagybánya ipari térség (fémipar, gépipar, faipar, élelmiszeripar) valamint a Zilah-Margitta vidéke (gépipar, építőanyag-ipar, vegyipar, faipar)

Az iparvidékek területi elhelyezkedését döntően befolyásolta a területen elérhető nyersanyagok közelsége. Nem mindig volt ez így: a rendszerváltás előtti időszakban az iparterületek, gyárak kialakítása pártutasításra történt, kialakítva ezzel egy piaci körülmények között fenntarthatatlan állapotot. Az erőltetett iparosítás eredménye többek között a csíkszeredai traktorgyár, vagy a kohászat és vasgyártó üzem fejlesztése Szentegyházon. Ezzel párhuzamosan folyt az alacsony hasznosítható anyagtartalmú nyersanyagot (pl. alacsony réztartalmú ércet vagy fűtőértékű szenet) kitermelő bányák működtetése, amely hosszútávon jelentős környezeti károkat is okozott. A szocialista iparosítás eredménye a viszonylag kevés számú, de sok foglalkoztatottat alkalmazó nagyvállalatok létrejötte. Számos ilyen nagyvállalat elavult technológiát alkalmazott, és a piaci viszonyokhoz való alkalmazkodást nehezítette a marketing és menedzsment-ismeretek hiánya is.

2.3.5.3 Az ipar területi-ágazati szerkezete

A *kitermelőipar* elsősorban a Kárpátok vonulatának érc- és energetikai nyersanyag-előfordulásaira alapul, de az Erdélyi-medence földgázvagyona, kőszén (lignit), építőanyag és só előfordulásai is e tárgykörbe tartoznak.

A hagyományos erdélyi bányászat súlypontja, a Zsil-völgyi oligocén barnakőszén-telepekre épülő szénbányászat az elmúlt években-évtizedekben a gazdaságosan kinyerhető készletek kimerülésével párhuzamosan leépült. Az egész bányászati szektor átalakulását jól jellemzi, hogy 1992 és 2000 között a bányászok létszáma országos szinten 62%-kal csökkent az érci-termelési ágazatban és kb. 56%-kal a szénbányászatban. Erdélyt kisebb mértékben érintette a szénhidrogén-termelés csökkenése, mely elsősorban az Erdélyi-medence és a Bánság (Temesi-síkság) területére koncentrálódik. A szénkészletek kimerülésével az *energetikai ipar* egyre inkább a szénhidrogénekre kezd alapulni, de a gyorsfolyású folyókra is települtek kisebb kapacitású vízierőművek. A *fémfeldolgozás* hagyományos kohászati központjai a dél-erdélyi ipari bázisterületekre koncentrálódnak. A Petrozsény környéki barnakőszénre épülő központok (Resicabánya, Vajdahunyad) ma válsággal küszködnek. A színesfémérccek legfontosabb feldolgozó központja Zalatna (rézérc-feldolgozás). Verespatakon található Európa legnagyobb

ismert aranyérc lelőhelye, a ciántechnológián alapuló kitermelés azonban széleskörű nemzetközi tiltakozást váltott ki, különösen a tiszai ciánszennyezés után.

A *gépipar* is a rendszerváltozás vesztesei közé tartozik, az alágazatok közül különösen a nehézgépipart és a szerszámgépgyártást érintette hátrányosan. A vasútjármű-gyártásban korábban élen járók közül Resicabányán és Karánsebesen visszaesett a termelés, Aradon viszont az utóbbi időben is folyik motorvonat-összeszerelés. Az autóalkatrész gyártásban Arad, Nagyszében, Temesvár, Kolozsvár, Zilah és Brassó érintettek, hozzá kell tenni azonban, hogy az autógyártás elsősorban Románia Erdélyen kívüli területeit érinti.

A könnyűipari ágazatok közül a textil-, élelmiszer- és kézműipar jelenléte Erdély szinte egészére jellemző, dominanciájukat elsősorban a helyi adottságok határozzák meg.

2.3.5.4 Az ipar, mint fontos tőkevonzó tényező

A külföldi tőkebefektetések tekintetében Románia egésze kb. 10 év fáziskésésben volt Magyarországhoz és a V4 országokhoz képest, amely lemaradást az elmúlt néhány évben – köszönhetően a befektetőbarát kormányzati intézkedéseknek – jórészt sikerült ledolgozni. A külföldi tőke elsődleges célpontja Bukarest és környéke (Ilfov megye), az összes 1991 és 2001 között beáramló tőke 51,7%-a ide érkezett.

A romániai külföldi tőkebefektetések negyede az erdélyi régiókban realizálódott. A Központi régióba az 1990-es évtizedben 330 millió USD működő tőke áramlott, mely az országos érték 6,9% volt, az erdélyi régiók közül a legkevesebb. Ráadásul ebből a Székelyföldre jutó 113 millió dollár 3000 vállalkozás között oszlott meg, melynek következtében az 1 lakosra jutó külföldi tőke értéke egész Erdélyt figyelembe véve Hargita és Kovászna megyében a legalacsonyabb.

Székelyföld a Magyarországról érkező befektetések – Bukarest után – második legfontosabb célterülete volt. Az 1991 és 2001 között Romániában befektetett 190 millió USD negyede jutott Hargita és Kovászna megyébe. A térség legnagyobb ipari beruházói a Dunapack, a Tiszai Vegyi Kombinát és a Pannon-Plast voltak.

Erdély nyersanyagban való gazdagsága is jelentősen hozzájárult a tőke beáramlásához.. A magas beruházási költségű kitermelés beindításához nagy mennyiségű tőkére volt szükség, amelyet sokszor csak a külföldi befektetők tudtak biztosítani. A verespataki arany- és nemesfémbányászat példája is bizonyítja, hogy a befektetések elsődleges érdeke a profittermelés, és az egyéb szempontokat sokszor ennek rendelik alá. 2000-ben ez ökológiai katasztrófához vezetett.

2.3.6 Közlekedés

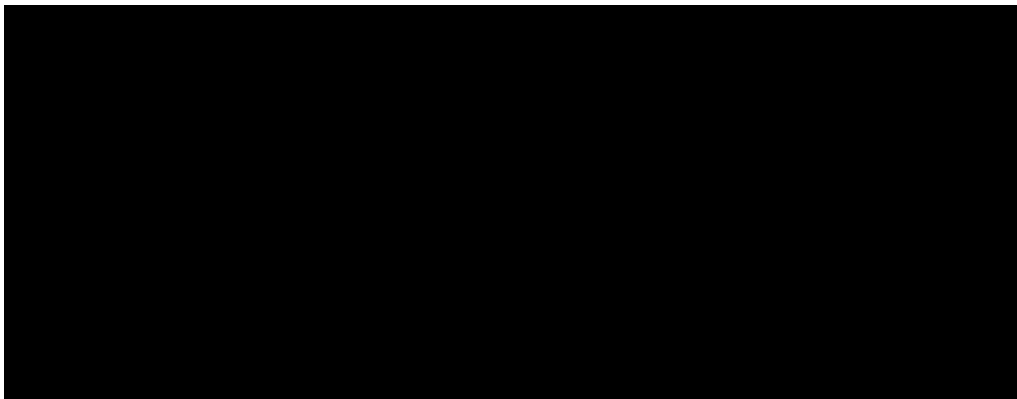
Erdély helyét az európai közlekedési térben elsődlegesen a Kárpát-medencében elfoglalt helyzete határozza meg. A közlekedési kapcsolatokat mind a térségen belül, mind a szomszédos térségekkel (pl. Havasalföld, Moldva, Ukrajna) nehezíti a Kárpátok magashegységi jellege az átjárható hágók, keresztvölgyek, szorosok ellenére. A térség nyugati-délnyugati irányba nyitott, így Magyarország és a Vajdaság felé a közlekedési hálózatok kialakításának lehetőségei kedvezőbbek. A legrosszabb elérhetőséggel Székelyföld rendelkezik.

2.3.6.1 Közúti közlekedés

A szocializmus évtizedeiben a romániai közúti infrastruktúra sem mennyiségi, sem minőségi értelemben nem bővült érdemben, az utak átbocsátó képessége alacsony, a minősége a legtöbb útszakasz esetében erősen kifogásolható volt. A romániai rendszerváltás után a helyzet javult, elsősorban a fő tranzitútvonalakat érintő útminőség javítások következtében. Az átbocsátó kapacitás bővítését jelentő gyorsforgalmi útépitések azonban továbbra is vontatottan haladnak, a területegységre és lakosságszámra vetített gyorsforgalmi út hosszát figyelembe véve Románia Európában az utolsók között szerepel.

A 6 tervezett illetve megvalósult gyorsforgalmi út és autópálya közül az alábbiak érintik Erdélyt:

10. ábra: Erdélyt érintő, tervezett illetve megvalósult gyorsforgalmi utak és autópályák

Az A1, A3 és a tervezett Nagybánya-Pete-(Nyíregyháza) autópálya Magyarországot köti össze Erdély különböző részeivel. Az A1-es út a magyarországi M43-as autópálya megépülése után közvetlen autópálya-összeköttetést tesz majd lehetővé (Dél-) Erdély és Magyarország, illetve a nyugat-európai országok között.

Az európai TEN hálózati elemek közül 3 érinti Romániát: a Nagylak-Arad-Bukarest-Konstanca útvonal (IV/b), a Duna, mint nemzetközi viziút (VII.), valamint az ország keleti felén Kisjenőt Bukaresttel és a bulgáriai Dimitrovgráddal összekötő, IX. számú folyosó. E három útvonalból mindössze az Arad-Temesvár-Déva-Nagyszében útvonal érinti Erdély déli részét. A nagyszabású tervekhez képest jelentősen késnek az új autópálya szakaszok építései mind Erdélyben, mind Románia többi részén.

Románia teljes úthálózatának hossza 81 713 km, amelyből 2009-ben mindössze 66 632 km volt burkolt – ez jól tükrözi a mellékúthálózat általános állapotát, mely Erdélyben még a romániai átlagtól is elmarad. Erdély közúti elérhetőségét az utak állapotán kívül az is nehezíti, hogy a szomszédos országokból való átjutást nehezíti a határátkelőhelyek hiánya, illetve a meglévők kis kapacitása, mely különösen a nagyobb forgalmú időszakokban (pl. ünnepek, szabadságolások előtti/utáni időszak) jelent komoly problémát. A határok körülményes átjárhatósága különösen a magyar-román határ menti területeken élők számára jelent komoly problémát, az évszázadok alatt kialakult piacok és vonzáskörzetek Trianon után történt szétbomlásá miatt.

2.3.6.2 Vasúti közlekedés

11. térkép: Románia vasúthálózata

Erdély vasúthálózatának gerincét a Magyar Királyság illetve az Osztrák-Magyar Monarchia idején kiépült vasútvonalak alkotják. A mai Románia első vasútvonalát Oravicabánya és Bázias között építették 1854-ben, elsősorban teherszállítási célokra, a szénbányászat kiszolgálására. 1875-re Erdélyben is megépültek a vasúti fővonalak, amelyet a Baross-korszakban több mellékvonal követett.

A szocializmus időszakában is folytatódott a vasúti hálózat kiépítése, illetve a kapacitásigényeknek megfelelő bővítés és korszerűsítés: kétvágányúsítások, vasút-villamosítás. A kommunista rendszer bukásakor (1990 körül) Románia rendelkezett az egyik legkiterjedtebb vasúthálózattal Európában. Az azt követő években a gazdasági válság hatásaként valamint a magán busztársaságok megjelenésének következtében jelentős vasútvonal bezárások történtek, mintegy 1500 km hosszban. Ez nem kerülte el az erdélyi és bánági területeket sem, bár később történtek újranyitások is, többségében turisztikai célra (pl. Abrudbánya-Topánfalva, Marosvásárhely-Mezőbánd). Jelenleg Románia vasúthálózatának hossza 10 639 km, melyből 3 971 km villamosított.

Erdély vasúti közlekedésének fejlesztését a domborzati adottságok nehezítik (jelenleg Romániában 71,5 km-nyi vasúti alagút van, zömében Erdélyben), és ez határozza meg döntően a vasútvonalak vonalvezetését.

Románia vasúthálózatát jelenleg 9 fővonal alkotja, amelyekhez számos mellékvonal csatlakozik. Ezen fővonalak képezik a vasúti szállítás gerincét. E vonalak közül az alábbiak érintik Erdélyt részben vagy egészben:

27. táblázat: Erdélyt érintővasúti fővonalak

vonalszáma	Érintett városok	hossz (km)
200	Brassó-Nagyszeben-Alvinc-Piski-Arad-Kürtös	470
300	(Bukarest)-Brassó-Szegesvár-Tövis-Székelyföldvár-Kolozsvár-Nagyvárad-Biharpüspöki	647
400	Brassó-Csíkszereda-Madéfalva-Déda-Dés-Nagybánya-Szatmárnémeti	560
900	(Bukarest-Craiova-Filiasi)-Karánsebes-Temesvár	533

A vonal számának színezése a térképi ábrázolásnak megfelelő

Erdélyt Magyarországról 4 vasúti határátkelőn lehet megközelíteni, melyek az Arad-Békéscsaba-Budapest (Kürtös), a Nagyszalonta-Kötegyán, a Nagyvárad-Püspökladány valamint a Nagykároly-Nyírábrány vonalon találhatóak. Ukrajnát a Szatmárnémeti-Nevetlenfalu, a Máramarossziget-Taracköz és a Máramarossziget-Rahó vasútvonalakon lehet elérni. A vasúti kishatárforgalomban gondot jelent a kedvezőtlen tarifarendszer.

Magyarország és Erdély között a rendszeres nemzetközi vasúti összeköttetés biztosított, bár az elérési idők a magyarországi és romániai pályaállapotok miatt igen kedvezőtlenek. Budapesttől Nagyvárad 4 óra 15 perc, Kolozsvár 7 óra, Segesvár kb. 10 óra, Székelyföld (Csíkszereda) 12 és fél óra alatt érhető el.

2.3.6.3 Vízi közlekedés

A domborzati adottságok miatt Erdélyben nem található rendszeresen hajózható folyó vagy nagyobb tó, így a vízi közlekedés szerepe elhanyagolható.

2.3.6.4 Légi közlekedés

A nagy távolságok miatt a légi közlekedés igen kiterjedt Romániában. Erdéllyel nemzetközi légikapcsolatot teremt a kolozsvári, a marosvásárhelyi és a temesvári repülőtér, továbbá a belföldi forgalomban szerepet játszik még a nagyvárad, a szatmárnémeti, az aradi és a nagyszebeni repülőtér is. A nagyobb erdélyi repülőterekről számos légitársaság repül Nyugat-Európa nagyvárosai felé is. Az egyre fokozódó igények miatt időről időre felmerül olyan újabb repülőtér fejlesztés, amely Erdély, ezen belül Székelyföld elérhetőségét is javítaná (Brassó, Szentegyház).

2.3.6.5 Tömegközlekedés

A helyközi közösségi közlekedést legnagyobbbrészt a buszok biztosítják. A vonathoz képest olcsóbb és sűrűbb a hálózata, szinte mindenhová el lehet jutni vele. Főként a téli időszakban jelent gondot a ritka közlekedés, a kimaradó járatok. A közlekedést nehezíti a sokszor csak szájhagyomány útján terjedő menetrend. A nagyobb városokban biztosított ugyan a helyi tömegközlekedés, de az üzemeltető vállalkozások korlátozott anyagi lehetőségei a komolyabb fejlesztéseket nem teszik lehetővé.

2.3.7 Turizmus és szabadidő gazdaság

2.3.7.1 Romániai turisztikai folyamatok a rendszerváltozástól

Az erdélyi turizmus a rendszerváltozást követő 10 évben hatalmas hullámvölgyet élt át. A turizmusipar keresleti oldalon jelentős visszaeséssel szembesült, míg a kínálati oldalon források hiányában nem volt számottevő fejlesztési lehetőség, sőt inkább jellemző volt a meglévő kapacitások leépülése, ill. a fenntartási költségek hiányában azok visszafejlődése.

Románia EU csatlakozási folyamatainak megindulásával a helyzet a 2000-es években fokozatosan konszolidálódott, és a turizmus a csökkenő pályáról egy lassú növekedési pályára állt át. A kínálati oldal fejlesztésében jelentős segítséget jelentett a SAPARD előcsatlakozási alap, melyből elsősorban vidéki és falusi szállás- és fogadóhely fejlesztéseket hajthattak végre a pályázók. A turisztikai fejlesztéseknek további lökést adott, hogy 2007-től Románia teljes jogú EU taggá vált és ezzel jelentős strukturális és kohéziós források nyíltak meg. A fejlesztési források felhasználásának köre is bővült, és a szállás- és fogadóhelyek fejlesztésén túl a turisztikai attrakciók fejlesztése is megindult, valamint a nemzetközi turisztikai kereslet élénkítése érdekében számos nemzetközi országimázs javító akciót és kampányt is végrehajtott az ország.

A 2008-as válság némi megtorpanást eredményezett a fejlődésben, így a nemzetközi és hazai kereslet is visszaesett, valamint ebből fakadóan a turisztikai fejlesztések intenzitása is lecsökkent. A turisztikai iparág továbbfejlődése és minőségi előrelépése érdekében Erdélyben is számos feladat van még. Egyrészt a szálláshelyek és a szálláshelyeken elérhető szolgáltatások színvonalát tovább kell fejleszteni, valamint a meglévő attrakciókat a turizmus jelenkori igényei szerint kell formálni. Mindezek mellett jelenleg a román turizmus kereslet oldali megszervezése, illetve irányítása gyenge lábakon áll: a turisták, illetve az attrakciók és szolgáltatók egymásra találását segítő többszintű intézményrendszer, az úgynevezett turizmus desztináció menedzsment (TDM) rendszer még nem épült ki, illetve csak a legfelsőbb szintje van meg (országimázs formáló központ). Ennek egyik jól kitapintható jele, hogy a Romániába és Erdélybe irányuló turizmus keresleti oldalának szakmai feltérképezése jelentős hiányosságokkal küzd. Az erdélyi turizmusban már jelenleg is jelentős potenciált képez az etnikai, ill. kulturális turizmus – a romániai beutazó turisták között elsők a magyarok –, ez azonban még korántsem jelenti azt, hogy további látványos fejlődést ne lehetne elérni ezen a téren, főképp, ha a két ország és a nemzetrészek együttműködése szorosabbá válik.

2.3.7.2 Székelyföld

Szálláshely-kínálat:

Székelyföldön a szálláshely kínálati tényezők hasonlóan alakultak, mint az országos viszonyokban. A férőhelyek száma 2000-ig közel 12%-os csökkenést mutatott, új szálláshelyek főként a nagyobb városokban, ill. a gyógyüdültetésben résztvevő településeken jöttek létre. Székelyföld az országos szálláshely kapacitások közel 8%-ával rendelkezik. Az elmúlt húsz évben Hargita és Kovászna megyében a szálláshelyek száma csökkent. Ezt a folyamatot a Maros megyében észlelhető növekedés nem tudta ellensúlyozni.

A szálláshely-struktúrában a szállodai kapacitások a legjelentősebbek. A szállodák kényelmi fokozata és a megcélzott vendégköre is jelentős eltéréseket mutat elhelyezkedésüktől függően. Kovászna megyében a szállodák a szálláshelyek 90%-át teszik ki, míg Marosban 63,6%-ot. Hargita megyében ez az arány jóval alacsonyabb(36,3%). Székelyföld összességében Románia szállodakapacitásainak 7,1%-val rendelkezik.

Maros és Hargita megyében jelentős részarányt képviselnek a Monarchia korában létrejött villák (12%, ill 20%), valamint a diáktáborok (11%, ill. 16%). További nem elhanyagolható részt képeznek Hargita és Maros megye kínálatában a motelek (5,8% és 4,7%), valamint a kempingek (9,7%, ill. 4,7%). A falusi panziók területén a székelyföldi megyék meghaladják az országos átlagot, míg a városi panziók 2,3-4% közötti részaránya is említésre méltó mindhárom megyében.

Turisztikai attrakciók:

Székelyföld természeti adottságai közül a legjelentősebb potenciállal rendelkeznek a változatos eredetű, összetételű és gyógyhatású ásvány-, gyógyvizek, valamint a hegyvidéki területek klimatikus adottságai (a levegőminőség, ionizáció, aerosolok, hőmérsékleti és páratartalmi jellemzők), amelyek a balneoterápia, illetve a klimatoterápia számára nyújtanak kedvező feltételeket. Székelyföldön 10 különálló ásványvizes területet is találunk. A három székelyföldi megye számos gyógyüdülője közül országos jelentőségű gyógyturisztikai attrakció található Szovátán, Tusnádfürdőn és Kovásznán.

Székelyföld domborzati térképén szembeötlő a hegyvidékek meghatározó szerepe. A térség másik nagy idegenforgalmi potenciálját a téli szezon relatív hosszúsága (decembertől olykor áprilisig), a hótakaró minősége és vastagsága képezi (mely a 100 cm-t is elérheti a Hargitán és a Görgényi-havasokban).

Székelyföld domborzati egységei változatos tájakat tárnak a látogató elé, melyek közül néhány országos szinten is kiemelkedő: Békás-szoros, Gyilkos-tó, Szent Anna-tó, Tusnádszoros, Felső-Maros-áttörés, Nagy-Hagymás–Egyes-kő–Terkő vonulat, Rétyi-nyír, szovátai Medve-tó.

Székelyföld fő vonzerejét egy kulturális-etnikai keresleti csoport számára a természetközeli, hagyományörző falusi társadalom, a tájjal együtt élő falusi ember és annak mítosza adja. Erre a vonzerőre épültek ki a kilencvenes évek elejétől a térségben megtapasztalható turistaáramlás legjelentősebb részét kitevő erdélyi vagy székelyföldi autóbusszos körutak. A térség legjelentősebb eseménye mely a Kárpát-medence és a nagyvilág számos pontjáról vonz idelátogatókat – a Csíksomlyói pünkösdi búcsú. Az elmúlt tíz évben megjelentek, illetve megerősödtek további olyan események, amelyek jelentős számú turistát hoznak a térségbe (Szent György Napok Sepsiszentgyörgyön, a Csíki Székely Múzeum nagykiállításai Csíkszeredában, Bálványosi Nyári Szabadegyetem és Diáktábor Tusnádfürdőn, Félisziget Fesztivál Marosvásárhelyen).

A székelyföldi térség közös vendégszervezési rendszere kimerül az utóbbi években elindított, bukaresti és budapesti országos turisztikai vásárokon való közös Székelyföld-standdal. Nagy hiányosságot képez a székelyföldi turisztikai kínálat közös internetes megjelenítési felülete.

A magyarországi és külföldi turisták tekintetében a székelyföldi turizmus húzóereje tud lenni az erdélyi turizmusnak. A székelyföldi turizmus és a térségi turisztikai együttműködés fejlesztése azért is fontos, mert az első negyedévben országos szinten mind a turisták számának, mind a vendégéjszakák számának esetében is növekedés volt tapasztalható. A székelyföldi turizmus népszerűsítése ugyanolyan mértékben meg kell, hogy célozza mind a magyarországi, mind a belföldi turistákat. A romániai turisták piaca egyrészt azért fontos, mert a térség infrastruktúrájának és a szolgáltatások minőségének fejlettsége még nem éri el a külföldi turisták igény szintjét, másrészt a románok turisták személyes székelyföldi élményei magához a magyarsághoz való pozitív viszonyulásukat is erősíthetik és szélesíthetik.

Az elmúlt két-három év pozitív változásokat hozott a turizmust kiegészítő tényezők területén, ami főképp a helyi termékek brandjeinek megjelenésében nyilvánul meg: Góbé termék, Székelygyümölcs, Székely termék, Székelyföldi termék, Legendás termékek, Átalvető termékek. A helyi termékek márkásodási folyamata rövid időn belül népszerű lett a helyi közösségek szintjén, és a közeljövőben várhatóan a turisták figyelmét is fokozottabban felkeltik.

2.3.7.3 Partium és Bánság

Szálláshely-kínálat:

A Partiumban a szálláshelyek területi eloszlásában Bihar és Krassó-Szörény megyék emelkednek ki. A Bihar megyei szálláshelyek jelentős része a gyógyfürdőzéshez kötődő turizmus kiszolgálására épült rá, míg a déli megye fő turisztikai fogadóképessége elsősorban a falusi, ill. természeti turizmusra épül.

Turisztikai attrakciók:

A Partium és Bánság a gyógyturisztikai tényezők – gyógyvizek, klimatikus gyógyhelyek, ásványvizek, borvizek – tekintetében az alföldi gyógyvíz térség egységes és szerves folytatása. Legfontosabb fürdői és fürdőhelyei Herculesfürdő, Lippa, Temesvár, Arad. A gyógyvizekre épülő gyógyturizmus természetes kiegészítő kínálatát képezik a klimatikus üdülőhelyek, elsősorban a hegyvidékek, hegyvidéki folyóvölgyek, illetve nagyobb víztározók környékén, úgy mint a Bánsági hegyvidék, a Retyezát, Csernai Sebes, Szeben és Cód völgy, illetve a Gyalui havasok.

A turizmus egy másik kiemelten fontos szegmensét képezi a kulturális és a városi turizmus, melyben a partiumi és bánsági rész kiváló adottságokkal rendelkezik. Nemzeti szempontból kiemelt jelentőségű kulturális értéket képvisel Nagyvárad és Arad, melyekhez számos történelmi emlék és emlékhely kapcsolódik. Temesvár sem maradhat ki a felsorolásból, mint a dualizmus korabeli békés multikulturális együttélés szimbolikus helye, az ennek megfelelő késő Habsburg korabeli városszerkezetével. További kiemelt kulturális értékek találhatóak például Érmindszenten (Ady szülő háza) és Nagyszalontán (Arany szülőháza és emlékműze-uma).

Külön kulturális érdekességet képez a két térség határán elterülő Kalotaszeg, mely egyaránt méltóképpen híres építészetéről, tájairól és megőrzött kulturális hagyományairól.

A kulturális turizmuson túl a Partiumi és Bánsági térség még a sportok kedvelőinek is számos kiváló lehetőséget kínál. Kitűnő síelési lehetőségek, lovas-, vadász- és horgász helyek várják az érdeklődőket szebbnél-szebb természeti környezetben.

A 2000-es évek romániai gazdasági fejlődésének egyik hozadéka a működő tőke nagyobb fokú beáramlása a térségbe és az ezzel járó hivatásturizmus, illetve a nagy bevásárló központokhoz kötődő bevásárló turizmus fellendülése, melynek mára egy-egy település életére jelentős hatást gyakorolnak.

2.3.7.4 Belső Erdély

Szálláshelykínálat:

Belső Erdély kapacitásaiban jelentős szerepet játszik Kolozs megye, valamint a szász megyék – Brassó és Szeben. Kolozs megyében az elmúlt évtizedben jelentős szálláshely-fejlesztéseket hajtottak végre, aminek eredményeként jelentősen bővült a kínálat, míg a szász megyékben a szálláshely kínálat már a régi rendszerben kiépült, így a turizmus visszaesésének ellenére megőrizték abszolút pozícióikat.

Turisztikai attrakciók:

A belső-erdélyi térség is számos gyógyturisztikai tényezővel rendelkezik, melyek profitábilis kihasználása még várat magára, különösképp Szászszentgyörgyfürdő (Beszterce-Naszód), Aknasugatag (Máramaros), Kolozs (Kolozs) esetében. A gyógyvizekre épülő gyógyturizmus természetes kiegészítő kínálatát képezik a klimatikus üdülőhelyek, illetve különleges természeti ritkaságokban gazdag természeti tájak, melyekből ebben a régióban is számos várja az idelátogatókat: különböző natúrparkok és nemzeti parkok, például a Máramarosi havasok natúrpark, vagy a Szigethegység Natúrpark.

Belső-Erdély kapcsán nem hagyható figyelmen kívül annak gazdag kulturális öröksége. Mindenképpen kiemelendő a „kincses” Kolozs vár és a „fejedelmi” Gyulafehérvár gazdag történelmi és kulturális örökségével, megújult történelmi városrészeivel. Ezek mellett kiemelt kulturális értéket képviselnek a szász városok (Brassó, Nagyszeben, Szászsebes, stb.) a gótikus templomaikkal, erődítményeikkel és világi épületeikkel. További érdekességet nyújtanak a reneszánsz emlékek, mint például a fogarasi vár, az alsórákosi Sükösd kastély, a Bethlen kastélyok és a dévai Magna Curia.

A kulturális turizmus kínálatát kiegészítik a településekhez, eseményekhez, időpontokhoz kötődő rendezvények és események, melyek számos külföldi és belföldi turistát vonzanak a térségbe egész évben.

A belső-erdélyi térség a különböző sportok kedvelőinek is számos kiváló lehetőséget kínál. Kitűnő síelési lehetőségek, lovas-, vadász- és horgász helyek várják az idelátogató turistákat..

A gazdasági fellendülés eredményeként Belső-Erdély számos nagy városában fellendült a hivatás, ill. konferenciaturizmus, mely további kiegészítő bevételekhez juttatja a kedvezményezett településeket.

3 HELYZETÉRTÉKELÉS

3.1 AZ ERDÉLYI MAGYAR GAZDASÁGI POTENCIÁL

3.1.1 Erősségei

Természeti és kulturális erőforrások:

- A magyarok lakta területek gazdagok természeti erőforrásokban: vízenergia, ásványvizek, gyógyvizek, fürdők, kiterjedt és értékes erdők (fa- és vadállomány), só, építőkő, gyógynövények,
- Jelentős természeti értékek: európai, de világszinten is jelentős biodiverzitás, jelentős méretű és különleges Natura 2000 területek, számos jelentős Nemzeti Park, Natúrpark.
- A magyarok lakta területek kulturális öröksége nemzetközi jelentőségű.

Turizmus:

- Rendkívüli tájképi és történelmi értékekkel és ismert, valamint potenciális turisztikai vonzerőkkel rendelkezik Erdély és a magyarok lakta területek.
- Kiepült turisztikai infrastruktúra, melynek fejlesztése, bővítése az utóbbi években újra megindult, mindez a későbbi fejlesztések alapja lehet.

Gazdaságszociológiai tényezők:

- Jelentős bizalmi tőke: az erdélyi (és különösen a székelyföldi) magyarok körében a társadalmi szolidaritás és a bizalom szintje szignifikánsan magasabb, mint a társadalom egészén belül. Az erdélyi magyar vállalkozók körében szintén magasabb a goodwill és a kompetencia-alapú bizalom szintje az országos átlagnál.
- Az országos átlaghoz képest az erdélyi magyarok körében erősebb a helyi, különösen a helyi magyarlakta térségekben, ill. Magyarországon gyártott termékek preferenciája.
- Leleményes, jó üzleti érzékű vállalkozói réteg.
- Igen erős, jól működő informális együttműködések a gazdaságban.

Ipar-építőipar

- Erdély igen gazdaság nyersanyagokban (földgáz, szén, nemes- és színesfémek).

- Néhány ipari ágazat számára kifejezetten kedvező adottságok (pl. faipar, bútoripar, energetika, kohászat, vasgyártás).
- Egyes fontos ágazatokban képzett munkaerő áll rendelkezésre (pl. textilipar, élelmiszeripar, bányászat, járműgyártás).
- Az anyaországgal való ipari-kereskedelmi kapcsolatok élénkülése.
- Évszázados ipari hagyományok.

Közlekedés:

- Európai viszonylatban is igen sűrű vasúthálózat.
- A légi közlekedés fejlődik, Magyarországot is közvetlen járatok kötik össze erdélyi városokkal.

Mezőgazdaság:

- A mezőgazdasági ágazatok közül az állattenyésztéshez és a gyümölcsstermesztéshez jó adottságok vannak.
- A biotermeléshez alkalmas területek és feltételek megléte.
- Gazdag gyógynövény-, gomba- és gyümölcsállomány, biodiverzitás.
- A mezőgazdasági területek viszonylag alacsony szennyezettsége.
- Gazdag vízkészlet.
- A mezőgazdasági területekhez való érzelmi kötődés, a növénytermesztés és állattartás hagyománya, illetve összhangja.

3.1.2 Gyengeségei**Közlekedési infrastruktúra:**

- Az elmaradott, elhasználódott és erősen hiányos közlekedési infrastruktúra a gazdaság-fejlesztés és kapcsolatépítés gátja is: mind a régión, mind az országon belüli, mind az anyaországi összeköttetés nehézkes, néhány útvonalra korlátozott.

Üzleti és gazdasági infrastruktúra és önszerveződés:

- Általában jellemző a térség vállalkozásaira a tőkehiány, de az erdélyi magyar kis- és közepes vállalkozásokra különösen.
- A magyarlakta területeken a modernizációt ösztönző és támogató piaci jellegű szolgáltatások (pénzügyi, technikai szolgáltatások, stb.) erősen hiányosak, fejletlenek. Kevés magyar-magyar vállalkozás szolgáltat e területeken.
- Nem létezik egyelőre átfogó erdélyi magyar vállalkozási adatbázis, szakmai ernyőszervezet (pl. erdélyi magyar gazdasági kamara).
- A magyarlakta települések ipari parkjainak kialakítása későn indult, kevés van belőlük.

Marketing és befektetés-ösztönzés:

- A magyarlakta területeken a régiómarketing és településmarketing gyenge.
- A magyarlakta területek befektetés-ösztönzési tevékenysége gyenge, mind az intézményrendszer, tervek, források tekintetében.
- A magyarlakta települések turisztikai marketingje és menedzsmentje még nincs közép-európai színvonalon.

Munkavállalói és vállalkozói készségek és képességek:

- A magyarok által működtetett vállalkozásokban a korszerű menedzsment ismeretekkel rendelkező, azokat használni képes vezetőkből kevés van, a vállalati kultúra gyakran torz, kialakulatlan. A személyes kapcsolatok szerepe sokszor meghatározó.
- A magyarok által működtetett vállalkozások innovativitása alacsony, rugalmatlanok.
- Hiányos és a mai igényektől elmaradó a magyar nyelvű felsőoktatás és képzés, szintén fejletlen a felnőttképzés rendszere.
- A magyar munkavállalók térségen belüli mobilitása még nagyon csekély (részben az ingatlanpiac és a pénzügyi lehetőségek korlátozottsága miatt is).

Felsőoktatás-szakképzés:

- Az oktatás-képzés a magyarlakta területeken és a magyar nyelvű oktatás-képzés általában elégtelen kapcsolatokkal bír a vállalkozói szféra és a munkaerőpiac irányában. Hiányoznak a gyakornoki és mentorprogramok, inkubátorprogramok. A magyar nyelvű gazdasági képzés minősége és szerkezete nem minden esetben kielégítő és nincs műszaki képzés.
- Az erdélyi magyar felsőoktatási intézmények koordináltsága gyenge, bizonyos szakok hiányoznak (műszaki, agrár), másokban pedig a verseny a képzés rovására megy. Hiányzik egy új erdélyi magyar felsőoktatási és képzési stratégia.
- Probléma a friss diplomások elhelyezkedése a térségben. A magyar végzős diákok kisebb arányban helyezkednek el az egyetem befejezése után, mint a románok, ugyanakkor nagyobb hányaduk tanul tovább posztgraduális intézményben. E mögött gyakran a munkába való kilépés előli menekvés kényszere húzódik.
- Az erdélyi magyar magasan képzett pályakezdő fiatalok alulreprezentáltak a versenyszférában és arányukon felül vannak jelen az állami/költségvetési intézményekben.
- Miközben az erdélyi fiatalok nagy arányban tanulnak tovább magyarországi intézményekben, fordítva ez nem jellemző, hiányzik a kölcsönösség. Nincs erdélyi magyar diákhitel.

- Az elmúlt két évtizedben a diplomások százezres nagyságrendű Magyarországra költözésével, az Erdélyben és Romániában képzett magyar értelmiségiek tudása nem hasznosult szülőföldjén. A képzésükbe való befektetés nem térül meg.
- A hazatérési programok, vagyis a térségből elszármazott fiatalok visszaköltözését támogató programok még gyerekcipőben járnak.

Ipar-építőipar:

- Közlekedési és szállítási útvonalak hiányosságai.
- Az átalakult ipari szerkezet miatt alacsony ipari foglalkoztatottság, magas munkanélküliség.
- Egy-egy jelentős üzem bezárása miatt hátrányos helyzetű övezetek alakultak ki.
- A piacgazdaságban való megfelelő működéshez szükséges menedzsment-ismeretek hiánya.
- Elavult ipari technológia alkalmazása, a tőkeszegénység miatt a fejlesztések elmaradása, alacsony energiahatékonyság.

Mezőgazdaság:

- A mezőgazdaság technikailag és külső gazdasági kapcsolataiban egyaránt elmarad a modern elvárásoktól. Ezzel együtt jár az élelmiszeripar korszerűtlensége, lehetőségeinek kihasználatlansága.
- Az elaprózott földbirtokok, kis gazdaságok miatt nehéz a mezőgazdaság modernizációja.
- Az állattartási és a növénytermesztési kedv, a szakma romló presztízse.
- Székelyföldön a talaj minősége jóval a Kárpát-medencei átlag alatti.
- A hegyvidéki területeken lényegesen rövidebb a vegetációs időszak.

3.2 AZ ERDÉLYI MAGYARSÁG KÜLSŐ GAZDASÁGI HATÓTÉNYEZŐI

3.2.1 Lehetőségek

- A magyar vállalkozásoknak vonzó befektetési célterületté válhat a térség, Erdély Európa egyik kaputérsege lehet.
- A többségi nemzeti román gazdasági szereplőknek is fontos együttműködési partnere lehet az erdélyi magyarság Magyarország és Európa nyugati része felé.
- Erdély, mint makrorégió közvetítő szerepe mellett önálló adottságaira építve is Európa egyik potenciális fejlődési gócpontjává válhatna.
- A gazdasági fejlesztések generálta növekedés kedvezően befolyásolhatja az autonómia törekvéseket.
- .

3.2.2 Veszélyek

- A jelenlegihez képest esetlegesen kedvezőtlené váló térségi gazdasági szerkezet és gazdaságpolitikai helyzet, valamint ha az erdélyi magyar közösség erre nem képes megfelelő válaszokat adni, akkor az egyaránt magában hordozza gazdasági asszimiláció és az enklavizálódás veszélyét.
- A központi (romániai és magyar) szabályozások nem segítik eléggé a gazdaságfejlesztési törekvéseket.
- Közigazgatási reform eredményeként a magas arányú magyar népességgel rendelkező megyékben jelentősen csökken a magyar nemzetiségűek aránya, ami elősegítheti az asszimilációt.
- Föld- és erdőtulajdon-viszonyok átalakulása kedvezőtlen irányt vesz, külföldi tulajdonosok között a magyarok alulreprezentáltak maradnak.
- A kormányközi együttműködés nehézségei akadályozhatják a program megvalósulását.
- A makrorégió nem tud úrrá lenni a globális pénzügyi-gazdasági válság negatív következményein.

3.3 HELYZETÉRTÉKELŐ GONDOLATOK FÖLDRAJZI EGYSÉGENKÉNT

3.3.1 Székelyföld és Csángóföld

Székelyföldhöz soroljuk Hargita, Kovászna és Maros megyét. A Székelyföld az erdélyi magyarság „belső anyaországa”, egy tömbben élő és megyei szinten (Kovászna és Hargita megye) többségben lévő magyarsággal. A történelmi Székelyföld határa, a többségi magyar településterület, Maros megye és Brassó irányában túlnyúlik Hargita és Kovászna megye határán. A térség túlnyomó részén közép- és magashegységi területek, illetve az ezek által határolt medencék találhatók.

A Csángóföldhöz a magyar anyanyelvűek által magas arányban lakott településeket délmoldvai, gyimesi és barcasági településeket soroljuk. E három tájegység a csángók egyes néprajzi csoportjait is jelöli. A gyimesi csángó falvak részben területi átfedést mutatnak Székelyfölddel (Gyimesbükk környékén), míg a Brassó környékén élő barcasági csángók a területi besorolásunk alapján Belső-Erdélyhez is tartozhatnak. A moldvai csángók településterülete pedig már Erdélyen kívül, a Kárpátokon túl fekszik. A moldvai csángók települései csak szerkesztési és fejlesztéstechnikai szempontból kerültek Székelyfölddel egy területi célkitűzés alá, hiszen itt az etnikai szerkezet és a gazdaságfejlesztési helyzet nagyon eltérő, e térség szórványterület. A területnek a magyarság többi része felé mutató gazdasági-társadalmi kapcsolatainak ugyanakkor már most is a Székelyfölddel a legintenzívebbek.

- A legnagyobb számú, zárt tömbben élő magyarság településterülete, amelyben a legnagyobb nemzetiségi arányt is eléri.

- Zártsága, hasonló történelmi és földrajzi adottságai miatt egységes, jól tervezhető gazdasági tér, azonban a közigazgatási térszerkezet ezzel nem áll összhangban.
- Kiváló lehetőségek vannak a térség-specifikus termékek előállítására, autonóm helyi gazdaságfejlesztés megvalósítására.
- A térség legfontosabb erőforrásai a természeti környezet és az itt élő emberek.
- A mezőgazdaság még mindig jelentős népességet tart el, stratégiai jelentőségű ágazat. Háromszéknek vannak a legjobb adottságai ezen a téren, a dombvidékek gyümölcsstermesztésre és legeltetésre a legalkalmasabbak. A nagy szennyezőanyag-kibocsátóktól távoli terület az ökológiai fejlődésre kitűnő lehetőségeket kínál.
- Legmeghatározóbb természeti eleme az erdő, amely az itteni lakosság legnagyobb vagyona is. Erős közbirtokosságok kezén van az erdők nagy része, amelyek a legjelentősebb vállalkozások a térségben.
- Kiemelkedő értéke a természeti és kulturális vonzerőkre épülő turizmus. Ennek kiaknázása már elkezdődött, a térség ismertsége különösen Magyarországon jónak mondható.
- Jó pozíciói vannak a könnyűiparban, a textiliparban különösen erősek a székelyföldi vállalkozások. Azonban ezek a vállalkozások többnyire bér munkában dolgoznak, így külső hatásoknak fokozottan kitéttek.
- Kialakult egy viszonylag kiterjedt turisztikai infrastruktúra, azonban ennek kihasználtsága még nem elég jó, hiányoznak a jól képzett turisztikai szakemberek.
- Sajnos jellemző az ésszerűtlen erdőgazdálkodás, kihasználatlanok a lehetőségek.
- Székelyföld lakossága többségében vidéken él, és miközben a székely városoknak sikerült a gazdasági fejlődésben valamelyest részt venni, addig a vidék egyre jobban szegényedik.

3.3.2 Partium

A partiumi területek közé Szatmár, Szilágy, Bihar, Arad megye területe. A kiinduló felosztás a Partium részeként kezeli a Bánságot is, melyhez Temes és Krassó-Szörény területe tartozik. E térség jellemzője a határmentiség (Szilágyot a megye nyugati részének magas arányú magyar lakossága valamint a gazdasági vonzás miatt indokolt a Partiumhoz venni) és egyes területeken a magyarság relatíve magas aránya. Bár a Bánságban – különösen Krassó-Szörény megyében – a magyarság aránya jóval alacsonyabb, e területeket a határ menti helyzetük és a sok nemzetiség együttlélése, valamint a történelmi háttér miatt is együtt lehet kezelni.

- Határ menti térségként része a folytonos magyar nyelvi térnek, így szorosan kapcsolódhatna a szomszédos magyarországi gazdasági térszerkezeti egységekhez is. Ezt a kapcsolódást azonban erősen hátráltatja kettős elszigeteltsége. Románia többi részétől legalább annyira elszigetelt, mint Magyarországtól a hiányos közlekedési kapcsolatok és évtizedes elzártsága miatt. Különösen a vasúti kapcsolat hiánya szembetűnő.
- A szatmári és bihari román telepesek falvak elzártsága maradt, ugyanakkor a határ menti együttműködések mozgatórugói is lehetnének.

- Gyakoriak az áttelepülések a magyar oldalra nemcsak a magyar, de a román lakosság részéről is (Biharkeresztes, Csengersima), mely a határ menti együttműködések új terepe lehet. Az infrastruktúra és közösségi közlekedés megszervezése viszont nem követi ezt a folyamatot.
- Jellegzetes alföldi vonásként szigetszerűen emelkednek ki fejlettségben, funkciókban a jelentősebb városok és agglomerációik, főleg Debrecen és Nagyvárad.
- Debrecen és Nagyvárad vonzáskörzete egyaránt átnyúlik a politikai határon, ideális esetben gyümölcsöző munkamegosztásnak kellene működnie a két város és „hátszágaik” között.
- A lehetőségek kiaknázását nehezítik a határon átnyúló infrastruktúrák és közszolgáltatások hiánya (elsősorban közösségi közlekedés, vasút, de a vízellátás és csatornázás is ide sorolható), például Debrecen-Érmihályfalva, Nagyvárad-Biharkeresztes, Csengersima-Szatmárnémeti vonatkozásában.
- A vasúti tarifa rendszer és a hiányzó határ menti autóbusz közlekedés különösen hátráltatja a határon átnyúló rendszeres kapcsolatokat (pl. aránytalanul magas viteldíj határátlépés esetén).
- Ahol a közlekedési kapcsolatok lehetővé teszik, ott a magyar iskolavárosok közelsége egyrészt pótolja a román oldal hiányosságait, anyanyelvi képzésben, felsőoktatásban különösen. Másrészt el is szívja a magyar diákokat, akik nagy része már nem tér vissza munkavállalóként a szülőföldjére.
- A térség gazdaságában a magyarság elsősorban munkavállaló tényező. Hiányoznak a helybeli magyar vállalkozások szinte minden ágazatban, még a mezőgazdaságban is.
- A magyar településterületek aránya erősen csökken a térségben.
- A térség jelentős része (részben az évtizedes elzártság miatt) társadalmilag és gazdaságilag is hátrányos helyzetű, a lakosság szegénysége a határ mindkét oldalán jelzi a térség periférikus jellegét. A jelentős arányú roma lakosság még kedvezőtlenebb helyzetben van.
- A térség fejlesztése szempontjából hatalmas jelentősége van a Nagyváradon működő Partiumi Keresztény Egyetemnek (PKE), amely Románia mindaddig egyetlen államilag akkreditált önálló magyar felsőoktatási intézménye. A PKE szoros kapcsolatokat ápol és közös képzési projekteket valósít meg a debreceni és szegedi egyetemekkel, valamint nyíregyházi főiskolával. Önálló Gazdaságtudományi Kart működtet, amelyen hangsúlyosan jelenik meg a turizmus és menedzsmentképzések fejlesztése, valamint tervezik bank és pénzügyszak mesteri képzés beindítását is.
- A térség számára új lehetőséget kínál a jövőben a schengeni határellenőrzés megszűnése és az EGTC térségek lehetséges együttműködése, mint az összmagyar határ menti összefogás új európai jogi kerete.

3.3.3 Bánság

- A Bánságot szintén a határ menti helyzetből adódó hosszú elzártság, a természetes gazdasági kapcsolatok megszakadása és az ebből adódó problémák jellemzik, mint a Partiumot. Mindez nem csak Magyarország, de Szerbia felé is fennáll.
- Ellentétben a Partiummal, ennek a térségnek a korábbi igen magas fejlettsége (gazdasági, infrastrukturális, közszolgáltatási téren egyaránt) jelentős előnyt jelent, így a mai napig az általános gazdasági fejlettsége Románia többi részéhez képest különösen magas.
- Többnemzetiségű, többnyelvű térségként igen jó lehetőségei vannak más irányú nemzetközi kapcsolatok kiépítésére. Nemzetiségi sokszínűségét és a nemzetiségek évszázados békés egymás mellett élését különösen fontos értéknek kell kezelni.
- A temesvári repülőtér jó nemzetközi elérhetőséget kínál távolabbi térségekkel.
- A soknemzetiségű környezetben viszont éppen a magyar közösségek visszaszorulásban vannak, gazdasági tényezőként is.

3.3.4 Belső Erdély

Jelen lehatárolás alapján Belső-Erdélyhez Máramaros, Beszterce-Naszód, Kolozs, Fehér, Hunyad, Szeben és Brassó megye területe tartozik. A térségben a magyarság inkább szórványban él, illetve csak kevés magyar többségű vagy magyarok által magas arányban lakott településen.

- A térség több szempontból is központi szerepet tölt be Erdélyen belül. Fontos közlekedési útvonalak és csomópontok, Kolozsvár, mint az ország legjelentősebb városainak egyike. A jó elérhetőséget jelzi például a jól felszerelt erdélyi regionális repülőtér.
- A 330 ezer lakosú Kolozsvár, egyeteme és hagyományos kulturális-oktatási központ szerepe miatt a humán erőforrások szempontjából (110 ezer diák!) országos, makroregionális jelentőségű.
- A térség nemzetközi szinten is figyelemre méltó természeti értékekkel, és természeti erőforrásokkal rendelkezik. A só nemcsak, mint ásványkincs, de a bányászat-hoz kapcsolódó turizmus, kulturális emlékek és a Sóvidék sajátos természeti jelenségei európai szinten is egyedülálló, komplex táji értéket képvisel.
- Erdély legjelentősebb turisztikai vonzerői nagy részben itt csoportosulnak, kulturális és természeti értékek egyaránt.
- A Babeş-Bolyai Tudományegyetem 50 ezres hallgatói létszámával a legnagyobb munkáltató, a magyar felsőoktatás központja. A kolozsvári magyar diákok száma várhatóan csökkenni fog a jövőben, többek között a műszaki és agrárképzés teljes hiánya miatt is.
- A vállalkozások terén erősebb a magyarság képviselete: Kolozsváron erős a magyar vállalkozói érdektömörülés a város GDP-jének 20%-át 17 magyar vállalkozó adja.

- A magyar vállalkozások különösen erősek a műszaki-technológiai ágazatokban.
- A magyar vállalkozók együttműködése még gyenge.
- Az elmúlt években általános gazdasági fellendülés volt Kolozsváron és vonzáskörzetében, gyarapodó nemzetközi befektetésekkel.
- A térségben főleg szórványokban él a magyarság, így Kolozsváron is visszaszorult lélekszámában, annak ellenére, hogy ez a város a legjelentősebb magyar kulturális és szellemi központ Romániában. Jelentősebb magyar lakossággal csak Kolozsvár, Kalotaszeg, Dés és Torda rendelkezik. A megmaradás így meglehetősen nehéz, erős az asszimiláció (nincs anyanyelvi oktatás helyben, gyarapodó vegyes házasságok stb.). Az oktatás átszervezésével ez a folyamat tovább erősödhet.

4 JÖVŐKÉP – A „KELET SVÁJCA”

„Az erdélyi magyarság az erdélyi polgárokkal karöltve a Kelet-Svájcává formálja a kiemelkedő természeti adottságokkal rendelkező, soknemzetiségű és magas kultúrájú Erdélyt, európai mintát adva a kisebbségi önszerveződésre, valamint az anyaországgal és a többségi nemzettel ápolt harmonikus kapcsolatokra.”

Az erdélyi magyarság társadalmi-gazdasági fejlesztései egy olyan, 2020-ra már elérhető közelségbe kerülő jövőkép megvalósítása érdekében történnek, mely európai szinten is példaértékű a kisebbségi önszerveződés, valamint a kisebbség többségi nemzettel és anyaországgal kialakított harmonikus kapcsolatairól.

A közösség magas fokú önszerveződés és a közösség harmonikus külső kapcsolatai a politikai folyamatoktól függetlenül – sőt akár azok ellenére is – biztosítja a kisebbségi megmaradást és gyarapodást. Olyan erőt jelent, mellyel sikeresen lehet érdeket érvényesíteni a politikai erőterben, valamint a közsféra azon elemeinek szervezésében, mely a közösség kompetenciáin kívül állnak.

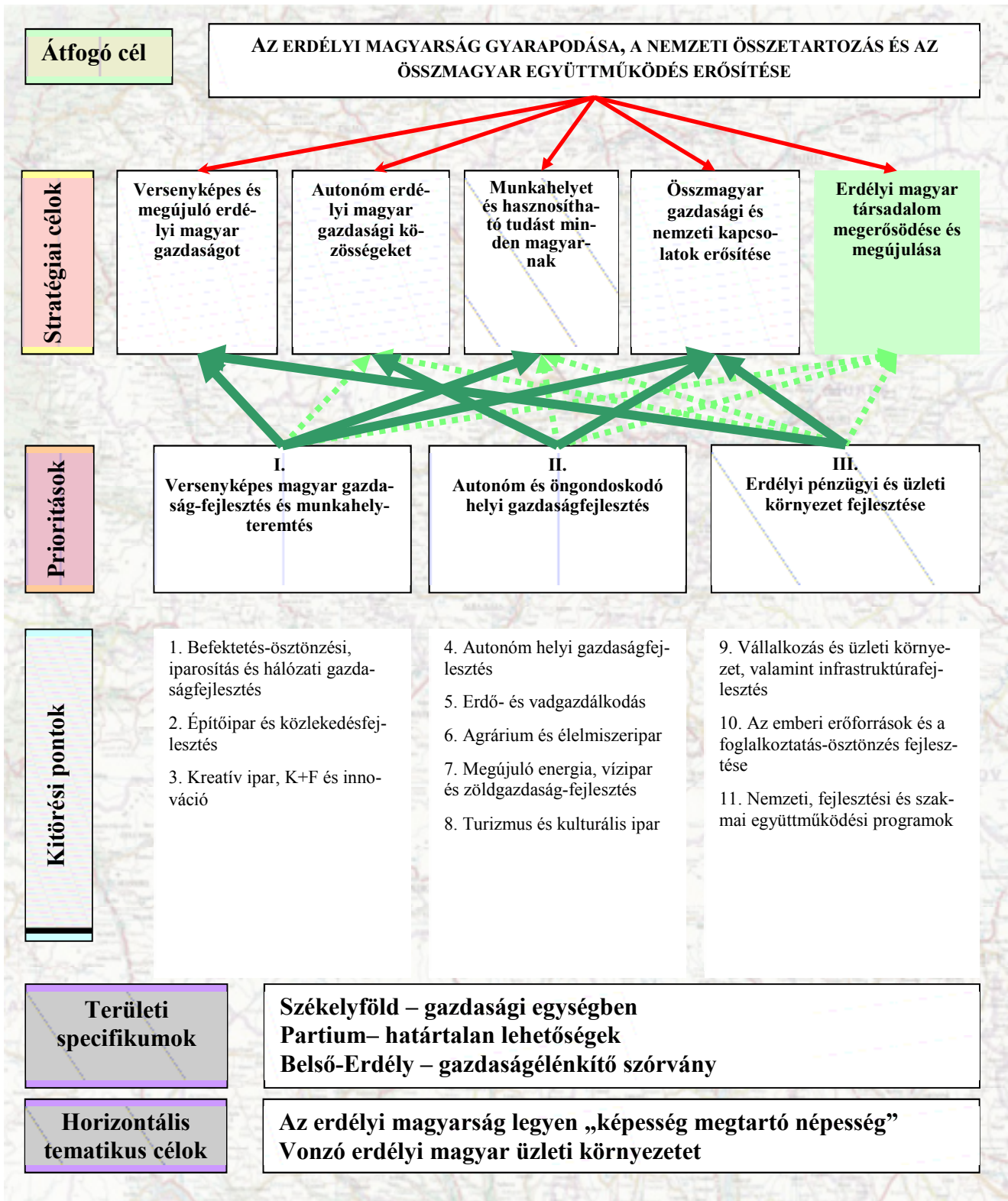
E jövőben az erdélyi magyarság számban is javakban folyamatosan gyarapodik. A gyermekvállalási kedv magas és a kivándorlás nem jellemző, mert a közösség a tagjainak minőségi életet és biztonságos életkilátásokat nyújt: **erdélyi magyarnak lenni vonzó életlehetőség.**

JÖVŐKÉPÜNK AZ ALÁBBI TÉNYEZŐKKEL ÍRHATÓ LE:

- Az erdélyi magyarság társadalmát nagyon erős önszerveződő képesség tartja össze.
  - Ez biztosítja a magyar hagyományok és a kultúra ápolását és a tudás generációk közötti átadását.
  - A kisebbségi társadalomban harmónia uralkodik: erős a közös értékrend és az egymás iránti bizalom. A kisebbség pezsgő belső vitái az egész kisebbség érdekeit szolgáló konszenzusokhoz vezetnek.
  - Az önszerveződések kreatív folyamatosan megújítják a társadalmat, kreatív közeget biztosítanak, és nyitottak az újdonságok befogadására.
- A magas fokú társadalmi szervezettség autonóm gazdasági rendszert működtet.
  - Ez saját erőforrásait a lehető leghatékonyabban használja fel, és saját erőforrásaival döntően önmaga gazdálkodik.
  - A gazdaságban is jelen van a szereplők egymás iránti erős bizalma, az egyének és vállalkozások a közösségi gazdasági érdekeiket is szem előtt tartva működnek.

- A gazdaság is folytonosan megújul, adaptálódik a legkülönbözőbb nemzeti, makroregionális, európai és globális kihívásokhoz.
- Az erdélyi magyarság Románia társadalmi-gazdasági megújulásának és nemzetközi kapcsolatainak is egyik kulcstényezője, mely státuszt a többségi társadalom is elismeri.
  - Az erdélyi magyar gazdaság pedig Románia gazdasági növekedésének és innovációjának egyik kulcsa. Az erdélyi magyarok iránti gazdasági bizalom túlnő a kisebbségen, a „magyar” a legjobb üzleti partner a többségi nemzetgazdasági szereplői körében is.
  - Az erdélyi magyarság a román-magyar gazdasági kapcsolatok fő szervezője.
- Az erdélyi magyarság Magyarország társadalmi-gazdasági megújulásának is kulcsa.
  - A társadalmi és gazdasági önszerveződés előrehaladott erdélyi mintáit magyarországi közösségek is követik.
  - Az erdélyi magyar gazdaság Magyarország gazdaságába is szervesen integrálódik, nem csak partner, de a gazdasági folyamatok egyik irányítója is. A Kárpát-medencei gazdasági tér egyik legmeghatározóbb szereplője.

5 A TERV CÉLRENDSZERE

5.1 ÁTFOGÓ CÉL

AZ ERDÉLYI MAGYARSÁG GYARAPODÁSA, A NEMZETI ÖSSZETARTOZÁS ÉS AZ ÖSSZMAGYAR EGYÜTTMŰKÖDÉS ERŐSÍTÉSE

Az erdélyi magyarság olyan gazdasági erővel rendelkezzen, ami hangsúlyosabb tényezővé teszi a romániai gazdasági életben, annak érdekében, hogy ez az erő a jövőben ne csak az egyén, hanem a közösség érdekében is kamatozzon. A romániai magyarság megmaradásának, identitása megőrzésének és hatásos érdekérvényesítésének alapja a nemzetgazdasági erejének és a magyarlakta települések népességmegtartó képességének biztosítása, az ehhez szükséges gazdasági, szakképzési és felsőoktatási, infrastrukturális beavatkozások támogatása. Ez az erő alapozza meg a számunkra különösen fontos régiók gazdasági meg-erősödését, ezáltal a magyarság jövőbeli kulturális, szellemi fejlődését, különösen az alábbi területeken:

- Munkahely-teremtés és az erdélyi magyar vállalkozások gazdasági fejlődésének elősegítése.
- Erdélyi magyarlakta területek gazdasági fejlődésének elősegítése.
- Összmagyar gazdasági és közösségi kapcsolatok elmélyítése.
- Helyi és térségi gazdasági és társadalmi autonómia erősítése, értékmegőrzés és az értékek fejlesztési erőforrásként való hasznosítása.
- Erdélyi magyar társadalom megmaradása, megújulása, életminőségének javítása, társadalmi felelősségvállalásban való gyarapodása.
- Magyar és Kárpát-medencei terület- és gazdaságfejlesztési közös értékrend kialakítása és közös jövőalkotás.
- A nemzeti és az erdélyi magyarság közösségi együttműködési és társadalmi felelősség-vállalási kultúrájának erősítése.
- A románsággal és más környező nemzetekkel, országokkal, régiókkal való együttműködés erősítése, ami minden ország és nemzet közös érdeke.

5.2 STRATÉGIAI CÉLOK

5.2.1 Versenyképes és megújuló erdélyi magyar gazdaságot

CÉL:

A romániai magyarság gazdasági szervezetei legyenek erősek, korszerűek és fejlődőképeseek, oly módon, hogy eközben sikeresen integrálódjanak a romániai és európai gazdasági struktúrába, munkamegosztásba.

INDOKLÁS:

A romániai magyarság gazdasági lehetőségeinek bővítése, megerősítése által lehet biztosítani azokat a szilárd és fenntartható gazdasági alapokat, amelyek a közösségnek és kultúrájának, identitásának fenntartását szavatolhatják.

INDIKÁTORÉNT JAVASOLT TÉMAKÖRÖK	ÉRTÉKE/ELMOZDULÁS IRÁNYA
<i>A térség magyar tulajdonú vagy menedzsmentű kis- és közép-vállalkozások száma, bevételei</i>	<i>Növekvő érték</i>
<i>A nemzetközi szinten is versenyképes magyarországi vagy erdélyi magyar tulajdonú vállalkozások aránya,</i>	<i>Növekvő érték</i>
<i>Erdélyi székhelyű vállalkozások saját tőkéje és árbevétele</i>	<i>Növekvő érték</i>
<i>Magyarországi befektetések száma és értéke a magyarság által magas arányban lakott területeken</i>	<i>Növekvő érték</i>

5.2.2 Autonóm erdélyi magyar gazdasági közösségeket

CÉL:

Olyan gazdasági szervezetrendszer, formális és informális együttműködési hálózatok, közösségek létrejötte, amelyben az erdélyi magyarság önerejéből, helyi adottságainak felhasználásával biztosíthatja további gazdasági fejlődését. Cél, hogy a lehető legnagyobb mértékben a saját gazdasági erőforrásaikra támaszkodó módon valósulhasson meg az erdélyi magyarság gazdaság hosszú távon is stabil és kiszámítható fejlesztése. Ennek során pedig a magyar lakta térségek gazdasági erőforrásai elsősorban az erdélyi magyarság gyarapodását szolgálhassák, és a területek külső erőforrásoktól és döntésektől való felesleges függése csökkenhessen.

INDOKLÁS:

A gazdasági élet fellendítése a helyi gazdasági-társadalmi viszonyok javítását szolgálja, így a helyi és térségi gazdasági és társadalmi autonómiát erősíti. Hatékonyan és hosszú távon pedig csak az „önjáró”, magát megtervezni, megszervezni és képviselni képes, együttműködésre épülő gazdaság érheti ezt el.

INDIKÁTORKÉNT JAVASOLT TÉMAKÖRÖK	ÉRTÉKE/ELMOZDULÁS IRÁNYA
<i>Magyar vállalkozásokat tömörítő szakmai érdekvédelmi, információs szervezetek száma, illetve azokban résztvevők száma</i>	<i>Növekvő érték</i>
<i>Magyar vállalkozásokat tömörítő gazdasági együttműködések, klaszterek száma illetve az azokban részt vevők száma</i>	<i>Növekvő érték</i>
<i>Magyar vállalkozások együttműködésében, klasztereiben megtermelt bevételek</i>	<i>Növekvő érték</i>
<i>Magyar vállalkozások együttműködésében működő klaszterekben megvalósult beruházások száma</i>	<i>Növekvő érték</i>
<i>A térség kereskedelmi mérlegének (export/import arányának) javulása</i>	<i>Növekvő érték</i>
<i>A magyar vállalkozások által előállított termékek és szolgáltatások fogyasztói igénybevételének aránya az erdélyi magyarlakta területeken</i>	<i>Növekvő érték</i>

5.2.3 Munkahelyet és hasznosítható tudást minden magyarnak

CÉL:

A magyar munkavállalók minél nagyobb arányban és minél kvalifikáltabb munkahelyeken dolgozzanak saját szülőföldjükön.

INDOKLÁS:

Sem az oktatás, sem az egyes vállalkozások fejlődése nem őrizheti meg az erdélyi és szórvány magyarságot, ha nem képes a lakosság minél nagyobb arányban helyben elhelyezkedni versenyképes munkahelyen, versenyképes jövedelemmel. A befektetőknek pedig sikeres beruházásaik érdekében megfelelően képzett helyi munkaerőre van szükségük. Ezért a terv egyik kulcsfontosságú területe a munkahelyteremtés és szakmai képzés támogatása.

INDIKÁTORKÉNT JAVASOLT TÉMAKÖRÖK	ÉRTÉKE/ELMOZDULÁS IRÁNYA
<i>Az erdélyi magyar vagy magyarországi tulajdonú vagy menedzsmentű vállalkozások által foglalkoztatottak száma és jövedelme</i>	<i>Növekvő érték</i>
<i>Az erdélyi magyar vagy magyarországi tulajdonú vagy menedzsmentű vállalkozások által teremtett munkahelyek száma</i>	<i>Növekvő érték</i>
<i>A gazdasági kitörési pontjaihoz kapcsolódó képzésekben részt vevő erdélyi magyar tanulók száma</i>	<i>Növekvő érték</i>
<i>Tanult, szakmájukban elhelyezkedő erdélyi magyar munkavállalók aránya</i>	<i>Növekvő érték</i>

5.2.4 Összmagyar és nemzetek közötti gazdasági kapcsolatok megerősítése az erdélyi magyarság katalizátor szerepével

CÉL:

Az anyaországi és romániai magyar vállalkozások között olyan erős és sokrétű kapcsolatok, illetve azok létrehozását segítő fórumok, rendezvények, intézmények működése, amelyek által egyrészt az anyaország hatékonyan képes támogatni az erdélyi magyarság fejlődését és fennmaradását, ugyanakkor gazdaságilag egyaránt erősítik mindkét országot. Másrésztől köl-

csönös összmagyar és román-magyar gazdasági tudástranszfer és nemzetközi gazdasági, kereskedelmi és gazdaságfejlesztési érdekképviselet valósulhat meg.

INDOKLÁS:

A magyar-magyar kapcsolatok erősödése az erdélyi magyarság és egész Románia számára is előnyökkel jár. Ezek az együttműködések segítik a magyarországi és az erdélyi magyar gazdasági szereplők kölcsönös megismerését, az erdélyi magyar vállalkozások piacra jutását és a magyarországi vállalatok befektetéseit az erdélyi, az anyaországi és a romániai piacokon egyaránt. Továbbá összehangolják a magyarországi, erdélyi és romániai gazdaságfejlesztési elképzeléseket. Románia és Magyarország gazdasági együttműködése is így mélyülhet el, a két ország közös erőfeszítései a nemzetközi gazdasági versenyképességük együttes növelése érdekében így vihető sikerre.

INDIKÁTORÉNT JAVASOLT TÉMAKÖRÖK	ÉRTÉKE/ELMOZDULÁS IRÁNYA
<i>Magyarországról Erdélyben, illetve Romániában befektetett tőke értéke</i>	<i>Növekvő érték</i>
<i>Erdélyből, illetve Romániából érkező befektetések aránya Magyarországon</i>	<i>Növekvő érték</i>
<i>Összmagyar gazdasági szakmai programok, események, hálózati együttműködések és intézmények száma</i>	<i>Növekvő érték</i>
<i>Román-magyar gazdasági szakmai programok, események, hálózati együttműködések és intézmények száma</i>	<i>Növekvő érték</i>
<i>A magyar vállalkozások által előállított termékek és szolgáltatások fogyasztói igénybevételének aránya Erdélyben és Magyarországon</i>	<i>Növekvő érték</i>

5.2.5 Erdélyi magyar társadalom megerősödése és megújulása

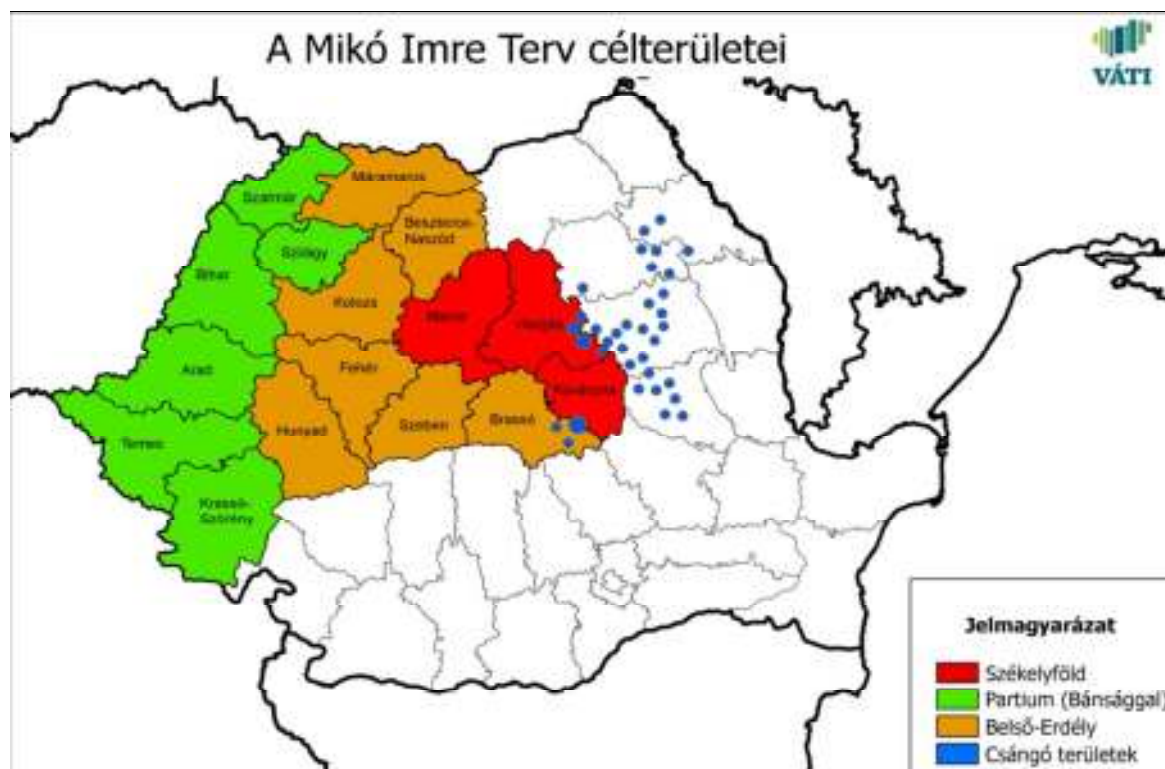
A jövőkép eléréséhez szükség van az erdélyi magyar társadalom megújulására is. Az erre irányuló célkitűzés azonban meghaladja a jelen gazdaságfejlesztési tervezés kereteit. A Mikó Imre Terv azonban szorgalmazza, hogy a társadalomépítési tervezés is minél hamarabb elkezdődjön. Ez azért is fontos, mert a társadalmi tőke, a közösségi kultúra és az erkölcs a gazdasági fejlesztéseknek is alapja. Különösen így van ez az erdélyi magyarság nagy kohézióval és bizalmi tőkével rendelkező közösségeiben. A munkakultúra, a munka társadalmi megbecsülése, a jó teljesítmények elismerése ugyanis értékteremtésre ösztönöz. Az erkölcsi normákat követő gazdasági partnerség pedig a bizalom hordozója, mely a pénzügyi és kereskedelmi tevékenységeknek is létfeltétele.

5.3 A CÉLRENDSZER TERÜLETI SAJÁTOSSÁGAI

A Mikó Imre Terv esetén különösen fontos, hogy a fejlesztések ne csak az adminisztratív határokhöz alkalmazkodjanak, hanem vegyék figyelembe egyes jelenségek valós földrajzi jellegzetességeit is. Erdély földrajzi, gazdasági és társadalmi sokszínűsége, a többi romániai magyar településterület sajátos adottságai miatt a Terv beavatkozásait területileg differenciáltan kell kijelölni, az adott térségre kell szabni. Ehhez egyértelműen rögzíteni kell a területileg differenciált feladatok földrajzi kereteit is. Az alábbi felosztás egyelőre csak javaslat, az egyes térségek pontos lehatárolása is még további feladat.

12. térkép: A Mikó Imre Terv célterületei

5.3.1 Székelyföld – gazdasági egységben, csángóföldi kapcsolatokkal

Székelyföldre soroljuk Hargita, Kovászna és Maros megyét. A Székelyföld az erdélyi magyarság „belső anyországa”, egy tömbben élő és megyei szinten (Kovászna és Hargita megye) többségben lévő magyarsággal. A történelmi Székelyföld határa, a többségi magyar településterület, Maros megye és Brassó irányában túlnyúlik Hargita és Kovászna megye határán. A térség túlnyomó részén közép- és magashegységi területek, illetve az ezek által határolt medencék találhatók.

A Csángóföldhöz a magyar anyanyelvűek által magas arányban lakott dél-moldvai, gyimesi és barcasági településeket soroljuk. E három tájegység a csángók egyes néprajzi csoportjait is jelöli. A gyimesi csángó falvak részben területi átfedést mutatnak Székelyfölddel (Gyimesbükki környékén), míg a Brassó környékén élő barcasági csángók a területi besorolásunk alapján Belső-Erdélyhez is tartozhatnak.

A Székelyföld, mint a legnagyobb, összefüggő településterületű és legmagasabb magyar népességarányt elérő térség valós gazdaságföldrajzi egységet is képez. A Terv szinte minden későbbi beavatkozásának kiváló terepe lehet, és itt tudja a Terv a legnagyobb mértékben is segíteni a magyarság gazdasági előrelépését. Gazdaságának fejlődése az autonómia-törekvések megvalósítását is kedvező irányban befolyásolhatja.

Székelyföldhöz közvetlenül és területi átfedéssel csatlakoznak Csángóföld magyarlakta falvai. Az ezekkel történelmileg fennálló gazdasági-társadalmi kapcsolatok miatt Székelyföldet és Csángóföldet célszerű egy célterületként kezelni.

5.3.2 Partium– határtalan lehetőségek

A partiumi területeken Szatmár, Szilágy, Bihar, Arad megyéket értjük. A kiinduló felosztás a Partium részeként kezeli a Bánságot is, melyhez Temes és Krassó-Szörény területe tartozik. E térség jellemzője a határmentiség (Szilágyot a megye nyugati részének magas arányú magyar lakossága valamint a gazdasági vonzás miatt indokolt a Partiumhoz sorolni) és egyes területeken a magyarság relatíve magas aránya. Bár a Bánságban – különösen Krassó-Szörény megyében – a magyarság aránya jóval alacsonyabb, e területeket a határ menti helyzetük és a sok nemzetiség együttélése, valamint a történelmi háttér miatt is együtt lehet kezelni.

A partiumi magyarság a magyarországi gazdasági tér közvetlen folytatásában helyezkedik el, de jelenleg a magyar, mind a román gazdasági magterületektől elszigetelt. Ezért kiváló lehetőségei vannak arra, hogy szoros gazdasági kapcsolatot építsen a magyarországi gazdasággal, kezdeményező legyen a határ menti együttműködésekben és az abban való román részvétel ösztönzésében. A Bánság esetében szintén a romániai magterülettől való viszonylagos elszigeteltség és a nemzetközi kapcsolatok lehetőségei a fő meghatározó tényezők, bár itt a fejlődés kiindulási alapjai sokkal jobbak, mint a Partiumban.

5.3.3 Belső Erdély– gazdaságélénkítő szórvány

Jelen lehatárolás alapján Belső-Erdélyhez Máramaros, Beszterce-Naszód, Kolozs, Fehér, Hunyad, Szeben és Brassó megye területe tartozik. A térségben a magyarság inkább szórványban él, illetve csak kevés magyar többségű vagy magyarok által magas arányban lakott településen. Bár itt a magyarság már csak szórványban van jelen, és ezért nem lehet egységes magyar gazdasági térségként fejleszteni, ugyanakkor Kolozsvár – mint makro-regionális jelentőségű nagyvárosi agglomeráció – a felsőoktatásban és kutatás-fejlesztésben betöltött szerepe révén is az erdélyi gazdaság fejlesztésének egyik legfontosabb pólusa és motorja már most is.

5.4 HORIZONTÁLIS TEMATIKUS CÉLOK

A **horizontális célok** olyan folyamatosan monitorozható célállapotokat fogalmazznak meg, melyek eléréséhez minden egyes területfejlesztési tevékenységnek mérhető és ellenőrizhető módon hozzá kell járulni.

5.4.1 Az erdélyi magyarság legyen „képeség megtartó népesség”

Egy térség népesség megőrző képességének kulcseleme, hogy a térség társadalma megfeleljen az új gazdasági kihívásoknak, képes legyen az önszerveződésre, megújulásra.

Ezért a Mikó Imre Terv minden beavatkozásának szolgálnia kell a társadalom gazdasági és pénzügyi ismereteinek elmélyítését, fel kell készítenie a szereplőket (munkavállalókat, pályakezdőket, vállalkozókat) a piacokon (munkaerőpiacon, kereskedelmi piacon) való sikeres helytállásra. Különösen a jövőbeli gazdasági erdélyi magyar elitet jelentő felsőfokú végzettségűek körében.

Mivel minden jövőbeli beavatkozásunkkal egy tudatos, gazdaságilag innovatív társadalom felé szeretnénk elmozdulni, ezért a versenyképes erdélyi magyar humán erőforrás megteremtése horizontális célt érdemel a Mikó Imre Tervben belül.

INDIKÁTORKÉNT JAVASOLT TÉMAKÖRÖK	ÉRTÉKE/ELMOZDULÁS IRÁNYA
<i>Felsőfokú végzettségűek Erdélyben maradásának, munkavállalásának aránya a külföldre távozókhoz képest</i>	<i>Növekvő érték</i>
<i>A munkaképes korú erdélyi magyar népesség vándorlási mérlegének alakulása</i>	<i>Javuló érték</i>
<i>Erdélyi magyar kezdeményezésre létrejött munkaerő piaci együttműködések, képzések és képzésfejlesztések aránya az összes romániai és magyarországi kezdeményezésen belül</i>	<i>Növekvő érték</i>

5.4.2 Vonzó erdélyi magyar üzleti környezet!

A Mikó Imre Tervvel az erdélyi magyar gazdaság egész Erdély és Románia egyik kiemelkedő gazdasági motorjává válhat. Ennek érdekében a Terv minden egyes beavatkozásával törekedni kell arra, hogy egy vonzó üzleti, pénzügyi, gazdasági környezet alakuljon ki.

Egy olyan környezet, melyben sikeresen egymásra találnak a nemzeti és nemzetközi gazdasági szereplők, ahol könnyű hitelhez jutni és építkezni.

Mivel minden jövőbeli beavatkozásunkkal egy versenyképes gazdasági környezet felé szeretnénk elmozdulni, ezért az üzleti környezet kialakítása horizontális célt érdemel a Mikó Imre Tervben belül.

INDIKÁTORKÉNT JAVASOLT TÉMAKÖRÖK	ÉRTÉKE/ELMOZDULÁS IRÁNYA
<i>Erdélyi magyar kezdeményezésre létrejött pénzügyi szolgáltatások és vállalkozásfejlesztési célú gazdasági infrastruktúra-fejlesztési projektek (pl. inkubátorházak, K+F start-up együttműködések), aránya az összes romániai és magyarországi kezdeményezésen belül</i>	Növekvő érték

5.5 A CÉLRENDSZER KÜLSŐ KOHERENCIÁJA

5.5.1 Koherencia az EU Tervdokumentumaival

A Mikó Imre Terv az EU fejlesztési alapelveit és értékrendjét magának vallja és maga is hozzá kíván járulni az Európai Unió egyes fejlesztési célkitűzésének eléréséhez.

EU2020

A Mikó Imre Terv az erdélyi magyar tulajdonban lévő vállalkozások és a magyarok lakta térségek a gazdasági és pénzügyi infrastruktúrájának fejlesztésével, versenyképességének fokozásával közvetlenül támogatja az EU2020 több célját: a foglalkoztatás ösztönzését, a K+F célkitűzéseket, de hozzájárul az éghajlat változási/energiaügyi és szegénység csökkentési célkitűzéseikhez is. A Terv vállalkozási és befektetés-ösztönzési fejlesztései a teljes romániai és magyarországi gazdaság egyik fontos katalizátorává válhat, ezáltal az EU2020 célokhoz európai dimenzióban is hozzá tud tenni.

A Mikó Imre Terv átfogó és stratégiai céljai az EU2020-ban szereplő hét kiemelt kezdeményezés közül közvetlenül hozzájárulnak az „iparpolitika a globalizáció korában”, az „innovatív unió”, a „mozgásban az ifjúság”, az „új készségek és munkahelyek” programjaihoz, közvetetten támogatja az „európai digitális menetrend”, az „erőforrás-hatékony Európa”, valamint a „szegénység elleni európai platform” kiemelt programokat is.

MAGYARORSZÁG-ROMÁNIA EURÓPAI TERÜLETI EGYÜTTMŰKÖDÉS OPERATÍV PROGRAM

E kétoldalú program (ETE Program) célkitűzésit a határ menti megyékre irányulnak, mely a Partiumi és Bánság esetében érinti a Mikó Imre Terv földrajzi tárgyát.

A célkitűzések tekintetében a Mikó Imre Terv közvetlenül hozzájárul az ETE Program több céljához is: „a gazdasági kapcsolatok erősítése a határ menti térségben a meglévő komparatív előnyökre épülő fenntartható gazdaságfejlesztés érdekében”, „a társadalmi és kulturális összetartozás erősítése az egyének és közösségek szintjén”, valamint „a határ menti térségen belül jelentkező közös lehetőségekre vonatkozó információáramlás javítása” célokhoz. Továbbá a Mikó Imre Terv közvetetten támogat további célkitűzéseket: „a közlekedési infrastruktúra fejlesztése a határ menti térség jobb megközelíthetősége érdekében”, „a közös természeti erőforrások hatékony kihasználása” és „a természeti értékek védelme a határ menti térségben”.

DÉLKELET-EURÓPAI TRANSZNACIONÁLIS PROGRAM

A Mikó Imre Terv minden célja – de különösen az összmagyar gazdasági és nemzeti kapcsolatok megerősítésére irányuló, valamint a versenyképes és megújuló erdélyi magyar gazdaságot szorgalmazó stratégiai célja – támogatja a Délkelet-Európai Transznacionális Program fő célkitűzését, a kohézió, a stabilitás és a versenyképesség erősítése a transznacionális együttműködés fokozásával, az integráció növelésével, valamint a fenntartható fejlődés biztosításával. A Mikó Imre Terv nagymértékben elősegítheti a Délkelet-Európai Transznacionális Program azon törekvését, hogy Délkelet-Európa az európai innováció fontos helyszínévé váljon.

AZ „EURÓPAI TERÜLETI TÁRSULÁSOK” (EGTC) ALAKÍTÁSÁNAK KEZDEMÉNYEZÉSE

Az EGTC (European Grouping for Territorial Cooperation) az Európai Bizottság 2006-os kezdeményezése, két vagy több tagállam szereplőinek (pl. önkormányzatok, kormányzat) önkéntes alapon szerveződő intézményesült, jogi személyiséggel rendelkező együttműködése. Az EGTC-k az elkövetkező programozási időszakok során nagy szerepet kaphatnak az uniós határmenti, illetve transznacionális programok megvalósításában, és ugyanígy a Mikó Imre Terv végrehajtásában is.

5.5.2 Mikó Imre Terv: Ötletek a romániai és magyarországi 2014–20-as uniós fejlesztésekhez**A 2014–20-AS EURÓPAI UNIÓS FEJLESZTÉSI PROGRAMCIKLUS**

Külön ki kell emelni, hogy a jövő tervezési folyamataiban talán még fontosabb a koherencia a Mikó Imre Terv és az uniós kezdeményezések között:

- A Mikó Imre Terv egyik fontos küldetése lehet, hogy konkrét tartalmi kiegészítéseket adjon a következő 2014–20-as romániai és magyarországi uniós finanszírozású fejlesztési ciklus terveihez. Mind az ágazati és regionális operatív programok, mind a két ország határ menti operatív programjainak kialakításához.
- A Mikó Imre Terv érvanyagot szolgáltatathat az erdélyi magyarság és a két ország közös érdekérvényesítéséhez is, azon tárgyalások és egyeztetések során, melyek az EU eljövendő fejlesztéspolitikáját formálják.

5.5.3 Koherencia a román gazdaságfejlesztési tervdokumentumokkal

A Mikó Imre Terv épít Románia gazdaságfejlesztési célkitűzéseire, és a sajátos erdélyi magyar gazdasági célokat a velük való összefüggésrendszerben fogalmazza meg, így a román fejlesztési tervekkel való összhang elsődleges fontosságú a sikeres megvalósulás szempontjából.

A Terv kezdeményezőinek feltett szándéka, hogy azt partnerségben való megvalósításra ajánlja a román kormánynak, annak reményében, hogy annak elemei szervesen beépülhessenek a Romániát érintő fejlesztési dokumentumokba, különös hangsúllyal a 2014-2020 programozási időszakra. Ebben a tekintetben, a Mikó Imre Terv felfogható úgy, mint a romániai magyar nemzeti közösség gazdaságfejlesztési szempontrendszerének felajánlása a közös megvalósításra.

A Terv egyaránt kívánja a szolgálni Románia és azon belül a magyarlakta térségek gazdasági fejlődését.

ROMÁNIA EURÓPAI UNIÓS FINANSZÍROZÁSÚ NEMZETI FEJLESZTÉSI TERVE – PLANUL NATIONAL DE DEZVOLTARE (PND)

A Mikó Imre Terv figyelembe veszi és segíteni kívánja a Román Nemzeti Fejlesztési Terv megvalósulását és ajánlásokat kíván megfogalmazni a következő programozási időszak tervezéséhez. Az PND több operatív programjának (OP) sikeressége az erdélyi magyar nemzeti közösségnek is elemi érdeke, amelyek közül kiemelendő a Regionális Operatív Program (POR), a Szállítás Operatív Program (POST) és a Humánerőforrás Operatív Program (POS DRU).

ROMÁNIA EURÓPAI UNIÓS FINANSZÍROZÁSÚ VIDÉKFEJLESZTÉSI TERVDOKUMENTUMA – PLANUL NATIONAL DE DEZVOLTARE RURALA (PNDR)

Figyelembe véve, hogy az erdélyi magyar közösség jelentős része az agrár, élelmiszer és erdőgazdálkodási ágazatokban tevékenykedik, és ezek teremtik meg létük gazdasági alapjait, kiemelten fontos, hogy a vidékfejlesztési politikák megfogalmazása és azok végrehajtása oly módon történjen, ami nem hozza hátrányos helyzetbe őket. Egy másik szempont, ami különösen fontossá teszi a PNDR-rel való összhangot, az a falusi turizmus, mint kitörési lehetőség vidékfejlesztési keretek közötti értelmezéséből adódik.

AZ ERDÉLYI FEJLESZTÉSI RÉGIÓK GAZDASÁGFEJLESZTÉSI STRATÉGIÁI

Annak ellenére, hogy a Mikó Imre Terv által lefedendő földrajzi területen található román statisztikai-fejlesztési régióinak nem mindegyike rendelkezik különálló, a régiót érintő gazdaságfejlesztési tervekkel – illetve ezek a tervek nem képezik a régiófejlesztés alapidokumentumait (egy országos regionális operatív program [POR] létezik) – a Mikó Imre Tervnek törekednie kell az ezekkel való összhangra. Ez azért különösen fontos szempont, mert európai példák alapján valószínűsíthető, hogy a 2014–2020 közötti programozási időszakban már különböző, a szubszidiaritás elve alapján elkészülő regionális fejlesztési tervek alapján fog megvalósulni a régiófejlesztés.

5.5.4 Koherencia az erdélyi térségek és települések tervdokumentumaival

Figyelembe véve, hogy a Mikó Imre Terv megvalósításában kiemelkedő szerep hárul mind szakmai, mind pedig finanszírozási szempontból az önkormányzati szférával való együttműködésre, kiemelten fontos szempontként jelentkezik a különböző megyei vagy akár települési szinten megfogalmazott fejlesztési stratégiákkal való összhang.

Meg kell jegyezni, hogy az önkormányzati szintű stratégiákon túl, léteznek magas szakmai színvonalon kidolgozott egy-egy településre vagy térségre szóló ágazati stratégiák is (pl. Hargita megye Turizmusfejlesztési Stratégiája). Ezek megvalósítása szintén új erőre kaphat a Mikó Imre Terv elindulásával.

A Mikó Imre Terv szintén szolgálni kívánja, hogy az erdélyi magyarlakta vidékek települései, települési társulásai és a megyéi tudatosabban, integráltabban és hatékonyabban tervezzék és valósíthassák meg saját gazdaságfejlesztésüket. Eközben egymással együttműködjenek, iga-

zodjanak a romániai és magyarországi fejlesztésekhez, kiaknázva a bennük rejlő lehetőségeket.

ÖSSZEFOGLALÁSKÉNT AZ ALÁBBI MEGYEI ÉS TELEPÜLÉSI TERVKAPCSOLATOK JAVASOLHATÓK:

- A Mikó Imre Terv egyrészt törekedjen arra, hogy tükrözze az Erdélyi magyarok által lakott települések és megyék gazdaságfejlesztési elképzeléseit. A tervezésébe ezért be kell csatornázni e szintek gazdaságfejlesztési elképzeléseit.
- Másrészt a Mikó Imre Terv egyes közös gazdaságfejlesztési irányokat is kijelölhet e települések és megyék számára. Továbbá általa új impulzusokat kaphatnak a megyei és települési szintű gazdaságfejlesztési tervezési-fejlesztési tevékenységek, új tervek jöhetnek létre és a meglévők frissülhetnek.

5.5.5 Koherencia magyarországi tervdokumentumokkal

A Mikó Imre Terv számít magyarországi kormányzati és vállalkozói aktivitásra a sikeres megvalósítás érdekében, ezért a Terv célrendszere figyelembe veszi, illetve támaszkodik a magyarországi gazdaságfejlesztési tervdokumentumokra.

ÚJ SZÉCHENYI TERV

A 2010-ben megjeleníti Új Széchenyi Terv (ÚSZT) Magyarország közép és hosszú távú gazdaságfejlesztési elképzeléseit és irányait foglalja magában. Az ÚSZT és a Mikó Imre Terv egymást kölcsönösen erősítő tervdokumentum. Fontos megemlíteni, hogy amellett, hogy e két tervezési-fejlesztési kezdeményezés cél- és eszközkészlete kölcsönösen erősíti egymást, e két terv nagyon hasonló gazdaságfejlesztési elveket követ és műfaji jegyeket hordoz. A hasonlóság nem véletlen, hiszen a Mikó Imre Terv számára mintául szolgált az ÚSZT kitörési pontokra és ágazatközi integrációra építő gazdaságfejlesztési filozófiája. A két terv koherenciája kapcsán külön említhető:

- Az ÚSZT hét kitörési programot jelöl meg a magyar gazdaság számára (gyógyító Magyarország, zöldgazdaság-fejlesztés, otthonteremtés, vállalkozásfejlesztés, tudomány-innováció, foglalkoztatás, közlekedésfejlesztés). A programok célterülete Magyarország, azonban a terv nem hagyja figyelmen kívül a Kárpát-medencében élő határon túli magyar közösségekkel való együttműködésekben rejlő gazdasági lehetőségeket sem: több programban jelen van az együttműködések szorosabbra fonása, és ezen keresztül a kárpát-medencei magyarság gazdasági potenciáljának jobb kihasználása.
- Az ÚSZT vállalkozásfejlesztési programjában külön alfejezetként szerepel a **Kárpát-medencei Térség Gazdaságfejlesztési Övezet** alprogram, mely a magyarországi és határon túli magyar vállalkozások hatékonyabb gazdasági kooperációját és lehetőség szerint integrációját irányozza elő.
- Az ÚSZT Operatív Programjai közül több is támogatja a MIKÓ Imre Terv célkitűzéseit. Külön kiemelhető a **Társadalmi Megújulás Operatív Program(TAMOP)**, melynek megújítását követően erdélyi szereplők részére is elérhetővé válnak humán erőforrás-fejlesztési források (a jelenlegi romániai eljárások

mintájaként). A **Környezeti és Energetikai Operatív Program(KEOP)** fejlesztései pedig a határ menti infrastruktúrafejlesztéseket támogathatnak.

28. táblázat: Az ÚSZT és EMIT kitörési pontjainak illeszkedése

ÚSZT – KITÖRÉSI PONTOK	EMIT - KITÖRÉSI PONTOK
I. Gyógyító Magyarország	8. Turizmus és kulturális ipar
II. Megújuló Magyarország	7. Megújuló energia, vízipar és zöldgazdaság fejlesztés
III. Hálózati gazdaság-fejlesztés	1. Befektetés-ösztönzési, iparosítás és hálózati gazdaságfejlesztés 9. Vállalkozás és üzleti környezet, valamint infrastruktúrafejlesztés 6. Az agrárium és az élelmiszeripar fejlesztése
IV. Tudás gazdaság	3. Kreatív ipar, K+F és innováció 11. Fejlesztési és szakmai együttműködések
V. Otthonteremtés VII. Tranzitgazdaság	2. Építőipar és közlekedésfejlesztés
VI. Munkagazdaság	10. Emberi erőforrás-fejlesztés és a foglalkoztatás-ösztönzés 4. Autonóm helyi gazdaságfejlesztés 5. Erdő- és vadgazdálkodás fejlesztése 6. Az agrárium és az élelmiszeripar fejlesztése

WEKERLE TERV

A magyar kormány kárpát-medencei gazdasági térségre vonatkozó gazdaságfejlesztési elképzeléseit, az Új Széchenyi Terv Kárpát-medencei Térség Gazdaságfejlesztési Övezet Alprogramjában megfogalmazott magas szintű célkitűzések alapján, a jelenleg kidolgozás alatt álló Wekerle Terv fogja részletesebben bemutatni. A Wekerle Terv tartalmazza majd az anyaország kárpát-medencei gazdaságfejlesztési stratégiájának azokat az elemeit is, amelyekhez a határon túli magyar közösségek saját gazdaságfejlesztési törekvései kapcsolódni tudnak. Az anyaország és a határon túli magyar közösségek egymást erősítő gazdaságfejlesztési stratégiáinak összehangolása tehát a tervezés szintjén a Wekerle Terv és a határon túli magyar közösségek gazdaságfejlesztési stratégiai terveinek összehangolását jelentik. Az erdélyi magyarság esetében ez a Wekerle Terv és a Mikó Imre Terv összehangolását jelenti, ezért a Mikó Imre Terv, előrehaladottságának köszönhetően, más határon túli magyar közösségek számára is mintául szolgálhat.

NEMZETI VIDÉKFEJLESZTÉSI STRATÉGIA 2020

A magyar kormány jelenleg egyeztetés és elfogadás alatt álló Nemzeti Vidékfejlesztési Stratégiája a Kárpát-medencei térségre is kitekint, támogatja a határon túli magyarsággal való vidékfejlesztési együttműködések. Az egyik területi programjai e témára szerveződik: „**a Kárpát-medencei vidékfejlesztési együttműködések programja**”. E program fontos partnere lehet a Mikó Imre Terv megvalósításának.

ORSZÁGOS TERÜLETFEJLESZTÉSI KONCEPCIÓ

A magyar országgyűlés 97/2005-ös határozatával jóváhagyott felülvizsgált Országos Területfejlesztési Konceptió (OTK) átfogó és középtávú céljai elsődlegesen Magyarország számára határoznak meg területi célokat, ugyanakkor egyes elemei tartalmaznak a Mikó Imre Terv megvalósulása szempontjából releváns és fontos területfejlesztési célokat:

- **Területi integrálódás Európába** (átfogó cél) az ország európai térbe való integrációjának elmélyítése érdekében szükséges tennivalókat fogalmazza meg, különös tekintettel a Kárpát-medencére. E cél a határon túli magyarlakta térségekre irányuló fejlesztési programokat is szorgalmaz (pl. Székelyföldi Operatív Programot).
- **A határon átnyúló térségi együttműködés erősítése** (területi cél) a határ menti helyzet kihasználását szorgalmazza, mely e jelenlegi perifériák megújulási erőforrása lehet.
- Az OTK szintén szorgalmazza a magyarországi **nemzetiségek által magas arányban lakott vidékies térségek** sajátos erőforrásainak gazdaságfejlesztési hasznosítását. Ez a magyarországi románság vidékies településterületére is kiterjedő az érintett térségek gazdaságfejlesztésének egyik fontos tényezőjévé kívánja tenni a román kisebbség és az anyaország (Románia) közötti gazdasági kapcsolatokat, hálózatosodást, ösztönözve a térségbe irányuló romániai kormányzati és vállalkozói befektetéseket. A Mikó Imre Terv több programja is e célkitűzés mintául szolgáló tükörrakciójának tekinthető.

A HATÁR-MENTI MAGYAR MEGYÉK ÉS RÉGIÓK GAZDASÁGFEJLESZTÉSI TERVEI

Magyarország Romániával határos megyéi rendelkeznek területfejlesztési koncepciókkal, illetve átfogó vagy speciális gazdaságfejlesztési tervekkel, melyek határon túli dimenzióit a Mikó Imre Terv szintén támogatja. Ez az összhang már önmagában is az anyaországi fejlesztési kapcsolatok erősödését jelenti, így a Mikó Imre Terv megvalósulását is támogatja.

A megyei és regionális tervek mellett a térség **Eurórégiói** is rendelkeznek fejlesztési tervekkel, melyek céljai és a Mikó Imre Terv célkitűzései szintén kölcsönösen támogatják egymást. Az alábbi tervek relevánsak a Mikó Imre Terv szempontjából:

- Csongrád Megye területfejlesztési koncepciója
- Hajdú-Bihar megye területfejlesztési koncepciója és stratégiai programja; turisztikai koncepciója és programja
- Békés Megyei Önkormányzat Társadalmi-gazdasági Programja (2007–14); Növekedésorientált Gazdaságfejlesztési Programja
- Szabolcs-Szatmár-Bereg Innovációs stratégiai programja
- Duna-Körös-Maros-Tisza Regionális Együttműködés fejlesztési stratégiája
- Kárpátok Eurórégió Regionális Fejlesztési Stratégiája a 2007-13 közötti időszakra
- Észak Alföldi Régió Stratégiai Programja 2007-2013
- Dél Alföldi Régió Stratégiai Programja 2007-2013

6 JAVASOLT PRIORITYÁSOK ÉS KITÖRÉSI PONTOK

A vitairat kialakítása során egy kiinduló helyzetértékelés megállapításaira építve javaslat született a fejlesztések eszközrendszerére is, amelyek 11 kitörési pontban kerültek összefoglalásra. Az egyes pontok alatt pedig feltárássra kerültek a lehetséges beavatkozási területek.

A szakértők ebben a fázisban arra törekedtek, hogy minél inkább teljes körű, minél részletesebb kép rajzolódjon ki a fejlesztési elképzelésekről. A vitairatban vázolt elképzelések ezért jelenleg a gazdaságfejlesztés teljes témakörét átfogják.

A jövő év elejéig tartó tervezési lépések során alakulhat ki a beavatkozások azon konkrét listája, mely rövidtávon (2014-ig) vállalható és megvalósítható, valamint hosszabb távon is reális elképzelés. Ehhez szükséges a rendelkezésre álló források pontos megismerése és a vitában kérielt fejlesztési fókuszok kijelölése.

A társadalmi-gazdasági szereplőkkel folytatott vita során érkező javaslatok alapján jelezhető majd ki a támogatandó és fejlesztendő tevékenységek köre, valamint azok fontossági sorrendje, továbbá megfogalmazhatók kiemelt fejlesztési programok és projektek. Az átfogó észrevételek mellett ezért a vita hozzászólásai egészen konkrét cselekvésekre is irányulhatnak.

11. ábra: A Mikó Imre Terv kitörési pontjai

6.1 „ÖSSZEFOGÁSBAN AZ ERŐ – GAZDASÁGI CSODA” BEFEKTETÉS-ÖSZTÖNZÉSI, IPAROSÍTÁS ÉS HÁLÓZATI GAZDASÁGFEJLESZTÉS

Befektetés-ösztönzési, iparosítás és hálózati gazdaságfejlesztés az erdélyi magyarság bevonásával

TERÜLET BEMUTATÁSA

A befektetés-ösztönzés, a kis- és közepes vállalkozások (KKV-k) fejlesztése, a hálózati gazdaságfejlesztés hosszú távon a gazdaság motorját jelentő KKV szektor fejlesztésére irányul. Az iparosítás és a hálózatfejlesztés hosszú távon a KKV-k megerősödéséhez, ezáltal munkahelyteremtéshez, regionális gazdasági fellendüléshez vezet.

A terület egyértelműen felbontható három részre: befektetés-ösztönzési, iparosítási és hálózati feladatokra. A hatékony iparosítási és befektetés-ösztönzési programok ráépülhetnek a hálózati gazdaságfejlesztési programra.

A romániai ipar 1989 utáni haldoklása, leépülése természetesen érintette Erdélyt is, sőt, az erdélyi ipari leépülés hatványozottabban megmutatkozik, hiszen a 90-es években érkező befektetések általában Bukarest körül csoportosultak, és nem adtak új lendületet az erdélyi iparnak. Az ipari fejlesztések egyértelmű munkahely generáló szerepe mellett, fontos, hogy olyan ipari, kereskedelmi és vállalkozói integrált beruházások, bővülések, fejlesztések jöjjenek létre, amelyek nem csak kiszolgáltatót, „loan” (bér) típusú munkákat jelentenek, hanem amelyekben a humán erőforrás hozzáadott értéke jobban hasznosul. Az előrelépés egy másik iránya lehet a helyi vállalkozások, szolgáltatók összefogása és együttműködése, illetve naprakész tájékoztatása a fejlesztési lehetőségekről és forrásokról.

INDOKLÁS

A befektetés-ösztönzés és az erdélyi iparosítás kiemelkedő szerepet tölt be a Mikó Imre Terv tengelyében. Az nemzetközi piaci környezet, az országos helyzet, illetve Erdély regionális, központtól való leszakadása dacára sincs kidolgozott felzárkóztató stratégia, amely érdemben az irányba tudná befolyásolni a folyamatokat, hogy a potenciális külföldi befektetők számára az erdélyi magyar kkv-k jelentsék a lehetséges partnereket, a befektetési célpontokat. Ehhez mindenképp az „erdélyi magyar vállalkozási kataszternek” kellene megszületnie, amely összegezné az erdélyi magyar vállalkozásokat, iparágakra lebontva rendszerezné azokat, és interaktív módon, folyamatosan bővülne, frissülne. A befektetési célpontok, partnerségek ezek alapján alakulhatnának ki, és ez jelenthetné azt a hálózati rendszert, ami optimalizálná az Erdélybe érkező befektetéseket.

ERŐSSÉGEK ÉS LEHETŐSÉGEK

- Munka értékének megbecslése Erdélyben (különösen az erdélyi magyarok körében)
- Jelentős ipari múlt és hagyományok
- Jelentős humán erőforrás potenciál

- Magyar nyelvű humán, műszaki, természettudományi, informatikai képzés
- Potenciális agyvisszaszívás (brain-gain): kitelepült szakemberek hazatérésének lehetősége
- Helyismeret, magyarországi kapcsolatok, és magyarországi tapasztalatok egyszerűbb felhasználása
- Kettős identitás előnyeit gazdasági szempontok szerint ki lehet használni – egyszerűbb nemzetközi regionális képviselőket Erdélyből megszervezni, hisz a román és a magyar nyelv automatikus ismerete kétszeres piacismeretet generál
- Kiaknázatlan lehetőségek, piaci rések

GYENGESÉGEK ÉS VESZÉLYEK

- Ipari tevékenység szűkülése az elmúlt 20 évben
- Csökkent létszámú, tapasztalt műszaki szakembergárda az ipari beruházások fejlesztésére
- Vállalkozói és vállalati kultúra hiányosságai, befektetők iránti bizalmatlanság
- Vállalkozók korlátai – idegennyelv-ismeret hiánya, technikai eszközök limitált használata
- Agyelszívás (brain-drain): a szakemberek eltávoztak, Magyarország és Nyugat-Európa felszívta a jó szakembereket, de ugyanakkor Bukarestnek is egyre jelentősebb az elszívó hatás
- Jelentős régiók közti különbségek, régiók (Erdély is) központtól való leszakadása
- Szűk látókörű, kishitű, másoláson alapuló gazdasági fejlesztések
- Korrupció természetességének elfogadása
- Regionális, interdiszciplináris együttműködés hiánya

LEHETSÉGES BEAVATKOZÁSI TERÜLETEK

1. Erdélyi vállalati kataszter létrehozása

- Interaktív erdélyi vállalati kataszter létrehozása, amely folyamatosan bővülő, interaktív rendszer, ami frissül és on-line formában is elérhető
- Kereskedelmi és egyéb ágazati kamarák közti kapcsolatok támogatása, erősítése
- Vállalatok hatékony kommunikációjának és értékesítés ösztönzésének az elősegítése

2. EU-s és romániai pályázatok, magyarországi források hatékony kihasználása

- **Erdélyi Magyar Stratégiai Fejlesztési és Monitoring Központ** létrehozása együttműködésben az önkormányzatokkal és vállalkozói szervezetekkel
  - Felhasználni és gyakorlatban alkalmazni a magyarországi és a nemzetközi pályázati tapasztalatokat – jó gyakorlatok, s tapasztalatok feldolgozásának a támogatása
- A magyar nyelvű adminisztrációval megértetni a pályázati alapok fontosságát, és hatékonyabbá tenni az engedélyeztetési folyamatokat – tudatformálás, képzés, stratégiai és fejlesztési szakértői támogatás
- Képzettséget tartani, szűrni és megválogatni a forrásfelhasználásra irányuló eszközöket, információkat nyújtani, segíteni a vállalkozásokat, hogy az igazán elérhető forrásfel-

használásra koncentráljanak - forrásfigyelés és célzott pályázati képzés, tájékoztatás a különböző vállalkozói, önkormányzati, civil pályázói célcsoportoknak

- Segíteni a projektek lebonyolítását hitelek, garanciák nyújtásának megkönnyítésével, pénzt bevinni piaci alapokból az EU-s források mellé – forrásszervezés, mikro hitel-támogatás, önrész támogatás
- Magyar és külföldi tervezői, fejlesztői, pályázati és kutatói ösztöndíjak támogatása

3. Erdély-Magyarország –Befektetési, Projektfejlesztési és Garancialap Alap (EMBPGA) létrehozása

- Olyan befektetési alapot létrehozása, amely keretében magyarországi állami és magánforrásokat, illetve egyéb nemzetközi forrásokat és erdélyi vállalkozók forrásait lehet befektetni kiemelt fontosságú és erős fejlesztési hatású erdélyi projektekbe
- Az alap garancia részlegének célja, hogy a különböző konstrukciókon keresztül serkentse az erdélyi cégek pénzügyi működését, banki hatékonyságát és elősegítse piaci forrásokhoz való hozzáférésüket
- Az alap projektfejlesztési része fejlesztési, pályázati és beruházása, valamint egyéb projektek előkészítését, fejlesztését, megvalósítását és társfinanszírozását szolgálja

4. Erdélyi hálózati gazdaságfejlesztés alprogram

- Erdélyi Vállalkozás-fejlesztési Hivatal (EVFH) létrehozása
- Helyi-térségi beszállítói együttműködések és KKV-k közötti gazdasági együttműködések támogatása
- Üzleti hálózatosodás fejlesztése (beszállítói, klaszter, kamarai és vállalati együttműködés)
  - Egy-egy domináns ágazatra (pl. mezőgazdaság, turizmus, kézműipar) épülő helyi-térségi klaszterszervezés (szervezés, szervezetfejlesztés, képzés, marketing)
  - Gazdasági klaszterek támogatása (szervezés, marketing, gazdaságfejlesztési beruházás)
- Szakmai együttműködések, fórumok és vásárokon való részvétel támogatása
- Erdélyi vállalkozások anyaországi vagy egyéb külföldi beruházás-ösztönzése (szervezés, marketing, eszközbeszerzés, szervezetfejlesztés)

5. Erdélyi és magyarországi vállalkozások (top 500) erdélyi piacbővülésének támogatása és erdélyi vállalkozások külföldi piacbővülésének támogatása – piaci, kereskedelmi integráció

- A KKV szektor munkahelyteremtő beruházásainak ösztönzése a fenntarthatóság szem előtt tartásával (pl. profil- és telephelybővítés, hozzáadott érték növelés, piackeresés, bővítés)
- Segíteni azokat az erdélyi vállalkozásokat, amelyek képesek betörni a magyarországi, illetve külföldi piacra
- Segíteni a kereskedelmi integrációt: erdélyi termékeket elhelyezni a magyarországi és külföldi üzletláncokban, bővíteni a „székely termék” – „erdélyi termék” népszerűsítésért
- Határon átnyúló klaszterek kialakítása, klaszteresedés

- Magyarországi vállalkozások számára általános ismeretek terjesztése az erdélyi piaci lehetőségekről

6. Vállalkozások és oktatási intézmények közti kapcsolat – vállalkozói csere, gyakornoki és diákösztöndíjak

- Erdélyi magyar vállalkozások és oktatási intézmények közti kapcsolat létrehozása, fel-élénkítése, illetve szorosabbra fűzése
- Magyar vállalkozói ösztöndíj-, csere- és gyakornokprogramok erdélyi diákoknak, intézmények munkatársainak
- Állásbörzék rendszeresítése, támogatása
- Az erdélyi vállalkozások szakmai frissítése, erősítése a fiatal szakemberek hatékony beépülésének támogatásával
- Innovációs együttműködések támogatása a képzési intézmények és vállalkozások között

TERÜLETI FÓKUSZOK: PARTIUM, BELSŐ-ERDÉLY, SZÉKELYFÖLD

A beavatkozási területek egész erdélyi területére vonatkoznak. Természetesen minden célterületen az erősségeinek megfelelő fókuszú beavatkozási mixet kell alkalmazni. (Pl. a határ menti területeken a kereskedelmi integráció nagyobb szerepet kaphat, míg a befektetési alapok, vagy a garanciaalap egész Erdély területén tud tevékenykedni, ha néhány regionális iroda lefedí ezeket a területeket.)

INDIKÁTOROK

INDIKÁTORKÉNT JAVASOLT TÉMAKÖRÖK	ÉRTÉKE/ELMOZDULÁS IRÁNYA
<i>Erdélyi vállalatok forrás felhasználásának növekedése, a romániai átlaghoz viszonyítva</i>	<i>Növekvő érték</i>
<i>Befektetési alap kihelyezett befektetéseinek összege</i>	<i>Növekvő érték</i>
<i>Vállalkozások számára kiadott garanciatermékek száma</i>	<i>Növekvő érték</i>
<i>Gyakornokprogramok keretében résztvevők száma</i>	<i>Növekvő érték</i>
<i>Erdélyi – magyar kereskedelmi csereügyletek számának és értékének növekedése</i>	<i>Növekvő érték</i>
<i>Átfogó erdélyi vállalati kataszterek létrehozása és tagjainak számának növekedése</i>	<i>Létrejön</i>

6.2 „INFRASTRUKTÚRA, AMI ÖSSZEKÖT” ÉPÍTŐIPAR ÉS KÖZLEKEDÉSFEJLESZTÉS

Erdélyi karakterű és a hálózatosodást elősegítő és szolgáló fejlesztések az építőiparban, a közlekedésben és a közösségi infrastruktúrában

TERÜLET BEMUTATÁSA

Erdély építőipari, építészeti hagyományait az épített örökség értékei, az évszázados hagyományok hűen tükrözik. A térség gazdag az építkezésekhez szükséges alapanyagok többségében. A fa, mint tradicionális építőanyag nagy mennyiségben rendelkezésre áll, főként a székelyföldi területeken. A szükséges alapanyagok mellett Erdély egész területén jelentősek az építésze-

ti hagyományok, amelyek felélesztése és ápolása jelentősen hozzájárulna a jelenleg rossz állapotú épített környezet javulásához.

A közúti és vasúti hálózat gerincét a Trianon előtt kiépült hálózat alkotja, ebből adódóan Erdély határ menti területeinek összeköttetése jobb és kisebb befektetésekkel tovább javítható Magyarország irányába. Az akkori követelményekkel épült hálózat a mai igényeknek azonban már nem felel meg, a közúti és vasúti infrastruktúra hálózat kapacitása, minősége nem megfelelő, a hálózatsűrűség alacsony, ebből adódóan a fő hálózati elemek nemzetközi színvonalú rekonstrukciója és fejlesztése elkerülhetetlen.

INDOKLÁS

Erdély építőipari hagyományainak felélénkítését és fellendítését egyrészt az épített környezet minőségének utóbbi évtizedekben tapasztalható hanyatlása indokolja, másrészt pedig, hogy helyben rendelkezésre áll az ágazat humán erőforrás igényét kielégíteni képes munkaerő. Az ágazat fellendítése mind a települések, mind a foglalkoztatás terén látványos javulást eredményezhet. Szintén fontos lenne a meglévő épületállomány (közösségi célú és magán) energiahatékonyságának javítása a magas energia költségek csökkentése érdekében.

Mindkét ország számára fontos és gazdaságilag-társadalmilag kedvező az országhatáron átnyúló közlekedési kapcsolatok kiépítése és fejlesztése, melyek javíthatják a határátlépési lehetőségeket, jobb körülményeket teremtve ezáltal az egyre növekvő számú, akár országok között is ingázó lakosság számára is. A Belső-erdélyi és székelyföldi megyék megközelíthetőségének javítása az anyaországgal való szorosabb gazdasági kapcsolatok egyik alapvető feltétele.

ERŐSSÉGEK ÉS LEHETŐSÉGEK

- Az építőipar számára fontos alapanyagok – fa, kő, cement, stb. - többsége helyben rendelkezésre áll
- Képzett, tapasztalt munkaerő áll rendelkezésre az építőipar számára
- Jelenleg három autópálya építése is folyik, bár az építkezés üteme messze elmarad a várakozásoktól. Folyamatos a meglévő főutak modernizálása is
- A vasutak területi elhelyezkedése és vonalvezetése javarészt magyar örökség, így az sokkal jobb adottságokkal rendelkezik a Magyarország felé való kapcsolódásra, mint Románia más részei irányába
- Számos valamikori határt átszelő vasútvonalat alacsony befektetéssel újra lehetne nyitni
- Erdélyben fejlett reptérhálózat létezik. Temesvár és Kolozsvár regionális jelentőségűek, számos európai desztinációt kínálnak
- A határon átnyúló közösségi közlekedési rendszer kialakítása, elsősorban a Debrecen-Nagyvárad konurbáció esetén
- A schengeni övezethez csatlakozás után gyorsabb és szabad határátlépések Magyarország és Románia között, a határ elválasztó szerepének jelentős csökkenése

GYENGESÉGEK ÉS VESZÉLYEK

- Az anyaország és Erdély közti átjárhatóság szűk keresztmetszetű, hiányoznak a nagy kapacitású és nagy sebességű autópályák és vasútvonalak, hosszúak az elérési idők
- Románia és Magyarország között megszakad a természetes és folytonos gazdasági tér, a határ két oldalán fekvő települések között többnyire nincsenek megfelelő átkelési lehetőségek
- Az Erdélyen belüli közúti közlekedési hálózat mennyiségi és minőségi szempontból gyenge
- A vasúthálózat műszaki színvonala nem kielégítő
- A vasúti díjszabásban mind a mai napig alkalmazzák az átlépő díjat, mely által ez az utazási forma főleg a helyi forgalomban elveszíti a versenyképességét

LEHETSÉGES BEAVATKOZÁSI TERÜLETEK

1. Az erdélyi építőipar fejlesztése

- Az építőipari alapanyagok kitermeléséhez és előállításához kapcsolódó infrastruktúra kiépítésének segítése (bányák, feldolgozó üzemek létesítése, újrainyítása, odavezető utak fejlesztése)
- Építőipari, tematikus és beszállítói klaszterek kialakítása anyaországi és erdélyi vállalkozások részvételével
- Szakemberek képzése, tudástranszfer, hagyományos és modern (energia hatékony) építési megoldások megismerése és ismeretének megőrzése, tudás átadása
- Kölcsönös szakmai tanulmányutak szervezése, illetve keresztképzések az anyaországba és Erdélybe
- Építőiparhoz kapcsolódó reklám- és marketingeszközök alkalmazása

2. Erdélyi elérhetőség és közlekedési kapcsolatok fejlesztése

- Erdélyi autópálya és gyorsforgalmi közlekedés-hálózat fejlesztése és közös tervezési és előkészítési munkák megindítása 2014-2020-ra (kiemelten északi és déli autópályák)
- Határon átnyúló gyorsforgalmi úthálózat kiépítésének támogatása
  - Debrecen regionális reptere megközelíthetőségének javítása Partium felől
- Regionális Reptér Hálózat fejlesztése, s az Erdély különböző részei és Magyarország közötti légihíd rendszer megerősítése - légi desztinációk számának bővítése, s a desztinációkba való légi járatok támogatása
  - Szentegyházi légikikötő fejlesztése
- Erdélyi Nagysebességű Vasúthálózat (ENSV) fejlesztése, vasúti fővonalak kapacitásának és sebességének növelése, párhuzamosan az európai nagy sebességű vasúthálózat fejlesztésével
  - Vasúti mellékvonali kapcsolatok helyreállítása
- Erdélyi logisztikai központok és autohofok fejlesztése – közös tervezési és előkészítési munkák megindítása 2014-2020-ra

- Határ menti tömegközlekedés újjászervezése – árpolitika revíziója, átlépő megszüntetése
  - Határon átnyúló elővárosi tömegközlekedés megszervezése, fejlesztése
- Határ menti mezőgazdasági és erdei utak (helyi igényeknek megfelelő – szilárd burkolat nélküli) helyreállítása

TERÜLETI FÓKUSZOK: PARTIUM, BELSŐ-ERDÉLY, SZÉKELYFÖLD

- Az építőipar fejlesztése elsősorban egész Erdélyben különösképpen Székelyföldön
- Az infrastrukturális befektetések a Partium-Bánság esetében teljesen összeforrhatnak a magyarországi beruházásokkal. Az ottani átjárhatóság növelése a belső területek alapvető érdeke is

INDIKÁTOROK

INDIKÁTORKÉNT JAVASOLT TÉMAKÖRÖK	ÉRTÉKE/ELMOZDULÁS IRÁNYA
<i>Az építőiparban foglalkoztatottak számának növekedése az erdélyi megyékben meghaladja a romániai átlagot</i>	<i>Növekvő különbség</i>
<i>Határt átszelő utak és vasutak száma</i>	<i>Növekvő érték</i>
<i>Budapest és Erdély közötti légi járatok száma (és növekvő utasforgalom)</i>	<i>Növekvő érték</i>
<i>Közúti és vasúti elérési idők Budapest és Székelyföld között</i>	<i>Csökkenő érték</i>

6.3 „AZ ERDÉLYI MAGYARSÁG A ROMÁN GAZDASÁGI INNOVÁCIÓ FŐSZEREPÉBEN” KREATÍV IPAR, K+F ÉS INNOVÁCIÓ

Magas hozzáadott értékű és kreatív ipari, innovációs és K+F fejlesztésekkel a megújulni képes erdélyi gazdaságért (K+F+I)

TERÜLET BEMUTATÁSA

Az innováció és a kutatás-fejlesztés a tudás alapú társadalom kialakításának legfőbb eleme. Ez úgy közvetlenül, mint közvetetten hozzájárul a gazdasági és társadalmi jólét kialakításához, illetve fenntartásához. Az erdélyi magyarság célja az értelmiségi réteg képzése, Erdélyben tartása, tudásának hasznosítása egy versenyképes gazdasági-társadalmi modell kialakítása érdekében.

Jelen stratégia szorgalmazza a terület kiemelt prioritásként való kezelését, illetve az európai irányvonalaknak (pl. EU2020) eleget tevő finanszírozását. A program az oktatás, a kutatás-fejlesztés és az innovatív vállalkozások dimenzióira fekteti a hangsúlyt, különös figyelmet fordítva a felhasználható, adaptálható, alkalmazható tudás és a tudástranszfer elvére.

A program célja a piacorientált tudást előtérbe helyezve az erdélyi magyar tudományos élet és kutatás európai uniós szintre való felzárkóztatása, a korábbi határon átnyúló szakpolitikai és együttműködési keretek megújítása, valamint az innovativitás ösztönzése a versenyképesség érdekében. Ennek megvalósítása érdekében a beavatkozásokat elsősorban a magyar nyelvű

felsőoktatási képzést biztosító városok és ezek vonzáskörzeteiben célszerű végrehajtani (Kolozsvár, Marosvásárhely, Csíkszereda, Nagyvárad, Székelyudvarhely).

INDOKLÁS

A K+F ráfordítások elmúlt évekbeli drasztikus csökkentése és a hanyatló gazdasági környezet erősen befolyásolta a kutatóintézetek és vállalkozások K+F+I tevékenységét. Az országos helyzet, illetve Erdély regionális, központtól való leszakadása dacára sincs kidolgozott fejlesztési és felzárkóztató stratégia. Erdélyi szinten kezdetleges a tudástranszfer, illetve technológiatranszfer intézménye. Ennek ösztönzése elengedhetetlen a gazdasági és társadalmi fejlettség nemzetközi szintre való felzárkóztatásához.

ERŐSSÉGEK ÉS LEHETŐSÉGEK

- Magas humánerőforrás potenciál
- Nő a felsőoktatásban résztvevők aránya
- Magyar nyelvű humán, műszaki, természettudományi, informatikai képzések
- Agyvisszaszívás (brain-gain): kitelepült kutatók visszacsábítása
- Külföldi ösztöndíj lehetőségek
- K+F részleggel rendelkező multinacionális vállalatok betelepülése
- Kiaknázatlan lehetőségek, piaci rés

GYENGESÉGEK ÉS VESZÉLYEK

- Alulfinanszírozott a K+F+I terület Romániában (GDP 1%-a cél, míg a Lisszaboni Szerződés 3%-ot irányoz elő)
- Románia és így Erdély is alulmarad K+F+I területén, EU átlagtól messze elmaradó innovációs teljesítmény
- Agyelszívás (brain-drain): a tudás birtokosa más országba költözik
- Magas régiók közti különbségek, régiók (Erdély is) központtól való leszakadása
- Alacsony innovációs tevékenység az üzleti szférában
- Alacsony a szabadalmi aktivitás, a tényleges szabadalmakból megvalósuló valós termék- és prototípus-fejlesztés, valamint szabadalom-értékesítés
- Regionális, interdiszciplináris együttműködés hiánya

LEHETSÉGES BEAVATKOZÁSI TERÜLETEK

1. Oktatás, képzés-fejlesztés

- Reáltudományok népszerűsítése a továbbtanulók körében
- Magyar nyelvű doktori és posztdoktori programok létrehozása és támogatása
- Innováció-menedzsment képzések
- Külföldi és magyar kutatói ösztöndíjak, ösztöndíjszerződések, s ilyen programok támogatása
  - Magyar Erdélyi Ösztöndíj program
- Oktatói, szakmai és gyakornoki csereprogramok támogatása
  - Magyar Erdélyi Oktatói, Képzési, Gyakornoki és Szakmai csereprogram

- Nemzetközi oktatási, fejlesztési és kutatási programokhoz való csatlakozás
- Nemzetközi együttműködésekhez, projektekhez önrész és az el nem számolható költségek támogatásának biztosítása
- Magyar Neumann János programhoz való csatlakozás biztosítása

2. Kiemelt erdélyi innovációs és K+F program

- Erdélyi Magyar Innovációs, Beruházási és K+F Ügynökségek létrehozásának a támogatása
- Piacorientált kutatás-fejlesztés ösztönzése
- Egyetemek és kutató központok infrastruktúrájának fejlesztése
- Kutatók itthon tartására támogatási akciók, programok kidolgozása
- Tudományos és technológiai parkok létrehozásának támogatása egyetemi központok körül
- Egyetemek, kutató központok és vállalkozások közötti együttműködések kialakítása
- Erdélyi intézményeknek a nemzetközi, magyarországi és hazai kutatóhálózatokhoz való csatlakozása
- Nemzetközi, határon átnyúló K+F együttműködések
- Publikációk számának növelése: feltételek megteremtése, szaklapok támogatása által (nemzetközi szabványoknak való megfelelés ösztönzése)

3. Erdélyi innováció, adaptáció és tudás intenzív vállalkozástámogatás

- Tudástranszfer, technológia transzfer és adaptáció ösztönzése
- Oktatási intézmények (egyetemek, főiskolák, stb.), szolgáltatók és vállalkozások K+F+I együttműködésének támogatása
- Innovatív kis- és középvállalkozások támogatása
- Kockázati tőke bevonása az életképes innovatív megoldások piacra jutásához
- Innovációs klaszterek, innovációs inkubátorházak létrehozása
- Start-up (kezdő, alakuló) K+F+I és high-tech vállalkozások támogatása
- Szabadalmak megvalósításának, értékesítésének és európai bejegyzésének a támogatása

TERÜLETI FÓKUSZOK: PARTIUM, BELSŐ-ERDÉLY, SZÉKELYFÖLD

A lehetséges beavatkozási területek fókuszát a magyar nyelvű felsőoktatási képzést biztosító városok és ezek vonzaskörzetei képezik (Kolozsvár, Marosvásárhely, Csíkszereda, Nagyvárad, Székelyudvarhely)

INDIKÁTOROK

INDIKÁTORKÉNT JAVASOLT TÉMAKÖRÖK	ÉRTÉKE/ELMOZDULÁS IRÁNYA
<i>Magyar nyelvű doktori és posztdoktori programok, valamint a benne részt vevők száma</i>	<i>Növekvő érték</i>
<i>Határon átnyúló kutatás-fejlesztési együttműködések száma</i>	<i>Növekvő érték</i>
<i>Létrejött innovatív kis- és középvállalkozások száma</i>	<i>Növekvő érték</i>
<i>K+F+I együttműködések száma oktatási intézmények és vállalkozók és szolgáltatók között</i>	<i>Növekvő érték</i>

6.4 „HELYBEN HELYIT”

AUTONÓM HELYI GAZDASÁGFEJLESZTÉS

A magyarok lakta térségek helyi gazdaságfejlesztése – térségi kereskedelmi, önkormányzati, szociális gazdasági integráció

TERÜLET BEMUTATÁSA

Az elmúlt húsz év gazdasági-globalizációs folyamatai alapján bebizonyosodott, hogy egy gazdaság nem lehet sikeres csupán a külföldi működő tőke áramlására, illetve infrastruktúra fejlesztésére alapozva. Az Európában sikeresen működő országok példái rámutatnak arra, hogy egy ország gazdasága annál sikeresebb, minél több lábbon áll – globális és lokális láb. Az életképes és sikeres gazdaságok fontos lábát képezik a helyi kis és közepes termelők, vállalkozók és szolgáltatók, amelyek a helyi erőforrásokra – humán, szellemi és anyagi javak, termékek, stb. – és helyi szereplőkre – önkormányzatok, önkormányzatok intézményei, vállalkozások, szakmai szövetségek és szervezetek, civil szervezetek, helyi polgárok - összefogásra támaszkodva, térségi és helyi specifikus megoldásokat alkalmazva elsősorban a helyi, térségi gazdasági igényeket elégítik ki. A helyi gazdaságfejlesztés elsődleges célja, hogy a helyi termelőknél, szolgáltatóknál és a helyi belső piacon való értékesítésen keresztül a helyi jövedelmek minél nagyobb hányadát az adott térségben tartsa. A helyi termékek és szolgáltatások nem elhanyagolható elsődleges piacát jelentik az önkormányzati és egyházi fenntartású intézmények, állami és kormányzati fenntartású szervezetek, valamint kereskedelmi egységek, ipari létesítmények, vállalkozók, míg a másodlagos a turisztikai és bel- és külgazdasági értékesítés, ami további kiegészítő jövedelmeket generálhat a térség számára.

Erdély gazdasága és a térség magyarságának megmaradása szempontjából kiemelt jelentőségű, hogy a helyi gazdaságokban rejlő lehetőségek széleskörűen kiaknázásra kerüljenek. A helyi gazdasági fejlesztések elsődleges fókuszát a tömbben lakó magyar területek adják: Székelyföld, Csángóföld és Partium.

INDOKLÁS

A magyar és az erdélyi kulturális autonómia törekvések soha sem lehetnek sikeresek a gazdasági autonómia, azaz a gazdasági önfenntartás, önellátás és öngondoskodás biztosítása és megteremtése nélkül. Ennek kiemelt elemei az élelmiszer önellátás, a szociális gondoskodás, az önkormányzati irányítás, fejlesztés és vagyongazdálkodás, az autonóm energia-ellátás és a kulturális közösségi és szeretet-javak biztosítása. A helyi gazdaságok fejlesztésére kiváló természetes bázisul szolgálnak a tömbben lakó magyar területek, város-vidék vonzáskörzetek (különösképpen a Székelyföld, Partium, stb.), mivel ezek a területileg természetes gazdasági egységet alkotnak, ahol minden lehetőség adott a sikerhez – erőforrások, piac, elkötelezettség, stb.. A szórvány településeken a magyarság megmaradásának a helyi gazdaságok fejlesztés hídffő szerepet kínálhat, azaz amit a tömbben megtermelnek, azt a szórványban is lehet értékesíteni. A helyi gazdaságok fejlesztése a romániai magyarság szempontjából kiemelt jelentőségű és fontosságú, mivel a sikeresen működő helyi gazdaságokon keresztül egy-egy térségi-helyi közösség tagjai között nagymértékben megnő gazdasági-társadalmi együttműködési potenciál és kohézió, ezáltal növekszik a térség foglalkoztatottsága, gazdasági versenyképessége, társadalmi-gazdasági kohéziója és megtartó képessége.

ERŐSSÉGEK ÉS LEHETŐSÉGEK

- Létezik sikeres helyi termékeket jelző brand kezdeményezés (Székelyföld – Góbé, Salvator)
- Számos jól értékesíthető hagyományos helyi mezőgazdasági, gasztronómiai és kézműves termék van
- Erős a helyi gazdasági szereplők közötti bizalom és együttműködési hajlandóság
- Nagy az igény és elkötelezettség az anyaországi és helyi magyar termékek fogyasztása iránt
- A helyi termékek széles turisztikai értékesítési lehetősége
- Jelentős számú helyi termékek másodpiacot jelentő magyar, román és egyéb turista

GYENGESÉGEK ÉS VESZÉLYEK

- A fejlődést hátráltató tőkehiány
- A helyi gazdaság szereplőinek térséget átfogó szervezetlensége (jelenleg kisebb/nagyobb gócpontok működnek együtt)
- Némely kulcsszakmában és szolgáltatásban magyar szereplő hiánya (pl. könyvelő, fejlesztő, értékesítő)
- A multinacionális kereskedőláncok további térnyerése
- A helyi vállalkozások fejlődését gátló jogszabályi körülmények és előírások
- A román közigazgatás előnytelen átalakítása

LEHETSÉGES BEAVATKOZÁSI TERÜLETEK

1. Helyi gazdaságot és annak működését támogató vállalkozások fejlesztése

- Működő családi gazdaságok, vállalkozások tevékenységeinek és hagyományainak fenntartása, fejlesztése
  - Hozzáadott-érték és/vagy minőség növelő beruházások támogatása
  - Termékszám bővítését és hiánytermékek előállítását elősegítő beruházás támogatása
  - Ezekhez kapcsolódó képzések, továbbképzések támogatása
- Jelenleg kiaknázatlan helyi termékekre Erdélyikumokra és Székelyikumokra (localicumokra), adottságokra, szolgáltatásokra alapuló mikro-, kis- és középvállalkozások fejlesztése, civil szervezetek alakulásának, fejlesztésének és működésének támogatása
  - Induló vállalkozások segítése: helyi termék előállításához szükséges infrastruktúra, eszközberuházás támogatás és vállalkozói ismeretek fejlesztése
  - A helyi termékek piacképes előállításához szükséges eszközök, szolgáltatások beszerzése, korszerűsítése
  - Helyi öngondoskodást és önellátást biztosító hiányterméket előállító vállalkozások fejlesztése

- Helyi terméket előállító vállalkozások tevékenységét támogató hiányszakmák, szolgáltató vállalkozások indulásának elősegítése
  - Szükséges képzés/továbbképzés támogatása
  - Eszköz beszerzés és infrastruktúra fejlesztése
  - A helyi vállalkozói körben való integrálódás, beszállítás támogatása

2. Helyi gazdaság-menedzsment és helyi termékek értékesítésének elősegítése

- Helyi Gazdaságmenedzsment Szervezetek (HGMSZ) létrehozása és fejlesztése a helyi önkormányzati, civil és gazdasági szereplők együttműködésének révén
  - Helyi termék, szolgáltató, vállalkozó kataszter felállítása és fejlesztése
  - Helyi termékek szervezett értékesítésének fejlesztése
  - Fejlesztési tanácsadás és források felkutatása
  - Az urbánus és vidéki vállalkozások együttműködésének elősegítése
  - Tájékoztatás, képzés, továbbképzés
  - Térségi, ill. helyi termék márká- és védjegyképzés
  - Lakossági szemléletformálás és tájékoztatás
  - Helyi termékeket bemutató események szervezése
- Helyi alternatív pénzhelyettesítő eszközök és cserekörök fejlesztése (pl. utalványok, kártya, cserekörök, helyi pénzek stb.)
- Helyi termékek egyéni értékesítési lehetőségeinek ösztönzése
  - Vállalkozó, szolgáltatói papír és/vagy elektronikus katalógusok készítése és elosztása
  - Internetes értékesítési lehetőségek támogatása
  - Helyi termékek keresztértékesítési lehetőségeinek támogatása
  - Helyi piacokon és értékesítőhelyeken való megjelenés támogatása
  - A háztól-házig értékesítés feltételeinek fejlesztése
- Helyi termékek szervezett értékesítésének fejlesztése – értékesítési hálózatosodás
  - Helyi terméket előállítókat tömörítő és az értékesítést elősegítő szervezet létrehozása
  - Területi/termékcsoport alapú papír és/vagy elektronikus katalógusok készítése és elosztása
  - Elektronikus értékesítési felületek létrehozása és fejlesztése
  - Egységes megjelenésű helyi értékesítési pontok – mozgó pontok, standok, boltok, stb. – és kiszállító hálózatok létrehozása, fejlesztése
  - Helyi termékkláncok fejlesztése – termékkapcsolás, termék-szolgáltatás kapcsolás, stb.
  - Polcbeszállítói hálózatok fejlesztése a nagyobb kereskedőláncokhoz
  - Helyi beszállítói hálózatok és rendszerek fejlesztése (pl. iskola, önkormányzat, egyéb intézmények, éttermek, stb.)

3. Tündérgert - erdélyi helyi társadalmi felelősségvállalás és szociális gazdaságfejlesztés³

- Erdélyi Szociálisgazdasági Civil Alap (ESZGCA) felállítása, s ezen keresztül az egyes erdélyi magyar civil kezdeményezések, akciók, programok támogatása
- Vállalkozói és társadalmi felelősségvállalási akciók támogatása - pl.:
  - CSR – intézményi és vállalati társadalmi felelősségvállalási akciók támogatása
  - Vállalati és intézményi szociális akciók, programok támogatása az erdélyi Caritas és egyéb szociális, illetve segélyszervezetek bevonásával a közösségek és egyének cselekvési hajlandóságát és készségét javító eszközökön keresztül
- Szociális gazdaságfejlesztés és helyi önkéntes mozgalmak, akciók támogatása - pl.:
  - Erdélyi Közmunkaprogramok támogatása
  - „Ghandi típusú” vállalati gazdasági együttműködések erősítése (erdélyi termék, erdélyi szolgáltatás, erdélyi munkaerő előnyben részesítése)
  - Bevásárló körök, fogyasztói szövetkezetek támogatása – egy társaság közösen intézi a beszerzését, közösségileg támogatott termékvásárlás – hosszabb távú elköteleződés egy szállító felé
  - A munkanélküliek átképzése a helyi vállalkozók segítségével
  - Közösségi vállalkozások létrehozása
  - Szociális földprogram
  - Erdélyi cigányság gazdasági integrálásának támogatása
- Önkéntes alapon szervezett közösségfejlesztési és közösségi infrastruktúra fejlesztési tevékenységek támogatása (képzés, szervezés, eszközbeszerzés, infrastruktúra)
  - Helyi Szent István Községek kialakításának és Tündérgert közösségi kertépítés támogatása – Csaba testvér javaslata
  - Roncs ház program – dűledező házak újjáépítése szociális és közmunkával
  - Kaláka, szedd magad akciók ösztönzése, támogatása
- Civil gazdaságfejlesztési tevékenységek és szerveződések ösztönzése

4. Önkormányzati fejlesztések támogatása és önkormányzati források integrációja

- EGTC térségi és gazdasági együttműködés támogatása – kiemelten a határ menti régiókban
- Önkormányzati gazdaságfejlesztés, vagyongazdálkodás és az önkormányzati erőforrások fejlesztési célú integrációjának a támogatása a helyi vállalkozások, civilek bevonásával
- Helyi önkormányzati szolgáltatások és közszolgáltatások minőségének, elérhetőségének és hozzáférhetőségének a fejlesztése a helyi vállalkozások és civilek bevonásával:
  - Térségi településhálózati sajátosságokhoz igazodó közszolgáltatás-szervezési megoldások támogatása (pl. mozgó közszolgáltatások)
  - Alternatív közszolgáltatási megoldások támogatása (pl. tanyabusz jellegű megoldások)

---

³ Szent István Tervből (Böjte Csaba) átemelve

- Helyi önkormányzati fenntartású intézmények és alpinfrastruktúra fejlesztése a helyi vállalkozások, civilek bevonásával
- Térség és települési identitás és marketing erősítése (szervezés, eszközbeszerzés, marketing), ennek keretében térségi és helyismeretet, térségi és helyi értékek ismeretét, térségi és helyi identitást szolgáló közösségszervezés (képzés, szervezés, eszközbeszerzés)
- Testvérvárosi és települési önkormányzati örökbefogadási együttműködési akciók támogatása
- Önkormányzati fejlesztési és pályázati kapacitások minőségi fejlesztése, s önkormányzati célú gazdaságfejlesztési projektekhez önrész- és hitel-támogatás biztosítása
- Települési és megyei önkormányzatok gazdaságfejlesztési funkcióinak kialakítását és erősítését szolgáló szakmai támogatás

TERÜLETI FÓKUSZOK: PARTIUM, BELSŐ-ERDÉLY, SZÉKELYFÖLD, CSÁNGÓFÖLD

- A helyi gazdasági fejlesztések elsődleges fókuszát a többen lakó magyar területek adják: Székelyföld, Csángóföld és Partium
- Helyi Gazdaságmenedzsment Szervezetek (HGMSZ) létrehozása nagyobb magyar gazdasági potenciállal rendelkező térségekben

EGYÉB KIEMELT TERÜLETI FÓKUSZOK

- A helyi termékértékesítés a tömb és szórvány magyar területeken, s határon túl is
- Önkormányzati fejlesztések támogatása, valamennyi magyar önkormányzattal bíró településen

INDIKÁTOROK

INDIKÁTORKÉNT JAVASOLT TÉMAKÖRÖK	ÉRTÉKE/ELMOZDULÁS IRÁNYA
<i>Helyi termékek száma</i>	<i>növekvő érték</i>
<i>Helyi termékértékesítő helyek és megoldások száma</i>	<i>növekvő érték</i>
<i>Helyi gazdaságmenedzsment szervezetek száma</i>	<i>növekvő érték</i>
<i>Helyi termék márkák száma</i>	<i>növekvő érték</i>
<i>Helyi termék kiadványok – elektronikus és papír alapú - száma</i>	<i>növekvő érték</i>

6.5 „KARAKTERES ERŐFORRÁSUNK: AZ ERDŐRENGETEG” ERDŐ- ÉS VADGAZDÁLKODÁS FEJLESZTÉSE

Fenntartható erdőkiélés és faipari fejlesztések Erdélyben

TERÜLET BEMUTATÁSA

Az erdőtulajdon a Székelyföld (nem csak) rurális társadalmának a legjelentősebb és legstabilabb jövedelmi forrása. Mivel az erdővagyon kezelésére vonatkozó erdőgondnoksági, környezetvédelmi és a közös tulajdon működtetésére alakult egyesületek törvényi szabályozása adott, ugyanakkor a tulajdonosi társulások, egyesületek már 10 éve viszonylag olajozottan

működnek, jelen kitörési pont az erdőgazdálkodás fejlesztését elősegítő, a közösségépítő szerepét növelő beavatkozási cselekvési irányokat mutatja be.

Ennek keretében a magyarországi és romániai szervezetek részvételével többek között tanácsadásra, képzésre, oktatásra, rendezvények és kampányok szervezésére, közös intézményi és projekt-együttműködésre kerülhet sor. Az együttműködések kiterjednek a gazdálkodó szervezetekre és a gazdaságfejlesztéssel és tervezéssel foglalkozó intézményekre, szakmai szervezetekre valamint az erdőfelügyeleti szervekre egyaránt.

Ezek az együttműködések segítik a magyarországi és az erdélyi magyar erdőgazdálkodási szereplők „know-how”-jának kölcsönös megismertetését, az erdélyi magyar faipari és az erdő nem fás termékeit adó vállalkozások piaca jutását és a magyarországi vállalatok befektetéseit az erdélyi, az anyaországi és a romániai piacokon egyaránt. Továbbá növelik az erdélyi magyar gazdasági szereplők ismertségét, és összehangolják a magyarországi, erdélyi és romániai gazdaságfejlesztési elképzeléseket.

Románia erdőterületeit vizsgálva az látható, hogy Erdélyben és ezen belül Székelyföldön található az ország erdőterületeinek közel egyharmada, legnagyobb arányban Hargita megyében. Ezen erdővagyon egy része már visszakerült a közbirtokosságok tulajdonában. Azonban ennek az óriási vagyonnak a kezelése komoly szaktudást is igényel, amellyel a Székelyföldi erdőgazdák nagy része még nem rendelkezik. A tudományos grémiumnak felelőssége van ennek a szaktudásnak a meghonosításában, hiszen ezáltal nemcsak az erdőink menekülnek meg az ésszerűtlen kitermeléstől, hanem a székely közösségek számára is megélhetőségi lehetőséget teremthetünk.

INDOKLÁS

Erdély és ezen belül Székelyföld legmeghatározóbb természeti eleme az erdő, ugyanakkor az erdő jelenti az itteni lakosság legnagyobb vagyonát is. A rendszerváltást követő években a székely közösségek visszakapták az erdőik nagy részét, nagyon erős közbirtokosságok jöttek létre. A közbirtokosságok jelenleg Székelyföld legnagyobb vállalkozásai, amelyek megfelelő működtetésével a vidéki lakosság nagy százalékának lehetne munkát és megélhetést biztosítani. Azonban a közbirtokosságok többségét az ésszerűtlen gazdálkodás jellemzi, kihasználatlanul hagyva azt az óriási lehetőséget, amelyet a közbirtokosságok léte és vagyona jelent a vidéki lakosság számára.

ERŐSSÉGEK ÉS LEHETŐSÉGEK

- Összefüggő, úthálózattal ellátott, elérhető erdős területek
- Összetartó, közösségben gondolkodó, tulajdonosi kör
- Az erdőtartási törvény által előírt üzemtervezésen alapuló magángazdálkodás lehetőséget nyújt egy fenntartható, de ugyanakkor gazdasági szemléletű tervezhető erdőgazdálkodást
- Az erdei munka hagyományaival, munkakultúrával és eszközökkel rendelkező, az erdő közelségében élő lakosság
- A kézművességtől a korszerű faipari feldolgozóiparig létező termelő-értékesítő kapacitás, hagyományokkal és képzett, szaktudással, munkakultúrával rendelkező faipari munkaerő

- Az erdő nem fás termékeinek (gyümölcs, gomba) szervezett begyűjtése, szakszerű értékesítése, a helyi lakosság bevonásával (roma integrációs lehetőségek)
- Együttműködés a többségi nemzethez tartozó tulajdonosokkal, országos magánerdő tulajdonosi egyesületeken, szakmai szervezetek keresztül (Magánerdő Tulajdonosok Országos Szövetsége, Magán Erdő-Gondnokságok Országos Egyesülete)

GYENGESÉGEK ÉS VESZÉLYEK

- A Nemzeti Erdészeti Egyedárúság sok esetben nem lojális konkurenciát jelent, mind az magán erdőtulajdonosok mind pedig az magán erdő-gondnokságok számára, mivel nem a piacgazdaság elvein működik, államilag dotált, nem költség-szemléletű gazdálkodást folytat
- A román politika változásai, érdekek időnként kedvezőtlen rendelkezéseket szülnek, vagy elmaradnak a szabályozó, pozitív hozadékú rendelkezések alkalmazása
- A többségében székelyföldre jellemző közbirtokossági tulajdonosi viszony adójogi szempontból hiányos definiálása, a helyi szemléletű adóhivatal elbírálásának szubjektív kiszolgáltatottsága
- Adóteher, emelkedő költségek, változó-fluktuáló piaci viszonyok
- Képzett vezetői elit hiánya, a hagyományos, de már nem eredményes vezetési módszerek továbbélése (képzés hiányában)
- A gazdasági szempontok aránytalan túlsúlya, a szociális, de leginkább az ökológiai gondoskodás-gondolkodás, a környezetgazdálkodás minimalizálása
- A stratégiai gondolkodás és tervezés hiánya, minimalista, létfenntartás szintű gondolkodás, ösztönszerű cselekvés
- Ellenállás az innovatív kezdeményezések, változásokkal szemben

LEHETSÉGES BEAVATKOZÁSI TERÜLETEK

1. Erdőgazdálkodás, fafeldolgozás és vadgazdálkodás fejlesztése

- Térinformatikai adatbázisra (GIS) épülő üzemtervezés és üzemgazdálkodás
- A helyi szakemberek által üzemtervezésre alapított cégek akkreditációs folyamatának a támogatása. Az eddigi üzemtervezések idején sok esetben szakmailag megalapozatlan, a régieket kritikátlanul másoló, a tulajdonosi érdekeket határozottan sértő tervek születtek
- A piac áringadozásai, a spekuláció és a piaci dekonjunktúra negatív hatásait kivédő vagy csökkentő értékesítési stratégia kidolgozása (értékesítési szövetkezetek, klaszterek létrehozásával)
- Leromlott, vagy mezőgazdasági hasznosításból kivont területek azonosítása, abból a célból, hogy a tulajdonosok „energia-ültetvényeket” létesíthessenek
- A szakmai, technikai, technológiai kihívásoknak megfelelő humán erőforrásképzés, innovatív képzési módszerek felhasználásával
- Szakmai rendezvények, erdőnapok, vetélkedők szervezésének támogatása
- Közös területi-fejlesztési és gazdaságfejlesztési felsőoktatási képzések
- Fejlesztési-tervezési társadalmi és civil részvétel támogatása

2. Szociális alapú fenntartható és tervszerű erdőgazdálkodási együttműködések támogatása (szervezés, szervezetfejlesztés, gazdaságfejlesztési beruházás, eszközbeszerzés)

- Hatékony gazdálkodás támogatása a tulajdonban levő erdő- és legelő-vagyonnal, szem előtt tartva a gazdasági, ökológia, valamint a szociális szerep közötti összhangot
- Az erdő nem fás termékeinek szervezett, a helyi lakosság (beleértve a hagyományosan erre szakosodott roma lakosságot) bevonásával, roma integrációs programok támogatása
- A begyűjtött termékek nagybani értékesítése, vagy magasabb feldolgozottságú (hagyományos) termékek, akár saját márkanév alatti értékesítése hazai és európai piacokon
- A hagyományos technológiákat modern, hatékony eszközökkel támogató beruházások, fejlesztések létrehozása
- Az erdei utak karbantartását, függetlenül a tulajdonviszonyoktól helyi vállalkozókkal, helyi munkaerővel végezni

3. Egységesebb és hatékonyabb munkaszervezést elősegítő közös erdőgazdálkodási platform kidolgozása

- A meglévő tulajdonosi struktúrák integrálása, határterületeken vagy szórványban levő területtulajdonosok bevonásával
- A Magánerdő Tulajdonosok Konzultatív Testületének létrehozása, esetleg az Országos Magánerdő Tulajdonosok Országos Szövetsége Székelyföldi szekciójaként, egységes érdekképviselet biztosítására a döntéshozó testületek, állami szervek felé
- A polgármesteri hivatalokat, a közbirtokosságokat, az állami- és magánerdészeteket, valamint az oktatási intézményeket összefogó és irányító szervezet létrehozása
- Jogi, szakmai konzultáció biztosítása, esetleg önálló konzultációs testület létrehozása szakmai, jogi, gazdasági, pénzügyi, adózási témákban

TERÜLETI FÓKUSZOK: SZÉKELYFÖLD

- A beavatkozás elsődleges területi fókuszai a legmagasabb erdőszűlességgel rendelkező területek Székelyföldön, ahol nagyjából összefüggő magán erdő és legelő területek vannak
- A Székelyföldön belül vannak hatékonyabban működő tulajdonosi társulások, ezek fogékonysága nagyobb az innovatív változásokra, a jó példa elvén ezek alkalmazhatóbbak mintaprogramok véghezvitelére

EGYÉB KIEMELT TERÜLETI FÓKUSZOK

- A képzési, felnőttképzési programok rendezvények a jelentősebb magyar népességgel rendelkező városokban és vonzáskörzetükre javasolt fókuszálni, elsősorban Székelyföldön
- Interetnikai programok hasonló tulajdonosi formával rendelkező többségi nemzet-hez tartozó birtokosságokkal, roma integráció, mint lehetséges EU pályázati témák

INDIKÁTOROK

INDIKÁTORKÉNT JAVASOLT TÉMAKÖRÖK	ÉRTÉKE/ELMOZDULÁS IRÁNYA
<i>A rendezett tulajdonviszonynal rendelkező erdőtulajdonosok és tulajdonosi társulások a magán erdőterülettel rendelkező tulajdonosok arányában</i>	Növekvő érték
<i>A magán erdőgazdálkodók által adminisztrált területek aránya az összes magyar magán/önkormányzati/egyházi tulajdonban levő erdőtulajdon arányában</i>	Növekvő érték
<i>Az erdőtulajdon gazdasági eredményének relatív növekedése a hatékony gazdálkodás, szakszerű erdőművelés és szövetkezeti alapú értékesítés nyomán</i>	Növekvő érték

6.6 „ERDÉLY ÍZEI EGYENESEN TERMELŐKTŐL”**AZ AGRÁRIUM ÉS AZ ÉLELMISZERIPAR FEJLESZTÉSE**

Az erdélyi agrár- és élelmiszeripari termelés színvonalának emelése a magyar termelők és vállalkozók integrációja

TERÜLET BEMUTATÁSA

Erdély egyes térségeiben a mezőgazdasági termelés mindig is meghatározó szerepet játszott. Az agrárágazat a modern gazdasági viszonyok közötti térvészése ellenére is jelentős arányt képvisel a foglalkoztatáson belül, főként a vidéki területeken. A térség népességmegtartó erejének fokozása, valamint a vidéki térségek fejlesztési céljainak megvalósulása érdekében szükség van a régió ökológiai és ökonómiai adottságaira épülő a komparatív előnyöket kihasználni tudó agrártevékenységek ösztönzésére.

A negatívumok ellenére közelmúltban több pozitív változásnak is tanúi lehettünk a székelyföldi élelmiszeripari termelésben és kiskereskedelemben: a fokozódó versenyben jelentősen bővült a termékkínálat, javult a minőség, megjelentek a helyi termelők, majd kereskedelmi márkák (Góbé termék, Székely termék). A termelők felismerték, hogy a házias jellegű, hagyományos termékek jelenthetik azt az egyediséget, amelyre építhető a versenyelőny, és a kitörési pont akár a bio minősítés megszerzése is lehet. Sokan olyan házi jellegű terméket állítanak elő, amely ténylegesen biotermék, de a kategóriába való besoroláshoz általában nem áll rendelkezésre a szükséges engedély, illetve nem történt meg a termelő területek megfelelő minősítése. A területi fókusz elsősorban Partiumra és Székelyföldre irányul, a két régió között jelentős különbségekkel.

INDOKLÁS

Bár az agrárágazat egyes erdélyi területeken meghatározó jelentőségű, a megtermelt alapanyagok további feldolgozásának hiányosságai miatt az ebből származó jövedelem viszonylag alacsony. Növelni kell a termelés hozzáadott értékét a termék specializációval, a feldolgozottsági szint növelésével, valamint új, alternatív szegmensek feltárásával, hasznosításával. Ugyanakkor fontos lenne az agrárgazdaságon belül a gazdasági együttműködések, az integrációk erősítése, ami hozzájárulna az agrárium piaci versenyképességének növeléséhez, egyben hozzájárulna az agrár kisvállalkozások életképességének javításához is. Ez a családi

gazdaságoknak nem csupán gazdasági egységként, hanem élettérként való fennmaradása érdekében is kiemelkedően fontos lenne.

ERŐSSÉGEK ÉS LEHETŐSÉGEK

- A biotermeléshez alkalmas területek, a mezőgazdasági területek alacsony szennyezettsége
- Gazdag gyógynövény és gombaállomány, a természetben fellelhető gyümölcsök széles skálája
- Többfunkciós mezőgazdálkodás lehetősége
- Gazdag biodiverzitás
- Gazdag felhasználható vízkészlet
- A mezőgazdasági területekhez való érzelmi kötődés, a növénytermesztés és állattartás évszázados hagyományai
- A vidéki növénytermesztés és állattartás kapcsolata, összhangja
- A biotermékek iránti kereslet növekedése
- A helyi piacokon növekszik a helyi termékek iránti kereslet

GYENGESÉGEK ÉS VESZÉLYEK

- Szétaprózott, nem méretgazdaságos birtokszerkezet
- A mezőgazdasági társulások hiánya vagy csekély aránya nagymértékben csökkenti a versenyképességet
- Gyenge tőkeellátottság és elavult gépesítés
- Alacsony hozzáadott érték előállítási képesség, kismértékű a mezőgazdasági termékek feldolgozottsági szintje, az ebből adódó alacsony jövedelmezőség
- Az állattartási és a növénytermesztési kedv, a szakma presztízse romlik
- Alacsony termelői felvásárlási árak
- A mezőgazdasági termékek hiányos értékesítési csatornái
- A biotermék minősítés megszerzésének adminisztrációs akadályai
- Székelyföldön a talaj minősége jóval a Kárpát-medencei átlag alatti
- A hegyvidéki területeken lényegesebb rövidebb a vegetációs időszak
- A multinacionális szuper- és hipermarketek megjelenése miatt csökken a helyi termékek iránti kereslet
- A világ élelmiszer termelésében az intenzív biotechnológia alkalmazásával előállított olcsóbb termékek versenyhátrányba hozzák a hagyományos termelőket
- A kemikáliák használatának folyamatos térnyerése a természetben

LEHETSÉGES BEAVATKOZÁSI TERÜLETEK

1. Az agrártermelés fejlesztése

- Az Erdélyi Magyar Gazdabank (EMGB) létrehozása
- A versenyképes gazdálkodáshoz szükséges birtokméretek kialakításának elősegítése

- Nemzeti Földhöz jutási Program beindítása a kis és családi gazdaságok élethez jutása érdekében
- A mezőgazdasági termelés feltételeinek javítása, a családi gazdaságok és kisvállalatok támogatása a magasabb feldolgozottságú termékek előállítására érdekében
- A mezőgazdasági termékek és árucikkek piacra jutásának elősegítése a megfelelő marketing segítségével
- Az agrárgazdaság versenyképességének és hozzáadott értékének növelése, és az ehhez szükséges szakmai ismeretek megszerzésének támogatása (oktatás, képzés, tanácsadás), a szükséges technológia megszerzésének támogatása
- A mezőgazdasági vállalkozások integrációjának elősegítése, az értékesítési szövetkezetek létrejöttének támogatása
- Újszerű, egészségmegőrző növénytermesztési kultúrák ösztönzése, a biogazdálkodás feltételeinek megteremtése, erősítése és támogatása

2. Az élelmiszer-kereskedelem fejlesztése

- A mezőgazdasági termelés és az élelmiszer-kiskereskedelem vertikális integrációjának elősegítése
  - A helyi élelmiszeripari termékek országos piaci részesedésének a növelése
  - A helyi élelmiszeripari termékek - elsősorban magyarországi - exportjának elősegítése egységes márkanev alatt
  - A turisztikai vendéglátók és a helyi termelők stratégiai szövetségének elősegítése
- A helyi márkák erősítése, olyan márkák kiépítése, ami nemcsak a helyi piacon rendelkezik pozitív tartalommal, hanem az országos, esetleg a nemzetközi piacokon is

TERÜLETI FÓKUSZOK: PARTIUM, SZÉKELYFÖLD

A területi fókusz elsősorban Partiumra és Székelyföldre irányul, a két régió között jelentős különbségekkel.

INDIKÁTOROK

INDIKÁTORKÉNT JAVASOLT TÉMAKÖRÖK	ÉRTÉKE/ELMOZDULÁS IRÁNYA
<i>A helyi mezőgazdasági termelés abszolút értéke és aránya a regionális GDP-n belül</i>	<i>Növekvő érték</i>
<i>A helyi mezőgazdasági termelők termelékenysége</i>	<i>Növekvő érték</i>
<i>A helyi mezőgazdasági termékek régió kívüli exportjának aránya</i>	<i>Növekvő érték</i>
<i>A biogazdálkodással foglalkozó termelők száma és aránya</i>	<i>Növekvő érték</i>
<i>A helyi termékek aránya a helyi élelmiszeripari kiskereskedelemben</i>	<i>Növekvő érték</i>

6.7 „ZÖLD ÉS KÉK ERDÉLY”

MEGÚJULÓ ENERGIA, VÍZIPAR ÉS ZÖLDGAZDASÁG-FEJLESZTÉS

A kiváló erdélyi megújuló energetikai lehetőségek és a vizek sokoldalú hasznosítása, és energia-mentő zöldgazdasági fejlesztések

TERÜLET BEMUTATÁSA

Az ember természetformáló képességének és a globális gazdasági rendszerek kialakulásának eredményeként a 21. században a globális klímaváltozás hatásai alól a Föld egyik országa sem tudja kivonni magát. A változások egyre gyorsuló és egyre látványosabb negatív hatásai miatt azonban az elmúlt évtizedben a környezetvédelem és a környezetileg fenntartható gazdaság eszméje fokozatosan egyre nagyobb teret követelt magának a nemzetközi politikai közbeszédben. Az európai köz és politikai gondolkodás eljutott arra a szintre, hogy a környezetileg fenntartható gazdaságfejlesztést prioritásként kezelje. Az egyes országok jelentős lépéseket tehetnek annak érdekében, hogy csökkentsék a további energia és erőforrás pazarlást és ezzel egy környezetileg fenntarthatóbb gazdaságot hozzanak létre. A zöldgazdaság fejlesztése alapvetően négy fő irányt foglal magában, a zöld energiát, az energiahatékonyság növelését, a zöldoktatást, foglalkoztatást és szemléletformálást valamint az ezek fejlődését támogató zöld K+F+I programokat. A környezeti hosszú távú fenntarthatóság eléréséhez az országok részéről alapos körültekintés szükséges, hogy az egyes zöldgazdaságot fejlesztő eszközök és rendelkezésre álló források hatékony elegyét alkalmazzák.

Erdély számos kiemelkedően jó megújuló energetikai fejlesztési adottsággal és lehetőséggel rendelkezik – erdők, nagy esésű folyók, meleg vizű források, déli fekvésű hegyoldalak, szél, stb. -, melyek hatékony felhasználása jelentősen elősegítheti az energetikai függetlenséget és ezzel egy környezetileg fenntarthatóbb gazdaság kialakítását. Jelenleg a szükséges fejlesztéseket a szakmai tudás és fejlesztési források hiánya hátráltatja.

INDOKLÁS

Az alapvetően a szocializmus korában kialakult román és erdélyi gazdasági és energiatermelési szerkezet alacsony környezeti hatékonyságú, ezért a következő generációk életlehetőségeinek biztosítása érdekében mindenképpen szükséges a gazdaság és energiatermelés környezeti fenntarthatósági dimenzióinak fejlesztése. A hatékony előrelépés azonban csak évtizedek átgondolt és elkötelezett munkájával elérhető, ezért mindenképpen szükséges lenne egy egész Erdélyre kiterjedő alapos elemzéseken nyugvó, hosszú távú zöldgazdaság fejlesztési stratégia és azokat támogató programok kidolgozására. Ennek egyik kiindulópontjául szolgálhat a Mikó Imre Terv alábbi kitérési pontja, mely a zöld gazdaságfejlesztés fő irányait és fejlesztési lehetőségeit mutatja be.

ERŐSSÉGEK ÉS LEHETŐSÉGEK

- Magyar nyelvű természettudományi oktatás
- Egyedi a zöldgazdaság fejlesztését támogató táj- és környezeti potenciál (folyók, hőforrások, erdők, hegyoldalak, stb.)
- Energetikailag hasznosítható biomassa-termelés
- Vízkészlet hatékonyabb hasznosítási lehetősége

- Független vízellátás megteremtésének lehetősége
- Egyre jelentősebb szerepe lesz a zöldgazdaság fejlesztésben EU és világszinten – több forrás, fejlődő jogszabályi környezet, stb.
- Jelentős kiaknázatlan potenciál van a lakossági energiatakarékosságban – zöld építőipar fejlesztési lehetőségek

GYENGESEGEK ÉS VESZÉLYEK

- Törvényi háttér hiányossága
- A települések és nagyobb térségek nem rendelkeznek hosszú távú zöldgazdaság fejlesztési elképzelésekkel, a jelenleg alkalmazott stratégiai tervek felületesek, uniformizáló hatásúak
- Támogatások rendszere nehézkes, nem hozzáférhető illetve az adott támogatások nem kerülnek kifizetésre vagy késnek
- A megújuló energiahordozók mennyiségi felmérésének hiánya Erdély illetve regionális szinten. Ennek hiányában gazdaságilag fenntarthatatlan beruházások létesülnek
- Ipari, kommunális vízminőség gyenge ellenőrzése
- A fejlesztésekhez szükséges szakmai tudás hiányosságai
- A lakossági környezettudatosság alacsonyfokú

LEHETSÉGES BEAVATKOZÁSI TERÜLETEK

1. Erdélyi autonóm megújuló közösségi energiahasznosítás, energiaellátás és a zöldgazdaság fejlesztése

- Zöld közlekedés
  - Energiakímélő gépjárműgyártás és üzemeltetés feltételének fejlesztése
  - A közösségi közlekedés környezetkímélő fejlesztése (P+R rendszerek, gáz és hibrid üzemű buszok, rugalmas menetrendek, stb.)
- Világítás korszerűsítése
  - Kültéri világítás energiatakarékos korszerűsítése
  - KKV-k, mezőgazdasági, civil és önkormányzati szervezetek világítórendszereinek energia hatékony fejlesztése
- Megújuló autonóm közösségi energetikai rendszerek fejlesztése az energiatartósság oldására
  - Megújuló energiaforrások előállítási és felhasználási lehetőségeinek feltérképezése
  - Nemzetközi tudástranzfer a megújuló energiaforrások felhasználásáról
  - Független megújuló közösségi energiatermelő létesítmények létrehozása
  - Egyéni használatú lakossági, lokális energia, illetve hő termelő egységek létrehozása (szélkerék, napelem, pellet, brikett, stb.)
  - Megújuló energiákat használó közösségi távfűtő rendszerek létrehozásának fejlesztésének támogatása

- Az energiahálózati rendszerek fejlesztése
- Agrárenergetika fejlesztése
  - Energiatakarékos eszközök alkalmazásának támogatása
  - Megújuló energiaforrások alkalmazásának elősegítése
  - Melléktermékek és hulladékok begyűjtése és energetikai hasznosítása (brikett, pellet, stb.)
  - Helyi adottságokhoz illő energiaültetvények létrehozása
  - Mezőgazdasági termékek előkészítése energetikai célú felhasználásra (nyerszesz, nyersolaj, stb.)
- Környezetipar, hulladékgyártás fejlesztése
  - Termékdíj rendszerek fejlesztése
  - Környezetvédelmi ipar fejlesztése (hulladékgyűjtő és -feldolgozó kapacitások bővítése)

2. Energiahatékonyabb Erdélyt – az energiahatékonyság fejlesztése

- Energia hatékony építőipar
  - Energia hatékony új épületek
  - Meglévő épületállomány energetikai fejlesztése, felújítása
  - Panel felújítási program
- A közintézmények energia hatékony megújítása
- Távhő szolgáltatás hatékonyságának fejlesztése
- Zöld KKV fejlesztések
  - Kereskedelmi és ipari épületek energia hatékony fejlesztése
  - Energia hatékony gyártási és szolgáltatási rendszerek fejlesztése

3. Zöldoktatás, foglalkoztatás, szemléletformálás és K+F+I

- Zöldfoglalkoztatás
  - Zöld közmunka program
  - Zöld beruházásokhoz kapcsolódó foglalkoztatás támogatása
- Zöld szakképzési rendszerek
  - Energetikai szaktanácsadói és mentori hálózat létrehozása és fejlesztése
  - Rövid, közép és hosszú távú képzési, továbbképzési és csereprogramok
- Környezettudatossági képzések és lakossági szemléletformálás
  - Környezetvédelmi és -tudatossági kampányok a lakosság, önkormányzatok illetve vállalatok számára
  - Környezetvédelem és -tudatosság oktatása bölcsődétől egyetemig
  - Zöld adatbázisok fejlesztése (legújabb technológiai újítások, zöld termelők és szolgáltatók katasztere, stb.)
- Zöld K+F+I
  - A zöld gazdaságot támogató kutatás-fejlesztések támogatása
  - Innovatív, környezettudatos megoldások gyakorlati alkalmazásának támogatása

- Bekapcsolódás nemzetközi zölds gazdasági K+F+I programokba
- Oktatási intézményi és vállalkozási együttműködések innovatív megoldások alkalmazására

4. Erdélyi vízipar fejlesztése

- Állapotfelmérés a forrásvidékeken, gyógy- és termálvizek, illetve nagyobb hozamú édesvízforrások térképezése
- Borvizek, ásványvizek, termál- és gyógyvizek hatékony hasznosítása (pl. ásványvízpalackozók létesítése, kapcsolódó kozmetika, gyógyászati termékfejlesztés) és exportjának támogatása
- Térségi és helyi közösségi vízellátás és közösségi fürdőhasznosítás támogatása
- A vízenergia ki- és felhasználás fejlesztése
- Árterületek, időszakos elárasztásra alkalmas területek felmérése
- vízminőség folyamatos monitoringja

TERÜLETI FÓKUSZOK: PARTIUM, BELSŐ-ERDÉLY, SZÉKELYFÖLD

Az oktatás és szemléletformálás elsődleges területe a nagyobb városok.

INDIKÁTOROK

INDIKÁTORKÉNT JAVASOLT TÉMAKÖRÖK	ÉRTÉKE/ELMOZDULÁS IRÁNYA
<i>Megújuló energiatermelés aránya az összes energiatermelésen belül</i>	<i>Növekvő érték</i>
<i>Zöldenergia beszolgáltatás az országos energiaszolgáltató hálózatba</i>	<i>Növekvő érték</i>
<i>Energia hatékony építészeti megoldások száma</i>	<i>Növekvő érték</i>
<i>Magas energiakategóriájú épületek száma</i>	<i>Növekvő érték</i>
<i>Környezettudatos oktatások, képzések száma</i>	<i>Növekvő érték</i>

6.8 „VENDÉGVÁRÓ ERDÉLY, A MAGYARSÁG ÚTI CÉLJA” TURIZMUS ÉS KULTURÁLIS IPAR FEJLESZTÉS

Erdély, mint a magyarság egyik fő turisztikai színtere: turisztikai és kulturális ipari fejlesztések

TERÜLET BEMUTATÁSA

A turizmus nemzetközi fejlődése az 1970-es évek óta kisebb, átmeneti megszakításokkal töretlen, egyre több ember utazik, egyre változatosabb motivációval és perspektívákkal. Románia és a romániai magyarság, Erdély és benne Székelyföld a meglévő természeti és kulturális értékei és lehetőségei ellenére nem volt képes kilépni, illetve meghódítani a nemzetközi tu-

risztikai küldő piacokat. Az EU-hoz való csatlakozás újabb fordulatot jelentett a romániai és az erdélyi turizmus fejlődése szempontjából, mivel nőtt a rendelkezésre álló források nagysága, illetve a potenciális vendégközönség elérhetősége könnyebbé vált. Jelenleg a legnagyobb probléma, hogy az elindult fejlesztések napjainkig nem álltak még össze egy jól és sikeresen működő turisztikai rendszerré.

Erdély fő turisztikai vonzerejét a történelmi emlékekben gazdag városok, a csodálatos és érintetlen tájak, a meglévő termál és gyógyvízvagyon, a gazdag fürdőkultúra, számos településen fellelhető gyógyító fürdők és mofetták, a műemlékekben gazdag települések, a csodálatos hegyszirtek, fenyvesek, legendák kísérté hegyi tavak, védett lápok, az egyedülálló székely kapuk és az itt élő magyarság híres vendégszeretete jelentik. Az erdélyi magyarság és a székelység évszázadok óta sajátos és önálló kulturális, gazdasági, népművészeti, építészeti kultúrát őriz, ápol, ugyanakkor rendkívül sajátos gasztronómiai ízvilága is.

A gyógy- és természeti, vallási és falusi turizmus fejlesztése elsősorban a Székelyföldi térségben, a kulturális-örökség turizmus és ifjúsági, fesztivál turizmus fejlesztése elsősorban Partium, Közép-Erdély területén, TDM fejlesztés olyan területeken szükséges, ahol a meghatározó arányú magyar vállalkozás (min. 40%) van jelen a turizmusban és kellő számú vendég (min. 50.000 fő/év) érkezik. A kulturális ipar fejlesztése a nagy- és középvárosokban koncentrálódhat.

INDOKLÁS

Az erdélyi turizmus elmaradottsága, illetve fejletlensége részben a forráshiánynak és az ebből eredő szükséges turisztikai és egyéb alpinfrastruktúra fejlesztések elmaradásának volt köszönhető. Ez a probléma azonban részben megoldódott az EU csatlakozással megnyíló forrásokkal. Sikeres nemzetközi példák azonban arra is rámutatnak, hogy a jól működő turizmust és kulturális ipart olyan átfogó iparágként kell kezelni és megszervezni, amelyben a helyi, térségi szereplők, vállalkozók, önkormányzatok és civilek összefognak, tesznek meg mindent (pl.: TDM, branding, PR, térségi marketing, humán erőforrás fejlesztés, helyi termékek turisztikai értékesítés megszervezése, stb.) annak érdekében, hogy a turisták és a látogatók, s a kulturális ipar kínálata iránt érdeklődők igényeit maradéktalanul kielégítsék.

A 2008. és 2009- évi gazdasági válság az erdélyi turizmusban is éreztette a hatását, de 2011-ben már ismét növekvő számokról beszélhetünk. A kereskedelmi szálláshelyeken 13,2 százalékkal nőtt a turisták száma 2011. első negyedévben a tavalyi hasonló időszakhoz képest. A szállodákban és egyéb elszállásolásra alkalmas vendéglátó egységekben összesen 1 millió 124 ezer turistát regisztráltak az év első három hónapjában, ami 13,2 százalékos növekedés. A vendégéjszakák esetében is 12%-os növekedést regisztráltak. A külföldi és a román turisták közötti arány változatlan, a turistáknak csaknem a 80 százaléka román állampolgár, a külföldiek mintegy 20 százalékot tesznek ki. Az üzleti turizmuson kívül, a „külföldiek között” a magyar turisták részaránya jelentősnek mondható.

A Mikó Imre Terv turisztikai és kulturális ipari beavatkozásai lehetőséget kínálnak arra, hogy az egyes szereplők a szükséges szolgáltatások és infrastruktúra fejlesztése, mind a szakmai összefogás terén érdemi előrelépéseket érthessenek el.

ERŐSSÉGEK ÉS LEHETŐSÉGEK

- Kiemelkedő természeti szépségű tájak és tájjelemek

- Gazdag kulturális és történelmi örökség, garantált élményigéret
- Vendégszerető és vendégmarasztaló attitűd a látogatókkal, turistákkal szemben relatív olcsóság
- Magyarország kiemelt turistaküldő szerepe (20% körül) a román turizmusban
- Az összmagyar turizmusban rejlő lehetőségek még intenzívebb kihasználása, Erdély és benne Székelyföld mély beágyazottsága a magyar lélekbe
- A városok, székelyföld, a fürdők és hegyvidéki üdülőhelyek turistafogadási hagyományai
- Az EU források jelentős infrastruktúra fejlesztési hatása a turizmusban és alapinfrastruktúrákban
- A belföldi turizmus erős szerepe – potenciális hídszerep
- Kulturális erőforrások gazdagsága, jelentős nyomdaipari hagyományok

GYENGESÉGEK ÉS VESZÉLYEK

- A turizmus háza táján Erdély elmaradott helynek számít mai napig, amíg olyasmit nem tud ajánlani, ami nem hogy egy külföldinek, de legalább egy belföldinek elégséges
- A szálláshelyek és a turisztikai infrastruktúra minőség nem mindenhol megfelelő minőségű, a turisztikai egységek nagy része mai napig el van hanyagolva, nincs felújítva, és a csőd szélén áll
- Hiányzik a tudatos turisztikai desztináció menedzsment és fejlesztés
- A turisztikai humán erőforrás korszerűtlen képzettsége, elmaradottsága
- Nehézkes a turisztika célpontok többségének elérhetősége - infrastruktúra részleges hiánya miatt
- Gyenge a desztinációk nemzetközi és magyar turizmus piacon való megjelenése
- Románia nemzetközi (nem magyar) turisztikai imázs gyenge (nem ismerik, illetve nem keresik, rossz megítélés)
- A romániai helymarketing töredezett, nem egységes, illetve a magyar és székely kultúrában és identításban rejlő turisztikai lehetőségek nincsenek megfelelően kihasználva
- A turisták tájékoztatásának/informálásának lehetőségei fejletlenek
- Rövid turisztikai tartózkodási idő és erős szezonáltság az turistaérkezésekben (május és június-szeptember hónapok közötti csúcs), a tél félév szinte üres
- Kulturális ipar fejletlensége

LEHETSÉGES BEAVATKOZÁSI TERÜLETEK

1. TDM elvű szervezet- és márkafejlesztés, marketing és értékesítés ösztönzés

- Erdélyi és Székelyföldi többszintű TDM rendszer kialakítása, fejlesztése (helyi, térségi és regionális szint) – **Erdélyi és Székelyföldi Magyar TDM Szervezet** kialakítása – a Magyar TDM szövetséggel és Magyar Turizmus Zrt-vel közösen

- **Erdély és benne Székelyföldi részterrségi és tematikus márka- és kínálatfejlesztés**
  - Térsségi, tematikus turisztikai marketing együttmüködések létrehozása
  - Minősítési/minőségellenörzési programok
  - Turisztikai célcsoport, téma és terület specifikus programcsomagok, tematikus utak kínálatának összeállítás (kulturális, zárandok, gyógyulni vágyó, szakrális stb.)
- **Marketing, Promóciós és Értékesítés ösztönzési Program a magyar (Magyar Turizmus Zrt.) és román nemzeti marketing szervezetekkel közösen**
  - A turisztikai termékek összefogott piacra jutásának elősegítése, IT fejlesztések
  - Nemzetközi turisztikai fesztiválokön való régiós, illetve termékenkénti megjelenés
  - Termék, ill. régiós kampányok lefolytatása
  - Közös kutatások, piackutatások támogatása, eredmények megosztása

2. Turisztikai humán erőforrás és korszerű vendéglátási tudás fejlesztése

- Turisztikai képzési, továbbképzési, szakmai és gyakornoki együttmüködési, csereprogramok kialakítása Magyarországgal, illetve más nemzetközileg sikeres országokkal
- Továbbképzések, képzések, konferenciák, munkamegbeszélések szervezése, támogatása (TDM és turisztikai informatikai képzések, modern vendéglátási ismeretek, értékesítés-ösztönzés, vendég-elégedettség menedzsment, kommunikációs és panaszmenedzsment, helyi kulturális ismeretek és értékmenedzsment és speciális képzések (pl. idegen- és túravezetői, TDM menedzser
- KKV hálózatosodási, keresztértékesítési, értéklánc alkotási gyakorlatok támogatása (pl. klaszteresedés, beszállítói láncok, helyi termék integráció)
- Nyelvi képzések (angol, német, magyar, román)

3. Erdélyi turisztikai márkatermék⁴ és vonzerőfejlesztés

- **Gyógyító Erdély Program (Gyógyító Székelyföld Program)**
  - A kiemelt erdélyi gyógy- és termálvíz vagyónra építve fürdő, mofetta, illetve fürdőhely (Medve tó, Szent-Anna tó, stb.) fejlesztési program
  - Gyógyító termékek program (pl. szikvíz és ásványvíz, gyógynövény és gyógytea, só)
- **Mária által Jézushoz - Zárandok- és gyalogos turizmus fejlesztése Erdélyben**
  - Vallási és zárandokturizmus fejlesztése, támogatása – kiemelten MÁRIA ÚT (Mariazell – Csíksomlyó), zárandokszállások, szolgáltatások, zárandok és vallás-turisztikai programok, rendezvények és marketing támogatása
  - Kegyhelyek, búcsújáróhelyek és egyházi értékek, emlékek, tartalmak fejlesztése

---

⁴Turisztikai (márka)termék: egy nagyobb vagy több kisebb,de szervesen egybetartozó turisztikai attrakció/terület,mely köré a turisztikai szolgáltatók összeszervezhetők és a turisztikai piacon már hatékonyan meg lehet jelenni vele.

- **Kincses és Legendákban Gazdag Erdély – kulturális és örökségturizmus fejlesztés**
  - Az erdélyi örökségértékek, kulturális hagyományok, múzeumok, emlék- és bemutatóhelyek integrált fejlesztése
- **Ízes és Boldog Erdély - Gasztro- és vidéki-falusi turizmus fejlesztése a helyi termékfejlesztéssel összhangban**
  - Falusi és vidéki turizmus kínálatának és infrastruktúrájának a fejlesztése
  - Jellegzetes, egyedi helyi turisztikailag integrálható termék-fejlesztési program (pl. pálinkafélék, borvidékek és helyi kulináris értékek, kézműipari termékek (fafaragás, szőnyegezés, stb.) megjelenésének elősegítése
  - Gasztronómia termék marketing és értékesítési láncok kialakítása
- **Hallod-e? - Kiemelt és térségi, helyi erdélyi fesztiválok, rendezvények és programok támogatása, fejlesztése**
  - Kulturális rendezvények (pl. történelmi rendezvények, nemzeti fesztiválok (székely, csángó, stb.), zenei fesztiválok, helyi termék fesztiválok (sajt, pálinka, kenyér, bor, stb.), tematikus fesztiválok (Medve, Juhász, Kézműves stb.)
  - Szakmai rendezvények és turisztikai kiállítások rendezése (hazai és nemzetközi)
  - Gasztronómiai fesztiválok szervezése
- **Zöld Erdély - erdélyi aktív- és ökoturizmus fejlesztése**
  - **Természetbarát gyalogturizmus fejlesztése** (pl. teljesítménytúra, geocaching, nordic walking, hegy- és sziklamászás, stb) – turista és hegymászó úthálózatok fenntartása, fejlesztése
  - **Természeti értékeklátogathatóságának és bemutathatóságának**, gyalogos és kerékpáros megközelíthetőségének és esztétikus környezetének fejlesztése (látogatóközpontok, kilátók, pihenőhelyek, esőbeállók stb.)
  - **Hargita és az erdélyi havasok sí-turisztikai kínálatának fejlesztése**
  - **Kerékpáros turizmus és kerékpáros desztinációk fejlesztése** (pl. túrakerékpárút infrastruktúra és szolgáltató egységek, hegyi- és országúti kerékpározás lehetőségei)
  - **Vízi és horgászturizmus fejlesztése** (pl. vadvízi evezés lehetőségeinek hasznosítása, eszközbeszerzés, induló és végpont szolgáltató helyek fejlesztése, horgászboltok)
  - **Lovas turizmus feltételeinek fejlesztése** (lovas útvonalak kijelölése és fejlesztése)
  - **Vadászturizmusfeltételeinek fejlesztése** (vadászlesek fejlesztése, szolgáltató helyek fejlesztése, vadászboltok)
  - **Erdélyi kisvasutak turisztikai célú fejlesztése** (pl. Komandó, Visó-völgy),
- **Ifjú Erdély - ifjúsági és iskolai turizmushoz kapcsolódó fejlesztések**
  - A gyermektáboroztatáshoz, iskolai kirándulásokhoz, erdei iskolákhoz és ifjúsági rendezvényekhez kapcsolódó termék és szolgáltatás-fejlesztés

- Magyarországi gyerekek osztálykirándulásainak, terepgyakorlatainak, táboroztatásának és üdülésének, illetve az ehhez kapcsolódó együttműködések támogatása

4. Turisztikai infrastruktúra- és szolgáltatásfejlesztés

- **Kiemelt turisztikai vonzerőfejlesztés, magyar nemzeti értékekre alapuló turisztikai tevékenységek támogatása** (pl. szervezés, szervezetfejlesztés, tervezés, képzés, marketing, eszközbeszerzés) – a turisztikai termékekhez kapcsolódó speciális szolgáltató egységek, illetve komplex szálláshelyek fejlesztése
- **Turisztikai KKV és szolgáltatásfejlesztés és megújítás** (kisléptékű szolgáltatásfejlesztés, bővítés, a turisztikai termékekhez kapcsolódó szolgáltatások fejlesztése)
- **Szálláshely rekonstrukció, turisztikai fogadóképesség és turisztikai szuprastruktúra fejlesztése** – tájidegen turisztikai szálláshelyek, építészeti megoldások kiváltása a tájképet kevésbé romboló megoldásokkal

5. Erdélyi Kulturális és Örökség Ipar fejlesztése

- Nyomdaipari fejlesztések támogatása
- Kreatív kulturális ipari fejlesztések támogatása (pl. Legendárium típusú fejlesztések)
- Erdélyi design és kapcsolódó tervezés, prototípuskészítés támogatása
- Kézművesipari fejlesztések támogatása
- Erdélyi magyar médiához, zenéhez és kulturális tartalomszolgáltatáshoz kapcsolódó fejlesztések támogatása – térségi és helyi média és információszolgáltatási tevékenységek támogatása
- Kiemelt erdélyi kulturális fesztiválok, kiállítások, bemutatók, rendezvények, alkotó távborok és események támogatása
- Kulturális, zenei és képzőművészeti alkotások, kiadványok megjelenésének és elkészítésének és exportjának támogatása
- Magyarországról érkező erdélyi turisztikai és kulturális befektetések ösztönzése (kötelező helyi (nem csak magyar) vállalkozói partnerség)
- Magyar Ingatlan-megmentési, Örökbefogadási és Hasznosítási Program – magyar kiemelt nemzeti és helyi örökségértékek megőrzése és fejlesztése (pl. örökségfeltárás)
- Kreatív hasznosításra és alkotóképességre nevelés támogatása
- A táji értékek és épített örökség bemutatását célzó fejlesztések támogatása, kialakítása (szervezés, marketing, eszközbeszerzés, műemlék-megőrzés)

TERÜLETI FÓKUSZOK: PARTIUM, BELSŐ-ERDÉLY, SZÉKELYFÖLD

- A gyógy – és természeti, vallási és falusi turizmus fejlesztése elsősorban a Székelyföldi térségben
- A kulturális-örökség turizmus és ifjúsági, fesztivál turizmus fejlesztése elsősorban Partium, Közép-Erdély, Bánság területén
- TDM fejlesztés olyan területeken, ahol a meghatározó arányú magyar vállalkozás (min. 40%) van jelen a turizmusban és kellő számú vendég (min. 50 000 fő/év) érkezik

EGYÉB KIEMELT TERÜLETI FÓKUSZOK

Kulturális ipar fejlesztése a nagy- és középvárosokban

INDIKÁTOROK

INDIKÁTORKÉNT JAVASOLT TÉMAKÖRÖK	ÉRTÉKE/ELMOZDULÁS IRÁNYA
<i>Vendégszám</i>	<i>Növekvő érték</i>
<i>Vendégéjszaka szám</i>	<i>Növekvő érték</i>
<i>Turisztikai termékláncok száma</i>	<i>növekvő érték</i>
<i>Turisztikai szolgáltatások száma</i>	<i>Növekvő érték</i>
<i>Egy vendégre jutó költés mértéke</i>	<i>Növekvő érték</i>
<i>Turisztikai rendezvények száma</i>	<i>Növekvő érték</i>
<i>Helyi (turisztikai) termékértékesítő pontok szám</i>	<i>Növekvő érték</i>

6.9 „VERSENYKÉPES ERDÉLYI ÜZLETI KÖRNYEZETET!”**VÁLLALKOZÁS ÉS ÜZLETI KÖRNYEZET, VALAMINT INFRASTRUKTÚRAFEJLESZTÉS**

A magyar vállalkozások üzleti és pénzügyi hátterének fejlesztése, magyar üzleti szolgáltatások és gazdasági infrastruktúrák kiépítése

TERÜLET BEMUTATÁSA

A globalizáció hatására formálódó, átalakuló gazdaságokban az egyik legmarkánsabb folyamat a lokalizáció felerősödése. A vállalkozásfejlesztés, a regionális gazdaságfejlesztés lényege, hogy a régióban levő iparágak versenyelőnyeit kell tartósan megerősítenünk, részben háttérfeltételek fejlesztésével, mert munkahelyet és így foglalkoztatást csak a versenyszféra tud létrehozni.

Mindegyik globális iparágban erőteljes a verseny, a vállalatok csak akkor tudnak versenyelőnyt szerezni és azt megtartani, ha készen állnak stratégiájukat, vállalati szervezetüket az állandóan változó körülményekhez igazítani.

Az üzleti környezet elemei határozzák meg a lokális versenyelőnyök forrásait. Szükséges, de nem elégséges a helyi termelési tényezők mennyisége, fontosabb a minőségük és specializáltságuk, döntő a helyi rivalizálás és a befektetéseket ösztönző környezet, az igényes helyi vásárlók és a versenyképes helyi beszállítók, valamint elszigetelt iparágak helyett klaszterek jelenléte..

A gazdasági infrastruktúra az eladók és vevők közötti kapcsolatokat biztosító létesítmények összességét jelenti. A műszaki infrastruktúra (közlekedési hálózat, hírközlési rendszer, posta és csomagküldő szolgáltatások, fizetési átutalások, egészségügyi rendszer, a lakásállomány és kulturális intézmények, stb.), a közigazgatási infrastruktúra (a központi jogszabályok, helyi rendeletek, intézmények hatékonysága), informatikai infrastruktúra (informatikai hálózatok kiépültsége, az adat és információtovábbítás gyorsasága és megbízhatósága, az adatbázisok elérhetősége [Internet]), tudományos és technológiai infrastruktúra (tudományos, technikai és üzleti-piaci ismeretek, amely tudás felhalmozódott az egyetemeken, állami kutatóintézet, ma-

gán üzleti kutatási lehetőségekben, adatgyűjtő-statisztikai ügynökségekben, gazdasági kamaráknál stb.), együttesen képezik a szükséges háttérrel a gazdasági sikerekhez.

INDOKLÁS

Romániában a 2010-es adatok értelmében az üzleti környezetet a megkérdezett vállalatok több mint 75%-a a vállalatok fejlődésére nézve gátoló hatásúnak ítélték meg.

Az üzleti lehetőségek között 68%-al az eladások növelése helyi piacokon áll az első helyen, ez követik 51%-al az új termékek kifejlesztése, 47 % új piacok felkutatása, 34% üzleti partnerségek, 27% új technológiák alkalmazása, 17% finanszírozás szerzése, 10% export növelése.

A vállalkozók megítélése szerint az aktuális időszakban a nehézségeket az üzletvitelben a többek közt a következők jelentik: 66% belső kereslet csökkenése, 54% túlzott adóterhek, 47% bürokrácia, 36% infláció, 36% korrupció, 30% hitelfelvétel nehézsége, 26 % az adósságtörlesztések késése, 20% bérköltségek növekedése, 20% alkalmazási, továbbképzési nehézségek, 18% import termékek, 4% tanácsadás és képzés hiánya.

A globális versenyben fontos minden olyan költségcsökkentő lehetőség, amely a lokális szinten tud csak megvalósulni: tranzakciós költségek csökkentése helyi stratégiai szövetségek, üzleti hálózatok, klaszterek révén, a döntésekhez kapcsolódó szellemi-stratégiai tevékenység területi koncentrációja, folyamatos innováció, alulról szerveződés.

ERŐSSÉGEK ÉS LEHETŐSÉGEK

- Kihasználatlan a magas bizalmi index (klaszter lehetőségek), társadalmi szerkezet
- Alacsony verseny a magas hozzáadott értékű ágazatokban
- Innovációs kapacitás
- Munkaerő felkészültsége
- Kedvező adottságok és lehetőségek a magasabb hozzáadott értékű termékek előállítására és értékesítésére.

GYENGESÉGEK ÉS VESZÉLYEK

- Alacsony életszínvonal
- Fejletlen közlekedési infrastruktúra és logisztika
- Korrupció és bürokrácia
- Vállalkozói és vállalati kultúra hiányosságai
- Agyelszívás, a jól képzett munkaerő elvándorlása

LEHETSÉGES BEAVATKOZÁSI TERÜLETEK

1 Erdélyi Kereskedőház és E-értékesítési Központ alapítása

- Az export ösztönzése és a külföldi piacokon való versenyképes, egységes fellépés érdekében
- Multinacionális cégekhez való beszállítás növelése érdekében, a megfelelő feltételek mellett. Kiemelt feladata lenne a megfelelő ajtók kinyitása, üzleti lehetőségek feltárása az érdekelt KKV-k számára, a legmegfelelőbb stratégia kimunkálása a piacra lépés, a

penetráció idejének lerövidítése érdekében (direkt export, indirekt export, partnerségek, vegyes vállalkozások létrehozása stb.), elsősorban az alábbi területeken:

- hagyományos export, külkereskedelmi tanácsadás, bizományosi, saját számlás közreműködés
  - mezőgazdasági rendszerek és áruk, faipari termékek és járulékos szolgáltatások
  - környezetvédelmi rendszerek exportja
  - informatikai export és informatikai vállalkozások exportja
  - műszaki –tervezési szolgáltatások exportja (vízügy, infrastruktúra, környezetvédelem, közlekedési rendszerek)
  - építési, szerelési vállalkozások exportja, projektmenedzsment
- Vállalkozói környezetben a magyar nyelv üzleti és marketing használatának promóciója az etnikailag heterogénebb régiókban is
  - Az üzleti kultúra fejlesztése, magyarországi és uniós „legjobb gyakorlat” fórumok, tanulmányutak támogatása a KKV-k számára
  - Szakmai és üzleti segítségnyújtás a vállalkozásoknak: könyvelés, számvitel, adótanácsadás, vámügyintézés stb.

2 Inkubátorház létrehozása a klaszterbe lépő cégeknek

- Közös marketing, K+F, információ-csere, közös hitelgarancia stb.

3 Helyi (önkormányzati, önkormányzati társulás-szintű) mikro-szakképző intézetek létrehozása

- A helyi igények, piaci lehetőségek felmérése
- Szakképzésekhez kapcsolódó vállalkozások indításának ösztönzése
- Induló vállalkozói (start-up) hitelek konstrukcióinak fejlesztése helyi pénzügyintézeteken keresztül
- Az induló kisvállalkozások működésének nyomon-követése, fennmaradásuk, további fejlődésük támogatása

4 Erdélyi kereskedelmi és iparkamara létrehozása

- **Erdélyi Kereskedelmi és Iparkamara (EMKIK) létrehozása** – együttműködésben a magyar és román társszervekkel
- Kiaknázatlan együttműködési potenciálok felkutatása, gazdasági közösségfejlesztés, az erdélyi magyar KKV-k közötti kommunikáció megerősítése

5 Az erdélyi fogyasztói tudatosság növelésére irányuló kampány kidolgozása és kivitelezése

- Az erdélyi termékek és szolgáltatások iránti fogyasztói igények ösztönzése - a helyi termékvásárlás fontosságának tudatosítása a helyi vásárlók körében
- Az erdélyi fogyasztói öntudat erősítése, a magyar nyelv használatának ösztönzése a piacon, az ezzel kapcsolatos érzékenység, tudatosság és proaktivitás elősegítése

TERÜLETI FÓKUSZOK: PARTIUM, BELSŐ-ERDÉLY, SZÉKELYFÖLD

A lehetséges beavatkozási területek között nincs lényeges területi különbség

EGYÉB KIEMELT TERÜLETI FÓKUSZOK

A rendezvényeket és a népszerűsítési kampányokat – a piac és a célcsoport mérete miatt – a jelentősebb magyar népességgel rendelkező városokban és vonzáskörzetükre javasolt fókuszálni

INDIKÁTOROK

INDIKÁTORKÉNT JAVASOLT TÉMAKÖRÖK	ÉRTÉKE/ELMOZDULÁS IRÁNYA
<i>A klaszterekben részt vevő KKV-k száma</i>	<i>Növekvő érték</i>
<i>A támogatott KKV-k bevételeinek változása</i>	<i>Növekvő érték</i>
<i>A támogatásban részesült vállalkozásokban közvetlenül foglalkoztatottak száma</i>	<i>Növekvő érték</i>

6.10. „MINŐSÉGI ERDÉLYI MUNKAADÓ ÉS MUNKAVÁLLALÓ” EMBERI ERŐFORRÁS-FEJLESZTÉS ÉS A FOGLALKOZTATÁS- ÖSZTÖNZÉS

A leendő és jelenlegi erdélyi munkavállalók felkészítése a munkaerő-piaci elvárásokra és foglalkoztatásuk ösztönzése

TERÜLET BEMUTATÁSA

Erdélyben – miként az egész országban és a környező államokban is – a piaccgazdaság viszonyai között két évtizede megoldatlan a munkaerő kereslet és a kínálat összehangolása. Az oktatási, képzési rendszerek késve követik a munkaerőigények változásait, vagy egyáltalán nem tudnak megfelelni azoknak, ennek következtében jelenlegi működésükkel nem képesek szolgálni munkahelyteremtést, új munkahelyek létrehozását. A helyzet megváltoztatásához gyökeres változásra, három egyidejű - területi-tervezési, együttműködési és módszertani - modellváltásra van szükség:

- a gazdaságfejlesztés és a képzésfejlesztés viszonyában a jelenlegi késve követő, egymástól elszigetelt lokális folyamatokat előretekintő, megelőző, jövőkép központú, Kárpát-medencei szintű tervezéssel kell felváltani
- az egyes szervezetek közötti rendszertelen, spontán együttműködési formák helyett közös jövőképre épülő, hálózatok, klaszterek közötti együttműködésre van szükség
- módszertanilag a szűken értelmezett, hagyományos oktatási, képzési formákat, munkavégzésre, illetve vállalkozásra ténylegesen felkészítő komplex, foglalkoztatás és vállalkozás központú munkaerő-fejlesztéssel kell felváltani

E három egyidejű paradigmaváltásra rövidtávon a korszerű munkaerő-piaci felnőttképzés eszköztárával, a munkaerőigénnyel megjelenő új gazdasági húzóágazatokban van lehetőség. (pl. zöld gazdaság, energia hatékony építőipar, megújuló energetika, egészségipar).

A fenti rendszerhibáknak betudhatóan, a tudás intenzív, képzett humán-erőforrást igénylő munkaerő piaci szektorban, az utóbbi időben egyre gyakrabban merül fel az a probléma, hogy a külföldről érkező befektetők gyakran nem találnak megfelelően képzett helyi munkaerőt, a

pályakezdő fiatalok pedig hosszú ideig nem találnak itthon munkahelyet, több évig parkolni kényszerülnek egy nem képzettségüknek megfelelő munkakörben, adott esetben a kivándorlás, karrieremigráció lehetőségét választják.

INDOKLÁS

Az a tény, hogy Románia és Magyarország is az Európai Unió teljes jogú tagja, párosulva a nemzeti összetartozással, a nyelvi és kulturális azonossággal, történelmi lehetőséget kínál arra, hogy a régiók közötti együttműködés lehetőségeivel – a helyi, a nemzeti és az európai erőforrások összekapcsolásával – az erdélyi magyar nemzeti közösség a felnőttképzés fejlesztés érdekében is a legteljesebb mértékben kihasználja az európai újraegyesítési folyamat előnyeit.

Tekintettel az Erdélyben kialakult szellemi háttérre, valamint az anyaországi felnőttképzés két évtizedes fejlődésének tapasztalataira, megvalósítható lehetőség a gazdaságfejlesztéssel és környezetvédelemmel összehangolt, fenntartható erdélyi regionális felnőttképzési hálózat működtetése és továbbfejlesztése.

ERŐSSÉGEK ÉS LEHETŐSÉGEK

- Viszonylag alacsony polarizáltság a felsőoktatási intézményekben, lehetőséget ad a jó képességű hallgatók területi összevonására
- Az oktatási rendszerben dolgozók magas szaktudása, dinamizmusa, fiatalsága képes új rendszerekhez könnyen alkalmazkodni
- Az erdélyi magyarság által jelentett nyelvi híd segíti az oktatásban részt vevő intézmények közötti együttműködést (középiskolák-egyetemek- szakképzések)
- Magyar nyelvű doktori iskolák beindításának lehetősége, teret enged a képzések erősödésének
- Hagyományos, újra értékelt mesterségek és ezek oktatása
- Fiatal vállalkozók segítése
- Friss diplomások szakmai gyakorlatszerzésének megszervezése
- Szakmai „céhek” létrehozása
- Munkapiaci kereslethez alkalmazkodó oktatás
- Működő felnőttképzési hálózati együttműködés, egységes felnőttképzési programok megléte
- A piac pozitívan fogadja a cégorientált szakmai képzéseket

GYENGESÉGEK ÉS VESZÉLYEK

- Minőségi követelmények standardizálásának hiánya vagy elnéző kezelése utat enged alacsony képességű oktatók belépésének
- Magyar nyelvű publikációk leértékelése a minősítésekben, mivel azok nincsenek nemzetközi értékelésnek kitéve, csökkenti a magyar nyelven való publikálást – túlzott nemzetköziesedés
- A magyar nyelvű felsőoktatási intézmények közt alacsony szintű kommunikáció
- Integrált Erdély szintű oktatási stratégia hiánya

- Felsőoktatási intézmények közti egyeztetések hiányában az egyes intézmények csak a piacot figyelik, és ezáltal párhuzamosan hirdetnek meg hasonló szakokat
- Diák és tanácsere programokban való részvétel alacsony szintje
- Friss diplomások elhelyezkedési nehézsége a szakmai tapasztalatok hiánya miatt
- Munkanélküliek átképzési nehézsége
- Szaktudás és tapasztalat nélküli "oklevélhalmozás"
- Egyes foglalkozások alacsony presztízse
- Megfelelő piac hiányában a kis- és középvállalkozások tönkremennek, ezért elbocsátják az alkalmazottakat

LEHETSÉGES BEAVATKOZÁSI TERÜLETEK

1. Erdélyi gazdasági oktatás- és képzésfejlesztés

- Tanár és diákcsereprogramok támogatása, a magyarországi és Erdélyben tevékenykedő magyar vállalatok bevonása gyakornoki programokba
- Magyar gyakornoki és szakmai csereprogram
- Sikeres felnőttképzési programok tudás-átadása, megosztása és telepítése, erdélyi szervezetek részvétele Kárpát-medencei szintű felnőttképzési együttműködésben
- Magyar nyelvi képzési programok támogatása (kiemelten szórványban élők, vegyes házasságok, cigányok, fiatal románok)
- Képzések, továbbképzések szervezése, támogatása
- Közoktatási iskolai, napközis és nevelési programok támogatása
- Felsőoktatási és továbbképzési stratégia kidolgozása, programok, együttműködések támogatása
- Munkáltató konkrét igénye alapján kifejlesztett és lebonyolított képzés.
  - ("Quick Start"- gyors reagálású képzési modell)
  - Oktatási intézményi és vállalkozási együttműködések szakmai gyakorlat és későbbi elhelyezkedés céllal
- Erdélyi Magyar Felsőoktatási és Továbbképzési Egyeztető Kerekasztal létrehozása

2. Felnőttképzési tudáshálózat

- Erdélyi Magyar Felnőttképzési és Népfőiskolai Hálózat kialakítása
  - Erdélyi Felnőttképzési Térségi Együttműködések kialakításának támogatása - egységes szervezési, módszertani háttérrel rendelkező, regionális hálózatba szervezett felnőttképzési szervezetek térségi együttműködése
  - A tudatos, helyi termékeket vásárló réteg „kinevelése”
- A munkapiaci kereslettel összhangban lévő életpályát segítő tanácsadó irodák létrehozása
- Családbarát munkahelyek létrehozásának támogatása
- Távmunka intézményének kiépítése és elterjesztésének a fejlesztése

TERÜLETI FÓKUSZOK: PARTIUM, BELSŐ-ERDÉLY, SZÉKELYFÖLD

A lehetséges beavatkozási területek között nincs lényeges területi különbség

INDIKÁTOROK

INDIKÁTORKÉNT JAVASOLT TÉMAKÖRÖK	ÉRTÉKE/ELMOZDULÁS IRÁNYA
<i>Friss diplomások alkalmazásának száma</i>	<i>Növekvő érték</i>
<i>Munkanélküliek alkalmazásának száma</i>	<i>Növekvő érték</i>
<i>Megvalósított fejlesztési programok, projektek száma</i>	<i>Növekvő érték</i>
<i>Képzésben résztvevők (hallgatók) száma</i>	<i>Növekvő érték</i>
<i>Elhelyezkedés, illetve munkahelymegtartás aránya</i>	<i>Növekvő érték</i>

6.11. „SZAKMAI ÉS FEJLESZTÉSI KÖZÖSSÉGEK HATÁROK NÉLKÜL” - FEJLESZTÉSI ÉS SZAKMAI EGYÜTTMŰKÖDÉSEK

Nemzeti, fejlesztési és szakmai együttműködési programok

TERÜLET BEMUTATÁSA

Jelen kitörési pont a gazdaság fejlesztését elősegítő úgynevezett „puha” beavatkozásokat foglalja össze. Keretében a romániai és magyarországi szervezetek részvételével többek között tanácsadásra, képzésre, oktatásra, rendezvények és kampányok szervezésére, közös intézményi és projekt-együttműködésre kerülhet sor. Az együttműködések kiterjednek a gazdasági társaságokra és a gazdaságfejlesztéssel és tervezéssel foglalkozó intézményekre és szakmai szervezetekre egyaránt.

Ezek az együttműködések segítik a magyarországi és az erdélyi magyar gazdasági szereplők know-how-jának kölcsönös megismertetését, az erdélyi vállalkozások piacra jutását és a magyarországi vállalatok befektetéseit az erdélyi, az anyaországi és a romániai piacokon egyaránt. Továbbá növelik az erdélyi magyar gazdasági szereplők ismertségét, és összehangolják a magyarországi, erdélyi és romániai gazdaságfejlesztési elképzeléseket.

INDOKLÁS

Az erdélyi magyar gazdaság közvetítő híd szerepét csak úgy képes betölteni, ha az anyaországi vállalkozások, az erdélyi magyar vállalkozások és a román partnerek között rendszeres és szoros együttműködés van. Az erdélyi magyarság számára a kisebbségi létből származó előnyöket ilyen gazdasági együttműködésekön keresztül lehet kihasználni: a piacok egymás felé nagyobb eséllyel fordulhatnak, és a két ország közötti gazdasági folyamatok szervezőivé válhatnak.

Ehhez nem csak közvetlen kereskedelmi, termelési gazdasági tranzakciókra, célirányos intézményekre és gazdasági hálózatokra van szükség (ld. 1. számú kitörési pont), hanem a jelen kitörési pontban összefoglalt oktatási, képzési, kapcsolatépítési együttműködésekre is. Ezek ugyanis elengedhetetlenek ahhoz, hogy hosszabb távon is megalapozottak legyenek a későbbi konkrét gazdasági akciók, azáltal a gazdasági-kereskedelmi kapcsolatok bővülése folyamatos legyen.

ERŐSSÉGEK ÉS LEHETŐSÉGEK

- Az erdélyi magyarság által jelentett nyelvi híd segíti a két ország közötti együttműködést, és az együttműködések központjába helyezi az erdélyi magyarságot

- Kedvező kiindulást jelent, hogy az anyaországi és erdélyi magyarság közötti gazdasági kapcsolatok erősítésére igény van, és már tapasztalható a kapcsolatok erősödése
- Megindult a saját (erdélyi) brandek kialakítása, a hagyományos erdélyi termékek piacbővítése, és e téren még jelentős piaci lehetőségek vannak mind Magyarországon, mind Romániában
- Létező kölcsönös bizalmi tőke és nemzeti identitástudat az erdélyi és magyarországi gazdasági és gazdaságfejlesztési szereplők között.

GYENGESÉG ÉS VESZÉLY

- Az intézményesített erdélyi magyar és magyarországi gazdaságfejlesztési együttműködések csak részterületekre korlátozódnak, és nincs gazdaságfejlesztési tervezési együttműködés
- Az erdélyi magyar gazdaság enklavizálódásának illetve asszimilációjának veszélye
- A többségi nemzettel fennálló, valamint és a romániai és magyarországi gazdasági és gazdaságfejlesztési szereplők közötti kölcsönös bizalmi tőke még fejlesztendő
- A magyarországi és romániai vállalkozások szakmai, együttműködési készségének és vállalati kultúrájának hiányosságai nehezítik az együttműködések elmélyítésének felgyorsítását
- Erdélyi magyar adatbázis, ernyőszervezetek, gazdaságfejlesztési koordináció hiánya
- Nyelvtudás hiánya miatt háttérbe kerülő vállalkozások
- Gazdasági szereplők gyenge marketing és kommunikációs tevékenysége

LEHETSÉGES BEAVATKOZÁSI TERÜLETEK

1. Anyaországi és erdélyi tervezési-fejlesztési és szakmai együttműködések támogatása

- Projektfejlesztés szakmai és pénzügyi támogatása, így pl.: Erdélyi Magyar Projekt Előkészítési Alap felállítása
- Közös szakmai rendezvények, képzések, szakmai csereprogramok támogatása
- Közös fejlesztési tervezési folyamatok támogatása
- Közös nemzetközi fejlesztéspolitikai érdekképviselő és lobby
- Tervezési-fejlesztési szakmák és munkakörök ösztöndíjprogramok
- Közös területi-fejlesztési és gazdaságfejlesztési felsőoktatási képzések
- Fejlesztési-tervezési társadalmi és civil részvétel támogatása
- Projektfejlesztés szakmai és pénzügyi támogatása, így pl.: Erdélyi Magyar Projekt Előkészítési Alap

2. Magyarországi és erdélyi magyar vállalkozások, gazdasági szereplők szakmai együttműködésének támogatása

- Nemzeti jellegű CSR akciók ösztönzése (pl. magyarországi vállalatok határon túli CSR tevékenységei)
- Nemzeti jellegű vállalati és humánpolitika ösztönzése (pl. magyarországi vállalatok erdélyi tevékenységükben, divízióikban magyar nyelvhasználat)

- Nemzeti jellegű marketingstratégiák kialakításának ösztönzése (pl. vállalatok erdélyi piacokon magyar nyelvű reklám tevékenységet folytatnak)
- Rendezvényeken, vásárok és az azokon való megjelenésének támogatása

3. Fejlesztési-szakmai partnerség-építés

- Magyarországi és romániai üzleti, befektetési és beruházási partnerkeresési tevékenységek támogatása
- Magyarországi és romániai pályázati partnerkeresési tevékenységek támogatása (pl. EU pályázatokban is)
- Erdélyi magyar vállalkozói adatbázis kialakítása

4. Etnikai fogyasztás és kereskedelem ösztönzése

- Magyar és erdélyi termékek fogyasztásának népszerűsítése, piacszerzésének segítése
- Magyar és erdélyi termékek piacszerzésének segítése (pl. erdélyi magyar bemutató-termék, polcok szervezése romániai, magyarországi és egyéb országok üzlethálózatában)

TERÜLETI FÓKUSZOK: PARTIUM, BELSŐ-ERDÉLY, SZÉKELYFÖLD, CSÁN-GÓFÖLD

- A lehetséges beavatkozási területek között nincs lényeges területi különbség.
- A Partiumban elsősorban a határ-menti kétoldalú gazdaságfejlesztési és Tervezési-fejlesztési együttműködésekben rejlenek lehetőségek (a kapcsolódó magyarországi gazdasági térben).

EGYÉB KIEMELT TERÜLETI FÓKUSZOK

A rendezvényeket és a népszerűsítési kampányokat – a piac és a célcsoport mérete miatt – a jelentősebb magyar népességgel rendelkező városokban és vonzaskörzetükre javasolt fókuszálni.

INDIKÁTOROK

INDIKÁTORKÉNT JAVASOLT TÉMAKÖRÖK	ÉRTÉKE/ELMOZDULÁS IRÁNYA
<i>A szakmai együttműködési megállapodást kötött intézmények és szervezetek aránya az összes magyarországi és erdélyi gazdaságfejlesztési intézményen és szervezeten belül</i>	<i>Növekvő érték</i>
<i>A szakmai rendezvények és képzések által elért vállalkozók az összes erdélyi magyar vállalkozó arányában</i>	<i>Növekvő érték</i>
<i>Erdélyi magyar termék és szolgáltatásnépszerűsítő kampányok által elért magyarországi és erdélyi magyar lakosság aránya</i>	<i>Növekvő érték</i>

7 VÉGREHAJTÁS

A végrehajtás pontos részletei a Mikó Imre Terv részletes tervezése során, a széleskörű társadalmi vita lefolytatása és további szakmai előkészítő egyeztetések után kerülnek kialakításra és kidolgozásra, várhatóan 2012 elején.

A társadalmi és szakmai konzultációk és egyeztetések eredményeként az alábbi fejezetben összeállt a Mikó Imre Terv végrehajtásra egy alapkoncepció, mely néhány alapparamétert már tartalmaz (pl. mit, hogyan, mennyiért).

A Mikó Imre Terv 2012–13-as Akcióterve az ebben az időszakban megvalósítandó beavatkozások tekintetében már részletesen ki fog térni a végrehajtás konkrét elveire és körülményeire is.

Néhány szempont viszont már most megfogalmazható a 2012-13-as akciótervi végrehajtási fejezettel kapcsolatban:

- I. Az akciótervi végrehajtási fejezetben egyértelműen el kell különíteni a magyar kormányzati támogatásból megvalósuló javasolt programokat (vagy azon belüli intézkedéseket) és projekteket (azon belül kiemelt fejlesztéseket). Elsősorban azok a programok számíthatnak magyar kormányzati forrásokra, melyek más forrásból nem támogathatók, és az anyaországi részvétellel megvalósuló hálózatok keretében valósulnak meg.
- II. Külön jelölni kell a romániai kormányzati és uniós forrásokból, a magyarországi uniós forrásokból, az uniós határ menti és transznacionális programokból, az egyéb nemzetközi programokból, a helyi (települési és megyei) közforrásokból, valamint a vállalkozói és civil/lakossági forrásokból garantáltan támogatásban részesülő és támogatható beavatkozásokat.
- III. Ki kell jelölni a Mikó Imre Terv megvalósítását szakmailag és pénzügyileg nyomon követő felügyelő szervezete(ke)t, továbbá ki kell alakítani a hatékony és eredményes végrehajtás biztosítását szolgáló Monitoring Szakbizottságok (MSZB) és Stratégia Monitoring Testület (SMT) szervezeti rendszerét és működési rendjét.
- IV. Alapvető fontosságú a Mikó Imre Terv végrehajtásának nyomon követése és értékelése, valamint az eredmények visszacsatolása az intézményi és pályázati rendszerbe. Rendszeresen gyűjteni kell a megvalósítás különböző szintű és típusú indikátorait és azokat a kialakítandó szabályozások függvényében féléves, éves, középidejű és előzetes, közbenső vagy utólagos (ex-ante, mid-term, post-term) értékelésnek kell alávetni. Szükséges kialakítani és elkészíteni a Mikó Imre Terv monitoring és értékelési tervét is.

V. Ugyancsak kiemelt fontosságú, hogy a Mikó Imre Terv végrehajtásához kapcsolódóan a 2012-13-as időszakban a források minimum 17% intézményfejlesztésre, míg 4-6%-a technikai segítségnyújtási keretében kerüljön elkülönítésre, melyből a Terv végrehajtásához kapcsolódó szakmai, értékelési, kutatási, előkészítési és kommunikációs feladatok finanszírozhatók.

A 2012-es Akciótervben a végrehajtási intézményrendszert érintő kidolgozandó részek:

- *Az alább felvázolt végrehajtási intézményrendszerek előzetes szervezeti működési szabályzatai (SZMSZ), illetve tagok delegálási rendjei*
- *Mikó Imre Terv végrehajtásához kapcsolódó szervezetfejlesztési terv 2012-13*
- *EMSTFÜ munkatervek 2012*
- *Mikó Imre Terv kommunikációs terv 2012-13*
- *Pénzügyi irányítási elvek*
- *Monitoring és értékelési terv 2012*

A végrehajtási fejezet tervezett részei Mikó Imre T. Akciótervben (2012)

Végrehajtást szolgáló támogatási konstrukciók és projektek közül a 2012–13-as időszakban biztos finanszírozással rendelkező beavatkozási területek továbbtervezése történik meg. Pályázati konstrukciókra és kijelölt projektekre lesz tagolva (melyek intézkedésekbe és programokba csoportosíthatók). Az alábbi paraméterek rögzítésével:

- *Ütemezés*
- *A támogatások célcsoportjai*
- *A végrehajtás felelősei*
- *A forrás eredete (helyi-, megyei-, települési, romániai- vagy magyar kormányzati)*
- *Támogatási formák leírása (pl. pénzügyi, tanácsadási, szervezési stb.)*
- *Pénzügyi támogatási formák típusai (visszatérítendő támogatás, kamattámogatás, vissza nem térítendő támogatás, mikro hitel, Global-Grant típusú pénzügyi alap létrehozása)*
- *A projekt-kiválasztási eljárásrendek típusainak leírása (kijelölt projekt, tárgyalásos projekt, nyílt pályázat, irányított pályázat, normatív alapú támogatás)*
- *Támogatási konstrukciónként / projektenként:*
  - *Lehetséges kedvezményezettek*
  - *Támogatható tevékenységek*
  - *Rendelkezésre álló keretösszeg és garanciái (dedikáltan rendelkezésre áll-e pl. magyar kormányzati forrás – ez esetben ezek vállalásnak tekinthetők)*
  - *Minimális és maximális projektméret*
  - *Megkövetelt outputindikátorok*
  - *Az alkalmazandó projekt-kiválasztási eljárásrend*
  - *Az alkalmazandó támogatási forma*

7.1 A VÉGREHAJTÁS INTÉZMÉNYRENDSZERE

Az EMIT sikeres és eredményes megvalósításának kulcseleme egy stabil, kiszámítható és megfelelő erőforrásokkal rendelkező szakmai végrehajtási intézményi struktúra és eljárásrendszer kialakítása. A kialakítás során a hatékony működés érdekében széleskörűen kell figyelembe venni és tanulmányozni a már évek során felhalmozott magyar, román, uniós és határon átnyúló intézményi és végrehajtási tapasztalatokat. Az elmúlt évtizedek tapasztalatai alapján a következő pontban az intézményrendszer működésével szembeni legfontosabb elvárt elveket állítottuk fel.

7.1.1 Az intézményrendszer kialakításának legfontosabb elvei

Széleskörű együttműködésre való képesség: az intézményrendszernek alkalmasnak kell lennie a politikai és szakmai döntések kezelésére.

Integrált és hatékony működés: az intézményrendszer működésében kiemelt jelentőségű, hogy az anyaországi és romániai magyar intézményekkel összekapcsolódjon, együttműködjön, illetve költséghatékonyan, rugalmasan és fenntartható módon működjön.

Rugalmas és gyors intézményfejlődési képesség: a Mikó Imre Terv megvalósítása széleskörű magyar összefogást és együttműködést követel meg, ezért a felállítandó munkaszervezetnek egyszerre kell ellátnia a projektmenedzsmenti és hálózatépítési, ill. befektetés ösztönzési feladatokat annak érdekében, hogy a 2014-től induló új EU költségvetési időszakban a Mikó Imre Terv célcsoportjai minél szélesebb körűen tudják igénybe venni az EU forrásokat is a Mikó Imre Terv céljainak megvalósítására. Ehhez azonban gyors, rugalmas és hatékony szervezetfejlesztésre van szükség a 2014-ig tartó időszakban.

Szakmaiság: az intézményrendszer hatékony működésének egyik feltétele, hogy a pénzügyi és jogi ismeretek mellett valódi fejlesztési szakértői tudás is jelen legyen az intézményrendszerben annak érdekében, hogy a Mikó Imre Terv céljainak megvalósulása sikeres legyen.

Autonóm: az intézményrendszerben kell, hogy legyen olyan szereplő/szervezet, aki erdélyi magyarság önálló döntéshozatalát biztosítja, illetve döntéseit Magyarországon megjeleníti.

Funkcionalitás: Az EMIT szakmai koordinációs és végrehajtási intézményrendszerének kialakítása során kiemelten fontos, hogy a szakmai funkciók jól elhatároltak legyenek az egyes szervezeteknél és azok képesek legyenek betölteni a funkcióikat. Mindenképpen szükségesek az alábbi funkcionális szervezetek felállítása, ill. kijelölése: koordinációs, pályázati, pénzügyi végrehajtási, információszolgáltatási és a gazdaságfejlesztési, továbbá ellenőrzési és monitoring feladatok is biztosításra kerüljenek.

Jogszabályi környezetnek való megfelelés: a Mikó Imre Terv finanszírozásának és megvalósításának az eltérő területi kihívásai ellenére a magyar és román jogszabályokkal összhangban kell történnie.

7.1.2 Az intézményrendszer alapjai

Az EMIT intézményrendszerének megtervezése során számos külső és belső szakértő közreműködött, akinek jelentős tapasztalata van intézményfejlesztés területén. A szakértői vélemé-

nyeket, az intézményrendszeri elveket és az intézményi elképzelés SWOT szempontjait figyelembe véve az alábbi intézményrendszeri terv támogatását tartjuk a legcélravezetőbbnek.

Az EMIT intézményrendszerének kialakítása során a tervezői elképzelések szerint a megvalósításához kapcsolódó **összes menedzsmenti funkció** - szakmai, pénzügyi és pályázat menedzsmenti és projektvezetési - **az Erdélyi Magyar Stratégiai Tervezési és Fejlesztési Ügynökség** (továbbiakban: EMSTFÜ) **hatáskörébe kerülne**. A szervezet felállítására Magyarországon kerülne sor egy non-profit gazdasági társaság keretében, melynek irodái működnének a megvalósítás során az erdélyi célterületeken.

Egy körülbelül 17-25 fős komplex feladatkörű fejlesztési ügynökség felépítésének időigénye – figyelembe véve a korábbi magyar intézményfejlesztési folyamatokat (RFÜ) – **kb. 2-3 év**. Tehát a szükséges ügynökségi intézményi kapacitások 2014-re, az új uniós tervezési ciklus kezdetére létrehozhatók. Egyúttal ekkorra a 2012-2014 között az EMIT számára rendelkezésre álló támogatási források menedzsmentje révén az ügynökségi munkatársak program koordinációs tapasztalatokat is szerezhetnek.

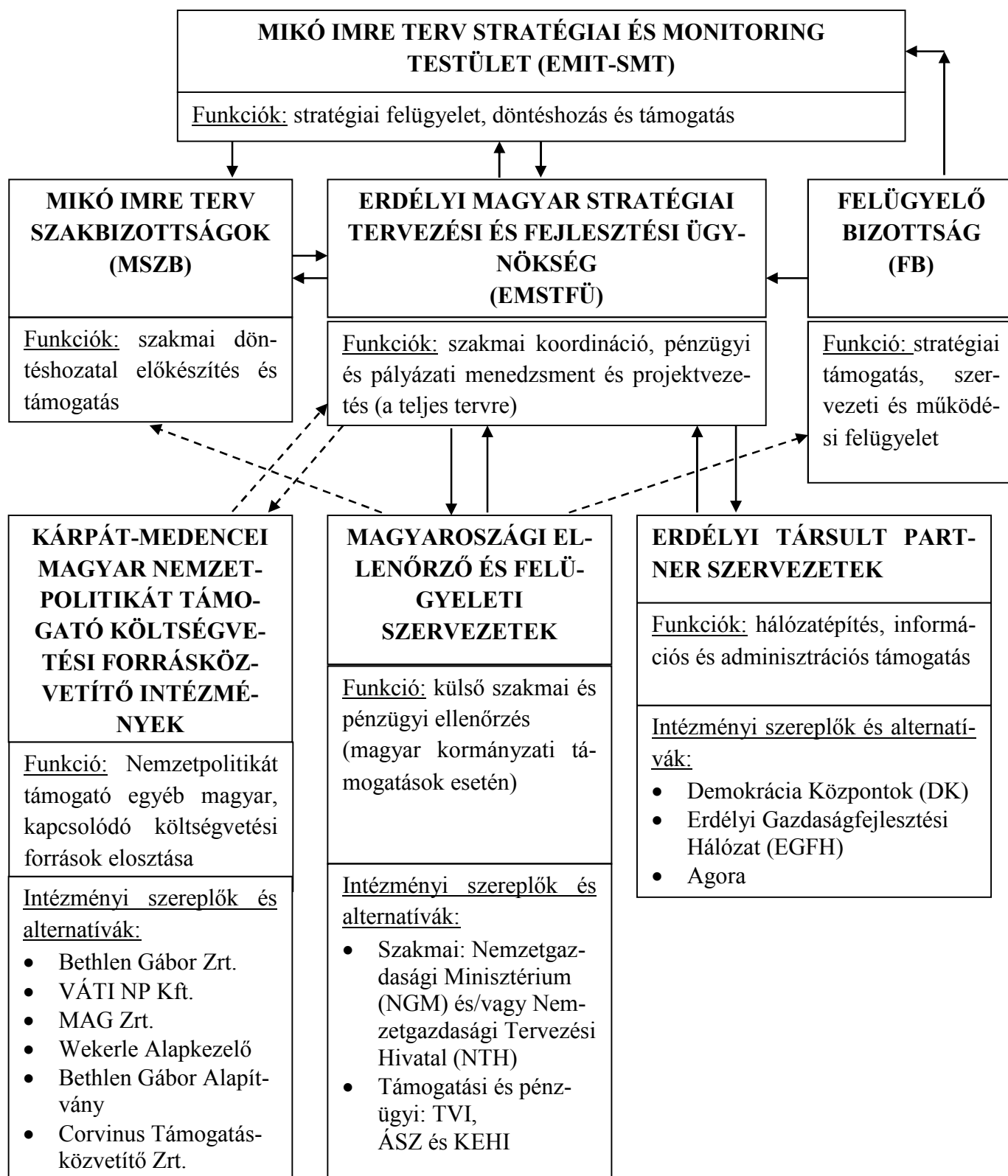
Az intézményrendszer kialakításának fent lefektetett elveinek mérlegelése alapján az intézményrendszerrel kapcsolatosan a következő főbb SWOT szempontokat gyűjtöttük össze:

Előnyök-lehetőségek	Hátrányok-veszélyek
Az EMSTFÜ teljes körű program koordinációs tapasztalatokat szerez 2014-ig és a program végrehajtás szakmai alapúan fog működni.	Kezdeti időszakban a kellő program végrehajtási tapasztalatok hiányában fennáll annak a veszélye, hogy a magyar költségvetési források nem szabályoknak megfelelően kerülnek felhasználásra.
Az EMIT célcsoportjai számára ez intézményrendszeri felépítés hatékony és ez növeli az erdélyi, társadalmi legitimitását.	Megfelelő szakértelem hiányában az EMSTFÜ nem képes betölteni a neki rendelt komplex gazdaságfejlesztési szerepet.
Az EMSTFÜ keretében a kiegészítő gazdaságfejlesztési tevékenységek megszervezésével 2014-től az EMIT megvalósítása jelentősen felgyorsul.	

Az intézményrendszerrel kapcsolatban megjelölt hátrányokat és veszélyeket az alábbi módon lehet hatékonyan kezelni:

- az intézményrendszer kiépülése folyamán az EMSTFÜ (2012-14) jelentős szakmai tapasztalattal rendelkező munkatársakat foglalkoztat.
- a hasonló profilú magyar támogatásközvetítő szervezetek szakmai tanácsadással és know-how átadással segítik az EMSTFÜ munkáját –pl.: mentorálás.
- ill. a kezdeti időszakban a szakmai és szabályossági ellenőrzések száma és az ebből következő visszacsatolások gyakoribbak – pl.: az első évben negyedévesek, másodikban félévesek.

7.1.3 Az intézményrendszer felépítésének vázlatja

7.1.4 Az intézményrendszer egyes elemeinek bemutatása

MIKÓ IMRE TERV STRATÉGIAI ÉS MONITORING TESTÜLET (EMIT-SMT)	
Funkció	Stratégiai iránymutatás, támogatás, felügyelet
Feladatok	<ul style="list-style-type: none"> • Az EMIT stratégiai szakmai és politikai támogatása és képviselése • A tervezési, illetve végrehajtási folyamatok kiemelt fázisainak kezelése és jóváhagyása: <ul style="list-style-type: none"> ○ EMIT tervezés lezárása és terv elfogadása ○ Tervfelülvizsgálat elrendelése és jóváhagyása ○ Terv, program és pályázati kiírás szintű forrás allokáció jóváhagyása⁵ ○ A magyar forrásokból megvalósuló kiemelt projektek elbírálása, jóváhagyása - Bíráló Bizottság (BB) ○ Terv, illetve programszintű megvalósulás monitoring és végrehajtás ellenőrzés az ellenőrzési jelentések alapján
Tagok	<p>Kiemelten fontos, hogy ebben az EMNT, az erdélyi társszervek, vállalkozói szövetségek mellett az EMIT szempontjából legfontosabb kormányzati szereplők, minisztériumok is képviseljék magukat. A névsorban a fontos politikai tényezők mellett szakemberek részvétele is kulcsfontosságú.⁶</p> <p>Lehetséges tagok: :</p> <ul style="list-style-type: none"> • Erdélyi magyar politikusok • Kiemelkedő fejlesztési szaktekintélyek • Fejlesztési magán, civil vagy állami intézmények vezetői • A magyar kormány képviselői
Ülésezési gyakoriság	<p>Évente minimum két alkalommal ülne össze.</p> <p>A következő rendes ülés időpontját feladatok függvényében minden esetben a testület határozná meg az aktuális ülésen. A következő ülés időpontjára javaslattevési joga van az EMSTFÜ-nek.</p> <p>Rendkívüli ülés összehívására javaslatot tehet: MTB, EMSTFÜ</p> <p>EMSTFÜ-ben működik a munkaszervezete, mely gondoskodik a formai és adminisztratív folyamatokról.</p>
Rövid távú finanszírozás	A magyar kormányzat kárpát-medencei fejlesztésekért felelős intézménye költségtérítést nyújt.
2014 utáni finanszírozás	A magyar kormányzat kárpát-medencei fejlesztésekért felelős intézménye költségtérítése és részben a Mikó Imre Terv technikai segítségnyújtási kerete finanszírozza a költségeit.

⁵Az egyedi pályázati döntések nem ezen a fórumon születnek.

Amennyiben esetleg jelentős forrásbővülés következne be, a forrásallokációs döntéseket szakterületenként (prioritásonként) szét lehetne választani – pl.: SMT albizottságok

⁶Lásd alább az előzetes javaslat a Stratégiai Fejlesztési és Monitoring Testület delegálási rendjére

Előzetes javaslat a Stratégiai Fejlesztési és Monitoring Testület delegálási rendjére:

	NÉV	SZERVEZET	KÉPVISELET	EGYÉB
<i>EMNT képviselet – 2 fő</i>				
1	EMNT - vezetésből		erdélyi	
2	EMNT – gazdasági bizottság		erdélyi	
<i>Magyarországi Kormányzati és Minisztériumi Képviselet – 5 fő</i>				
3	NGM miniszteri delegált	NGM	magyarországi	
4	NFM, NFÜ miniszteri delegált	NFM-NFÜ	magyarországi	
5	KIM miniszteri delegált	KIM	magyarországi	
6	VM miniszteri delegált	VM	magyarországi	
7	KÜM miniszteri delegált	KÜM	magyarországi	
<i>Erdélyi vagy erdélyi kötődésű Közzsereplők képvisellete – 5 fő</i>				
8	Katolikus Egyház		erdélyi	
9	Református Egyház		erdélyi	
10	Erdélyi kiemelt gazdasági szövetség képvisellete	Gazdasági szervezet	erdélyi	
11	Erdélyi civil szervezet képvisellete	Civil szervezet	erdélyi	
12	Erdélyi önkormányzatok gazdasági képvisellete	Önkormányzat	erdélyi	
<i>Magyarországi kötődésű közzsereplők, szervezetek képvisellete – 3 fő</i>				
13	Alapítványi vagy civil szervezet		magyarországi	
14	HITA – Külgazdasági Hivatal		magyarországi	
15	MFB delegáltja	MFB, MT Zrt.	magyarországi	

Az egyeztetésekre automatikusan meghívottak a Mikó Imre Terv előkészítésért és végrehajtásáért felelős szervezetek delegáltjai:

	NÉV	SZERVEZET	KÉPVISELET	EGYÉB
<i>A Végrehajtó Szervek képviselétében</i>				
1	EMSTFÜ		erdélyi	
2	Corvinus Alapkezelő Zrt.		magyarországi	
3	Bethlen Gábor Zrt. képviselet		magyarországi	
4	NTH képviselet		magyarországi	

MIKÓ IMRE TERV MONITORING SZAKBIZOTTSÁGOK (MSZB)

Funkció	Szakmai döntéshozatal előkészítés és támogatás
----------------	--

<p>Feladatok</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Programszintű döntés-előkészítés és az EMIT támogatási kiírások előkészítésének szakmai támogatása: <ul style="list-style-type: none"> ○ Tervezés, szakértői előkészítés, tanácsadás ○ Szakmai javaslatok megfogalmazása ○ Kitörési pont értékelése, elemzése ○ Kitörési pontok fejlesztéseinek stratégiai irányai, beavatkozási területei, fejlesztési és támogatási elemei, jogcímei (ez további altestületekre tagolódik) ○ Előzetes javaslattétel az EMIT-SMT részére a programszintű forrásfelosztásra ○ Javaslattétel a kiemelt és emblematikus fejlesztésekre ○ Javaslat a kiemelt területi fókuszokhoz kapcsolódó speciális fejlesztésekre (a három célterület, a határ menti és EGTC fejlesztések) ○ Fejlesztéspolitikai együttműködések – szervezetek, személyek bevonása ○ Soft kapcsolódások, fejlesztések meghatározása – disszemináció, szakképzés, humán erőforrás-fejlesztés ○ A programmegvalósítást támogató egyéb pénzügyi és gazdasági eszközök felkutatása, meghatározása ○ A pályázati felhívások tekintetében a Bíráló Bizottsági (BB) szakmai értékelési feladatok ellátása – a pályázati felhívásokra beérkezett projektek szakmai elbírálása.⁷ • A pályázati felhívások és kiírások szakmai tartalma (ennek fő vonalait meg kell határozni a tervezési-programozási fázisban, minél kevesebb vita legyen róla 2012-ben, a kiírásban a Testület szakmai albizottsága közreműködhetne, egyfajta pályázat-előkészítő munkacsoportként az alábbi tevékenységekben, az EMSTFÜ által koordinált formában): <ul style="list-style-type: none"> ○ Pályázati kiírások körének, tartalmának meghatározása és megtervezése ○ A pályázati kiírásokhoz kapcsolódó formai, tartalmi és szakmai javaslatok megfogalmazása ○ A pályázati kiírást támogató egyéb pénzügyi és gazdasági eszközök meghatározása és belefoglalása a kiírásokba ○ Előzetes javaslattétel az EMIT-SMT részére a pályázati felhívás forrásnagyságára
<p>Tagok</p>	<p>Munkacsoportok vezetői: Erdélyi magyar, ill. magyarországi kiemelkedő fejlesztési szaktekintélyek</p> <p>Lehetséges szakértőket delegáló intézmények: Babes-Bolyai Egyetem, Sapientia Egyetem, Partiumi Keresztény Egyetem, Modern Üzleti Tudományok Főiskolája, Székelyföldi Vállalkozók Szövetsége, EMNT gazdasági kabinetjének tagja, egyéb szakterületi szakértők, stb.</p>

⁷A BB-k összeállítását /a fő arányokat/ fontos megtervezni, nem személyek, hanem erdélyi/mo-i, szakmai kompetencia szerint.

Az összeférhetlenségre nagy hangsúlyt kell helyezni! **Azon személyek, akik ezekben a bíráló bizottságokban szerepelnek, sehol nem jelenhetnek meg pályázói oldalon az EMIT magyar költségvetési források tekintetében!**

Szakbizottságok felépítése	<p><i>Munkacsoport vezető</i></p> <p><i>Kötelezően bevonandó szereplők:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • EMIT erdélyi MCS vezetője • Szakértő 1. • Szakértő 2. • Szakértő 3. • EMSTFÜ képviselő <p><i>Igény és lehetőség szerint bevonandó szereplők:</i></p> <p>Magyarországi szakmai képviselő</p> <ul style="list-style-type: none"> • EMNT képviselő • Erdélyi civil képviselő • Erdélyi gazdasági képviselő • Erdélyi önkormányzati képviselő
Javasolt szakbizottságok és szakterületeik	<ul style="list-style-type: none"> • Helyi gazdaságfejlesztés: <ul style="list-style-type: none"> ○ Autonóm helyi gazdaságfejlesztés ○ Erdő- és vadgazdálkodás ○ Agrárium és élelmiszeripar • Versenyképes gazdaság- és vállalkozásfejlesztés <ul style="list-style-type: none"> ○ Befektetés-ösztönzési, iparosítás és hálózati gazdaságfejlesztés ○ Kreatív ipar, K+F és innováció • Fenntartható infrastruktúra-fejlesztés és erőforrás hasznosítás <ul style="list-style-type: none"> ○ Építőipar és közlekedésfejlesztés ○ Megújuló energia, vízipar és zöldgazdaság-fejlesztés • Turizmus- és szabadidő-gazdaság fejlesztés <ul style="list-style-type: none"> ○ Turizmus és kulturális ipar • Üzleti környezet és emberi erőforrás fejlesztés <ul style="list-style-type: none"> ○ Vállalkozás és üzleti környezet, valamint infrastruktúrafejlesztés ○ Az emberi erőforrások és a foglalkoztatás-ösztönzés fejlesztése ○ Nemzeti, fejlesztési és szakmai együttműködési programok
Ülésezési gyakoriság	Tervezési folyamatok függvényében az MSZB-k által meghatározva, EMSTFÜ képviselői tag javaslatot tehet a következő időpontra. , EMSTFÜ-ben működik a munkaszervezete, mely gondoskodik a formai és adminisztratív folyamatokról.
Rövid távú finanszírozás	A magyar kormányzat kárpát-medencei fejlesztésekért felelős intézménye költségterítést nyújt.
2014 utáni funkció	A Mikó Imre Terv technikai segítségnyújtási kerete finanszírozza a költségeit.

ERDÉLYI MAGYAR STRATÉGIAI TERVEZÉSI ÉS FEJLESZTÉSI ÜGYNÖKSÉG (EMSTFÜ)

Funkció	Szakmai, pénzügyi és pályázati menedzsment és projektvezetés
Feladatok	Ebben a változatban ez a szervezet lenne egyszerre a Mikó Imre Terv

megvalósításának az agya és szíve. Kiemelten fontos, hogy kezdetben a szervezet folyamatos és élő kapcsolatot építsen ki és biztosítson a magyar, a román, illetve nemzetközi társszervekkel.

- **KAPCSOLATTARTÁS/KAPCSOLATÉPÍTÉS**
  - Országon belül és nemzetköz kapcsolatépités és menedzsment (pl.: magyar és román fejlesztési minisztériumok, Nemzeti Fejlesztési Ügynökség (NFÜ), Nemzetgazdasági Tervezési Hivatal (NTH), Bethlen Gábor Zrt., Corvinus alapkezelő, Magyar-Román JTS, stb.)
  - EMIT konferenciák, rendezvények szervezése, lebonyolítása
- **MUNKASZERVEZET/TITKÁRSÁG:**
  - Munkaszervezet és tiktárság az EMIT-SMT és az MSZB-k számára
- **TERVEZÉS – MONITORING:**
  - A Mikó Imre Terv felülvizsgálata és stratégiai továbbtervezése
  - A Mikó Imre Terv operatív szintű és akciótervi továbbtervezése
  - A Mikó Imre Terv projektszintű monitoring rendszerének működtetése és végrehajtása, értékeléseinek szervezése
  - A program- és tervszintű értékelésekhez adatszolgáltatás a szakmai felügyeleti intézmény részére
- **PROJEKTFEJLESZTÉS:**
  - A rövid távú emblematikus projektek kidolgozása és menedzsmentje (döntően magyar kormányzati és MSZB támogatással és EU-s forrással)
  - Kiemelt projektek generálása, előkészítése és projektfejlesztése a projektgazdákkal együttműködve egészen az EMIT-SMT BB előterjesztésig
  - Kiemelt projektek projektmenedzsmentje a projektgazdákkal közösen, nagy összegű fejlesztések a Mikó Imre Terv kitörési pontjai mentén (minden román, magyar, uniós és nemzetközi alap finanszírozásában)
  - Nemzetközi szakmai együttműködési (szoft) projektek generálása és végrehajtása
- **PROGRAM VÉGREHAJTÁS:**
  - Általános támogatási eljárásrendek kidolgozása és az MSZB-k pályázati kiírási javaslatainak formai kidolgozása
  - Az EMIT-SMT jóváhagyását követően, a magyar költségvetési EMIT forrásokra a pályázati kiírások véglegesítése és nyilvános meghirdetése
  - A pályázati folyamatok koordinációja és adminisztratív lebonyolítása
  - Kiemelt és pályázati projektek formai, jogosultsági elbírálása
  - A pályázati kiírások projektjeinek szakmai elbírálására való előkészítése az MSZB BB-k részére

	<ul style="list-style-type: none"> ○ A kiemelt projektek szakmai elbírálásának előkészítése az EMIT-SMT BB részére ○ A BB-k döntését követően a támogatott projektekkel kapcsolatos támogatási szerződések megkötése ○ A támogatott projektek végrehajtásának koordinációja: <ul style="list-style-type: none"> ▪ projekt előrehaladás felügyelete, ▪ projektterv változások kezelése, ▪ projektszintű ellenőrzések lefolytatása ○ A támogatott projektek pénzügyi elszámolásainak ellenőrzése és Mikó Imre Terv magyar költségvetési forrásaihoz kapcsolódó kifizetések lebonyolítása ● HÁLÓZATI ÉS INFORMÁCIÓS KÖZPONT: <ul style="list-style-type: none"> ○ Gazdaságfejlesztési Hálózatot (EGFH) szakmai koordinációja és felügyelete ○ Az erdélyi gazdasági szereplők és a magyarországi gazdasági hálózat központi funkciója ○ Nyilvántartások, monitoring-rendszerek üzemeltetése <p>2014 után új, kiegészítő tevékenységek:</p> <ul style="list-style-type: none"> ● BEFEKTETÉSÖSZTÖNZÉS: <ul style="list-style-type: none"> ○ Magyarországi befektetés-ösztönzés és CSR akciók ○ Romániai magyarországi beruházások támogatása ● FEJLESZTÉSPOLITIKAI K+F TEVÉKENYSÉG: <ul style="list-style-type: none"> ○ K+F kezdeményezések felkutatása és disszeminációja ○ Fejlesztést segítő kutatások és elemzések lefolytatása, szervezése ● ÜGYNÖKSÉGI FELADATOK ELLÁTÁSA: <ul style="list-style-type: none"> ○ Erdélyi innovációs stratégia megalapozása, ○ Innovatív KKV kezdeményezések, projektek kidolgozásának támogatása, ○ Nemzetközi innovációs hálózatokhoz történő csatlakozás szakmai támogatása
Szervezeti felépítés	<p>Az EMSTFÜ Magyarország területén egy non-profit szervezet keretében alakulna meg, valamint 2014-ig folyamatos szervezeti fejlesztés keretében 3-5 erdélyi irodája alakulna meg.</p> <p>A szervezet összes humán erőforrás igénye 2014-ig: 25 fő</p> <ul style="list-style-type: none"> ● Vezetés és back-office – 5 fő <ul style="list-style-type: none"> ○ ügyvezető és ügyvezető helyettes, ○ gazdasági vezető, ○ jogász, ○ asszisztens ● Tervezési és pályázat-előkészítési, értékelési – 8 fő <ul style="list-style-type: none"> ○ 1 vezető tervező ○ 1 elemző-értékelő ○ 5 szakterületi felelős ○ 1 végrehajtási és pályázati rendszertervező ● Program végrehajtás menedzserment – 8 fő <ul style="list-style-type: none"> ○ 6 program menedzser ○ 1 pénzügyi menedzser

	<ul style="list-style-type: none"> ○ 1 projekt ellenőr • Pályázati és projekt előkészítés – 4 fő <ul style="list-style-type: none"> ○ Kiemelt projektek előkészítése – 2 fő ○ Saját pályázatok előkészítése és menedzsmentje – 2 fő
Szükséges szervezeti humán erőforrás kvalitások	Erdélyi magyar területfejlesztési szakemberek Erdélyi magyar fejlesztéspolitikai szakemberek Erdélyi magyar gazdaságfejlesztési szakemberek, akik az egyes kitörési pontok témájában jártasak Magyarországi területfejlesztési szakemberek
Rövid távú finanszírozás	Önálló romániai bejegyzésű szervezet keretében a Mikó Imre Terv forrásai
2014 utáni funkció	A Mikó Imre Terv technikai segítségnyújtási vagy intézményi kerete finanszírozza a költségeit. Önálló bevételre tesz szert nemzetközi projektekből, adományokból, szolgáltatások értékesítéséből
Lehetséges együttműködő partnerek	Kárpát-medencei magyar nemzetpolitikát támogató költségvetési forrásközvetítő intézmények, Erdélyi társult partner szervezetek

FELÜGYELŐ BIZOTTSÁG (FB)

Funkció	Stratégiai támogatás és szervezeti és működési felügyelet
Feladatok	<ul style="list-style-type: none"> • Az Ügynökség szervezeti működését előzetesen vizsgálja és szükség szerint a hatékony működésre, ill. szervezeti megoldásokra javaslatokat tesz. • Az Ügynökség felettese, irányítói jogokat gyakorlója független auditot rendel meg minden évben.
Tagok	Romániai magyar delegáltak, akik ismerik a helyi szabályozásokat, valamint magyar oldali képviselők, akiknek egy részét az EMIT-SMT delegálja.
Ülésezési gyakoriság	Félévente Rendkívüli és/vagy kritikus kérdésekben az EMSTFÜ kérdést intézhet az FB-hez a foganatosítandó intézkedésekre és/vagy előírásokra vonatkozóan.
Rövid távú finanszírozás	A Mikó Imre Terv technikai segítségnyújtási vagy intézményi kerete finanszírozza a költségeit.
2014 utáni finanszírozás	A Mikó Imre Terv technikai segítségnyújtási kerete finanszírozza a költségeit.

MAGYAROSZÁGI ELLENŐRZŐ ÉS FELÜGYELETI SZERVEZETEK	
Funkció	Szakmai és pénzügyi ellenőrzés (magyar kormányzati támogatások esetén) és a határon átnyúló magyar nemzetrészek támogatására megítélt költségvetési források biztosítása esetén a Mikó Imre terv megvalósításának felügyelete, ellenőrzése.
Feladatok	<ul style="list-style-type: none"> • Támogatási és pénzügyi ellenőrzés: <ul style="list-style-type: none"> ○ A pénzügyi ellenőrző szervezet végzi a támogatások pénzügyi-szabályossági ellenőrzését • Szakmai ellenőrzés: <ul style="list-style-type: none"> ○ A szakmai felügyelő szervek ellenőrzik a Mikó Imre terv megvalósulásának szakmai teljesülését, illetve azok szakmai eredményeit és monitoringját, azaz a program- és tervszintű monitoringot ○ A szakmai felügyelő szerv a szakmai és pénzügyi ellenőrzési jelentéseket egy átfogó jelentésbe összeállítja, és azt megküldi a nemzetpolitikában érdekelt fórumoknak/szervezeteknek, valamint az EMIT-SMT-nek és MTB-nek ○ A szakmai ellenőrző intézmény javaslatot tehet az átfogó jelentés alapján az EMIT-SMT-nek és MTB-nek, hogy milyen kérdéseket vegyenek fel napirendi pontként és vitassanak meg
Intézményi alternatívák	<ul style="list-style-type: none"> • Szakmai: Nemzetgazdasági Minisztérium (NGM) és/vagy Nemzetgazdasági Tervezési Hivatal (NTH) • Támogatási és pénzügyi: Nemzeti Fejlesztési Minisztérium (NFM) - Támogatás Vizsgáló Iroda (TVI), Állami Számvevőszék (ÁSZ) és Kormányzati Ellenőrzési Hivatal (KEHI)
Rövid távú finanszírozás	A szervezetek önálló költségvetése
2014 utáni funkció	A szervezetek önálló költségvetése

KÁRPÁT-MEDENCEI MAGYAR NEMZETPOLITIKÁT TÁMOGATÓ KÖLTSÉGVETÉSI FORRÁSKÖZVETÍTŐ INTÉZMÉNYEK	
Funkció	Nemzetpolitikát támogató egyéb magyar, kapcsolódó költségvetési források elosztása ⁸
Feladatok	<ul style="list-style-type: none"> • A magyarság Kárpát-medencei megmaradását támogató egyéb magyar költségvetési források normatív és pályázati alapú elosztása • A pályázati alapú erdélyi források összehangolása a Mikó Imre terv prioritásaival és kitörési pontjaival <ul style="list-style-type: none"> ○ Az EMSTFÜ-vel együttműködve az erdélyi térségére szánt

⁸A magyar költségvetésben a határon túliak támogatására többfajta forrás van elkülönítve. Ezek között az egyik az EMIT megvalósulását támogató forrás. A többi forrás kezelését egyéb minisztériumok és intézmények kezelik.

	<p>pályázati források egy részét a Mikó Imre Terv kitörési pontjaira allokálják</p> <p><i>Mikó Imre Tervhez kapcsolódó lehetséges feladatok:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • EMSTFÜ szakmai felkészítése a 2014 utáni időszakban az önálló projekt pénzügyi feladatok ellátására – know-how átadás • A Mikó Imre terv projektjeinek szakmai és pályázati feladatainak teljeskörű ellátáshoz szakmai tanácsadás
Intézményi alternatívák	<ul style="list-style-type: none"> • Bethlen Gábor Zrt. • VÁTI NP Kft. • MAG Zrt. • Wekerle Alapkezelő • Bethlen Gábor Alapítvány • Corvinus Támogatásközvetítő Zrt.
Rövid távú finanszírozás	A szervezetek önálló költségvetése
2014 utáni funkció	A szervezetek önálló költségvetése

ERDÉLYI TÁRSULT PARTNER SZERVEZETEK	
Funkció	Hálózatépítés, információs és adminisztrációs támogatás
Feladatok	<ul style="list-style-type: none"> • A támogatásokhoz kapcsolódó helyi ügyfélkapcsolati és információs szolgáltatások • Vállalkozásfejlesztés a magtevékenység • Támogató szolgáltatás csomag (pl. pályázatírási támogatás, menedzsment támogatás a megvalósítás során, önrész kiegészítés hitelből stb.) • Befektetés ösztönzés • Innováció és K+F tevékenységek
Lehetséges partnerek	<ul style="list-style-type: none"> • Demokrácia Központok (DK) • Erdélyi Gazdaságfejlesztési Hálózat (EGFH) • Agora
Rövid távú finanszírozás	Létező szervezet költségvetése
2014 utáni funkció	Létező szervezet költségvetése, valamint részben a Mikó Imre Terv technikai segítségnyújtási kerete

7.2 2012-2014-ES LEHETSÉGES FORRÁSOK ÉS FEJLESZTÉSEK

7.2.1 A Mikó Imre Terv lehetséges megvalósítási forrásai

A Mikó Imre Terv lehetséges forrásai a 2012-14-es időszakban több tényezőtől állnak össze. A terv megvalósításának egyik lábát képezheti a magyar állami támogatásokból, alapokból és költségvetési forrásokból a Mikó Imre Terv megvalósítására csoportosított források. Másrészt a Mikó Imre Terv végrehajtásában nem szabad és lehet figyelmen kívül hagyni, hogy még

számos, nyitott EU-s forrás áll rendelkezésre, melyek hatékonyan támogatni tudják a Mikó Imre Terv megvalósítását. Ezek közül a legfontosabbak a Románia rendelkezésére álló és még fel nem használt strukturális források pályázati kiírásai, valamint az Európai Területi Együttműködési programok keretében rendelkezésre álló, a magyar-román határon átnyúló fejlesztéseket támogató források. Ezeken az EU-s pályázati forrásokon kívül még egy EU-s forráslábat képezhetnek az Európai szakpolitikák megvalósítását támogató források⁹, melyeket az Európai Bizottság hirdet meg és dönt róluk.

EU forrásokból megvalósítandó projektek¹⁰

Név	Becsült forrásigény	Javasolt célcsoport(ok)
EGTC térségi és gazdasági együttműködés támogatása ¹¹	200-500m Ft	Határ-menti régiók oktatási intézményei, önkormányzatai, kamarái, non-profit tevékenységet végző szervezetei
Közösségi Információs Platform (KIP)	500-950m Ft	Alsó, közép és felsőfokú oktatási intézmények és vállalkozások a határ mindkét oldalán

7.2.2 Indikatív¹² pályázati javaslatok a 2012-14-es időszakra

NÉV	JAVASOLT CÉLCSOPORTOK
Turisztikai rendezvények, programok és konferenciák normatív támogatása	Turisták és turisztikai szolgáltatók
Civil gazdaságfejlesztési tevékenységek és szerveződések ösztönzése	Civil szervezetek, vállalkozók
Önkormányzati fejlesztések támogatása és önkormányzati források integrációja	Önkormányzatok, civil szervezetek
Térség és települési identitás és marketing erősítése, ennek keretében térségi és helyismeretet, -identitást szolgáló közösségszervezés (képzés, szervezés, eszközbeszerzés)	Szakértők, lakosság, civil szervezetek

⁹http://ec.europa.eu/grants/introduction_en.htm, http://ec.europa.eu/grants/introduction_en.htm,

¹⁰Ezek a projektek nem terhelik az EMIT magyar költségvetési forrásait, legfeljebb a projektekhez szükséges önrészek erejéig (projekt költségvetésének 2-10%-a)

¹¹<http://egtc.kormany.hu/europai-teruleti-tarsulas>

¹²Indikatív: a terv további tervezése és az akciótervezés folyamán a lista még változhat

NÉV	JAVASOLT CÉLCSOPORTOK
<p>A Helyi Vállalkozásfejlesztési Szervezetekhez kapcsolódó pályázatok</p> <ul style="list-style-type: none"> - helyi termék, szolgáltató, vállalkozó kataszter felállítása és fejlesztése - fejlesztési tanácsadás és külső források felkutatása, illetve lehívásuk segítése - tájékoztatás, képzés, továbbképzés - térségi, ill. helyi termék márká- és védjegyképzés. A helyi márkák fejlesztése - lakossági szemléletformálás és tájékoztatás (PR) - helyi termékeket bemutató események szervezése; vállalkozói, szolgáltatói papír és/vagy elektronikus katalógusok készítése és elosztása - Internetes értékesítési lehetőségek támogatása; fogyasztói (B2C) és vállalkozói (B2B) piacterek kialakítása és fejlesztése - beszállítói hálózatok és rendszerek fejlesztése a helyi intézmények irányába - bevásárló körök, fogyasztói szövetkezetek támogatása, közösségileg támogatott 	<p>HVSZ, helyi termelők és szolgáltatók, önkormányzatok, szakértők, lakosság</p>

7.2.3 Indikatív kiemelt fejlesztési projektek 2012-14- es időszakra

NÉV	JAVASOLT CÉLCSOPORTOK
<p>Helyi Vállalkozásfejlesztési Szervezetek létrehozása és fejlesztése a helyi önkormányzati, civil és gazdasági szereplők együttműködésével</p>	<p>HVSZ, helyi termelők és szolgáltatók</p>
<p>Térségmarketinggel és TDM-el kapcsolatos jó gyakorlatokat bemutató kézikönyvek kiadása és célzott terjesztése, szakmai előadásokkal (MT Zrt.) egybekötve</p>	<p>Turisztikai szervezetek, szállásadók, szolgáltatók, turisztikai attrakció üzemeltetők</p>

NÉV	JAVASOLT CÉLCSOPOR- TOK
<p>Székelyföldi TDM szervezet központ felállítása, alapfeladatok ellátásához infrastruktúra beszerzés és munkatársak szakmai képzésének megtartása.</p> <p>Lehetséges alapfeladatok:</p> <ul style="list-style-type: none"> • a székelyföldi turisztikai portál elkészítése • turisztikai kártya bevezetését • partnertoborzás – támaszkodva a már működő helyi szerveződésekre • turistakalauzok szerkesztésének kiadásának és terjesztésének támogatása • tematikus utak kidolgozásának és piaci népszerűsítésének támogatása • szakmai tanulmányutak szervezésének támogatása turisztikai dolgozók és kisvállalkozók számára. • önrész-támogatás és szakmai tanácsadás EU-s finanszírozású turisztikai pályázatokhoz • TDM népszerűsítő rendezvénysorozat (road-show) lebonyolítása a jelentős térségi turisztikai központokban • piackutatási tanulmányok, marketingtervek kidolgozása, • országos, ill. nemzetközi turisztikai vásári részvétel • promóciós anyagok kidolgozása • study-tourok szervezése magyarországi utazásszervezők számára • egyéb 	<p>Turisztikai szervezetek, szállásadók, szolgáltatók, turisztikai attrakció üzemeltetők, turisták</p>
<p>Székelyföld, mint turisztikai célpont marketing promóciója, ill. Erdélyi Magyar Turisztikai Marketingszövetség létrehozása</p>	<p>Magyarországi és romániai turisták, turisztikai ügynökségek, turisztikai szolgáltatók</p>
<p>Turisztikai és lakossági kártya</p>	<p>Turisták és lakosság</p>
<p>Mária út fejlesztése I. ütem</p>	<p>Vallás turizmus</p>
<p>Partiumi termál fejlesztések előkészítése</p>	<p>Partiumi termálfürdők</p>

7.2.4 2014-re előkészítendő kiemelt projektek

7.2.4.1 Helyi gazdaság fejlesztését támogató projektek (EGFH lehetséges projektjei)

- Jelenleg **kiaknázatlan helyi termékekre Erdélyikumokra és Székelyikumokra (localicumokra)**, adottságokra, szolgáltatásokra alapuló mikro-, kis- és középvállalkozások, termelői, beszállítói és értékesítési csatornák fejlesztése, önkormányzat-vállalkozói-civil szervezetek együttműködésének, alakulásának, fejlesztésének és működésének támogatása
- **Erdélyi Szociális- és Civilgazdaság Fejlesztési Alap (ESZCGFA) felállítása**, s ezen keresztül az egyes erdélyi magyar civil, önkormányzati önkéntes, szociális-gazdasági kezdeményezések, akciók, programok támogatása

- **Tündéerkert - erdélyi helyi társadalmi felelősségvállalás és szociális gazdaság-fejlesztés** – kiemelt erdélyi programok és projektek támogatása
- **Magyar vállalkozói ösztöndíj-, csere- és gyakornokprogramok** erdélyi diákoknak, vállalatok és intézmények munkatársainak
- **A Magánerdő Tulajdonosok Konzultatív Testületének létrehozása**, esetleg az Országos Magánerdő Tulajdonosok Országos Szövetsége Székelyföldi szekciójaként, egységes érdekképviselő biztosítására a döntéshozó testületek, állami szervek felé
- **Az erdélyi és magyar termékek és szolgáltatások iránti fogyasztói igények és értékesítés ösztönzése** - a helyi termékvásárlás fontosságának tudatosítása a helyi vásárlók körében
- **A mezőgazdasági termelés és az élelmiszer-kiskereskedelem vertikális integrációjának elősegítése, a helyi élelmiszeripari termékek országos piaci részesedésének a növelése**, a helyi élelmiszeripari termékek elsősorban magyarországi exportjának elősegítése egységes márkanév alatt
- **Szakmai, vállalkozás-alapítási és üzleti segítségnyújtás a vállalkozásoknak:** könyvelés, számvitel, adótanácsadás, vámügyintézés stb.
- **Helyi Gazdaságmenedzsment Szervezetek (HGMSZ) létrehozása és fejlesztése** a helyi önkormányzati, civil és gazdasági szereplők együttműködésének révén – minimum 3 mintaprojekt
- **Tematikus, építőipari és beszállítói klaszterek kialakítása** a romániai, anyaországi, erdélyi vállalkozások részvételével
- **Erdélyi Kereskedőház és E- értékesítési Központ** alapítása
- **Erdélyi Vállalkozás-fejlesztési Hivatal (EVFH) létrehozása**
- **A helyi KKV szektor munkahelyteremtő beruházásainak ösztönzése a fenntarthatóság és a hálózatosodás szem előtt tartásával** (pl. profil- és telephelybővítés, hozzáadott érték növelés, piackeresés, bővítés)
- **Erdélyi Innovációs, Beruházási és K+F Ügynökség(ek)/Platforomok létrehozásának a támogatása** – minimum 1-2 db együttműködésben az önkormányzatokkal, román és magyar társszervekkel
- **Határ menti tömegközlekedés újjászervezése** – határon átnyúló elővárosi tömegközlekedés megszervezése, fejlesztése – minimum 2 mintaterületen

7.2.4.2 Erdélyi turizmus fejlesztése

- **Hallod-e?** - Kiemelt térségi és helyi erdélyi fesztiválok, kiállítások, bemutatók, rendezvények, alkotó táborok és programok támogatása, fejlesztése együttműködésben az MT ZRt-vel és a NCA-val, illetve román társszervezetekkel
- **Erdélyi Turisztikai Marketing, Promóciós és Értékesítés ösztönzési Program** a magyar (Magyar Turizmus Zrt.) és román nemzeti marketing szervezetekkel közösen

7.2.4.3 Az anyaország és Erdély közötti szakmai, kulturális és oktatási együttműködések

- **Testvérvárosi és települési önkormányzati örökbefogadási együttműködési akciók támogatása**
- **Erdélyi Magyar Felsőoktatási és Továbbképzési Egyeztető Kerekasztal létrehozása**
- **Magyar Erdélyi Képzési, Oktatói, Hallgatói és Kutatói Ösztöndíj, Gyakornoki és Csereprogram fejlesztése együttműködésben a Bethlen Gábor Alappal**
- **Erdélyi Magyar Felnőttképzési és Népfőiskolai Hálózat kialakítása**
- **Romániai, magyar és külföldi tervezői, fejlesztői, pályázati és kutatói ösztöndíjak és együttműködések támogatása együttműködésben a román és európai társszervekkel és a Bethlen Gábor Alappal**
- **Erdélyi Oktatói, Képzési, Gyakornoki és Szakmai csereprogram együttműködésben a román és európai társszervekkel és a Bethlen Gábor Alappal**
- **Önkormányzati fejlesztési és pályázati kapacitások minőségi fejlesztése, szakértői támogatás és önkormányzati célú gazdaságfejlesztési projektekhez önrész- és hitel-támogatás biztosítása**
- **Magyar Ingatlan Megmentési, Örökbefogadási és Hasznosítási Program elindítása - magyar kiemelt nemzeti és helyi örökségértékek megőrzése és fejlesztése (pl. örökségleltár készítése) – együttműködésben a magyar és román társszervekkel**
- **Anyaországi és erdélyi tervezési-fejlesztési és szakmai együttműködések támogatása– Projektfejlesztés szakmai és pénzügyi támogatása (így pl.: erdélyi magyar projekt és beruházás előkészítési szakmai együttműködés)**

7.2.5 2014 után előkészítendő kiemelt projektek

- **Erdélyi Magyar Befektetési, Projektfejlesztési és Garancia Alap (EMBPGA) létrehozása**
- **Erdélyi Magyar Gazdabank (EMGB) létrehozása együttműködésben a helyi agrár vállalkozókkal, képviselőkkel és önkormányzatokkal**
- **Erdélyi Magyar Kereskedelmi és Iparkamara (EMKIK) létrehozása – együttműködésben a magyar és román társszervekkel**
- **Erdélyi Stratégiai Tervezési, Fejlesztési és Monitoring Központ létrehozása együttműködésben a nemzeti, az önkormányzati és vállalkozói szervezetekkel**
- **Erdélyi logisztikai központok, autohofok és tudományos és innovációs parkok fejlesztése – közös tervezési és előkészítési munkák megindítása 2014-2020-ra**
- **Nemzetközi, romániai és magyarországi üzleti partnerkereséséi, iparosítási-beszállítói, befektetői- beruházói tevékenységek támogatása együttműködésben a romániai és magyar társszervekkel**

- **Nemzetközi projekt együttműködések és azok előkészítésének** a támogatása 2012-2020 között, kiemelt együttműködésben az önkormányzatokkal, szakmai szervezetekkel, oktatási-kutatási intézményekkel, román és magyar társszervekkel
- **Erdélyi magyar médiához, kreatív és kulturális tartalomszolgáltatáshoz, exporthoz kapcsolódó fejlesztések támogatása** - térségi és helyi média és információszolgáltatási tevékenységek támogatása együttműködésben a Bethlen Gábor Alappal
- **Nemzeti jellegű vállalati, humánpolitikai, CSR és marketingstratégiai együttműködések ösztönzése** (pl. magyarországi vállalatok erdélyi tevékenységükben, divízióikban magyar nyelvhasználat támogatása)
- **Erdélyi Nagysebességű Vasúthálózat, Autópálya és gyorsforgalmi közlekedés-hálózat és Regionális Reptér Hálózat fejlesztése** – közös tervezési és előkészítési munkák megindítása 2014-2020-ra
- **Magyarország és Erdély, illetve ezen belül Székelyföld között „légihíd” megerősítése**– az erdélyi és székelyföld légi desztinációk számának bővítése, s a légi járatok támogatása

7.3 EMIT 2012-13-AS MEGVALÓSÍTÁSI LÉPÉSEI

7.3.1 2012-es feladatok

2012. 1. félév

- EMSTFÜ felállítása és a munkamegosztási rendszer és folyamatok részletes kidolgozása
- A Mikó Imre Terv 2012-es nyílt pályázati kiírásainak előkészítése és meghirdetése
- A Mikó Imre Terv 2012-ben megvalósítható kiemelt fejlesztéseinek előkészítése és bírálata
- 2012-14-es EU forrásból megvalósuló, a Mikó Imre Terv megvalósulását támogató projektek menedzsmentje
- A Gazdaságfejlesztési Hálózat (EGFH) intézményi alapjainak és működésének kidolgozása és elindítása
- Mikó Imre Terv megvalósulásának féléves beszámolója a felügyelő szervek irányában

2012. 2. félév

- EMSTFÜ tevékenységi köreinek és intézményi kapacitásainak fejlesztése
- A Mikó Imre Terv 2012-es megvalósítandó kiemelt fejlesztéseinek elindítása
- 2012-14-es EU forrásból megvalósuló, a Mikó Imre Terv megvalósulását támogató projektek menedzsmentje

- Mikó Imre Terv 2013-as (nyílt pályázatos és kiemelt projektek) projektjeinek előkészítése
- Mikó Imre Terv megvalósulásának féléves beszámolója a felügyelő szervek irányában
- 2012-14-ben kidolgozandó projektek menedzsmentje
- A Gazdaságfejlesztési Hálózat (EGFH) alapjainak elindítása

7.3.2 2013-as feladatok

2013. 1. félév

- EMSTFÜ tevékenységi köreinek és intézményi kapacitásainak fejlesztése
- A 2013-as Mikó Imre Tervhez kapcsolódó nyílt pályázatos és kiemelt projektek meghirdetése és elindítása
- A 2012-es lezárt nyílt és kiemelt pályázati projektek átadása és értékelése
- 2012-14-es EU forrásból megvalósuló, a Mikó Imre Terv megvalósulását támogató projektek menedzsmentje
- 2012-14-ben kidolgozandó projektek menedzsmentje
- A Gazdaságfejlesztési Hálózat (EGFH) tevékenységi köreinek és intézményi kapacitásainak fejlesztése

2013. 2. félév

- EMSTFÜ intézményrendszer tevékenységi köreinek teljes körű kiépülése, felkészülés a 2014-től életbe lépő új EU programozási időszakra
- 2012-14-es EU forrásból megvalósuló a Mikó Imre Terv megvalósulását támogató projektek menedzsmentje
- A 2012/13-as lezárt nyílt és kiemelt pályázati projektek átadása és értékelése
- 2012-14-ben kidolgozandó projektek menedzsmentje, felkészítése a 2014-ben megnyíló pályázati forrásokra
- Mikó Imre Terv 2012-13-as megvalósulásának értékelése és Mikó Imre Terv felülvizsgálata az eredmények alapján a 2014-es időszakra
- Mikó Imre Terv megvalósulásának éves beszámolója a felügyelő szervek irányában
- A Gazdaságfejlesztési Hálózat (EGFH) tevékenységi köreinek és intézményi kapacitásainak fejlesztése

8 MELLÉKLET

8.1 EMIT - ERDÉLYI GAZDASÁGFEJLESZTÉSI HÁLÓZAT (EGFH)

8.1.1 Közösségi értékek meghatározása

A Mikó Imre Terv (EMIT) által képviselt célok és értékek szorosan összekapcsolódnak, ezért kiemelten fontosnak tartjuk, hogy az EMIT minél szélesebb körű erdélyi penetrációja és megvalósítása érdekében a **pályázati és a gazdaság- és vállalkozásfejlesztési szakmai és támogatási feladatok** egy egyablakos rendszerben kerüljenek ellátásra. A fenti célok elérése érdekében kerülne sor az **Erdélyi Gazdaságfejlesztési Hálózat (EGFH)** felállítására és kiépítésére.

8.1.2 Jövőkép

Az EGFH a **nemzeti integráció és a nemzeti területfejlesztési együttműködés** szellemében hatékony és mindig az erdélyi magyarság érdekeit szem előtt tartó, az erdélyi közösségi gazdaság-fejlesztését szolgáló minden tevékenység, valamint a Mikó Imre Tervben megfogalmazott fejlesztési programok megvalósítását biztosító intézményi rendszer, melynek alkalmazottai arról lesznek híresek, hogy a munkájuk minden területen magas minőséget nyújtanak, és értéket teremtenek.

8.1.3 Misszió/küldetés

Az Erdélyi Magyar Nemzeti Tanács (EMNT) EGFH-nak a küldetése **egy euro konform min-taértékű fejlesztéspolitikai modell** (tervezés-programozás-támogatás-fejlesztés) kialakítása, és ennek keretében az összmagyar, határon átnyúló, beavatkozási térségenként differenciált, nemzeti fejlesztési programokban testet öltő és fenntartható fejlesztési modell működési alapjainak intézményi, szervezeti és szakmai megteremtése.

Az **erdélyi magyar vállalkozások hatékony támogatása**, a külföldi piachoz való kapcsolódásuk elősegítése, pályázati tanácsadás nemzetközi, illetve Európai Unió források eléréséhez. A fő célok között szerepel **a migráció megállítása**, azaz a népesség megtartása az érintett területeken.

8.1.4 EGFH működésével szemben támasztott követelmények

1. Az EGFH azzal felelhet meg az érintettek elvárásainak, ha hatásos, **hatékony és eredményorientált szervezetként** működik, biztosítva a szponzorok elégedettségét a pénzükkkel való gazdálkodás szempontjából.
2. Az EGFH sikerességének kulcstényezője, hogy **jól képzett humán erőforrással** rendelkezzen, amely hosszú távon biztosítja az EGFH céljainak megvalósítását: kreatív tevékenység, a gazdasági környezet változásaira való azonnali reakciók képesség.

3. Az EGFH életképessége és hatékony működés szempontjából kiemelkedően fontos, hogy a **közhasznú működését és annak eredményeit megfelelő formában megismertesse** egyrészt finanszírozóival (tagok és magyar kormány), illetve a lehetséges további tagok körével.
4. Az EGFH **elszámoltathatóságát** az EMNT által közösen felkért szakemberekből álló testülete, mint Szakmai Felügyelő és Monitoring Bizottság éves jelentése biztosítja, amely kiértékeli a tevékenységeit, s a szükséges változtatásokra javaslatot tesz.
5. Az EGFH-nek a helyi és anyaországi **politikum bizalmát élveznie kell**, annak érdekében, hogy a szükséges támogatásokat (pénzügyi, szakmai) megkapja, ezáltal céljait meg tudja valósítani. A Mikó Imre Terv hosszú távú stratégiai céljainak megvalósítását célzó operatív programok mérhető eredményekké alakulását képes az EGFH biztosítani, amennyiben megfelelő és hosszútávon kiszámítható politikai támogatást kap. Cserébe a politikum a sikerek megfelelő prezentálásával megszerzi a választók támogatását..
6. Az EGFH **szoros és széles kapcsolati rendszerrel** kell, hogy rendelkezzen mind országon belül, mind az anyaországgal. A Nemzetgazdasági Minisztérium, a Nemzeti Fejlesztési Minisztérium, a Vidékfejlesztési Minisztérium, a Közigazgatási és Igazságügyi Minisztérium és a Külügyminisztérium illetékes testületei az EGFH tevékenységét tájékoztató, tanácsadó, szakmai és egyéb segítségnyújtási programokkal, ill. a feladatokban dolgozó munkatársak folyamatos tájékoztatásával, ingyenes képzésével, a folyamatos konzultáció biztosításának lehetőségével, illetve egyéb szakmai és törvényes eszközökkel segítik és támogatják.

8.1.5 Stratégia – hálózatosodás, helyi gazdaság fejlesztés

A jövőképből, misszióból és a működési követelményekből következően az EMNT EGFH célrendszere az alábbi módon vázolható fel:

A hosszútávú cél Erdély számára egy **kiegyensúlyozottan versenyképes, fenntartható működésű gazdaság** – EMIT: „Kelet Svájc”. Ebből következően az EGFH számára az átfogó cél a **gazdaság fejlődési környezet széleskörű fejlesztése**, ami kezdetben egy régióra összpontosít.

Ennek megvalósítását az EGFH több oldalról tervezi megvalósítani. A globális gazdasági és környezeti trendek abba az irányba mutatnak, hogy már rövid-közép távon **fel fog értékelődni a helyi gazdaságok szerepe** egy-egy ország működésében. Ennek megfelelően minden eszközzel törekedni kell arra, hogy a jelenleg meglévő erőforrásokat minél hatékonyabban összefogjuk és kiaknázzuk.

Ennek egyik eszköze lehet az **Erdély-brand / védjegy / márka kialakítása**. Ez önmagában nem csak egy külsőségekben megjelenő reklámot jelent, hanem sokkal inkább egy szervezett regionális összefogást, valamint belső önátértékelést és ennek megfelelően átképzést. Az EGFH törekedni fog minden rendelkezésre álló eszközzel arra, hogy a magyar érdekeket szem előtt tartva, ugyanakkor a globális folyamatokat sem figyelmen kívül hagyva egy új és sikeres helyi közösség gazdasági alapjainak létrejöttét és működését támogassa. Az Erdély márkanév alatt egy olyan gazdasági hálózatot szükséges létrehozni, melynek elsődleges célja, hogy a **gazdasági javak minél szélesebb körét helyi szereplők állítsák elő és értékesítsék** a gazdasági együttműködési hálózaton keresztül. A folyamat eredményeként a jövedelmek lehető legnagyobb hányada a helyi gazdaságba fordul vissza, így lehetőség nyílik külső források

bevonásával – pl.: turizmus, helyi termék/szolgáltatás régió kívüli értékesítés, stb. – a hálózatot és ezzel együtt a helyi gazdaságot továbbfejleszteni. Természetesen a helyi gazdaság összefogásának csak első lépése a hálózat kialakítása. Az EGFH hosszú távú céljának eléréséhez szükséges, hogy Mikó Imre Terv kitörési pontjainak széleskörű megvalósítására is sor kerüljön.

A helyi gazdaság fejlődése, rövidtávon új munkahelyek létrehozásához és a gazdasági szereplők közötti szorosabb együttműködéshez, középtávon a jövedelmi színvonal emelkedéséhez és technikai/technológiai fejlődéshez, és a rövid és középtávú tényezőkön keresztül hosszú távon a szürkeállomány elvándorlásának lassításához, illetve visszafordításához és egy prosperáló belső gazdasághoz járulhat hozzá.

8.1.6 A célcsoport lehetséges igényei

A fő hangsúly azon van, hogy megerősítsük a helyi termelői és szolgáltatói vállalkozói réteget, ezért a legfontosabb ügyfeleink között szerepelnek a helyi üzletemberek, valamint a mezőgazdasági érdekeltségű vállalkozások. Jelenleg a **helyi-gazdaság fejlődésének legfőbb akadályai:**

- együttműködési hálózat és együttműködések hiánya
- versenyképes üzleti ismeretek hiánya
- vállalkozásbővítéséhez szükséges pénz- és tudáshiány
- értékesítési felületek - helyi piac, korlátozottsága, ill. elérhetetlensége – régió túl piacok

Éppen ezért a legfőbb **céljaink** között szerepel olyan képzések szervezése, melyeken kellő tájékoztatást tudunk nyújtani az irányba, hogy hogyan lehetet fejleszteni és bővíteni a kis családi vállalkozásokat, hogy létrejöhessenek olyan cégek, amelyek már nem csak családtagokat foglalkoztatnak. Lehetőséget kell biztosítani a különböző magán beruházásokhoz szükséges tőkéhez (pl.: pénzügyintézetek), valamint a nemzeti és uniós forrásokhoz való hozzáféréshez. Közelednünk kell a nemzetközi piac felé, példaként megemlíthetjük az erdélyi termékek térségen kívüli értékesítését akár a többi országos, román lakta régiókban, akár a magyar piacon.¹³

Fontos tudnunk azt is, hogy a magán és az állami befektetők is fontos célcsoportot képeznek. Amíg a magán vállalkozások profitorientáltak, és minél gyorsabb befektetés-megtérülést tartanak szem előtt, addig a kormányzati szervezetek a munkanélküliség csökkentésére, a vállalkozások versenyképességének növelésére (export növelése) összpontosítanak. Az EGFH mögött álló politikai szereplők meg fogjuk célozni a kormányzati és nagybefektető réteget, annak érdekében, hogy ők is mielőbb felismerjék, hogy az EGFH sikere az ő sikerük is, így érdemes támogatni a kezdeményezést. Az EMNT az EGFH gazdaságösztönző, kereskedelmi, turisztikai, vidékfejlesztési, környezetvédelmi, humánerő-forrásfejlesztési és egyéb közösségi, szociális és társadalmi jellegű programjairól, valamint forrásfigyelő, feltáró és a hálózati kapcsola-

---

¹³ Az EMNT szerencsés helyzetben van, ugyanis napi kapcsolatban van a potenciális nemzetközi ügyfelekkel és beruházókkal, valamint egy jól kialakított kapcsolati hálózata van, ezért folyamatos visszajelzések érkeznek, így tisztában lehetünk azzal, hogy mik lehetnek a prioritásaink és milyen igényeik vannak még az ügyfeleinknek.

tok kialakulását, fejlődését ösztönző tevékenységéről folyamatos tájékoztatást nyújt a magyar kormány minisztériumainak, illetve nagybefektetőknek, amelyben közvetlenül, vagy közvetve érdekeltek az erdélyi magyar közösségek, különösen a vállalkozók, az önkormányzatok, a szakmai és civil szervezetek, családok és polgárok.

8.1.7 Feladatok és kapcsolati, együttműködési rendszer

A fenti stratégia és célok megfogalmazásából eredően az EGFH **legfontosabb feladatai** a következők lennének:

- Szakmai társadalmasítási feladatok (pl.: az EGFH és eredményeinek széleskörű diszeminációja/megismertetése)
- Erdélyi értékláncok és ehhez tartozó fejlesztések menedzsmentje, vagy hiányzó elemek megvalósítása (pl. erdélyi magyar gazdasági kataszter összeállítás, folyamatos frissítése, erdélyi magyar üzleti facebook, értéklánc: a helyi mezőgazdasági termelő termékeinek turisztikai értékesítése boltban vagy szálláshelyeken, stb.)
- Tájékoztatás és információszolgáltatás (pl.: gazdasági és pályázati információszolgáltatás)
- Szolgáltató, szolgáltatás közvetítés (pl. pályázati, üzleti partner, forrást stb.)
- Projektgenerálás és előkészítés (EU-s és magyar forrásokra egyaránt)
- Képzések, találkozók, workshopok szervezése (pl.: üzleti ismeretek, nyelvismeret, tematikus KKV találkozók stb.)
- Igényfelmérés- és adatfelmérés (pl.: koordinálja az adatfelmérést, adatbázis építést, frissítést stb.)
- Visszacsatolási feladatok (pl.: az EMIT megvalósulásához és felülvizsgálatához kapcsolódóan)

Közép-távon továbbá:

- Gazdasági, jogi és üzleti tanácsadás (pl.: klaszterek, TDM szervezetek, hálózatok)
- Hálózati tevékenységek szervezése (pl.: Erdélyi Magyar Kereskedelmi Ház létrehozása és üzemeltetése, stb.)
- EMIT és egyéb fejlesztésekre pályázati és projektmenedzsment tanácsadás – akár önálló EMSTFÜ által megalakított PM és PI céggént (olcsóbb a pályázó részéről)
- Fejlesztési forrás közvetítő (az ügyfelek és pénzügyi intézmények között)

A helyi vállalkozások fejlesztéséhez elengedhetetlen, hogy az EGFH **széleskörű kapcsolatrendszert** építsen ki és tartson fent a fenti helyi szakmai szervezetekkel annak érdekében, hogy a lehető legjobban képes legyen a vállalkozások tudásbázisának fejlődését elősegíteni:

- Egyetemek és főiskolák: Sapientia Egyetem, Partiumi Református Egyetem, Babes-Bolyai Egyetem, stb.
- Tanácsadó szervezetek: pályázati, vállalkozásfejlesztési, szervezeti-hálózatosodási, stb.
- Demokrácia Központok (DK)

- Vállalkozásfejlesztési Központok (VFK) – Corvinus Alapkezelő ZRt. erdélyi társszervei
- Agora
- Bethlen Gábor Alapítvány
- Vállalkozói szövetségek, önkormányzati és civil szervezetek
- Helyi és országos pénzintézetek (takarékszövetkezetek, bankok, biztosítók, stb.)

Egyebek:

- HITÁ képviselők
- MT Zrt. Külképviselők

8.1.8 EGFH lehetséges szervezeti alapjai

Az EMNT hálózatának előnye abban rejlik, hogy az irodák és az ott dolgozó munkatársak közvetlen módon hozzájárulnak a szervezet munkájához. Előreláthatólag az állampolgársággal kapcsolatos ügyek intézése hónapokon belül nem igényel majd ekkora munkaerőt, mint jelenleg, éppen ezért az alkalmazottak nagy része majd más jellegű munkát is képes lesz ellátni. Éppen ezért időzítettük erre az időszakra az új stratégiai munka célok megfogalmazását, valamint a feladatkörök újraelosztását, és a munkatársak esetleges átképzését.

Segítséget nyújthatunk egyre több kezdő vállalkozás sikeréhez, és az EMNT EGFH-n keresztül beruházási támogatást is nyújthatunk ezen vállalkozások számára. Az EGFH szervezeti alapjait a következők adhatják:

- Az EGFH munkatársai a Demokrácia Központok (DK) infrastrukturális bázisát használva, de attól szervezetiileg elkülönült feladatellátással végeznék információszolgáltatási és gazdaságfejlesztési szakmai feladatokat. Kezdetben 10-20 DK Központban működnének
- Munkáikat az EMSTFÜ koordinálná és felügyelné közvetlenül szakmailag
- Finanszírozásuk részben a DK és az EMIT forrásaiból, valamint a saját bevételekből történne

Lehetséges finanszírozási források:

- DK források
- EGFH tagdíjak
- Mikó Imre Alap támogatásai
- Helyi fejlesztési források
- EU-s fejlesztési támogatások

8.1.9 EGFH eredményeinek nyomonkövetése és visszacsatolás

Az EGFH tagjai irányítást és felügyeletet gyakorolnak az EMNT EGFH munkája felett, kritikus szerepet töltenek be az EMNT EGFH finanszírozásában, valamint a köz érdekeinek védelmezőjeként lépnek fel.

Esetünkben a tevékenységeink sikere könnyen monitorozható. A makrogazdasági oldalon az átlagos fizetés a régióban, az export értéke és az itt eltöltött turistaéjszakák csak egy pár mutató azok közül, amiket felhasználunk a fejlődésünk nyomon követésére. Reméljük, hogy ezek a statisztikák megerősítik, hogy az EMNT által elköltött pénz jól és hatékonyan lesz elkölve.

Belsőleg elkészítjük a Menedzsment Információs Rendszert, mely nem csak arra lesz képes, hogy az összes tevékenységünket egy integrált rendszerben irányítsa, hanem segítségével könnyű lesz nyomon követni és beszámolni az alkalmazottaink egyéni fejlődéséről.

TÉRKÉPEK JEGYZÉKE

1. térkép: Magyarország területi integrálódása	19
2. térkép: Románia megújuló energiaforrás tartalékai	21
3. térkép: EU napenergia potenciál eloszlás Erdély viszonylatában	22
4. térkép: Románia jellemző szélesség adatai	24
5. térkép: Románia különleges természet-megőrzési területeinek térképe (2010).....	34
6. térkép: Románia különleges madárvédelmi területeinek térképe (2010).....	34
7. térkép: Revitalizálásra szoruló vidéki térségek	49
8. térkép: Városok és agglomerációik	50
9. térkép: A magukat magyar nemzetiségűnek vallók aránya (2002) és változása (1992-2002), valamint a legnépesebb városok nemzetiségi megoszlása	53
10. térkép: Az innováció-disszemináció romániai és erdélyi központjai (2008)	77
11. térkép: Románia vasúthálózata.....	85
12. térkép: A Mikó Imre Terv célterületei	107

ÁBRÁK JEGYZÉKE

1. ábra: Vízszintes, 45 / 90 fok dőlésszög felületre érkező napsugárzás energiájának napi átlagértékei [Wh/m ² /nap].....	23
2. ábra: A Szamos vízgyűjtő területe.....	26
3. ábra: Körösök vízgyűjtő területe	27
4. ábra: Maros vízgyűjtő területe.....	28
5. ábra: Béga – Temes – Caraş vízgyűjtő területe	28
6. ábra: Olt folyó vízgyűjtő területe	29
7. ábra: Az innovációt közvetlenül támogató intézmények eloszlása (db) Románia nagytersegeiben (2008)	78
8. ábra: Az innovációt közvetlenül támogató intézmények százalékos megoszlása Románia nagytersegeiben (2008)	78
9. ábra: Innovációs tényezők értékelése (pontszám).....	80
10. ábra: Erdélyt érintő, tervezett illetve megvalósult gyorsforgalmi utak és autópályák	84
11. ábra: A Mikó Imre Terv kitörési pontjai	117

TÁBLÁZATOK JEGYZÉKE

1. táblázat: Mikó Imre Terv elkészítésének ütemterve.....	9
2. táblázat: A természetvédelmi területek megoszlása Erdélyben	31
3. táblázat: Nemzeti Parkok	32
4. táblázat: Natúrparkok	32
5. táblázat: Talajromlás okai a Közép régióban	40
6. táblázat: a műtrágyák felhasználása	40

7. táblázat: Természetes trágyák felhasználása	41
8. táblázat: Növényvédő szerek használata	41
9. táblázat: A mezőgazdasági eredetű nitrát-szennyezésnek kitett területek.....	42
10. táblázat: A háztartási és/ vagy ipari hulladékok tárolása révén szennyezett területek helyzete.....	42
11. táblázat: A műtrágyák alkalmazási helyzete a 2008-as évben, a Nyugati Régióban	44
12. táblázat: A mezőgazdaságban használt növény-egészségügyi termékek alkalmazási helyzete.....	44
13. táblázat: Éves SO ₂ kibocsátás (t/év).....	46
14. táblázat: Éves NO _x kibocsátás (t/év)	47
15. táblázat: A magyar nyelven oktató középiskolákba beiskolázott diákok száma képzési ágak szerinti bontása	55
16. táblázat: A székelyföldi magyar nyelven oktató középiskolák képzési ágak szerinti bontása.....	56
17. táblázat: A partiumi középiskolák magyar osztályainak képzési ágak szerinti bontása	57
18. táblázat: A romániai magyar felsőoktatási helyek száma képzési áganként	57
19. táblázat: A romániai magyar felsőoktatás helyek száma tudományterületenként.....	58
20. táblázat: Az egyetemek rangsorolása a meghirdetett magyar nyelvű képzési helyek alapján	59
21. táblázat: A Székelyföld részesedése a jelentősebb magyar nyelvű felsőoktatási tudományterületekből.....	61
22. táblázat: A Partium részesedése a jelentősebb magyar nyelvű felsőoktatási tudományterületekből.....	61
23. táblázat: A Kolozsváron működő jelentősebb felsőoktatási tudományterületek aránya....	62
24. táblázat: Állami K+F intézetek (44) száma, fenntartóik alapján (2009)	76
25. táblázat: Régiók rangszáma az innovációs tényezők értékei alapján.....	80
26. táblázat: Az ipari szektor súlya Erdély nagytérségeiben.....	81
27. táblázat: Erdélyt érintővasúti fővonalak.....	86
28. táblázat: Az ÚSZT és EMIT kitörési pontjainak illeszkedése	114

IRODALOMJEGYZÉK

Elsődleges források:

- A Kárpát-medenc régiói – Székelyföld, MTA RKK, Dialóg Campus Kiadó, 2003
- A Kárpát-medenc régiói – Északnyugat Erdély, Dialóg Campus Kiadó, MTA RKK, 2006
- A Kárpát-medenc régiói – Dél Erdély és Bánság, Dialóg Campus Kiadó, MTA RKK, 2009
- Románia, valamint Hargita megye erdővagyon, Orbók Sándor
- Országos Területfejlesztési Konceptió, 2005
- Új Széchenyi Terv, Magyarország Kormánya, 2011
- Területfejlesztési Füzetek, Helyi gazdaságfejlesztés – ötletadó megoldások, jó gyakorlatok, NFM, NGM, VÁTI, 2010
- Pedológiai és Agrokémiai Kutatóintézet, illetve a Pedológiai és Agrokémiai tanulmányok Megyei hivatala, Vajdahunyad, 2004-2007

Internetes források:

- <http://www.origo.hu/idojaras/20110804-erdoirtas-utepites-romania-retyezat-termeszetvedelem-oserdoben-vagnanak-foutat.html>
- http://erdely.ma/kozeletunk.php?id=63886&cim=erdohaboru_szekelyfoldon
- <http://www.erdeszetilapok.hu/?page=view&id=394>